

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp

Fakultet for landskap og samfunn

Tryggere byrom

- En studie av hvordan situasjonelle tilnærminger kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet i utformingen av offentlige byrom

Safer public spaces

- A study of how situational approaches can contribute to increased perceived safety and reduced crime in the design of public spaces

Kristine Brunstad & Sandra Klo Steine

Landskapsarkitektur
Fakultet for landskap og samfunn

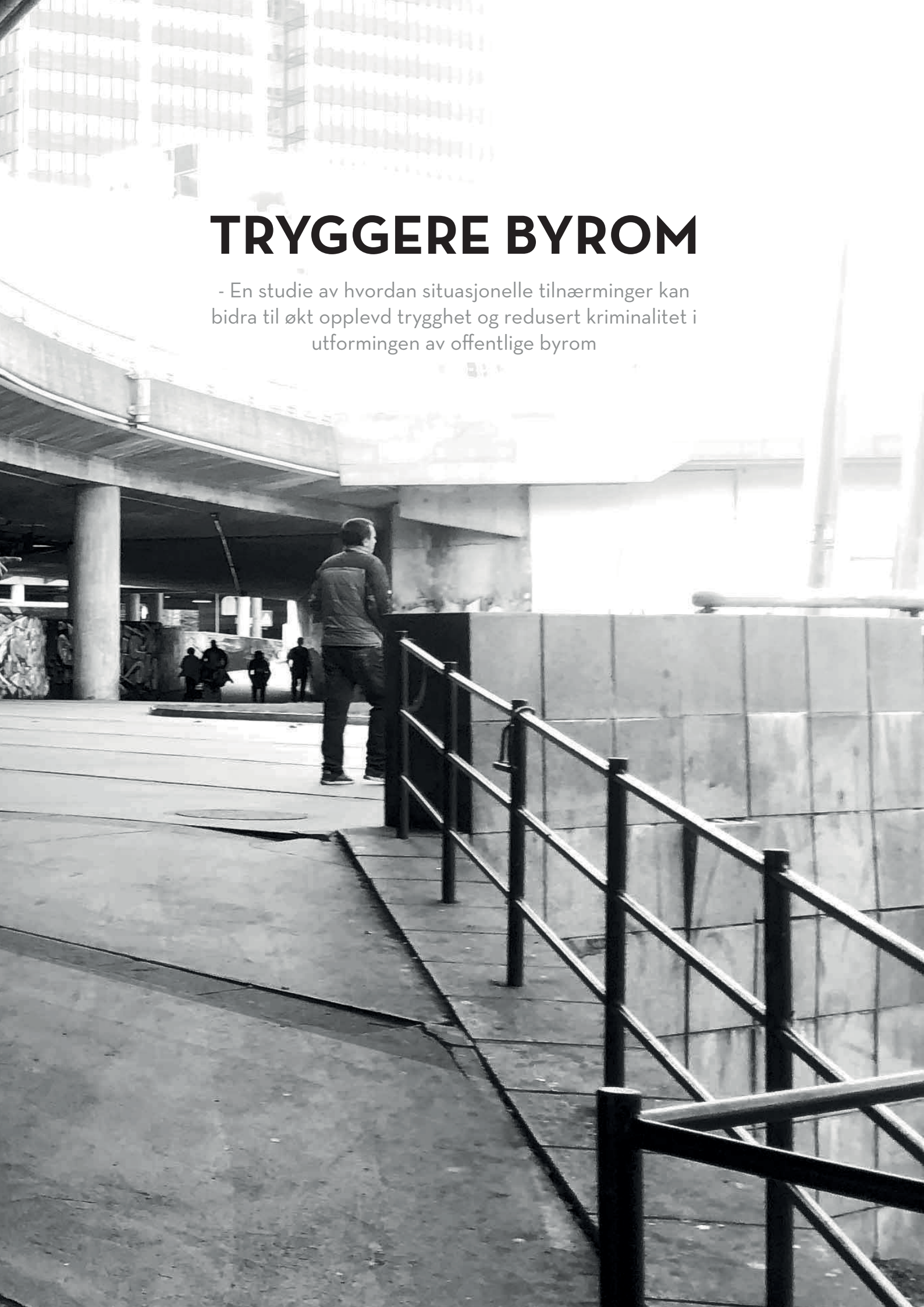

Sandra Klo Steine & Kristine Brunstad
Masteroppgave, vår 2019
Fakultet for landskap og samfunn

TRYGGERE BYROM

- En studie av hvordan situasjonelle tilnæringer kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet i utformingen av offentlige byrom

BIBLIOTEKSIDE

Tittel: Tryggere byrom - en studie av hvordan situasjonelle tilnærminger kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet i utformingen av offentlige byrom

Title: Safer public spaces - A study of how situational approaches can contribute to increased perceived safety and reduced crime in the design of public spaces

Forfattere: Kristine Brunstad & Sandra Klo Steine

Veileder: Einar Lillebye, professor ved fakultet for landskap og samfunn

Sideantall: 277

Format: Stående A4 (21,0x29,7 cm)

Opplag: 5

Trykket ved: Vegdirektoratet

Alle figurer uten er produsert av forfatterne dersom ikke annet er oppgitt. Alle fotografier er produsert av forfatterne dersom ikke annet er oppgitt.

Emneord: Kriminalitetsforebygging, opplevd trygghet, byutvikling, byrom, sosial bærekraft, fysisk planlegging, CPTED, situasjonell kriminalitetsforebygging, Gehl

Keywords: Crime prevention, perceived safety, urban development, public places, social sustainability, environmental planning, CPTED, situational crime prevention, Gehl

FORORD

Denne oppgaven markerer avslutningen på et fem år langt masterstudium i landskapsarkitektur ved Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet.

Interessen vår for kriminalitetsforebygging i byutviklingen skjedde på bakgrunn av en reaksjon mot tiltakene som ble gjort i forbindelse med terrorsikringen av Karl Johan i 2018. Vi følte begge at det måtte finnes en annen måte å gjøre byen tryggere på, enn å sette opp store betongrør og pullerter.

Da vi i ettertid kom over noen artikler som omhandlet kriminalitetsforebygging i byutvikling, var det ingen tvil om hva vi ønsket å bruke denne oppgaven til å utforske nærmere. Etter samtale med Audun Vestli på COWI våren 2018, ble vi inspirert til å se nærmere på hvordan man kan forebygge mot hverdagskriminalitet og utrygghet i byrommet, heller enn terrorsikring, da det rammer flere og langt oftere enn terrorhandlinger.

Alle mennesker har et grunnleggende behov for å føle seg trygge. Kriminalitet påvirker opplevelsen av trygghet og kvaliteten til nærmiljøene. Forebygging mot kriminalitet og utrygghet er en forutsetning for sosialt bærekraftig byutvikling. Arbeidet med denne oppgaven har overbevist oss om at landskapsarkitektur og planleggere kan bidra og spille en rolle innenfor dette. Samtidig belyser den at det krever en interesse og vilje til å sette seg inn i problematikken, vilje til samarbeid og tilegnelse av kunnskapen som trengs.

I forbindelse med oppgaven har vi møtt, pratet med og samarbeidet med en rekke engasjerte og hyggelige folk. Vi ønsker derfor her å trekke frem noen som fortjener en ekstra takk:

Takk til veilederen vår Einar Lillebye for faglige innspill underveis i oppgaveskrivingen.

Takk til alle de som lot seg intervjuet i forbindelse med oppgaven; Jan Kevin Brunvoll, Sissel Engblom, Leo Rygnestad og de som ønsket å være anonyme.

Takk til foreldrene våre for støtte og oppmuntring underveis - og ikke minst for at dere tok dere tid til å lese gjennom oppgaven og gi oss tilbakemelding. Det setter vi stor pris på.

Takk til Vegdirektoratet v/Jørn Trygve Abelsnes for trykking og binding av oppgaven vår.

Takk til Audun Vestli for råd og faglige innspill i forkant av og underveis i oppgaveskrivingen.

Takk til studiegjengen vår for alle festligheter, reiser, hytteturer, bofellesskap, annet sprell og ikke minst for motivasjon, støtte og faglig utvikling gjennom diskusjoner og samarbeid. Studietiden hadde ikke vært den samme uten dere.

Takk til klassen vår for et godt studiemiljø og trivelige stunder oppe på Akropolis' brakker.

Og sist men ikke minst vil vi takke hverandre for et veldig godt samarbeid!

Sandra Klo Steine

Ås, våren 2019

Kristine Brunstad

Ås, våren 2019

SAMMENDRAG

Byer forbindes gjerne med vitalitet og muligheter, men også utfordringer knyttet til sosial bærekraft, som trangboddhet, sosioøkonomiske forskjeller og kriminalitet. Trangboddhet og mangel på utbyggingsarealer øker presset på, og brukerfrekvensen av, det offentlige rom. Oslo kommune har et mål om at det skal være trygt å ferdes i det offentlige rom, og at kriminalitet skal forebygges. Slik det er i dag, oppgir over halvparten at Oslo sentrum oppleves som utrygt å ferdes i. Det er også registrert høyest forekomst av kriminalitet i sentrumsområdene. Dette har konsekvenser for folkehelsen og livskvaliteten i byen, da det begrenser utfoldelse og påvirker adferdsmønsteret i det offentlige rom.

Opprettholdelse av byrommets funksjon som tilgjengelige, attraktive og trygge møteplasser i bybildet blir derfor viktig i den fremtidige byutviklingen. Det forebyggende arbeidet legger i dag mer vekt på sosiale aspekter og tiltak, enn det fysiske miljøets betydning. Dette til tross for at måten vi planlegger og utformer byrom på kan bidra til å øke tryggheten og redusere kriminalitet - på samme måte som det kan bidra til det motsatte.

«Tryggere byrom» undersøker om gode planprosesser kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet i utforming av byrom. På bakgrunn av dokumentanalyser, dybdeintervjuer og litteraturstudier, belyses og diskuteres tematikkens relevans og behov, samt hvilke tilnærminger som er mest egnet i norsk kontekst.

Resultatet er et forslag til en ny tilnærming, med en «verktøykasse» bestående av 15 prinsipper for evaluering og utforming av tryggere byrom. Overføringsverdien til «verktøykassen» undersøkes i en case studie på Gartnerløkka på Tøyen. Utformingsforslaget i case studien viser hvordan verktøyene kan tas i bruk, og hvordan man kan arbeide med forhold som påvirker utrygghet og forekomst av kriminalitet i byrom.

ABSTRACT

Cities are often associated with vitality and opportunities, but also challenges related to social sustainability, such as cramped housing, socio-economic differences and crime. Overcrowding and lack of areas for housing development increase the pressure and user frequency of the public space. Oslo municipality has set a goal that it should be safe to stay in public spaces, and that crime should be prevented. As is the case today, more than half state that the center of Oslo is perceived as unsafe. There is also the highest incidence of crime in the central areas. This has implications for public health and quality of life in cities, as it restricts unfolding and affects the behavioral pattern of public space.

Maintaining the public space's function as accessible, attractive and safe meeting places in the cityscape is therefore important in the future urban development. Preventive work today places more emphasis on social aspects and measures, than the physical environment's importance. This despite of the fact that the way we plan and design public spaces can help increase security and reduce crime - just as it can contribute to the opposite.

"Safer public spaces" investigates whether good planning processes can contribute to increased perceived safety and reduced crime in the design of public spaces. Based on document analyzes, in-depth interviews and literature studies, the relevance and needs of the theme are highlighted and discussed, as well as which approaches are most suitable in the Norwegian context.

The result is a proposal for a new approach, with a "toolbox" consisting of 15 principles for evaluation and design of safer urban space. The transfer value of the "toolbox" is examined in a case study at Gartnerløkka on Tøyen. The design proposal in the case study shows how the tools can be put into use, and how one can work with conditions that affect unsafety and the occurrence of crime in public spaces.

01

INTRODUKSJON

Bibliotekside	6
Forord	8-9
Sammendrag/Abstract	10-11
Innholdsfortegnelse	12-13
Begrepsdefinisjoner	14-15
1.1 Bakgrunn og formål	18-21
1.2 Oppgavens avgrensning	22-23
1.3 Problemstillinger og mål	24-25
1.4 Oppbygning og struktur	26-27
1.5 Metode	28-30

02

PLANER, FØRINGER OG MÅL

2.1 Internasjonale føringer	34-35
2.2 Nasjonale føringer	36-37
2.3 Lokale føringer	38-42
2.4 Andre planer	43
2.5 Deloppsummering	45

03

EMPIRI

3.1 Kriminalitet: Statistikk	48-49
3.2 Trygghet: Statistikk	50-52
3.3 Kriminalitetsforebygging i norsk byutvikling	53-59
3.4 Kriminalitetsforebygging i svensk og dansk byutvikling	60-63
3.5 Deloppsummering	64-65

04

EGEN EMPIRI

4.1 Resultater i dybdeintervjuer	68-82
4.2 Sammenstilling	83-84
4.3 Deloppsummering	85

05

LITTERATURSTUDIE

5.1 Kriminalitet	88-93
5.2 Kriminalitetsforebygging	94-99
5.3 CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design	102-109
5.4 Trygghet	110-111
5.5 Utrygghet og frykt for kriminalitet	112-117
5.6 Trygghetsskapende arbeid	118-121
5.7 Menneskeorientert byutvikling	122-125
5.8 Deloppsummering	126-127

06

OPPSUMMERING, DISKUSJON OG FORSLAG TIL NYE PRINSIPPER

6.1 Oppsummering og sammenstilling	130-133
6.2 Diskusjon og konklusjon	134-141
6.3 Utdfordringer	142-143
6.4 Landskapsarkitektens rolle	144-145
6.5 Sammenstilling, diskusjon og forslag til prinsipper	146-159

07

CASE STUDIE: GARTNERLØKKA

7.1 Om Bydel Gamle Oslo	162-163
7.2 Hvem bor i Bydel Gamle Oslo?	164-167
7.3 Case: Gartnerløkka	168-169
7.4 Tidligere arbeid relatert til Gartnerløkka	170-172
7.5 Analyser og registreringer	173-192
7.6 Oppsummering av analyser og forslag til tiltak	193-195
7.7 Implementering av tiltak i utformingsforslag	196-211
7.8 Case: Gartnerløkka	212-233

08

KONKLUSJON OG REFLEKSJON 236-238

LITTERATURLISTE	239-244
FIGURLISTE	245-248
FOTOLISTE	249-251

VEDLEGG A: Intervjuguide	254
VEDLEGG B: Dybdeintervju #1	255-258
VEDLEGG C: Dybdeintervju #2	259-260
VEDLEGG D: Dybdeintervju #3	261-264
VEDLEGG E: Dybdeintervju #4	265-268
VEDLEGG F: Dybdeintervju #5	269-272
VEDLEGG G: Dybdeintervju #6	273-277

VEDLEGG H: Evalueringshåndbok

1.6

BEGREPSDEFINISJONER

Attraktivitet

I denne oppgaven brukes ordet attraktivt både som et beskrivende uttrykk for estetiske, populære eller tiltrekkende fysiske omgivelser og for å beskrive egenskaper til mål, åsted eller ofre som tiltrekkende eller fristende for en mulig gjerningsperson. Begrepet må derfor sees i sammenheng med teksten for riktig kontekst.

Byrom

Kan defineres som åpne plasser i byen. Begrepet brukes ofte om urbane, offentlig tilgjengelige rom tilrettelagt for menneskelig aktivitet (Planavdelingen Kommunal- og Moderniseringsdepartementet, 2016, s. 11) eksempelvis plasser, parker, torg, gater og løkker. Byrom kan deles inn i harde og myke. Harde byrom er typisk plasser eller torg som hovedsakelig består av grå strukturer. Myke byrom, ofte kalt «grønne byrom», og har et mer vegetativt preg.

Bærekraftig utvikling

Innebærer en utvikling som er tilfredsstillende for de nåværende behovene i samfunnet, men som ikke går på bekostning av fremtidige generasjoners behov eller muligheter (Andersen, 2018). I denne oppgaven sees begrepet i sammenheng med utvikling av byer og byrom.

Forebygging

Tiltak som iverksettes for å unngå at et problem oppstår eller blir verre (Hva Er Kriminalitetsforebygging? , 2017). Dette begrepet kan ha en sammenheng med, men er ikke direkte knyttet opp mot kriminalitetsforebygging, som er et eget begrep.

Forseelser

En form for lovbrudd som i forkant av straffelovendringen i 2005 ble ansett som mindre grove former for lovbrudd. I etterkant av straffelovendringen omtales alle kriminelle handlinger som lovbrudd, men forseelser kjennetegnes fortsatt som type lovbrudd som ikke kan medføre til mer enn ett års fengsel. (Elden, 2018)

Frykt

En følelse eller tilstand som oppstår når en person utsettes for reell fare, enten direkte eller som følge av en trussel (Malt, 2016). I denne oppgaven sees frykt i sammenheng med frykt for å bli utsatt for kriminelle handlinger.

Hverdagskriminalitet

Kriminalitet som en del av hverdagslivet i et samfunn. (Det Norske Akademis Ordbok, u.å.). I denne oppgaven benyttes begrepet som et samlebegrep for kriminalitet som merkes i folks hverdag, men som ikke (nødvendigvis) har høy strafferamme. Eks. lommetyveri, narkotika, legemsbeskadigelse, offentlig urinering.

Illegitime brukere

Brukergrupper med lovstridige handlinger og/eller uønsket bruk av det offentlige rom. Illegitime brukere kan virke ekskluderende for andre legitime brukere, og føre til utrygghet og unngåelsesadferd.

Kriminalitet

Omfatter alle handlinger som er straffbare ifølge foreliggende straffelov. I den norske straffeloven regnes både forseelser og forbrytelser som straffbare handlinger. (Aukrust, 2018)

Kriminalitetsforebygging

Kriminalitetsforebygging tar sikte på å forebygge at kriminelle hendelser oppstår eller gjentar seg. Denne formen for forebygging retter seg ofte mot miljøer eller situasjoner hvor risikoen for kriminalitet er høy (Hva Er Kriminalitetsforebygging? , 2017). I denne oppgaven sees begrepet kriminalitetsforebygging primært i sammenheng med tiltak for å redusere mulighetene for å begå lovbrudd i det fysiske miljøet.

Legitim bruk

Legitim bruk er bruk av byrom som er intensjonelt og ønsket bruk.

Legitime brukere

Legitime brukere er brukergrupper med normal adferd som ikke er lovstridige. Tilstedeværelse av legitime brukere kan virke betryggende og fremme ønsket bruk i byrom.

Marginalisering

Marginalisering er en form for ekskluderingspraksis ovenfor grupper eller enkeltindivider som beveger seg i gråsonen mellom sosial integrasjon og samfunsmessig utstøting. (Marginalisering, u.å.)

Naturlig adkomstkontroll

Begrepet adkomstkontroll brukes som regel i forbindelse med elektroniske løsninger for kontrollering av adgang til eks. bygg eller anlegg. Naturlig adgangskontroll handler om å begrense og kontrollere adganger gjennom utforming av det fysiske miljøet fremfor bruk av elektroniske løsninger. (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017)

Naturlig overvåkning

Begrepet er svært likt begrepet sosial kontroll, da det innebærer at tilstedeværelsen av mennesker i et område vil øke den uformelle overvåkingen av adferd og dermed kunne virke forebyggende mot kriminalitet eller uønsket adferd.

Risiko

Innebærer sannsynligheten eller muligheten for at en hendelse eller situasjon med minst én negativ eller uønsket konsekvens for noe av verdi for mennesker kan inntreffe. Begrepet brukes vanligvis i forbindelse med mulighet for fare, tap eller uønskede hendelser. (Aven, 2016a)

Sikkerhet

Sikkerhet er en motsetning til risiko og forutsetter fravær av tilsiktede og utilsiktede uønskede hendelser. Dersom sikkerheten er høy kan det bety at risikoen er lav. Sikkerhet skiller seg fra trygghet i faglig bruk, da begrepet ikke er knyttet opp mot følelser slik trygghet er. (Aven, 2016b)

Situasjonell kriminalitetsforebygging

Handler om å endre situasjoner hvor kriminelle handlinger oppstår, ved å redusere gjerningspersonens muligheter til å gjennomføre lovbruddet. Utforming og manipulering av de fysiske omgivelsene er en måte å gjøre det på. (DKR & TrygFonden, 2013, s. 10-11)

Sosial bærekraft

Er en av de tre bærekraftsdimensjonene sammen med miljø og økonomi. Innebærer at alle mennesker skal sikres et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. (Helsedirektoratet, 2018, s. 13)

Sosial kontroll

Innebærer rammene eller begrensningene som settes for menneskelig adferd bestemt av enten nære uformelle relasjoner (venner, familie) eller formelle relasjoner (myndighetene, politiet). Man skiller på uformell og formelle former for sosial kontroll (Tjora & Burner, 2018). I denne oppgaven brukes begrepet sosial kontroll i forbindelse med hvordan tilstedeværelse av mennesker i det offentlige rom kan utøve en form for uformell sosial kontroll på kriminalitet.

Sosial mobilitet

Forekommer når et individ forflytter tilhørighet fra en sosial gruppe, til en annen. Sosial mobilitet kan foregå enten horisontalt eller vertikalt. Et eks. på horisontal sosial mobilitet er når en person velger å skifte politisk eller religiøs tilhørighet. Et eks. på vertikal sosial mobilitet er når en person født i arbeiderklassen tar høyere utdanning og endrer klassetilhørighet. (Skirbekk, 2018)

Territorialitet

Territorial er et fremmedord som ikke er fullt tilpasset det norske språket. I norsk kontekst betyr ordet territorial det som hører til et landområde/territorium (Gundersen, 2018). I denne oppgaven henvises det til territorialitet som en form for menneskelig adferd, hvor man beskytter et område eller territorium.

Trygghet

Er et mangfoldig begrep som kan overlappe med både «safety» og «security» på engelsk. I denne oppgaven skilles det primært mellom hva som defineres som subjektiv og objektiv trygghet. Subjektiv trygghet omfatter den opplevde tryggheten til en person som dermed er tilknyttet følelser. Den objektive tryggheten kan sies å være en motsetning til den subjektive da det omfatter reell trygghet eller faktisk risiko for å bli utsatt for fare. (Aas et al., 2010, s. 49-50)

01

INTRODUKSJON

Introduksjonsdelen gir først en innføring til bakgrunnen og formålet med oppgaven, før avgrensningene presenteres. Videre vil problemstillingene og målene, samt oppbygging og struktur gjennomgås. Til slutt vises det til hvilke metoder som er valgt for å svare til problemstillingene og målene, samt metodiske styrker og svakheter.

1.1

BAKGRUNN OG FORMÅL

URBANISERING OG BÆREKRAFTIG BYUTVIKLING

Stadig flere av oss bor i byer eller større tettsteder. Innen 2050 er det forventet at to tredjedeler av verdens befolkning vil bo i byer (United Nations, 2019). Selv om byer ofte forbindes med vitalitet og muligheter, fører urbaniseringstrenden med seg en rekke utfordringer knyttet til blant annet sosial bærekraft, folkehelse og velferd (Cozens, 2007a; Cozens, 2007b). Dette gjelder eksempelvis overbefolkning, trangboddhet, sosioøkonomiske forskjeller, og kriminalitet.

For å imøtekomme disse, og andre utfordringer knyttet til urbanisering, har FN satt et eget mål for bærekraftig byutvikling (United Nations, 2019). Et av delmålene for å oppnå dette er at det skal sikres universell tilgang til trygge, tilgjengelig og inkluderende byrom, spesielt for kvinner, barn og eldre (Ibid.).

Det er en grunn til at det er et særlig fokus på byrom i byutvikling. Selv om byrom har en viktig rolle som sosiale møteplasser og arenaer for rekreasjon, opplevelser og aktiviteter, trues de av ulike faktorer som en konsekvens av byutvikling. Økende behov for boliger, og en kamp om arealer, fører til systematiske nedbygginger av offentlige rom (Halvorsen Thorèn, referert i Fyhri, 2012, s. 240). Økt befolkningstetthet og trangboddhet fører til intensivt bruk og økt behov for vedlikehold (Oslo kommune, 2015). Dette medfører ytterligere press på byrommene. Kvaliteten og betydningen av å opprettholde byrommets funksjon som trygge, tilgjengelige og attraktive møteplasser blir derfor desto viktigere i fremtiden.

ET MÅL OM TRYGGERE BYER OG BYROM

I Norge står det i Plan- og Bygningsloven at formålet med loven er å fremme bærekraftig utvikling (Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling, 2008). I §3-1 f) står det spesifisert at «befolkningens helse skal fremmes, sosiale forskjeller skal motvirkes og det skal bidra til å forebygge mot kriminalitet» i planlegging og planprosesser. (Ibid.)

57%

Utrygge
i Oslo sentrum

I kommuneplanen har Oslo kommune satt «Trygghet» som en av tre hovedsatsinger for fremtidig byutvikling. Herunder står det skrevet at dette skal oppnås gjennom blant annet tilgang på attraktive, varierte og brukervennlige byrom. Kommunen skal bidra til sosial mobilitet og redusere dårlige levekår og sosiale forskjeller (Oslo kommune, 2015, s. 27).

Flere undersøkelser relatert til opplevd utrygghet og målinger av kriminalitetsnivået viser derimot at målet om Oslo som en «Trygg» by er langt fra nådd. En undersøkelse viste at 57 prosent opplever sentrum som utrygt (Fyhri et al., 2018, s. IV). En annen viste at 75 prosent opplever byen som utrygg å ferdes i på kveldstid (Oslo kommune, 2015, s. 22). Selv om kriminaliteten er i svak tilbakegang, øker

“CRIME IS A MIRROR OF THE QUALITY OF THE SOCIAL ENVIRONMENT AND AN INDICATOR OF COMMUNITY WELL-BEING, AND PHYSICAL CONDITIONS ARE NOT MERELY A CONSEQUENCE OF SOCIAL STRUCTURES; RATHER, THEY ARE LIKELY TO BE IN DYNAMIC RELATIONSHIP WITH SOCIAL STRUCTURES”

- (COZENS, 2007B, S. 233)

eksempelvis blant annet barne- og ungdomskriminaliteten. Dette gjelder spesielt i sentrumsområdene. Politiet påpeker at denne «utviklingen regnes som et faresignal for fremtidig kriminalitet og sosial marginalisering» (Oslo politidistrikt, 2018b, s. 5). Sentrumsområdene har høyest forekomst av kriminalitet og anmeldelser i byen. Det er med andre ord en korrelasjon mellom opplevd utrygghet og forekomst av kriminalitet i sentrum.

Kriminalitet og opplevd utrygghet ansees som et folkehelseproblem i byer. Studier viser til at utrygghet og frykt for å utsettes for kriminalitet påvirker folkehelsen og livskvaliteten i negativ forstand. Dersom områder oppleves som utrygge, kan det blant annet føre til endret adferdsmønster og bruk av det offentlige rom blant befolkningen (Vrålstad, 2017). Dersom denne utviklingen pågår over tid, øker sannsynligheten for at beboere velger å flytte til andre deler av byen de opplever som tryggere. Dette kalles frivillig ekskludering og kan i verste fall føre til økte sosiale forskjeller og segregerte samfunn (Carmona et al., 2010, s. 147-148) – det motsatte av lovpålagte krav i Plan- og Bygningsloven og Oslo kommunes mål om å være en «Trygg» by.

SAMMENHENGEN MELLOM DET SOSIALE OG FYSISKE

Innsatsene som iverksettes i Norge for å motvirke kriminalitet og opplevd utrygghet er primært sosiale tiltak og modeller. Det er mindre fokus på hvordan fysisk planlegging og arkitektur kan bidra i det forebyggende arbeidet. Dette til tross for at flere studier viser til at det

er en tydelig sammenheng mellom utforming av byrom, kriminalitet og opplevelsen av trygghet (Carmona et.al., 2010; Cozens, 2007a; Cozens, 2007b; DKR & TrygFonden, 2014; Skou & N. Madsen, 2014). Måten byrom er organisert og utformet på kan bidra til å øke tryggheten og redusere kriminalitet, på samme måte som det kan legges til rette for det (Skou & N. Madsen, 2014). Cozens understreker dette ved å påpeke følgende:

“Crime is a mirror of the quality of the social environment and an indicator of community well-being, and physical conditions are not merely a consequence of social structures; rather, they are likely to be in dynamic relationship with social structures”

(Cozens, 2007b, s. 233)

Med dette mener Cozens at det er en sammenheng mellom det fysiske og sosiale, og at denne sammenhengen ikke må undervurderes. Kriminalitet reflekterer kvaliteten på det sosiale og fysiske miljøet. Sosiale tiltak er svært viktige i det forebyggende arbeidet, men det bør ikke arbeides isolert med kun det sosiale. Det fysiske må også tas i betraktning. Dersom målet er tryggere byer og byrom må man tenke nytt, og helhetlig, i det fremtidige forebyggende arbeidet. Fysisk planlegging og utforming har potensialet til å innta en større rolle i det kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeidet.

ARKITEKTUR MOT KRIMINALITET

Arkitektur og fysisk planlegging som virkemiddel i det kriminalitetsforebyggende arbeidet har en begynnende interesse innenfor fagfeltet i Norge. Arkitektnytt har blant annet publisert et par artikler på temaet (Klem, 2018a; Klem, 2018b). I en av artiklene fremmet Politiet et ønske om et fremtidig samarbeid med arkitekturbransjen, for å inkludere arkitektur som en del av det kriminalitetsforebyggende arbeidet (Klem, 2018a). Likevel er fokuset enn så lenge mest rettet mot terrrorsikring og sikkerhetstiltak, og i mindre grad mot opplevd utrygghet og hverdagskriminalitet i bybildet.

Det er et internasjonalt mål at byrom skal være universelt tilgjengelige og inkluderende. Fiendtlig arkitektur er et globalt fenomen som motstrider dette målet, og som blir stadig mer vanlig å observere i det offentlige rom. Formålet er å forhindre at det offentlige rommet tas i uønsket bruk. Denne formen for arkitektur som innebærer ekskluderende design har skapt en debatt angående hvem man ekskluderer fra det offentlige rom, og hvem det skal tilrettelegges for. I et intervju med Arkitektnytt (Lie Berg, 2015) trakk Gro Sandkjær Hanssen fra Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) frem tilgang til det offentlige rom som en viktig del av demokratiet vårt og sa følgende: ”Hvis vi systematisk marginaliserer grupper i dette rommet, har vi tap”.

På den andre siden virker kriminell aktivitet og uønsket adferd ekskluderende for andre grupper, og skal etter loven forebygges. Dette er et dilemma som illustrerer kompleksiteten og utfordringene til problematikken i denne oppgaven. På den ene siden ønsker man at byrom skal være åpne, inkluderende og tilgjengelige for alle - på den andre siden er det ikke ønskelig med kriminalitet, uønsket adferd og utrygghet.

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan fysisk utforming kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert forekomst av kriminalitet i byrom, som en del av en sosialt bærekraftig byutvikling. Målet er å komme med et forslag til hvordan dette kan gjøres i praksis uten at det går på bekostning av attraktivitet og trivsel til de som skal bruke byrommet.

«(...) A SUSTAINABLE COMMUNITY **MUST BE ONE THAT** IS DEFINED AS SAFE, PERCEIVES ITSELF TO BE SAFE **AND IS** WIDELY CONSIDERED BY OTHERS TO BE SAFE. URBAN SUSTAINABILITY **MUST THEREFORE** INCLUDE **MORE EXPLICITLY** MEASURES FOR CRIME AND THE FEAR OF CRIME».

- (COZENS, 2007A, S. 192)

*De sementerte steinene under Ringveten i Sinsenkrysset er et tiltak for å unngå at folk oppholder seg her. Gjenlagte madrasser tyder på at folk bruker området likevel.
Foto 3: Espen Grønli*

1.2

OPPGAVENS AVGRENSNING

TEMATISK AVGRENSNING

Hovedtematikken for oppgaven er å se nærmere på hvordan fysisk planlegging og utforming kan bidra til å forebygge kriminalitet og å øke opplevd trygghet i byrom.

Forebygging mot økonomisk kriminalitet, cyberkriminalitet eller ekstremistiske former for kriminalitet, som eksempelvis terror, er ikke en del av tematikken. Disse kriminalitetstypene krever en annen tilnærming enn hva som presenteres her. Dette er for øvrig også kriminalitet som ikke, eller sjelden, forekommer i byrom.

I forhold til kriminalitet vil de typene som typisk forekommer i byrom vektlegges: vinningskriminalitet, narkotikaomsetning, vold og vandalisme. Det fokuseres ikke kun på én av disse, fordi forekomst og type kriminalitet er dynamisk og stedsspesifikt. Både geografisk forekomst og nivåer av kriminalitet endrer seg over tid.

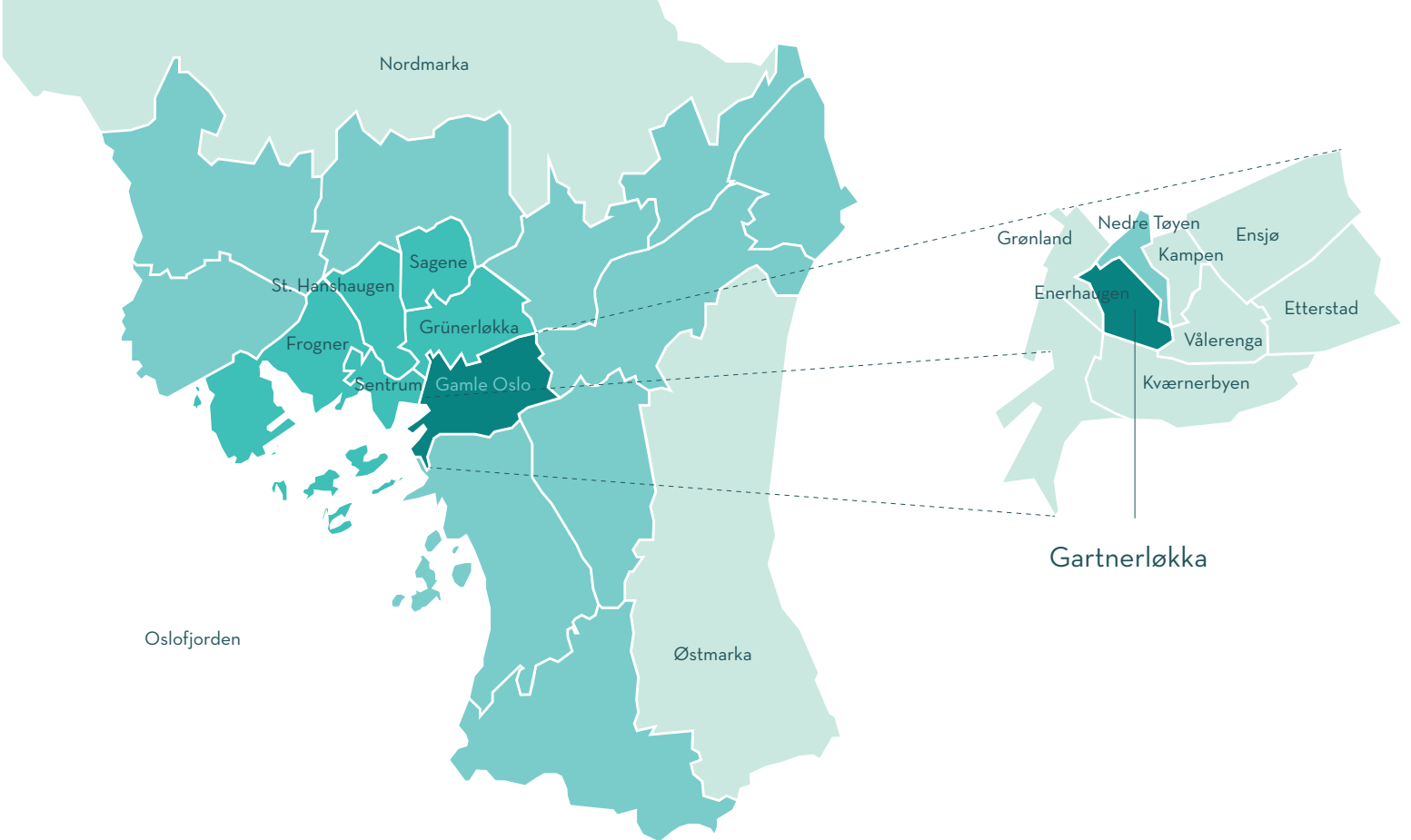
Det å gjøre et byrom mer resistent mot én type kriminalitet virker derfor mot sin hensikt, dersom forholdene legger til rette for at andre lovbrudd likevel kan gjennomføres. Det er mer hensiktsmessig å undersøke hvordan man kan øke risikoen forbundet med gjennomføring av kriminelle handlinger.

Kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid henger tett sammen både i formål og tilnærming. Trygghet er en forutsetning for at et byrom skal oppleves som trivelig å oppholde seg i, uavhengig av kriminalitetsnivå. Sammenhengen mellom fysisk utforming, kriminalitet og trygghet vil derfor vektlegges. Det er derfor også nødvendig å undersøke hva trygghetsskapende arbeid innebærer. For å kunne svare på dette må følgende undersøkes:

- (1) politisk og faglig relevans
- (2) behovet for en slik tilnærming i fysisk planlegging
- (3) hvordan dette arbeides med i praksis i dag i fysisk planlegging
- (4) hva det innebærer teoretisk sett

Landskapsarkitekters og planleggeres rolle er ikke et gjennomgående tema i oppgaven, men tas opp i diskusjonen i kapittel seks og i den avsluttende refleksjonen.

Figur 2: Bydelskart basert på Oslo kommune (2017-a; 2017-b)

GEOGRAFISK AVGRENSNING

Den fremtidige byutviklingen i Oslo skal være kompakt og sikre befolkningen tilgang til trygge, attraktive og brukervennlige byrom. Oppgaven vil derfor fokusere på byromsutvikling i Oslo kommune med utgangspunkt i Indre Oslo, som består av seks bydeler som til sammen utgjør sentrumskjernen.

Vi startet med en åpen områdeavgrensning hvor vi først tok utgangspunkt i hele Indre Oslo ettersom dette er den mest kompakte og urbane delen av byen. Etterhvert som vi innhentet mer empirisk informasjon, viste det seg at Bydel Gamle Oslo var den mest relevante bydelen å jobbe med.

Bydel Gamle Oslo har en polarisert og sammensatt befolkning med stor variasjon i levekår og høy trangboddhet. Bydelen har generelt et stort behov for opprustning av byrommene, da flere preges av dårlig vedlikehold og slitasje. Mange er belastet med vold og rusrelatert kriminalitet, og oppleves som utrygge og ferdes i og å oppholde seg i. Byrommene i denne bydelen har derfor stort potensiale for utvikling og forbedring.

Valg av caseområde innad i bydelen ble holdt åpent i starten av oppgaven, da vi ønsket å finne ut hvilke byrom som var mest aktuelle å arbeide med basert på informasjon innhentet i empirien. Flere byrom viste seg å være aktuelle. Etter en samtale med prosjektkoordinator fra Områdeløftene på Tøyen og Grønland, ble vi enige om at Gartnerløkka var best egnet som caseområde. Problematikken og dagens situasjon på Gartnerløkka samsvarer med tematikken for oppgaven og var det byrommet bydelen ønsket at vi skulle se nærmere på.

"KAN FYSISK UTFORMING GJENNOM GODE PLANPROSESSER BIDRA TIL ØKT OPPLEVD TRYGGHET OG REDUSERT KRIMINALITET I BYROM?"

- HOVEDPROBLEMSTILLING

Foto 4: Cindy Tang, Unsplash

1.3

UNDERPROBLEMSTILLING

Hvilken relevans har kriminalitetsforebygging for fysisk planlegging på politisk nivå i Norge og Oslo?

Er det behov for kriminalitetsforebyggende hensyn i byromsutvikling og hvordan arbeides dette med i Norge sammenlignet med Danmark og Sverige?

I hvilken grad prioriteres det å ta kriminalitetsforebyggende hensyn i praktisk utførelse i Norge og Oslo idag?

Hva innebærer kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeid i det fysiske miljøet og hvilke tilnærminger er mest relevante for byromsutvikling?

Hvilken potensiell overføringsverdi har den foreslåtte tilnærmingen for praktisk utførelse?

MÅL

- 01** Identifisere relevante foreliggende planer og føringer for kriminalitetsforebyggende arbeid i fysisk planlegging i Norge og Oslo
- 02** Undersøke behovet for en kriminalitetsforebyggende tilnærming i byromsutvikling, samt hvordan dette arbeides med i planprosesser i Norge sammenlignet med Danmark og Sverige
- 03** Identifisere og evaluere i hvilken grad kriminalitetsforebyggende hensyn prioriteres og iverksettes i praksis i Norge og Oslo idag
- 04** Innhente kunnskap om hva kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid innebærer og hvilke tilnærminger som er relevante for byromsutvikling
- 05** Foreslå en praktisk tilnærming for evaluering og utforming av tryggere byrom og utprøve denne i en casestudie av et valgt byrom i Oslo

1.4

OPPBYGNING OG STRUKTUR

Opgaven er delt inn i åtte kapitler: introduksjon, planer og føringer, empiri, egen empiri, litteraturstudie, oppsummering og diskusjon, casestudie og konklusjon og refleksjon. I tillegg er det vedlagt en egen håndbok som er utviklet på bakgrunn av diskusjonsdelen.

I introduksjonen blir oppgavens relevans og bakgrunn belyst. Her introduseres også hovedproblemstillingen, underproblemstillinger og mål for oppgaven. Det er satt fem mål for oppgaven, som besvares trinnvis i hvert kapittel.

Mål 01

Dette kapittelet svarer til første mål og tilhørende underproblemstilling for oppgaven. Gjennomgangen av planer og føringer undersøker hvilken relevans kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid har i fysisk planlegging og hvilke relevante juridiske og politiske dokumenter som er foreliggende for tematikken.

Mål 02

Formålet med dette kapittelet er å svare til andre mål og tilhørende underproblemstilling. Empirien gir en oversikt over dagens situasjon i Norge og Oslo i forhold til kriminalitet og opplevd utrygghet. Det gjennomgås også hvordan dette arbeides med trygghet og kriminalitetsforebygging i dag i Norge, sammenlignet med Sverige og Danmark.

Mål 03

Dette kapittelet skal svare til tredje mål og tilhørende underproblemstilling. I egen empiri undersøkes det enda

nærmere, gjennom intervjuer med fagpersoner, i hvilken grad kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende hensyn tas i betraktning i praksis.

Mål 04

Litteraturstudiet skal svare til fjerde mål og tilhørende underproblemstilling. Studiet skal bidra til økt forståelse og kunnskap om hva kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid innebærer, samt hvilke tilnærminger som er relevante for planlegging og utforming av byrom.

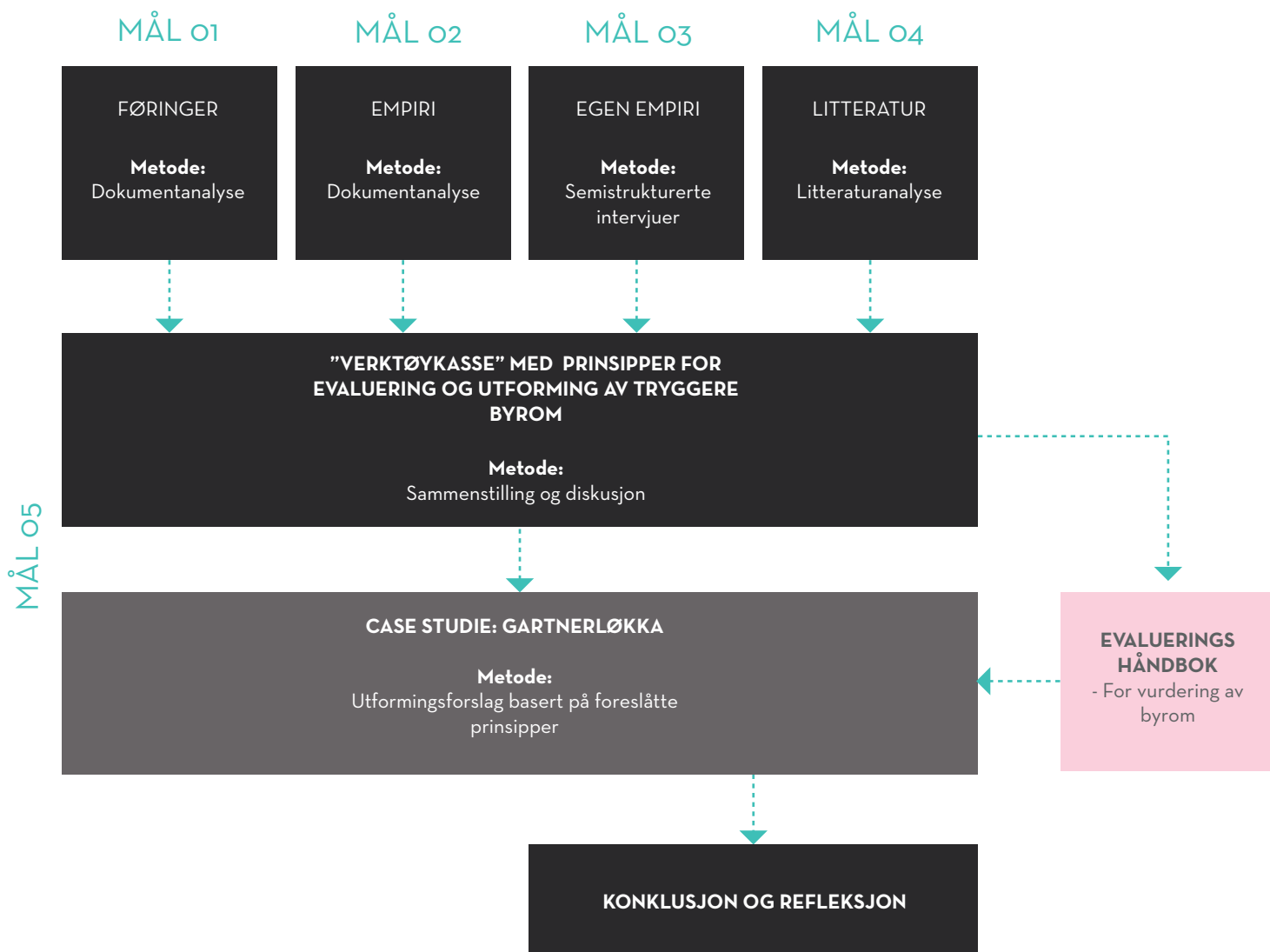
Mål 05

Diskusjonsdelen og casestudien svarer til det femte målet for oppgaven. Diskusjonsdelen i kapittel seks er den viktigste delen av oppgaven. Her oppsummeres, sammenstilles og diskuteres alle funn i de fire forgående kapitlene, som resulterer i oppgavens hovedbidrag: femten generelle prinsipper for utvikling av tryggere byrom. Disse er utgangspunktet for en ”verktøykasse”, som inneholder en evalueringshåndbok av byrom og utformingsprinsipper.

Casestudien er en praktisk utprøving av håndboken og prinsippene på caseområdet Gartnerløkka på Tøyen. Detaljeringsnivået til casestudien er forprosjektnivå. Selv om prosjektet ikke er utført på detaljnivå gir illustrasjonene og planene et godt innblikk i hvordan det kan utformes. Grunnen til at det ikke detaljprosjekteres, er primært fordi det er prinsippene og «verktøykassen» som er hovedbidraget i denne oppgaven - ikke selve utformingsforslaget.

Det siste kapittelet er en konklusjon og refleksjon av oppgaven i sin helhet.

1.5

METODE

Kunnskapsgrunnlaget til oppgaven består av dokument- og litteraturanalyser, semistrukturerte intervjuer, og en case studie. Den metodiske tilnærmingen til oppgaven er kvalitativ.

DOKUMENT- OG LITTERATURANALYSER

Formålet med dokument- og litteraturanalyser er å innhente og analysere eksisterende informasjon fra ulike kilder, for å svare på problemstillingen. Dokumentanalyser kan benyttes både i forhold kvalitativ og kvantitativ innhenting av data (Andersen, 2010a). I denne oppgaven benyttes primært kvalitativ innhenting av data.

I litteraturanalysen har det blitt brukt både norske og utenlandske rapporter, forskningsartikler og fagbøker. Innhenting av data ble gjort på ulike måter. Artikler og fagbøker ble innhentet både via referanselister i relevante artikler og ved litteratursøk i databaser som ScienceDirect, Google Scholar og ResearchGate. Litteratursøket ble avgrenset med søkeord som «crime prevention through environmental design», «CPTED», «Jan Gehl», «social sustainability», «fear of crime», «public spaces», «urban sustainability».

Det er i tillegg foretatt to større dokumentanalyser i oppgaven. Den første er en analyse av foreliggende planer og føringer relatert til kriminalitetsforebygging, medvirkning og trygghet i byutvikling. Dokumentanalysen omfatter rapporter, handlingsplaner, lovverk og kommunale planer. Den andre er en analyse av kriminalitet- og trygghetsstatistikk for Norge og Oslo kommune. Denne delen består av innhentet statistisk data, forskningsrapporter, nyhetsartikler, kommunale undersøkelser og politirapporter.

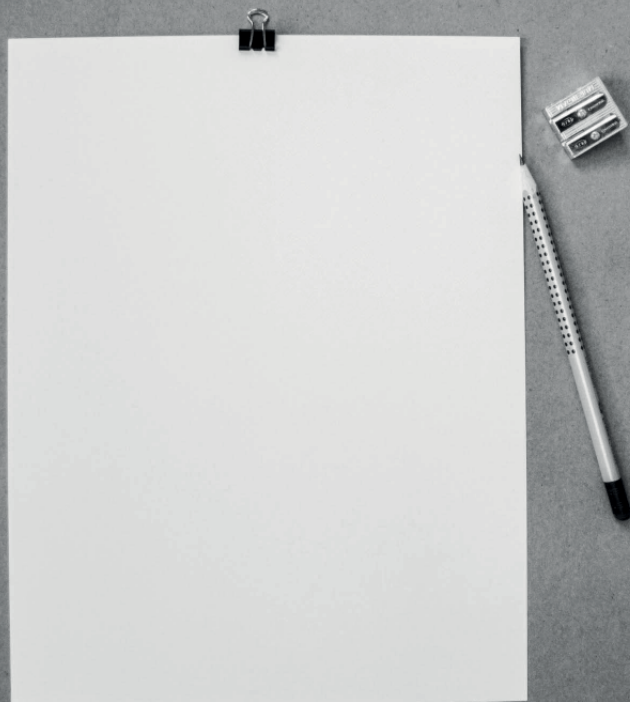

Foto 5: Kelly Sikkema, Unsplash

SEMI-STRUKTURERTE INTERVJUER

Et semistrukturert intervju er en intervjuform som er mer fleksibel enn et strukturert intervju. Denne intervjuformen fungerer som en samtale mellom intervjuer og respondent, hvor samtalen styres av den som intervjuer (Andersen, 2010b). Grunnen til at denne formen for intervju ble valgt, var for å sikre at spørsmålene som ble stilt var relevante og tilpasset respondentens erfaringer, opplevelser og faglige kunnskap. Dette gjorde det også mulig å stille oppklarende eller oppfølgende spørsmål underveis.

I forkant av intervjuene ble det laget en intervjuguide som tok utgangspunkt i problemstillingen og målene for oppgaven. Hver intervjuguide ble tilpasset hver enkelt respondents faglige bakgrunn. Spørsmålene for hver respondent er dermed noe ulike. De fleste spørsmålene er spisset mot hver respondents fagkompetanse, mens enkelte er like for alle respondentene. Dette ble gjort for at det skulle være mulig å sammenligne enkelte av svarene i etterkant.

Det ble gjennomført totalt seks intervjuer over en periode på tre måneder. Respondentene ble valgt ut på bakgrunn av deres relevans innenfor kriminalitetsforebyggende og/eller trygghetsskapende arbeid. De som ble intervjuet var en forsker, en informant fra Politiet, næringslivskontakten for politidistrikt Øst, to informanter fra Bymiljøetaten, en urbanist og arkitekt fra LINK Arkitektur og en prosjektkoordinator for områdeløftet Tøyen og Grønland.

De fleste intervjuene ble gjennomført over telefon, mens et par ble gjennomført på møter. Tidsrammen på intervjuene var ca. 1 time. I forkant av hvert intervju fikk respondentene en kort innledning av oppgavens tema og formål. Undertegnede byttet på å være sekretær og intervjuer. Intervjuguiden og de gjennomførte intervjuene ligger i sin helhet vedlagt i oppgaven.

CASE STUDIE

En casestudie er definert som en form for forskningsdesign hvor én enhet, ett tilfelle eller ett område undersøkes eller beskrives inngående. Denne metoden tillater forskeren å kunne fordype seg grundig i ett tilfelle, ved å konsentrere seg om én enhet. (Dahlum & Wæhle, 2018)

I denne oppgaven benyttes casestudie som metode for å teste ut den foreslåtte ”verktøykassen” i et utformingsforslag i et utvalgt byrom i Oslo.

METODISKE STYRKER OG SVAKHETER

Innhenting og bearbeidelse av data gjennom dokument- og litteraturanalyser, intervjuer og en casestudie gir en bred innfallsvinkel til oppgavens hovedproblemstilling og underproblemstillinger. Dette er vurdert å være en styrke for oppgaven.

SEMI - STRUKTURERTE INTERVJUER

Styrken ved å benytte semi - strukturerte intervjuer er fleksibiliteten ved at de kan tilpasses hver enkelt respondent slik at spørsmålene som stilles er relevante. Det er også mulig for begge parter å stille oppfølgende eller oppklarende spørsmål. Det å benytte intervjuer som metode, ga oss en bredere innsikt og dypere forståelse for tematikken.

Svakheten ved denne metoden er at utvalget av respondenter er begrenset, og ikke nødvendigvis representativt. Vi forsøkte å sikre en viss bredde i utvalget gjennom å kontakte aktører i ulike bransjer og etater. Dersom intervjuene hadde blitt gjennomført med et annet utvalg kunne svarene, og derav resultatene, vært annerledes. Dette gjør det vanskeligere å foreta bastante beslutninger basert på funnene.

I tillegg er det en risiko for at respondentene ikke svarer ærlig på spørsmålene, holder tilbake informasjon, eller kommer med svar på spørsmålene som vedkommende anser som strategisk riktige. En siste svakhet ved å benytte denne metoden er at den er tid og ressurskrevende å gjennomføre. Det tar lang tid å forberede, gjennomføre og bearbeide dataene i ettertid.

CASE STUDIE

Styrken ved å bruke en casestudie er at vi får muligheten til å se nærmere på hvordan ”verktøykassen” kan anvendes i et byrom. På den måten kan vi undersøke, demonstrere og visualisere hvordan verktøyene kan brukes i utforming av et område som er kompatibelt med oppgavens problemstilling.

En svakhet ved å utføre en case studie av kun ett byrom, er at det kun blir ett stående eksempel på anvendelse av verktøyene. Kvalitetene og utfordringene som avdekkes i studien gjelder i utgangspunktet kun for det ene byrommet. Utformingsforslaget er dermed ikke nødvendigvis representativt eller direkte overførbart til andre områder. Det er dermed viktig å understreke at tiltak og løsningsforslag må tilpasses stedet.

Enda en svakhet er at case studien er en fiktiv studie vi ikke har mulighet til å realisere eller etterevaluere. Dersom utformingsforslaget skulle blitt bygget, kan det være at man hadde støtt på andre uforutsette utfordringer, utenfor fokuset til denne oppgaven.

Foto 6: Pedro Sandrini, Pexels

02

PLANER, FØRINGER OG MÅL

METODE

Dokumentanalyse

MÅL 01

Identifisere relevante foreliggende planer og føringer for kriminalitetsforebyggende arbeid i fysisk planlegging i Norge og Oslo

For å kunne si noe om hvorvidt kriminalitetsforebygging kan bidra til utforming av tryggere byrom i Norge, måtte vi først undersøke hvilken relevans dette har i byutvikling på politisk nivå. Denne delen vil gå i dybden på hvilke internasjonale, nasjonale og lokale planer, føringer og mål som er relevante for temaet.

2.1

INTERNASJONALE FØRINGER

FNS ELLEVTE MÅL FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING

FN har formulert i alt sytten globale mål som skal sikre bærekraftig utvikling og bekjempe de globale utfordringene verden står ovenfor. Dette gjelder eksempelvis fattigdom, sult, ulikhet og klimaendringer. Målene ble vedtatt av verdens nasjoner i 2015, iverksatt januar 2016, og skal oppfylles innen 2030. Av de sytten målene trekkes spesielt det ellevte målet frem i forbindelse med denne oppgaven:

”Goal 11 - Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable”

(United Nations, 2019)

Figur 4: FNs ellevte mål for bærekraftig utvikling. Basert på Open Development (2018)

Det ellevte målet er et mål om bærekraftig utvikling av verdens byer. I dag bor over halvparten av verdens befolkning i byer – ca. 3.5 milliarder mennesker. Innen 2030 er det forventet å øke til 5 milliarder og i 2050 vil antakeligvis så mye som to tredjedeler av verdens befolkning være urbane innbyggere.

Selv om byer er kilder til kultur, kommersialitet, produktivitet og sosial utvikling medfører urbaniseringen en rekke utfordringer som kriminalitet, forurensing, falleferdig infrastruktur og boligmangel. For å løse de kommende

utfordringene, må effektive former for urban planlegging og styringsordninger være på plass. (United Nations, 2019)

Innenfor det ellevte målet er det formulert ti delmål. Av disse er delmål 11.7 mest relevant. Delmålet er at det innen 2030 skal sikres universell tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige grønne og offentlige rom, spesielt for kvinner, barn, eldre og funksjonshemmede. (United Nations, 2019)

”Target 11.7: By 2030, provide universal access to safe, inclusive and accessible, green and public spaces, in particular for women and children, older persons and persons with disabilities”

(United Nations, 2019)

Figur 5: FNs delmål 11.7. Basert på Open Development (2018)

Det er verdt å presisere at FN legger særlig vekt på kvinner, barn, eldre og funksjonshemmede. Universell utforming og tilrettelegging for sårbare grupper må derfor tas hensyn til i planlegging og utforming av byrom.

"GOAL 11 - MAKE CITIES AND HUMAN
SETTLEMENTS INCLUSIVE, SAFE, RESILIENT AND
SUSTAINABLE"

- (UNITED NATIONS, 2019)

Foto 8: Fotografierende, Unsplash

2.2

NASJONALE FØRINGER

LOVPÅLAGT KRIMINALITETSFOREBYGGING

Dagens plan- og bygningslov ble vedtatt i 2009 og erstattet dermed den tidligere loven fra 1985. Loven ble senere revidert i 2010. Den gjelder for hele landet og omhandler planlegging av arealbruk og byggesaker. I §1-1 "Lovens formål" (Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling, 2008) står det skrevet at formålet med loven er å fremme bærekraftig utvikling til det beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner. Den skal sikre at byggetiltak skjer i samsvar med lovgivning og at saksbehandlingen er forsvarlig gjennom å blant annet inkludere medvirkning, ta hensyn til universell utforming og estetisk utforming av omgivelsene, samt barn og unges oppvekstvilkår (Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling, 2008).

Når det gjelder kriminalitetsforebygging er det primært §3-1 "Oppgaver og hensyn i planlegging etter loven" i Plandelen som er av relevans:

"Innenfor rammen av § 1-1 skal planer etter denne lov(...) § 3-1 f) Fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller, samt bidra til å forebygge kriminalitet"

(Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling, 2008)

Punkt f) i §3-1 er et vilkår for at planlegging og utforming av omgivelsene skal ha en positiv innvirkning på folkehelsen til befolkningen og motvirke sosiale forskjeller. Planlegging skal også bidra til forebygging av kriminalitet.

Medvirkning er også et krav i plan- og bygningsloven. I § 5-1 Medvirkning står det følgende:

«Enbver som fremmer planforslag, skal legge til rette for medvirkning. Kommunen skal påse at dette er oppfylt i planprosesser som utføres av andre offentlige organer eller private. Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte.»

(Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling, 2008)

Medvirkning er dermed et krav fra lovens side i ethvert planforslag, hvor kommunen har et særlig ansvar for å inkludere beboere i planprosesser. Det spesifiseres ikke hvilken form for medvirkning, eller i hvilken grad det skal implementeres, annet enn at de som ikke er i stand til å delta skal sikres gode muligheter for medvirkning på en annen måte.

"INNENFOR RAMMEN AV § 1-1 SKAL PLANER ETTER DENNE LOV (...)

§3-1 F) FREMME BEFOLKNINGENS HELSE OG MOTVIRKE SOSIALE FORSKJELLER, SAMT BIDRA TIL Å FOREBYGGE KRIMINALITET "

- (LOV OM PLAN- OG BYGGESAKSBEHANDLING, 2008)

Foto 9: Misha Bachmann, Unsplash

2.3

LOKALE FØRINGER

OSLO KOMMUNE MOT 2030 - EN SMART, TRYGG OG GRØNN BY

Innhold

Kommuneplan for Oslo med mål og satsinger for utvikling av byen mot 2030. Planen ble vedtatt i 2015 og inneholder en samfunnsdel og byutviklingsstrategi samt en juridisk arealdel.

Hensikt

Å bidra til en balansert byutvikling for å styrke folkehelse og motvirke sosiale forskjeller og dårlige levekår frem mot 2030.

Relevans

Kommuneplanen legger overordnede føringer for utviklingen av byen i sin helhet, derav også byrommene. En av kommunens hovedsatsinger er at byen, og byrommene, skal være trygge å oppholde seg i og ferdes i.

Den overordnede visjonen er «Oslo mot 2030: Smart, Trygg og Grønn». Under hver hovedsatsing er det definert tre mål som viser hva som skal gis høyest prioritet.

Hvert av målene har ulike politiske satsinger som må iverksettes for å nå dem. Hovedsatsingen «Trygg», med tilhørende mål og satsinger, har relevans innenfor rammene til oppgaven og vil derfor undersøkes nærmere. (Oslo kommune, 2015)

I dag bor det over 650 000 mennesker i selve byen. Det forventes at dette vil øke til nærmere 800 000 innen 2030. Den sterke befolkningsveksten kommer til å by på både muligheter og utfordringer. Det vil blant annet bli et økt behov for tjenestetilbud, boliger og sysselsetting. Veksten åpner for muligheter innen bolig- og næringsutvikling, samt utvikling av nye og attraktive byrom. (Ibid., s. 8)

En betydelig del av befolkningsveksten er forventet å komme som følge av innvandring fra andre land. Dette vil føre til en stadig mer etnisk og flerkulturell befolknings sammensetning. Generelt viser det seg at de sosiale forskjellene i byen er store, og at levekårsutfordringer er større blant innvandregrupper. Det stilles derfor høyere krav til integrering. Store sosiale forskjeller i et bysamfunn kan føre til segregering, gentrifisering og enda større levekårsutfordringer. En balansert byutvikling som motvirker sosioøkonomisk segregering og levekårsutfordringer, og styrker folkehelsen er derfor nødvendig. (Ibid.)

OSLO SOM "TRYGG" BY

Oslo har et mål om å være en trygg, åpen og tilgjengelig by. I kommuneplanen står det at byens innbyggere skal kunne ferdes fritt rundt i byen til alle tider uten frykt for å bli utsatt for kriminelle handlinger i det offentlige rom (Oslo kommune, 2015, s. 20). De fleste som bor og ferdes i byen opplever den som trygg på dagtid, mens hele 75 prosent sier at de opplever byen som utrygg på kveldstid. Riktig bruk av belysning trekkes frem som et viktig tiltak for å øke tryggheten på kvelden.

Det påpekes også at bruk av byrom og tilstedeværelse av mennesker er viktig for tryggheten. Kommunen må derfor iverksette tiltak for å gjøre det attraktivt for befolkningen å ta i bruk byrommene til ulike tider. Bekjempelse av byens åpne russcener nevnes også som en viktig faktor for å gjøre byen triveligere og tryggere. (ibid.)

Forebygging av kriminalitet, samt god hjelp og oppfølging for voldsutsatte, nevnes som et viktig mål for en tryggere by. Her nevnes SaLTo modellen som et viktig tiltak. SaLTo er en samarbeidsmodell mellom kommunen og politiet med formål om å motvirke rusmisbruk og kriminalitet blant barn og unge. Det nevnes videre i planen at en trygghetsindeks er under utvikling. (ibid.)

Økt befolkningsvekst medfører økt bruk av byrommene. Behovet for god skjøtsel og vedlikehold vil derfor øke. Utformingen av byrommene og omgivelsene må gjennomføres slik at det tilrettelegger for at flest mulig kan bruke dem. (ibid.)

Oslo kommune har også formulert et mål om at alle skal ha mulighet for et godt og aktivt liv. Herunder kommer det frem at Oslo skal være en by uten diskriminering og bidra til sosial mobilitet og reduksjon av dårlige levekår. Innbyggere i alle aldre skal kunne delta i byens utvikling, gjennom gode bruker- og medvirkningsprosesser. Det antas at dette vil styrke kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget i planprosesser, redusere konflikter og styrke lokaldemokratiet. Områdesatsingene i Oslo trekkes frem som gode eksempler, der medvirkning har vært et viktig premiss i planprosessene. (ibid.)

NB! Oslo kommune har i år vedtatt en ny kommuneplan som kom i etterkant av denne dokumentanalysen. Det gjøres derfor oppmerksom på at prioriteringene og målene i den nye kommuneplanen ikke nødvendigvis samsvarer med kommuneplanen som er analysert her.

KOMMUNEDELPLAN FOR TORG OG MØTEPLASSER I OSLO

Innhold

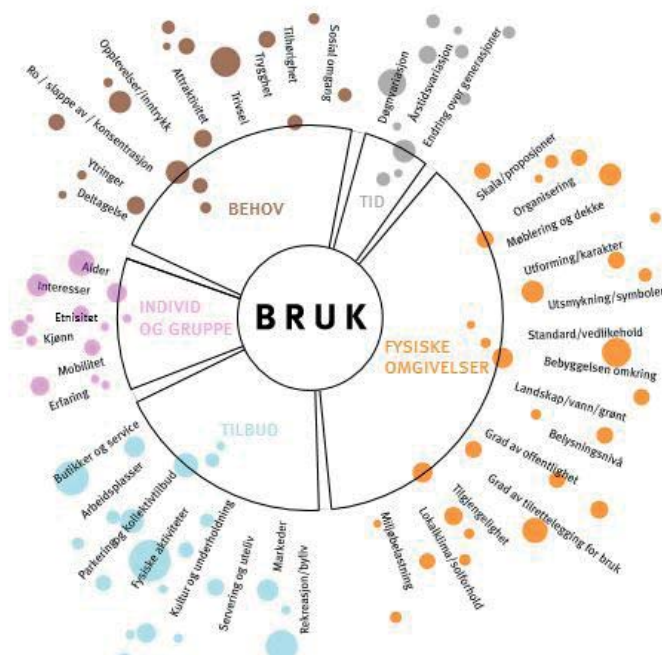
Kommunedelplanen for torg og møteplasser ble vedtatt i 2009 og består av mål, plankart og juridisk bindende bestemmelser og retningslinjer for indre Oslo, ytre by vest, øst og syd. Den inneholder også en egen «verktøykasse» til hjelp for gjennomføring av planen.

Hensikt

Hovedmålet med planen er å tilrettelegge for etablering av nye og videreutvikling av eksisterende torg og møteplasser i Oslo utenfor sentrumsområdet.

Relevans

Trygghet fremmes som et tiltak det skal tas særskilt hensyn til i utforming, utvikling og etablering av nye torg og møteplasser. Planen inneholder også konkrete forslag til fysiske tiltak for å øke opplevelsen av trygghet.

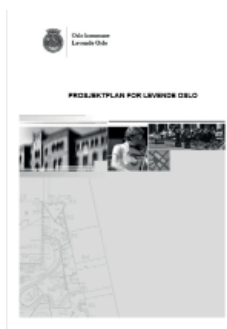
Figur 6: Faktorer som påvirker bruk av byrommet (Plan- og bygningsetaten, 2009, s. 26)

Det er utviklet en egen kommunedelplan for alle offentlig tilgjengelige byrom i Oslo, med unntak av sentrumsområdet innenfor Ring 1. Utvikling av byrommene i sentrumsområdet følger egne prosesser som «Levende Oslo» og «Bilfritt byliv». Planen har ulike delmål for utvikling av torg og møteplasser. I delmålene trekkes mangfoldig bruk, sammenhengende strukturer, tilrettelegging for barn og unge, trygghet, universell utforming og estetikk frem som viktige faktorer. I tillegg skal møteplassenes funksjon som sosiale arenaer styrkes gjennom tilhørighet, stedsidentitet og sosialt liv. (Plan- og bygningsetaten, 2009b)

I de juridisk bindende bestemmelsene står det at det skal tas særskilt hensyn til trygghet i utformingen. Herunder at møteplassene skal utformes slik at de er oversiktlige, med god sosial kontroll, gjennom blant annet hensiktsmessig plassering av adkomster og funksjoner. Det er viktig at det tilrettelegges for varierte funksjoner og aktiviteter slik at plassen oppfattes som attraktiv for flere brukere. (ibid.)

Fasader og innganger til tilgrensede bygninger skal henvende seg mot møteplassen, slik at den oppleves som åpen og belyst. Fasader som henvender seg mot byrommet kan øke den sosiale kontrollen og indirekte «justisen» på bruken av byrommet. Adkomster og gangarealer skal være godt belyst da belysning er viktig for trygghet. Plassering av holdeplasser og stasjoner bør være slik at gangstrømmer kan bidra til økt opplevelse av trygghet hele døgnet. Opprettholdelse av aktivitetsnivå på kveld- og nattetid kan bidra til at byrommet oppleves som trygt hele døgnet. Aktivt gateliv og plasser med mennesker tiltrekker seg flere mennesker. (ibid.)

«LEVENDE OSLO»

Innhold

Prosjektplanen ble vedtatt igangsatt i 2005 og inneholder overordnede rammer, mål og strategier for utvikling av torg og møteplasser innenfor Ring 1.

Hensikt

Å gjøre sentrumsområdene i Oslo innenfor Ring 1 tilgjengelige, attraktive og levende gjennom tiltak som bidrar til mer opphold, byliv, trygghet og trivsel i sentrum.

Relevans

Prosjektet er relevant fordi det omhandler utvikling av byrom som torg og møteplasser. I tillegg vektlegges trygghet som et mål.

Prosjektet «Levende Oslo» er et offentlig-privat samarbeid som ble igangsatt i 2005. Målet var utvikling og opprustning av plasser og torg i Oslo sentrum innenfor Ring 1. Utviklingen skulle skje ved å øke kunnskapen om bruk av byrom, ruste opp gater, plasser og torg, utvikle nye møteplasser, effektivisere kollektivtransport, etablere programmer for belysning og blomster, samt tilrettelegge for aktiviteter og arrangementer til ulike årstider. I forbindelse med prosjektet ble det gjennomført en omfattende byromsundersøkelse i regi av Gehl Architects og laget en egen opprustningsplan for strøksgatene i sentrum. Belysningsplanen som diskuteres i neste delkapittel er en av de overordnede føringene for prosjektet. (Oslo kommune, 2006)

"DET ER ET STORT UTVIKLINGSBEHOV NÅR DET GJELDER INTEGRERING AV, OG FOKUS PÅ, KRIMINALITETSFOREBYGGENDE HENSYN I AREALPLANSAKER "

- (JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET, 2013, S. 45)

BELYSNINGSPLAN FOR OSLO SENTRUM

Innhold

Belysningsplanen er utarbeidet av Plan- og Bygningsetaten og vedtatt i 2011 og inneholder kartlegging av dagens belysning, et plankart og overordnede retningslinjer for fremtidig belysning av sentrumsområdene i Oslo. Det er også lagt ved belysningsprinsipper med forslag til belysningsklasser, fargetemperatur- og gjengivelse, samt typer lyskilder for ulike delområder.

Hensikt

Hensikten med belysningsplanen er å sikre en funksjonell, estetisk og sammenhengende belysning. Dette skal gi Oslo sentrum en nattidentitet og bidra til at det føles trygt, tilgjengelig og enkelt å orientere seg.

Relevans

Planen inneholder konkrete anbefalinger til hvilken type belysning som bør benyttes for å øke opplevd trygghet og redusere muligheter for kriminalitet.

Kartleggingen av dagens belysning i Oslo sentrum viser at den hovedsakelig er utformet med tanke på biltrafikk, og ikke myke trafikanter som gående og syklende. Belysningen har flere steder i byrommene rundstrålende armaturer med dårlig avskjerming og lite optimale reflektorer. Dette fører til blending og at byrommene oppleves som mørke om natten. En stor andel av belysningen har dårlig fargegjengivelse. I tillegg bærer belysningen preg av slitasje og dårlig lyskvalitet. Kartleggingen tydeliggjorde et forbedringspotensial mht. romskapende, estetiske og identitetsskapende aspekter (Plan- og bygningsetaten, 2009a).

På bakgrunn av kartleggingen ble det utarbeidet en egen belysningsplan for Oslo sentrum. Planen var ment å være et styringsverktøy, som beskriver de overordnede retningslinjene for hvordan belysningen skal utformes og planlegges i sentrumsområdene. (ibid.)

Belysning trekkes frem i planen som et viktig tiltak for å øke tryggheten og forebygge mot kriminalitet. Ved riktig bruk av belysning kan et område "åpnes" opp og redusere mulige skjulesteder for potensielle gjerningspersoner. Det påpekes på den andre siden at store mengder belysning ikke nødvendigvis øker trygghet, eller reduserer kriminalitet, i seg selv. Utformingen av byrommet, drift, vedlikehold og type belysning må også tas i betraktning. Eksempelvis kan såkalt «vaktholdsopplysning», hvor lyset slås på ved hjelp av sensorer, bidra til å skape utrygghet. (ibid.)

Mye av den såkalte kriminalitetsforebyggende belysningen i dag består av lyskilder som er plassert høyt. Dette kan føre til at områder utenfor lyset blir mørkere og oppleves som mer utrygge. I retningslinjene til lysplanen er det definert hvilke typer armaturer og lyskilder som bør benyttes for å unngå økt utrygghet og muligheter for kriminalitet. Her finnes også detaljerte spesifikasjoner for hvordan belysningen for plasser, parker og byrom skal utformes. Samtlige spesifikasjoner vil ikke gjennomgås her. Les mer om dette i case studien i kapittel 07. (ibid.)

2.4

ANDRE PLANER

REGJERINGENS HANDLINGSPLAN FOR KRIMINALITETSFOREBYGGING

Innhold

Handlingsplan for kriminalitetsforebygging er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet for perioden 2013 – 2016. Planen inneholder både satsinger og tiltak for generell kriminalitetsforebygging og forebygging rettet mot barn og unge. Den var ment å være et dynamisk arbeidsverktøy, som kunne endres underveis i planprosessen, og er derfor ikke et statisk dokument.

Hensikt

Formålet med planen er å sikre en helhetlig tilnærming gjennom forpliktende tiltak for å styrke politidistriktene, forbedre kunnskapen og samarbeidet rundt forebygging og oppfølging av unge kriminelle.

Relevans

Selv om planen primært fokuserer på sosial forebygging, er det relevant for kartlegging av hvilke aspekter det fokuseres mest på i det forebyggende arbeidet i Norge.

Det er et mål om å redusere barne- og ungdomskriminaliteten ved å ta utfordringene deres på alvor og forhindre utvikling av negativ adferd, og gjennomføring av lovbrudd. Dersom det forekommer lovbrudd, skal det føres tiltak for å hindre at det oppstår nye lovbrudd. Det kriminalitetsforebyggende arbeidet skal innebære kunnskap, samarbeid, tilstedeværelse, nærhet og dialog. (Justis- og beredskapsdepartementet, 2013)

Det er svært lite fokus på kriminalitetsforebyggende tiltak rettet mot det fysiske miljøet i handlingsplanen i forhold til de sosiale tiltakene. Kun ett avsnitt er avsatt til temaet. Her henvises det til en veileder for ”Tryggere nærmiljøer - En håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser” utgitt i 2012 av Kfk (tidligere KRÅD). Det anerkjennes også at kriminalitetsforebygging er et selvstendig lovpålagt hensyn i planprosesser ihht. Plan- og Bygningsloven, og at de fysiske omgivelsene kan ha innvirkning på trygghetsfølelsen til befolkningen. Det nevnes også at det fysiske miljøet kan være en faktor i situasjonell kriminalitetsforebygging, uten at det utdypes noe mer om hva dette innebærer. (ibid.)

Planen understreker at det er et stort behov for bedre integrering, og mer fokus på kriminalitetsforebyggende hensyn i arealplanprosesser. Justis- og beredskapsdepartementet påtar seg selv ansvar for å ta initiativ for å styrke kompetansen og praksisen innad i politiet blant annet gjennom deltakelse i arealplanprosesser. (ibid., s. 45)

Foto 10: Sjarhei Plashchynski, Unsplash

2.5

PLANER OG FØRINGER DELOPPSUMMERING

OPPSUMMERING:

- Offentlige rom skal være trygge, inkluderende og tilgjengelige ihht. FNs bærekraftsmål
- Det skal ihht. loven tas kriminalitetsforebyggende hensyn i alle planprosesser
- Medvirkning skal etter loven inkluderes i alle planprosesser og kommunen har ansvar for å følge det opp
- Ihht. kommuneplanen for Oslo skal tiltak for attraktive byrom iverksettes som et trygghetsskapende tiltak da økt tilstedeværelse av folk øker tryggheten
- I kommunedelplanen for torg og møteplasser står det i de juridiske bestemmelsene at det skal tas særskilt hensyn til trygghet i utformingen
- Belysning skal brukes som et trygghetsskapende tiltak i Oslo sentrum og til å skape romlighet og identitet gjennom fremheving av fasader og objekter
- Belysningen skal vendes mot bakken, armaturer skal avskjermes og ha mykt, hvitt og varmt lys med god fargegjengivelse.
- I Regjeringens handlingsplan påpekes det at det er et stort behov for økt fokus på kriminalitetsforebygging i arealplanprosesser

MÅL 01 - HVA FANT VI UT?

Målet for denne delen var å identifisere hvilke relevante planer og føringer som er foreliggende for det kriminalitetsforebyggende arbeidet i fysisk planlegging i Norge og Oslo.

Her fant vi ut at tilgang til trygge, tilgjengelige og inkluderende byrom er et forpliktende, internasjonalt mål for bærekraftig byutvikling. På nasjonalt nivå er kriminalitetsforebygging lovpålagt i alle planprosesser. På lokalt nivå har Oslo kommune et mål om at alle beboere skal kunne bevege seg fritt til alle døgnets tider, uten frykt for å bli utsatt for kriminelle handlinger, og at det skal tas særskilt hensyn til trygghet i utformingen av nye byrom. I kommunedelplanen for torg og møteplasser fremmes trygghet som en viktig faktor i utviklingen av byrom. Her foreslås det ulike tiltak for å øke tryggheten i det fysiske miljøet. Belysningsplanen for Oslo sentrum henviser til belysning som et av de viktigste trygghetsskapende tiltakene og inneholder konkrete anbefalinger for riktig belysning.

Det viser seg at det finnes en rekke relevante planer og føringer for tematikken. Dokumentene som er gjennomgått i denne delen viser til at trygghet og kriminalitetsforebygging er høyst relevant for fysisk planlegging og utvikling av byrom.

03

EMPIRI

METODE

Dokumentanalyse og referanseprosjekter

MÅL 02

Undersøke behovet for en kriminalitetsforebyggende tilnærming i byromsutvikling, samt hvordan dette arbeides med i planprosesser i Norge sammenlignet med Danmark og Sverige

Forgående kapittel viser til at kriminalitetsforebygging og tilgang til trygge byrom er lovpålagt og et mål på ulike politiske nivåer. Tematikken ansees for å ha høy relevans innen byutvikling, men det gjenstår å se om det er et behov for en slik tilnærming i lokal kontekst. Vi vil derfor i denne delen se nærmere på dagens situasjon for å kartlegge behovet for å iverksette tiltak for økt opplevd trygghet og kriminalitetsforebygging. Her belyses også hvilke, og hvordan, etater arbeider med kriminalitetsforebygging i Norge, Sverige og Danmark. Enkelte relevante referanseprosjekter fra de nordiske landene trekkes frem.

"UTVIKLINGEN REGNES SOM ET FARESIGNAL FOR FREMTIDIG KRIMINALITET OG SOSIAL MARGINALISERING"

- (OSLO POLITIDISTRIKT, 2018B, S. 5)

3.1

KRIMINALITET: STATISTIKK

KRIMINALITET I OSLO

Oslo politidistrikt har i en årrekke laget trendrapporter for å få en helhetlig forståelse av dagens kriminalitetsbilde og forventet utvikling fremover. I 2017 ble det laget en kriminalstatistikk (Oslo politidistrikt, 2018a) med en oppsummering av antall anmeldelser i Oslo politidistrikt. Oslo politidistrikt omfatter Oslo, Asker og Bærum.

ANTALL ANMELDELSER

Overordnet sett er det en nedgang i antall anmeldelser fra 2013 til 2017. Nedgangen er på hele 26,7%, og er det laveste antall anmeldelser de siste 15 årene. Det skal midlertidig nevnes at vi fikk avkrefret dette i et intervju med næringslivskontakten i Øst politidistrikt, Jan Kevin Brunvoll (se mer s. 70-71). Han mener at det sees en "falsk nedgang" i antall anmeldelser på grunn av langstrakte anmeldelsesprosesser som resulterer i at folk anmelder mindre. Brunvoll mener at kriminaliteten ikke har gått ned, men at den ikke nødvendigvis har gått opp heller. Han påpeker bare at det sees en falsk nedgang i antall registrerte lovbrudd.

I følge en trendrapport for 2018-2021 (Oslo politidistrikt, 2018b) av Oslo politidistrikt sees det en økning i vold, aggresjon og ekstremisme i form av ulike typer trusler, tvang og personangrep. Det kan se ut til at en internasjonal trend, som henger sammen med sosiale medier, har

ankommet Norge. Faren for digital påvirkning og såkalte «pop-up» former for vold, aggresjon og ekstremistisk vold øker. Trendrapporten viser at «pop-up kriminalitet» er spesielt utbredt blant barn og unge. Denne typen kriminalitet oppstår plutselig, kommer ofte uforutsett og sprer seg raskt (Oslo politidistrikt, 2018a).

RAN OG UTPRESSING

Oppgaven fokuserer på kriminalitet som finner sted i det fysiske miljøet, som ran, utpressing, vold og trusler, og voldtekter. I følge statistikken til politiet (2018a), har ran og utpressing økt med 8,7% i 2017, men sett i et femårsperspektiv har den gått ned med -57,6%.

VOLD OG TRUSLER

I forhold til tyveri, og da spesielt lommetyveri, sees det en jevn nedgang i løpet av den samme femårsperioden. Antall anmeldelser av voldelig karakter, både fysisk vold og trusler, har økt med 0,8% fra 2016 til 2017. Voldelige anmeldelser har økt med hele 7,1% i femårsperioden. Politiet har et mål om å avdekke flere tilfeller av vold i nære relasjoner, og økningen av antall anmeldelser kan være et resultat av satsningen.

↑ 25,2%
VOLDTEKTER

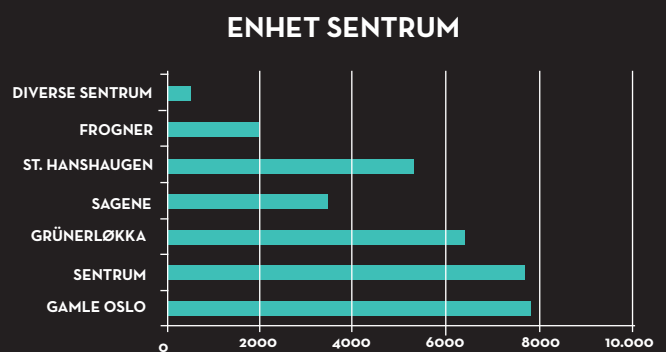
Antall anmeldte voldtekter, og forsøk på voldtekter, har økt med hele 25,2%. Tallene gjelder voldtekter generelt, og det skilles ikke på overfallsvoldtekter i det fysiske miljø og voldtekt i hjemmet. Barne- og ungdomskriminaliteten har hatt en gradvis nedgang fra 2009-2015.

↑ 25,3%
BARN- OG UNGDOMSKRIMINALITET

I 2017 ble det derimot registrert en økning på 25,3% i antall mistenkte, siktet eller domfelte unge under 18 år. Selv om det har økt kraftig de siste to årene, er det fortsatt lavere enn det var for ti år siden. På østkanten øker vinningskriminalitet og narkotikalovbrudd blant unge, spesielt i Bydel Gamle Oslo og Bydel Sentrum. Ungdomskriminaliteten relatert til ran, vold og narkotika øker generelt, og det påpekes i rapporten at «Utviklingen regnes som et faresignal for fremtidig kriminalitet og sosial marginalisering» (Oslo politidistrikt, 2018b, s. 5).

For å forebygge mot den økende barne- og ungdomskriminaliteten har Oslo politidistrikt inngått et tett samarbeid med SaLTø. SaLTø er en samarbeidsmodell

mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt for å forebygge mot rus- og kriminalitet blant barn og unge. (Oslo politidistrikt, 2018a; Oslo politidistrikt, 2018b; SaLTø-sekriteriatet, 2017)

Figur 8: Anmeldelser med gjerningssted i enhet sentrum fordelt etter bydeler. Basert på Oslo politidistrikt (2018b, s. 24)

Vinningskriminalitet er oftere representert i urbane områder, og da oftest i sentrumsområder, enn i rurale områder. I Oslo er det flest anmeldelser i Gamle Oslo, Sentrum og Grünerløkka, som sammen blir omtalt som enhet sentrum. I Enhet Sentrum er hele 42% av anmeldelsene relatert til vinningslovbrudd og 13% narkotikakriminalitet. Vold, ofte vold i tilknytning til byens uteliv, utgjør 11% av anmeldelsene. Gjerningspersonene som mistenkes, eller siktes, for lovbrudd i Oslo er hovedsakelig menn (79%). Over halvparten (56%) var i aldersgruppen 20-29 år eller 30-39 år. (Oslo politidistrikt, 2018b, s. 24)

3.2

OPPLEVD TRYGGHET: STATISTIKK

Frykt for kriminalitet kan ha stor innvirkning på folks livskvalitet og menneskers liv (Vrålstad, 2017). I SSBs rapport «slik har vi det – livskvalitet og levekår, utgave 2017», kom det frem at kvinner føler seg mer utrygge enn menn, selv om de ikke er mindre utsatt enn menn. (Ibid.) 6% av respondentene i undersøkelsen svarte at de var urolige for vold eller trusler på eget bosted. De som bor i Oslo og andre storbyer er mer bekymret for å bli utsatt for vold, enn de som bor på mindre steder. (Ibid.)

6%

ER UROLIGE FOR VOLD ELLER TRUSLER

OPPLEVD UTRYGGHET I OSLO

I 2016 ble det gjennomført to kartbaserte spørreundersøkelser med hensikt å kartlegge folks opplevde utrygghet i Oslo, som en del av forskningsprosjektet «Trygghet og mobilitet gjennom døgnet». Resultatene er presentert i Transportøkonomisk institutts (TØI) rapport «Opplevd utrygghet i Oslo» (2018). Et av hovedfunnene i rapporten var også her at kvinner føler seg mer utrygge enn menn. De fleste føler det er mer utrygt på kvelds- og nattetid, noe som samsvarer med at lovbrudd skjer mest på nattetid (Fyhri et al., 2018, s. 46). Som regel er utryggheten basert på egne erfaringer, men 22% svarte at utryggheten skyldtes bekjentes erfaringer eller påvirkning fra media. 54% av deltakerne i den ene undersøkelsen og 57% i den andre undersøkelsen svarte at de følte seg utrygge i Oslo sentrum

OVER HALVPARTEN FØLER SEG UTRYGGE I OSLO SENTRUM

(2018, s. III). Områder som særlig ble trukket frem som utrygge var Oslo S, nedre del av Akerselva og områdene rundt Brugata/Storgata. De fleste sa de ble utrygge av gjenger, frykt for ran/tyveri, narkotika og frykt for vold. (Ingebrigtsen et al., 2018)

I artikkelen «Her føler oslofolk seg utrygge» (Mellingsæter & Buan, 2016) publisert av Aftenposten, ble særlig Vaterlandsparken, Området rundt Oslo S., Jernbanetorget, Nedre Grünerløkka, Grønland, Sofienbergsparken, Tøyen og Slottsparken trukket frem som utrygge områder i sentrum. Det samsvarer med de områdene som politiet i 2007 (Politiet, referert i Mellingsæter & Buan, 2016) advarte mot som mer utrygge enn andre. Politiet advarte folk mot å bevege seg alene på nattetid særlig i områdene Vaterlandsparken, Jernbanetorget, vestre oppgang til Grønland T-banestasjon, området langs Akerselva og Nedre Grünerløkka. Grunnen til at disse områdene oppleves som utrygge viser seg å være på grunn av at folk blir tilbudt narkotika og utsatt for vold og tyveri. (Mellingsæter & Buan, 2016). Til tross for at de fleste opplever spesielt østsiden av Oslo sentrum som utrygt er antallet utrykninger og antall fornærmede relativt jevnt fordelt utover hele Oslo sentrum. (Fyhri et al., 2018)

PUBLIKUMSUNDERSØKELSEN I OSLO

Kantar TNS, et eksternt analysefirma, gjennomførte «Publikumsundersøkelsen 2018» på oppdrag fra Oslo kommune. Formålet med undersøkelsen var å kartlegge brukernes og innbyggernes tilfredshet av kommunens tjenester og deres oppfatning av hvordan det var å bo i Oslo kommune. Spørsmålene omkring opplevelsen av trygghet i Oslo sentrum, både på dag- og kveldstid, er det som er særlig relevant for denne oppgaven. Resultatene av undersøkelsen viste at kun 19% av innbyggerne opplevde Oslo sentrum som utrygt å ferdes i utendørs på dagtid.

På kveldstid derimot, opplevde 62% det som utrygt å ferdes i Oslo sentrum, mens 14% opplevde det som direkte utrygt. Respondentene i undersøkelsen ga en score på mellom 4 og 5 av 10 i forhold til hvor fornøyde de er med den opplevde tryggheten i sentrum på kveldstid.

62%

OPPLEVER SENTRUM SOM UTRYGT PÅ KVELDSTID

De som er bosatt i sentrum opplever det som tryggere å ferdes der enn de som er bosatt utenfor sentrum. De som er bosatt utenfor sentrumsområdene finner likevel sentrumsområdene i stor grad trygge på dagtid. Det er med andre ord en forskjell på opplevd trygghet i sentrum på dagtid og kveldstid.

I denne undersøkelsen kom det igjen frem at kvinner er mer utrygge enn menn på kveldstid, og at de unge (under 30 år) føler seg mer trygge både på dag- og kveldstid enn eldre. Innbyggerne med norsk eller vestlig bakgrunn føler seg tryggere på dagtid sammenlignet med innbyggere med ikke-vestlig bakgrunn. På kveldstid derimot, svarer en større andel av de med norsk bakgrunn at de er «mellomfornøyde» med opplevelsen av trygghet. (Kantar TNS, 2018)

BYLIVSUNDERSØKELSE OSLO SENTRUM

I 2013 gjennomførte Gehl Architects en bylivsundersøkelse i Oslo på oppdrag av Oslo kommune. Resultatene ble lagt frem i rapporten «Bylivsundersøkelse Oslo sentrum» (Gehl Architects, 2014). I rapporten fokuseres det på at «gater med dårlig kvalitet påvirker opplevelsen av utrygghet» (Gehl Architects, 2014, s. 100). Her kom det frem at Oslo har en rekke utfordringer i forbindelse med opplevd trygghet i sentrumsområdene. Det var særlig Grønland, Karl Johans gate, Tøyen, Jernbanetorget og Brugata som ble nevnt i forbindelse med utrygghet og ubehag i undersøkelsen. Faktorer som ble nevnt som utrygghetsskapende var tiggere, narkomane, lommetyver og ikke-voldelige overgrep. Problemet knyttes opp mot antall tilreisende, bostedsløse, usikkerhet i forhold til overgrep rundt utesteder på kveldstid og utrygghet som følge av 22. juli 2011. (Ibid.)

Videre i rapporten henvises det til fire forhold som kan bidra til utrygghet. Det ene er monofunksjonelle byrom. I undersøkelsen ble det registrert at 52% av førsteetasjene i sentrum er kjedelige, eller inaktive - særlig etter klokken 18 på kvelden. Store deler av sentrum er helt uten beboere. Gehl Architects mener at flere beboere kan være med på å øke tilstedeværelse og dermed opplevelsen av trygghet. Vedlikehold og renhold er et annet av de fire forholdene. Det var kun 7% av de spurte som sa forsøpling var et problem, men det trekkes fem i rapporten som at det er noe som man enkelt kan gjøre noe med. (Ibid.)

Manglende belysning kan også bidra til utrygghet. Registreringene viste at hele 65% av Skippergatas fasader var mørklagt på kveldstid. Skippergata er en gate som trekkes frem som en gate med store sosiale utfordringer. Andre gater ble også trukket frem som mørke og lite innbydende. Det siste av de fire forholdene var «tiggere» i bybildet. Ordet «tiggere» ble nevnt av en større andel av de som ble spurt i undersøkelsen i forbindelse med hva de hadde minst toleranse ovenfor i bybildet. (Ibid.)

Foto 12: Pawel L, Pexels

3.3

KRIMINALITETSFOREBYGGING I NORSK BYUTVIKLING

Statistikken viser at forekomst av kriminalitet og opplevd utrygghet er tilstedeværende i Oslo, særlig på kveldstid i sentrumsområdene. Som det kom frem i planer og føringer har Oslo kommune et mål om at Oslo skal oppleves trygt til alle døgnets tider, og statistikken viser at det målet ikke er innfridd. Derfor sees det et behov for å gjøre tiltak for å fremme trygghet og forebygge kriminalitet.

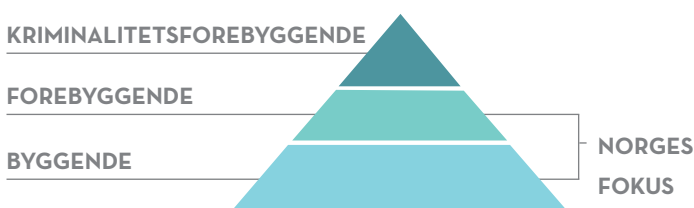
KFK - KOMPETANSESENTER FOR KRIMINALITETSFOREBYGGING

Norge har et eget kriminalitetsforebyggende råd som ble etablert i 1980. Rådet ble avviklet i 2015 og erstattet av et Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (Kfk) og et departementsutvalg for kriminalitetsforebygging (Høringsnotat - Det kriminalitetsforebyggende råd, 2015). Kfk jobber med å innhente og formidle kunnskap innen kriminalitetsforebygging, og samarbeider med de andre nordiske landene. De nordiske landene har et mindre fokus på sikringstekniske tilnærminger og mer

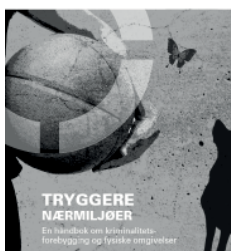
fokus på en menneske- og holdningsorientert modell (Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging, 2016).

Det forebyggende arbeidet i Norge foregår på tre ulike nivåer; byggende, forebyggende og kriminalitetsforebyggende (se Figur 10). Det byggende nivået dreier seg om tiltak rettet mot hele samfunnet og befolkningen. Oppvekstvilkår er en viktig faktor i det byggende arbeidet. Det neste nivået, forebygging, iverksettes dersom det byggende nivået ikke er tilstrekkelig. Her er formålet å styrke det byggende nivået og forhindre at problemer oppstår i senere tid. På det forebyggende nivået er forebygging mot lovbrudd enda ikke en primær målsetning. Det siste nivået er kriminalitetsforebygging, hvor man gjennom sosiale eller fysiske tiltak forsøker å påvirke mulighetene for at en kriminell handling kan oppstå. (Hva Er Kriminalitetsforebygging?, 2017)

I Norge fokuseres det mest på det byggende og forebyggende nivået, hvor tiltakene er mest rettet mot det sosiale. Dette gjelder eksempelvis SLT-modellen og SaLTo som er nevnt tidligere i oppgaven. Kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet ser ikke ut til å ha noe nevneverdig fokus i norsk kontekst, til tross for at det er lovpålagt.

Figur 10: Nivåene i det forebyggende arbeidet. Basert på Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017)

Figur 11: "Tryggere nærmiljøer" (KRÅD, 2017)

Figur 12-13: "Trygghet i det offentlige rom" og "Kriminalitetsforebygging på norsk" (Runhovde et.al., 2010; Runhovde Skjevraak, 2018)

TILGJENGELIG FAGLITTERATUR

I 2017 ble KRÅDs tidligere håndbok for "Tryggere nærmiljøer" revidert og utgitt av KFK. Håndboken er ment å være en veileder for "(...) å gjøre mulige åsteder så lite egnet som mulig, gjennom god planlegging og hensiktsmessig fysisk utforming" (KRÅD, 2017, s. 1). Håndboken har som mål å komme med råd og veiledning til planlegging og utforming av det fysiske miljøet. I håndboken påpekes det at kunnskap om god planlegging og gjennomtenkt utforming av det fysiske miljøet kan være med på å forhindre at kriminelle handlinger oppstår. Den består av diverse sjekklister for planleggere, og en samling av anbefalinger og forslag til tiltak. Den inneholder også fiktive planløsninger og metoder for å gjenkjenne områder som erfaringsmessig kan ha høyere risiko for kriminalitet. Kriminalitet, og frykt for kriminalitet, trekkes frem som komplekse temaer uten enkle løsninger, hvor sosiale forhold og andre årsaker har stor innvirkning. Denne håndboken er den eneste veilederen for kriminalitetsforebygging rettet mot fysisk planlegging og byutvikling vi har funnet.

Politiet har også gitt ut et par publikasjoner om kriminalitetsforebygging og trygghet. Begge er fra 2010, men er inne på dagsrelevante temaer. "Trygghet i det offentlige rom" (Aas et al., 2010) omhandler viktige faktorer og strategier innenfor kriminalitetsforebygging og trygghetsfremmende arbeid i det fysiske miljøet. Noen eksempler er sosial kontroll, subjektiv versus objektiv trygghet og situasjonell kriminalitetsforebygging. Alle disse begrepene vil vi gå nærmere på i kapittel 5.

"Kriminalitetsforebygging på norsk" (Runhovde & Skjevraak, 2018) omhandler hvordan det jobbes med kriminalitetsforebygging i Norge i dag, men da i mye bredere forstand, med størst fokus på sosiale tiltak. Trygghet i det offentlige rom er et kapittel som også handler om fiktive "offentlige rom", og ikke bare fysiske offentlige rom.

– "TØYENLØFTET HAR GJORT TØYEN PENERE, MEN IKKE BEDRE. HVORFOR HAR KOMMUNEN BRUKT MASSE PENGER PÅ VEGGKUNST PÅ BLOKKENE I STEDET FOR Å BRUKE PENGENE PÅ NOE DE UNGE KUNNE HA GLEDE AV"

- BASHIR ALI RASHID, VÅRT OSLO (KJERNSLI, 2019)

OMRÅDELØFT I OSLO

Det er et nasjonalt mål at alle i Norge skal ha et trygt sted å bo, med gode bo- og nærmiljøer (Helsedirektoratet, 2018). «Områdeløft» er en satsning som er utviklet av Husbanken. Formålet er å forbedre levekårene i utvalgte områder i byen, gjennom å stimulere til positiv utvikling basert på befolkningens ønsker, behov og ressurser. Et av kriteriene for områdeløftet er at området skal ha en sammensatt levekårsproblematikk og at det skal være en nedenfra-og-opp type stedsutvikling. Områdeløftene skal gjøres i samarbeid med kommunen og Husbanken, men det skal også involveres beboere, frivillige og lokale organisasjoner i samarbeidet. (Brattbakk et al., 2015; Oslo kommune, u.å-a). Oslo kommune har igangsatt områdeløft som "Groruddalssatsningen", "Oslo sør-satsningen" og "Oslo indre øst-satsningen". I dette tilfellet vil det være mest aktuelt å se nærmere på Tøyenavtalen som er en del av "Oslo indre øst-satsningen" som blant annet fokuserte på å øke den opplevde tryggheten.

OSLO INDRE ØST-SATSNING

Tøyenavtalen

I 2013 ble det vedtatt at Munch-museet skulle flytte fra Tøyen til Bjørvika og som kompensasjon ble Tøyenavtalen igangsatt. Som en del av avtalen ble det innvilget penger til et områdeløft på Tøyen. Områdeløftet hadde som mål at Tøyen skulle oppleves som et trygt og inkluderende sted, gjennom å skape og styrke møteplasser, samt oppgradering av parker og plasser. Undersøkelser viser at hele 1 av 5 føler seg utrygge i det offentlige rom på Tøyen (Studio Oslo Landskapsarkitektur et al., 2015). I den forbindelse ble det utviklet en parkplan av Zenisk Lysdesign, Studio Oslo Landskapsarkitekter (SO LA) og Rodeo Arkitekter.

PARKLØFT TØYEN

Parkløft: Tøyen er et tverrfaglig prosjekt med flere offentlige etater, frivillige organisasjoner og representanter fra andre institusjoner. Målet med parkplanen var å utarbeide en langsiktig strategi for utvikling og opprusting av parker og plasser, som offentlige rom og sosiale arenaer. Parkplanen omhandler 11 parker og plasser på Tøyen. Parkene og plassene var Rudolf Nilsens Plass, Urtehagen, Gartnerløkka, Sørli plass og lekeplass, Trekantplassen, Brannveien, Sommerfrydhagen, Schüblers gate, Gåseparken og Håkons gate (Studio Oslo Landskapsarkitektur et al., 2015)

Kun ett av prosjektene er ferdigstilt. Sørli lekeplass stod ferdig sommeren 2018. Det foreligger også et rosjeftforslag for utvikling av Rudolf Nilsens plass.

KRITIKK MOT OMRÅDELØFTENE

Som nevnt tidligere, er Oslo en by med store sosioøkonomiske forskjeller og økende levekårsutfordringer, spesielt i enkelte områder. Til tross for at Oslo kommune har forsøkt å minske denne utviklingen gjennom områdeløft, har det vært mye kritikk omkring denne satsningen, særlig i forbindelse med Tøyenløftet. Det stilles spørsmål om hvorvidt slike områderrettede innsatser er sosialt bærekraftig (Helsedirektoratet, 2018). Helsedirektoratet mener det i større grad må planlegges for folkehelse og sosialt bærekraftige lokalsamfunn i «ordinære» planprosesser.

Utover det har Områdeløftet på Tøyen fått direkte kritikk for å ikke høre «de stille stemmene» (Linstad, 2018). og det stilles spørsmål omkring hvem som egentlig ble løftet. Noen mener Tøyenløftet resulterte i kafeer og plantekasser, men at andre viktige forhold ikke ble forbedret. Blant annet viser det seg at barnefattigdom og ungdomskriminalitet har økt. (Eraker et al., 2017)

#SAFECITY OG FEMINISTISK BYUTVIKLING

#SafeCity er et prosjekt utviklet av Urban LINK i samarbeid med Multiconsult. Prosjektet baserer seg på sosial bærekraft i utviklingen av byer og byrom og ble for første gang presentert under Oslo Urban Arena i 2017. Bakgrunnen for #SafeCity er at samfunnet er i endring. Initiativtakeren og faglig ansvarlig for #SafeCity er Sissel Engblom. Da vi intervjuet henne (se mer s. 74-76) sa hun følgende:

«Man kan godt lage grønne tak og byrom men det hjelper ingenting dersom et område oppleves som utrygt. Da vil jo ingen oppholde seg der uansett»

Det er derfor et behov for å forstå hvordan det kan skapes godt utformede fysiske miljøer. Ved å finne løsninger som kan skape gode byer for alle, vil det gi økt trygghet og inkludering. (LINK arkitektur, u.å.-b)

Kvinner føler seg mer utrygge enn menn (Vrålstad, 2017). #SafeCity har et kvinneperspektiv og feministisk byutvikling er for tiden et hett tema innen arkitekturbransjen.

I Arkitektnytt (Klem, 2018b) ble det gjennomført et intervju med Sissel Engblom hvor hun trakk frem at forskning viser at byer ofte har blitt planlagt etter behovet for å komme seg fra A til Å, og at dette ofte karakteriseres som maskulin byutvikling. Engblom trakk frem Wien som et godt eksempel hvor det har blitt gjort en bevisstgjøring rundt likestilling i byutviklingen. Poenget med det feministiske perspektivet er at det skal gagne alle i byen, og legge til rette for å inkludere de som føler seg utsatt og utrygge. (Klem, 2018b)

Foto 13: Ingebjørg Semb, Arkitektnytt

RELEVANTE CASEEKSEMPLER

Foto 14: Studio Oslo Landskapsarkitektur

Foto 15: Studio Oslo Landskapsarkitektur

SØRLI LEKEPLASS, OSLO

Ferdigstillelse: 2018

Type prosjekt: Transformasjon

Prosjekterende: Studio Oslo Landskapsarkitekter (SO-LA)

OM PROSJEKTET

Sørli lekeplass har lenge vært et område hvor folk føler seg utrygge, med dårlig belysning, overvokst vegetasjon, forsøpling, dårlig innsyn, uønsket adferd og konflikt mellom brukergrupper. Parken fremsto som nedslitt og manglet både sammenheng og identitet.

I forbindelse med parkløftet på Tøyen ble det utarbeidet en helhetsplan for Sørli lekeplass. Helhetsplanen hadde som mål å fremme trygghet og trivsel på plassen gjennom å skape en mer helhetlig plass uten barrierer, samt tilrettelegge for aktiviteter, lek og rekreasjon. På den måten vil området oppleves mer åpent med god oversikt og siktlinjer. (Studio Oslo Landskapsarkitekter, u.å.-b)

RELEVANS

Selv om kriminalitetsforebygging ikke er nevnt noe sted som et prioritert hensyn i prosjektet, kan det likevel se ut til at det har blitt tatt hensyn til trygghetskapende tiltak i utformingen. Reduksjon av vegetasjon, bedre sikt og belysning og aktivisering av området kan øke oppfattelsen av at området er trygt å oppholde seg i, og risikabelt å begå lovbrudd i.

RUDOLF NILSENS Plass, OSLO

Ferdigstillelse: Sommeren 2019

Type prosjekt: Transformasjon

Prosjekterende: Studio Oslo Landskapsarkitekter (SO-LA)

OM PROSJEKTET

Rudolf Nilsens plass er en del av områdeløft Tøyen og Parkløft Tøyen. Helhetsplanen for plassen ble ferdigstilt i 2016, men er enn så lenge et forprosjekt. Fokuset til prosjektet var å styrke plassens funksjon som idrett- og aktivitetsområde, tilrettelegging for ulike brukergrupper, og øke trivselen og tryggheten. Dette er tenkt oppnådd gjennom å bedre sikt, etablere gjennomgående gangakser og tilrettelegge for aktiviteter og flerfunksjonalitet. Mellom 2016 og 2018 ble det gjennomført flere runder med brukermedvirkning for å få innspill til utviklingen av området. Parken forventes å stå ferdig sommeren 2019, så sant finansieringen er på plass. Det skal også etter planen gjennomføres en ny edvirkningsprosess i forbindelse med detaljeringen av plassen. (Studio Oslo Landskapsarkitektur, u.å.-a; Velle, 2018)

RELEVANS

Prosjektet er relevant fordi det ligger i et område av Oslo hvor trangboddheten og barnefattigdommen er høy, og hvor kvaliteten på byrommene er svært viktig for de som bor der. Det er derfor interessant å se nærmere på hvilken tilnærming som brukes for å imøtekomme utfordringene i området. Selv om kriminalitetsforebygging ikke nevnes noe sted, ser det ut til at det har blitt arbeidet systematisk med tiltak i utformingen for å forbedre trygghet og trivsel.

Sørli lekeplass

3.4

KRIMINALITETSFOREBYGGING I SVENSK OG DANSK BYUTVIKLING

I likhet med Norge har både Sverige og Danmark opprettet egne kriminalitetsforebyggende råd. Brøttsforebyggende rådet (BRÅ) i Sverige og Det kriminal præventive råd (DKR) i Danmark. Til forskjell fra Norge er det ingen av landene som har kriminalitetsforebygging som et lovpålagt hensyn i planprosesser.

I denne delen undersøker vi nærmere hvordan Sverige og Danmark arbeider med kriminalitetsforebygging i byutvikling, for å se om det er store forskjeller fra Norge i tilnærminger eller fokusområder.

SVERIGE

I Sverige virker det som kommunene jobber mer systematisk med tematikken, enn vi ser eksempler på i Norge. Huddinge, Helsingborg, Malmö og Haninge er eksempler på kommuner som jobber ut ifra en helhetlig strategi for å oppnå tryggere byer.

BRÅ - BRØTTSFÖREBYGGANDE RÅDET

Brøttsforebyggende råd (BRÅ) arbeider for å redusere kriminalitet og øke tryggheten i samfunnet gjennom å samle informasjon og spre kunnskap om kriminalitet og kriminalitetsforebygging. Årlig gjennomfører BRÅ verdens største nasjonale trygghetsundersøkelse (som sendes ut til 200 000 svenske innbyggere årlig). I tillegg gjennomfører de forskning og støtter lokalt kriminalitetsforebyggende arbeid. BRÅs informasjon og kunnskap gir et solid grunnlag for kunne foreslå tiltak og prioriteringer i

UTVALG AV TILGJENGELIG FAGLITTERATUR

Figur 14-17: Forsider av faglitteratur (Brøttsforebyggande arbete i Sverige, 2019; Brøttsforebyggande råd, 2019-b; Huddinge kommune, u.å; Malmö stadsbyggnadskontor, 2006)

kriminalitetsforebyggingen. (Brøttsforebyggende rådet, 2019)

BRÅ bruker situasjonelle metoder for forebygging mot kriminalitet. Det innebærer at man forhindrer lovbrudd i å begås gjennom å endre utformingen til en plass eller situasjonen. BRÅ anerkjenner strategien CPTED (akronym for Crime Prevention Through Environmental Design) (se mer s. 102-108) som en formålstjenlig situasjonell tilnærming for utforming og planlegging av det fysiske miljøet. Det vil gås nærmere inn på hva situasjonelle tilnærminger innebærer senere i oppgaven.

SÄKRAPLATSER

Med støtte fra BRÅ ble Säkraplatser opprettet i Sverige, som er et tverrfaglig nettverk med mål om å skape trygge miljøer. Säkraplatser jobber med å utvikle metoder for å

spre informasjon og øke lokal kunnskap om kriminalitet og situasjonell kriminalitetsforebygging. Kunnskapen om situasjonell kriminalitetsforebygging er ofte begrenset til universiteter og forskningsinstitutter, mens det er ønskelig å engasjere andre interessenter som sikkerhetsekspert, politi og andre fagfelt som kan utveksle erfaringer og kunnskap om temaet. Säkraplatser ønsker å være et bindeledd og en kunnskapsbase for informasjon om situasjonell kriminalitetsforebygging blant lokale aktører i Sverige. (Säkraplatser, u.å.) Både BRÅ og Säkraplatser har gitt ut publikasjoner omkring trygghet og kriminalitetsforebygging.

DANMARK

DKR - DET KRIMINALPRÆVENTIVE RÅD

DKR er Danmarks svar på KFK og BRÅ. Det er en bred samling av organisasjoner og foreninger med mål om å skape et trygt samfunn, gjennom forebygging og opplysning om kriminalitet.

I likhet med BRÅ henvises det til situasjonelle metoder for kriminalitetsforebygging i byplanlegging i DKRs rapporter og veiledere. CPTED, strategien som også BRÅ benytter seg av, anerkjennes også av DKR som en formålstjenlig strategi.

DKR har gitt ut en rekke veiledere og guider (se utdrag) for kriminalitetsforebyggende arbeid i byplanlegging og utvikling av byrom. Blant annet en "Guide til mere trygge byer - Byplanlægning, der skaber tryghed" (Skou & N. Madsen, 2014) og "Kriminalpræventiv miljø- og

byplanlægning" (DKR og TrygFonden, 2014). Begge disse publikasjonene inneholder retningslinjer, anbefalinger, tiltak og forslag til organisering. De understreker at det er et behov for å tenke annerledes på forebyggende arbeid. Mange har en oppfattelse av at forebyggende arbeid primært foregår gjennom sosiale og psykiske tiltak, samt forbedringer av sosioøkonomiske forhold. DKR mener at kvaliteten på bymiljøet og de fysiske omgivelsene også spiller en stor rolle, og at det er nødvendig å ta dette med i betraktning. Deler av denne faglitteraturen vil gjennomgås nærmere i litteraturstudiet.

UTVALG AV TILGJENGELIG FAGLITTERATUR

Figur 18-22: Forside av tilgjengelig litteratur. (Det kriminalpræventive råd (2007; 2014-a; 2014-b; 2018-a; 2018-b))

RELEVANTE CASEEKSEMPLER

Foto 16: Helsingborg stad

Foto 17: LINK arkitektur

FURUTORPSPLASSEN, HELSINGBORG

Ferdigstillelse: 2018

Type prosjekt: Opprustning

OM PROSJEKTET

Furutorpsplatsen er et av flere områder i Helsingborg by som oppleves som utrygt av beboerne. Parken ble derfor i 2017/2018 opprustet med mål å bli tryggere og triveligere. Gjennom å legge til rette for aktivitet og nye møteplasser var det et ønske om å trekke flere til plassen og skape et mer inkluderende område, tilrettelagt for flere brukergrupper. Det ble gjort tiltak som ny beplantning, oppgradering av leke- og treningsområder, forbedret belysning og uteplass for grilling. I dag oppleves parken som mer oversiktlig og i 2019 planlegges det flere kulturelle arrangementer som kan øke bruken og samtidig styrke de sosiale forholdene. (Helsingborg kommun, 2018)

RELEVANS

Helsingborg by jobber aktivt med å øke tryggheten i offentlige byrom gjennom prosjektet «Safe Helsingborg» (Gunne, 2019). De har de siste årene blitt gjort flere fysiske og sosiale tiltak for å skape en triveligere og tryggere by, og på den måten også forebygge kriminalitet. Kommunen har arrangert gatekunstfestivaler, bestilt graffitiverk og gjort flere belysningstiltak. Furutorpsplatsen er relevant fordi det er et eksempel på en park hvor økt trygghet var et av premissene i utformingsforslaget.

BISPEHAVEN, AARHUS

Ferdigstillelse: 2020

Type prosjekt: Boligprosjekt

Prosjekterende: LINK-arkitektur, Enemærke & Petersen A/, byMUNCH ApS og NIRAS A/S

OM PROSJEKTET

Bispehaven var i 2016 regnet som Danmarks mest utrygge boligområde ifølge det danske politiets trygghetsindeks (LINK arkitektur, u.å.-a). Boligområdet bestod av høye betongblokker og hadde store fysiske utfordringer i forhold til funksjonalitet, sammenheng, struktur og skala (Ibid.). Et tverrfaglig team ble engasjert for utbedring av området. Prosjektet skulle ha fokus på det fysiske miljøet og områdets forbindelser til byen med mål om «... å skape mer trygghet, bedre levevilkår og større frihet for beboerne» (Ibid.). Det monofunksjonelle området skulle transformeres til et mer variert nabolag i menneskelig skala, med mindre og varierte rom. De grønne omkringliggende områdene skal trekkes inn i boligområdet slik at det ble flere aktivitetsmuligheter og god utnyttelse av eksisterende kvaliteter. Prosjektet er påbegynt og forventes ferdigstilt i løpet av 2020.

RELEVANS

Utfordringene knyttet til utrygghet og kriminalitet i boligområdet gjør at prosjektet er interessant for å se hvilke tilnærminger som vil brukes i utformingen. Spesielt ettersom fokuset er på det fysiske miljøet og hvordan det kan arbeides med for å øke tryggheten og redusere kriminaliteten.

LET'S START

Foto 18: Arūnas Naujokas, Unsplash

3.5

EMPIRI

DELOPPSUMMERING

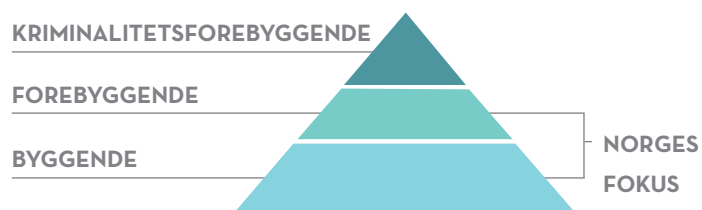
OPPSUMMERING:

- Det er en generell nedgang i kriminaliteten i Oslo i et femtenårsperspektiv, men barne- og ungdomskriminaliteten øker drastisk
- De fleste anmeldelsene i Oslo er registrert i Bydel Gamle Oslo, Bydel Sentrum og Bydel Grünerløkka
- Områdene folk trekker frem som utrygge i Oslo er de samme bydelene
- Folk frykter mest gjenger, å bli ranet, narkotika og å bli utsatt for vold
- Kvinner frykter mer enn menn. Unge menn er mer utsatte for kriminalitet og frykter i større grad enn eldre
- Utryggheten baserer seg både på egne og andres erfaringer og påvirkning fra medier
- Norges forebyggende arbeid retter seg i større grad mot sosiale tiltak og mindre mot tiltak i det fysiske miljøet - det finnes kun én håndbok for dette utgitt av KFK
- Det har blitt igangsatt et prosjekt kalt #SafeCity som har et feministisk perspektiv for sosialt bærekraftig byutvikling
- Sverige og Danmark arbeider i større grad med fysiske kriminalitetsforebyggende tiltak gjennom situasjonelle tilnærminger
- Utenom Sørli lekeplass er det primært midlertidige tiltak og prosjekter Norge kan vise til. Danmark og Sverige har flere ferdigstilte og pågående prosjekter. Danmark har også tatt målinger av kriminalitetsnivå før og etter prosjektering.

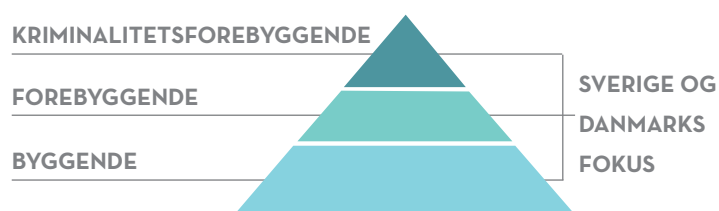
MÅL 02 - HVA FANT VI UT?

Målet for denne delen av oppgaven var å undersøke om det er et behov for en kriminalitetsforebyggende tilnærming i utvikling av byrom i Norge og Oslo idag, samt finne ut i hvilken grad det prioriteres. For å kunne svare til det måtte vi gjennomgå og tolke statistiske data på trygghet og kriminalitet. I tillegg så vi nærmere på hvordan kriminalitetsforebyggende hensyn prioriteres i planprosesser i Norge idag sammenlignet med Danmark og Sverige.

Kriminaliteten i Oslo går generelt ned, men samtidig øker barne- og ungdomskriminaliteten. Mesteparten av anmeldelsene er i sentrumsnære områder. I undersøkelsene av opplevd utrygghet som er gjennomført i Oslo oppgir folk at det er sentrumsområdene de føler seg mest utrygge i. Andelen som føler seg utrygge i sentrum, både generelt sett og på kveldstid, er relativt høy. Dette gir en indikasjon på at det er en geografisk sammenheng mellom forekomst av kriminalitet og utrygghet og at det er et behov for å bedre tryggheten i sentrumsområdene. Vi fant også ut at kvinner og eldre frykter i større grad å bli utsatt for kriminalitet. Media og andres eller egne erfaringer viser seg å kunne spille en rolle i oppfatningen av hvilke områder som oppleves som trygge og utrygge. Folk er mest redd for gjenger, narkotika, ran og vold.

Figur 23: Nivåene i det forebyggende arbeidet.
Basert på Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017)

Figur 24: Nivåene i det forebyggende arbeidet.
Basert på Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017)

Det er lite som tyder på at kriminalitetsforebygging i fysiske planprosesser er en høy prioritering i Norge. Istedenfor fokuseres det mer på sosiale tiltak og innsatser rettet mot utvalgte grupper og individer. Opprustningen av Sørli lekeplass og det påbegynte prosjektet på Rudolf Nilsens plass ser ut til å være unntakene, mer enn regelen. Likevel står de som gode eksempler på hvordan trygghet i byrom kan arbeides med i praksis.

Det nye samarbeidsprosjektet #SafeCity, som har en feministisk tilnærming for sosialt bærekraftig byutvikling, er interessant. Et av fokusområdene i #SafeCity er trygghet, men metodene eller tilnærmingene som brukes er ukjent og gjør den derfor vanskelig å evaluere.

I Sverige har de jobbet lenger med tematikken og Helsingborg by har gjennomført en storsatsing med forskjellige tiltak rundt i byen. Blant annet Furutorpsplatsen. I Aarhus har et større boligområdeprosjekt blitt igangsatt med fokus på i kriminalitetsforebygging. Prosjektet hadde et særlig fokus på menneskelig skala og førte i tillegg til en stor forbedring i den opplevde tryggheten.

I likhet med Norge har Sverige og Danmark også egne kriminalitetsforebyggende råd. Forskjellen er at de tilsynelatende arbeider mer systematisk med både sosial og fysisk forebygging på alle tre nivåer, enn det Norge gjør (se figurer over). Dette til tross for at verken Sverige eller Danmark, til forskjell fra Norge, har lovpålagt kriminalitetsforebygging i planprosesser.

Danmark har gitt ut flere veiledere og guider på kriminalitetsforebygging og trygghetskapende arbeid i byutvikling. Sverige er ledende på nasjonale trygghetsundersøkelser og har også gitt ut en rekke publikasjoner på temaet. Norge har kun én veileder på dette så vidt vi har fått kjennskap til. Säkraplats ser også ut til å gjøre etterevalueringer, mens det er ingenting som tyder på at Norge har gjort det samme i prosjekter. Et interessant funn er at Sverige og Danmark benytter en såkalt situasjonell tilnærming i det forebyggende arbeidet. I forbindelse med denne tilnærmingen trekker begge land frem en strategi kalt CPTED. CPTED vil undersøkes nærmere senere i oppgaven. Det eneste stedet begrepet situasjonelle tilnærminger blir nevnt i norsk kontekst, var i ”Regjeringens Handlingsplan for Kriminalitetsforebygging” i kapittel 02. Det ble ikke forklart hva det innebærer, eller om det er en tilnærming som brukes i praksis. CPTED har heller ikke blitt nevnt i dokumentene vi har analysert.

04

EGEN EMPIRI

METODE

Semi - strukturerte dybdeintervjuer med relevante fagpersoner

MÅL 03

Identifisere og evaluere i hvilken grad kriminalitetsforebyggende hensyn prioriteres og iverksettes i praksis i Norge og Oslo idag

I empirien kom det frem at et betydelig antall av beboerne i Oslo, spesielt i sentrumsområdene, opplever omgivelsene som utrygge. Det kom også frem at sentrumsområdene er i større grad belastet med kriminalitet enn andre deler av byen. Det som ikke kommer frem i disse delene er hva som blir gjort i praksis for å forbedre trygghet og redusere kriminalitet i byrommet. Vi ønsket derfor å undersøke og evaluere hva som gjøres i praksis og hvilke holdninger som finnes til dette fagfeltet innad i Norge og Oslo. I tillegg ønsket vi å innhente informasjon relevant for valg av case område. For å få størst mulig bredde og mest mulig innsikt tok vi kontakt med fagpersoner fra ulike etater med ulik faglig bakgrunn for å intervju dem.

4.1

RESULTATER: DYBDEINTERVJUER

Temaet kriminalitetsforebygging som en del av utforming og planlegging av byer og byrom er et relativt nytt tema i Norge. Oppgavens planer, føringer og empiri har pekt i den retning at det både er et krav, og et behov, for å arbeide med dette - men det kommer ikke tydelig frem om eller hvordan det gjøres i praksis idag. Vi ønsket derfor å komme i kontakt med folk fra ulike bransjer, for å få mer innsikt og økt kunnskap rundt temaet. Dette ble gjort ved å gjennomføre semi-strukturerte dybdeintervjuer.

Det var viktig at de som skulle intervjues var representative for den bransjen de selv arbeidet i og at de satt på relevant kunnskap. Informantene som ble intervjuet arbeidet i alt fra Oslo kommune til arkitektkontor, Politiet, Bymiljøetaten og med forskning. Vi valgte bevisst å ta kontakt med folk fra ulike bransjer for å sikre bredde i innspill og kunnskap. Vi ønsket også å snakke med noen fra Park- og driftsavdelingen i Oslo, SaLTø og Bydel Grünerløkka men vi lyktes ikke å komme i kontakt med disse.

JAN KEVIN BRUNVOLL

Yrke:

Næringslivskontakt og politioverbetjent i Politidistrikt Øst

Relevans:

Arbeider med å fremme byplanlegging som et tiltak for opplevd trygghet og kriminalitetsforebygging

LEO RYGNESTAD

Yrke:

Prosjektkoordinator for områdeløftene Tøyen og Grønland med bl.a. ansvar for medvirkning

Relevans:

Innehar mye kunnskap om de fysiske og sosiokulturelle forholdene i sentrumsområdene

SISSEL ENGBLOM

Yrke:

Arkitekt og urbanist for LINK arkitektur AS

Relevans:

Startet opp prosjektet #SafeCity og har tidligere arbeidet med trygghet og kriminalitet i prosjekter i både Danmark og Sverige

INFORMANT I POLITIET

Yrke:

Ansatt i Politiet

Relevans:

Innehar relevant kunnskap om kriminalitetsbildet i Oslo

INFORMANTER I BYMILJØETATEN

Yrke:

Ansatte i Bymiljøetaten

Relevans:

Begge innehar kunnskap som er relevant for tematikken

FORSKER

Yrke:

Forsker

Relevans:

Driver med forskning innenfor temaet og har derfor relevant kunnskap på fagfeltet

"ALLE MÅ DRA I SAMME RETNING"

- JAN KEVIN BRUNVOLL

NÆRINGS LIVSKONTAKT OG POLITIOVERBETJENT, POLITIDISTRIKT ØST

JAN KEVIN BRUNVOLL

Det å formidle kriminalitetsbildet og trender, og å være i det forebyggende sporet er viktig, mener Brunvoll. Ved å involvere seg tidlig, kan næringslivet og det offentlige være rustet for å bekjempe kriminaliteten i byggeprosjekter, samtidig som de har fokus på å senke sårbarheten i samfunnet. Det var først i 2018 at politiet begynte å fokusere på byplanlegging som forebyggende tiltak for opplevd trygghet og kriminalitetsforebygging. I oppstarten reiste næringslivskontaktene til England og fulgte London Metropolitan Police og Scotland Yard i deres arbeid. Brunvoll sier de også har fulgt arkitektbransjen tett, da spesielt LINK arkitekter, og anerkjenner at arkitekter har mye kunnskap om temaet.

TRYGGHET

I Oslo trekker Brunvoll spesielt frem Smalgangen, Grønlandsleiret, under Vaterlandsbrua, Brugata og Storgata som utrygge områder. Områdene er preget av voldshendelser, ordensforstyrrelser og narkotikasalg. For inntil 3 år siden jobbet han i Oslo politidistrikt og gikk til og fra jobb gjennom Smalgangen. Brunvoll sier at han gikk med "politiblikket" og så derfor en del "ting" som gjorde at han til slutt valgte å gå en annen vei. "Smalgangen har ikke siktet hele veien igjennom, og plutselig kom det fremmede personer bak søylene som skulle selge narkotika". Brugata og Storgata mener han er kaotiske og i forfall, mens Vaterlandsparken derimot, er et område hvor han ikke føler seg så utrygg. Grunnen til

dette er fordi den er såpass åpen, men området gjenspeiles i klientellet som bruker det og det kan påvirke opplevelsen av trygghet.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

Brunvoll kjenner ikke til noen prosjekter hvor det er gjort kriminalitetsforebyggende tiltak i Oslo, men med hans personlige erfaring som tidligere patruljerende politimann i Oslo, ser han at Torggata er et område hvor det har skjedd store forandringer. Etter at en utbygger kjøpte opp flere bygårder, fikk området et helt annet innhold. Brunvoll er usikker på om det er bevisst gjort noen kriminalitetsforebyggende tiltak, men påpeker at det i hvert fall har skjedd en endring i kriminalitetsbildet i Torggata. På spørsmål om hvor han tror kriminaliteten ble av, svarer han at han tror det forskjøv seg til Brugata og Storgata, og legger til at når de skal oppruste disse områdene vil trolig kriminaliteten forflytte seg videre til Grønland. Han påpeker at det er et sosialt aspekt her, og at man kan gjøre et bymiljø tryggere, men det vil fortsatt være grupper som sliter i samfunnet.

Det gjøres ikke nok for å forebygge kriminalitet og øke tryggheten i norske byer, mener Brunvoll. Forebygging har nå blitt en primærstrategi innen politiet og de ønsker å ha en rådgivende rolle, hvor de baserer seg på faktainformasjon og forsøker å se helhetsbildet. Politiet ønsker en byutvikling

som fremmer trygghet med et innhold som gjør at byen tas i bruk. Brunvoll mener at byutvikling ofte skjer litt "kladdvis" - at det mangler den "røde tråden". I Politidistrikt Øst er det fokus på å være med i planleggingen fra dag en. Dette er for å lære hvordan de på best mulig måte kan jobbe med byplanlegging som et forebyggende tiltak mot kriminalitet. Erfaringene fra arbeidet vil bli stammen for videre arbeid fremover, og Brunvoll mener de fortsatt har en lang vei å gå.

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

Det er ingen tvil om at det er en stor sammenheng mellom kriminalitet og byplanlegging, mener Brunvoll. Områder som fremmer kriminalitet kommer ofte av manglende eller dårlig byplanlegging, men også mangel på innspill fra de private bygårdseierne. Derfor er det nødvendig å komme i dialog med private bygårdseiere, og de er nødt til å forstå at dette vil gagne dem også. Han mener at områder må sees i sammenheng med områdene rundt og de som bor der må ha en egen (sosial) kontroll på stedet gjennom tilstedeværelse. Byen må ha et innhold som gjør at folk bruker byen og de fire årstidene vi har i Norge må tas hensyn til og planlegges for.

På spørsmål om hva de største utfordringene er i forhold til kriminalitetsforebyggende arbeid i utforming/byplanlegging kan være, svarer Brunvoll at det kan være utfordrende å få forståelse fra både politikere og utbyggere. De har ofte et annet syn, da de ønsker at prosjektet skal være så lønnsomt som mulig. Det kan være en hindring. Videre påpeker Brunvoll viktigheten av å planlegge for smarte løsninger og det å være tro mot "Designing out Crime" konseptet, som fokuserer mye på liv og aktive fasader i 1 og 2 etasje. På den måten vil budskapet etterhvert synke inn, og det vil bli mer aksept, for dette er tross alt ganske nytt i Norge. Brunvoll ser at det mangler en koordinator, og at det er mange med egeninteresse blant politikere, gårdeiere og beboere. Han ønsker at politiet skal kunne innta en koordinatorrolle som er nøytral, men tydelig.

KFK

Brunvoll kjenner til håndboken utgitt av KFK og sier at det er noe av det de begynte med, da de startet arbeidet med kriminalitetsforebygging i byutviklingen. Håndboken er en del av grunnlaget for å jobbe med temaet og de baserer seg på den, men påpeker at det hele tiden skjer forandringer som man må ta stilling til.

"DET FYSISKE ER KJEMPEVIKTIG - MEN DET ER OG BLIR EN RAMME FOR DET SOSIALE"

- LEO RYGNESTAD

PROSJEKTKOORDINATOR I OMRÅDELØFT TØYEN OG GRØNLAND

LEO RYGNESTAD

TRYGGHET

Rygnestad mener at spesielt Olafagangen og Vaterlandsparken er utrygge områder, og legger til at dette også er de to mest synlige rusmiljøene i bybildet. På visse tider av året, hvor Vaterlandsparken er mindre attraktiv, trekker rusmisbrukerne seg opp til Urtegata. Mye av grunnen til dette er fordi Frelsesarmeen er stasjonert der, med diverse tilbud til rusmisbrukerne. Urtehagen og Gartnerløkka er andre eksempler på utsatte byrom, mener Rygnestad. I Urtehagen ligger det både en barnehage og moske i nærheten, men til tross for gjentatt implementering av trygghetsskapende tiltak er det fortsatt mange ulike rusbrukere tilstede i områdene. Rygnestad forklarer at Gartnerløkka er dominert av hasj- og alkoholsalg. Plassen oppleves som mørk og er veldig bratt. Det bratte terrenget fører til at gresset i bakken ikke får feste og glir av. Det er forsøkt å gjøre tiltak som å plassere ut dyrkningskasser, men de endte opp som søppelkasser. Derfor er vi litt i «tenkeboksen», sier Rygnestad om videre utvikling av Gartnerløkka. Han mener bygging av eierskap, og det å fylle rommet med aktivitet, kan være en måte å ta kontroll over området.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

Rygnestad trekker frem «Sommer på Vaterland» som et eksempel på kriminalitetsforebyggende tiltak i det fysiske miljøet. Han var selv med på gjennomføringen av

prosjektet som gikk ut på å sette ut dyrkningskasser og aktivisere området for å endre den sosiale dynamikken, slik at rusmiljøets dominans ble begrenset gjennom å trekke andre brukergrupper til plassen. Målet med prosjektet var å skape positive opplevelser og oppmerksomhet rundt et belastet byrom. I tillegg til å sette ut dyrkningskasser, ble det utført småjobber som vedlikehold, plukking av søppel osv. Rygnestad påpeker at byrom i sentrumskjernen ofte har en større konflikt blant brukergrupper, og at det trengs flere ikke-kommersielle byrom hvor lokalmiljøet kan legge til rette for egen aktivitet.

I forbindelse med Områdeløftene forteller han at oppgraderingen av Sørli lekeplass er en «heidundrende» suksess. Her var målet å legge til rette for barn og barnefamilier, og på den måten redusere attraktiviteten for illegitime brukere. Den forrige lekeplassen var ikke dimensjonert i samsvar med bruken. Den nye lekeplassen har derimot plass til mange barn samtidig og er mer modere i uttrykk og utforming. I tillegg til opprustningen av lekeapparater har det blitt satt opp ny belysning og fjernet en del busker og trær på plassen. På den måten oppleves området mer oversiktlig og gjør at lekeplassen også blir tatt i bruk på kveldstid. Oppgradering på Tøyen torg er også et kriminalitetsforebyggende prosjekt med formål om å gi mindre plass til metadonbrukerne. Oppgraderingen har i ettertid ført til mindre dominans av rusmisbrukerne.

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

Rygnestad tror at design er enklere å bruke som et kriminalitetsforebyggende tiltak i andre bydeler enn sentrumsbydelene. Han mener at alle byer i verden har kriminelle i sentrumsområdene. I Oslo trekker han særlig frem Olafiagangen som et eksempel. Til tross for at plassen har god sosial kontroll og oversikt, er det et av de mest belastede områdene. Rygnestad anerkjenner flere designtiltak mot kriminalitet, som for eksempel riktig bruk av belysning og vegetasjon, men påpeker at det trengs i stor grad sosialt design også. Med dette mener han at brukergruppene må involveres i designet. I dagens mindre homogene samfunn med differensierte behov må de forskjellige gruppene i samfunnet inkluderes i planprosessene for å få frem befolkningens fysiske og sosiale ønsker og behov.

”Man kan ikke bare lage et fint torg i sentrum og forvente at det skal brukes på en bra måte”, sier han.

I forhold til medvirkning mener Rygnestad at det ikke blir tatt nok på alvor, men at det heller blir et sjekkpunkt på en liste over ting man bare må få overstått.

KFK

På spørsmål om informanten kjenner til håndboken «Tryggere Nærmiljøer», utgitt av Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging, sier Rygnestad at han har hørt om KFK. Han hadde en omvisning med dem på Grønland i forbindelse med temaet, men han kjenner ikke til håndboken.

"VI MÅ IKKE UNDERVURDERE SKAPERKRAFTEN"

- SISSEL ENGBLOM
ARKITEKT OG URBANIST FOR LINK ARKITEKTUR AS

SISSEL ENGBLOM

"Urbanisme handler om å jobbe med arkitektur i sin største og bredeste forstand", sier Engblom. Hun forklarer at det handler om å skape en base for fremtiden, og at alt skal ha en holistisk tilnærming for å sikre bærekraftig samfunnsutvikling. Engblom mener at det er mye arkitektur nå for tiden som søker en «quick fix» ved å kopiere ferdige løsninger som fort kan bli utdaterte. Det bør heller handle om å dytte oss fremover og gjennom kreativitet bidra til evolusjon. Hun sier videre at vi må jobbe sammen og sette oppgavene i arkitektur og urbanisme i kontekst. Det handler om å skjønne kompleksiteten i samfunnspektivet og hvem vi planlegger for.

I forbindelse med #SafeCity, forteller Engblom at det er mye diskusjon omkring sikkerhet i by, spesielt etter det som skjedde i regjeringskvartalet den 22. juli. Hun mener at vi nå må komme oss videre til neste fase og se fremover. Sikkerhet handler om å løse et problem for de privilegerte og kan i verste fall føre til «gated communities». Derfor mener Engblom at vi må bort fra sikring og fokusere mer på trygghet. Det må tenkes nytt i bærekraftig samfunnsutvikling, og det begynner med trygghet, mener Engblom. Trygghet er utgangspunktet for samfunnsbygging, og det er metoder for dette #SafeCity handler om.

TRYGGHET

De fleste byrom oppleves utrygge stort sett på kvelds- og nattestid, mener Engblom. Vi har liten for liten andel «kritisk masse» til å sikre sosial overvåkning døgnet rundt i Oslo. Derfor må man jobbe med fysisk formgivning og situasjoner. Hun sier at uterom i boligområder ofte er mer trygge enn byrom. Damplassen er et klassisk eksempel på et trygt byrom, men også Markveien grunnet overvåkning fra boligene i annen etasje i gaten. Hun mener at liv i første etasje, og boliger i andre, fører til økt sosial kontroll.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

Engblom sier hun bruker tankemåten til den situasjonelle kriminalitetsforebyggende strategien "CPTED", men påpeker at man ikke kan følge ferdige "oppskrifter". Særlig ikke fra andre land og kulturer. I Norge er problemet at vi er for få mennesker, særlig i småbyene, og det trengs en viss mengde mennesker ("kritisk masse") for å oppnå sosial kontroll. Dette er motsatt utgangspunkt for trygghetsproblemer, sammenlignet med London eller New York, hvor det kan blir for mye mennesker på et sted, påpeker Engblom.

På spørsmål om hun kjenner til noen eksempler på prosjekter med kriminalitetsforebyggende tiltak, forteller Engblom om et prosjekt i forbindelse med Oslo Urban Arena i 2017 hvor hun var ansvarlig for et stunt i

Kirkeristen med #SafeCity. Stuntet skulle vise hvor enkelt man kunne snu et utrygt byrom til å bli attraktivt. Rommet var kjent som Oslos uofisielle ”pissuar” og opplevdes utrygt. Trapperommet ble transformert til en lyssatt kunstinstallasjon med origamifugler i taket, lyd av fuglekvisper og det ble servert mat fra unge entreprenører og nye landsmenn.

Videre forteller hun at LINK har jobbet med trygghetsrenovering av «ghettoer» i Danmark i noen år nå. «Ghettopakken» er et tilbud med verktøy for hvordan man kan jobbe med kriminalitetsutsatte områder og er de beste eksemplene på kriminalitetsforebygging i Norden akkurat nå. I transformasjonen av Bispehaven som var det mest utsatte boligområdet i Aarhus, ble det målt en nedgang på ca. 50% i kriminaliteten i etterkant av prosjektet.

Av de tiltakene med resultater som LINK gjorde, mener Engblom at det henger sammen med ”gulvet”, landskapet og funksjonene i første etasje.

”Det som er viktig er hva som skjer mellom gulvet og bygningen og det er det fremtiden kommer til å handle om - møtet mellom gulv og bygg”, mener Engblom.

Hun trekker også frem PPS – project for public places, som har transformert byrom på Manhattan, USA fra å

være kriminelle soner med uteliggere og hærverk, til å bli attraktive rom for alle. De mest kjente eksemplene er Times Square, Bryant Park og Ground Zero.

Engblom mener at vi henger mer etter i Norge, og at det ikke gjøres nok med tanke på kriminalitetsforebyggende arbeid. Hun sier at det kan virke som det er mer interesse for ferdige løsninger, metoder, sjekklister, teorier og tall, enn å skape noe ut i fra situasjonens forutsetninger og muligheter. Hun viser til at både Danmark og Sverige er bedre på å gi rom for dette, og mener at Norge kan lære av nabolandene som har en mer innovativ og frisk nytenkning basert på erfaring, forskning og tverrfaglig samarbeid.

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

Engblom mener at vi, arkitektene, sitter på redskapene, kunnskapen og forståelsen av det å ”løfte” byrom, men sier gjentatte ganger at det ikke er tilrådelig å bruke en ferdig metode overalt. Hvert område bør studeres for seg, og dialogbaserte prosesser bør utføres med beboere, skoler, næringsdrivende og interessegrupper i egen kontekst.

Hun mener at vi ikke må undervurdere skaperkraften. Vi kan bruke trygghet som et parameter i utforming av bystrukturer og design til å redusere kriminalitet, men det er krevende og komplekst. Trygghet er individuelt, opplevelsesbasert og kontekstuelt. Vi må jobbe mer i tidlig

fase, bort fra detaljene og tilbake til det overordnede, for det er der vi designer, sier hun. Hun mener vi designer tenkningen først, for så å basere den fysiske løsningen på den tenkningen. Likevel kan det finnes visse strategier, prinsipper og rekkefølger som er overførbare. Det handler ikke nødvendigvis om å gjøre noe helt nytt, men å lære av og bygge videre på det som er gjort før. Slik kan man finne nye tilnærminger og løsninger på nye utfordringer.

På spørsmål om hva som er viktig å tenke på når et byrom skal planlegges svarer Engblom at det er viktig å eliminere blindsoner, og på den måten få bort lyssky aktivitet i byrommet. Det kan ikke bare gjøres gjennom belysningstiltak, men også ved å aktivere fasader, overvåkning og unngå gatestrukturer som skaper barrierer mellom mennesker. Hun mener at det ikke handler om å bevege oss forrest mulig fra A til B, men å få en god opplevelse rom og møteplasser på veien gjennom byen. Derfor bør hastigheten senkes, slik at vi får oppleve våre omgivelser og hverandre i hverdagen. Videre påpeker hun at det er på nattetid de fleste opplever at byen er utrygg, og stiller videre spørsmål om det ikke går an å omprogrammere byens behov og tilbud gjennom hele døgnet? Ved å hente søppel og organisere varelevering på natten, slipper vi å fylle bygatene med tungtransport, når alle skal på jobb og skole og samtidig øke den sosiale kontrollen i byrom på nattetid.

Engblom mener at påstanden om at kriminalitet forflytter seg er en myte. Hun viser til konkrete forskningsresultater og samarbeid med politiet som viser til at fysiske tiltak faktisk kan løse kriminalitet. Hun mener at det i liten grad kan forflytte seg noe, men at trygghetsplanlegging og/eller transformering av fysiske omgivelser er vårt viktigste verktøy for å forebygge kriminalitet i samfunnet. Derfor mener Engblom at vi som arkitekter sitter på et stort ansvar og store muligheter til å skape et tryggere samfunn.

KFK

Engblom kjenner verken til KFK eller håndboken og sier at det sikkert står mye klokt i den, men at faren med konkrete standardiseringer og løsninger, at de blir lett utdaterte. Hun sier igjen «vi må tørre å skape og fornye hele tiden, lære av de beste og bygge videre med ny kunnskap og nye mål».

"BYMILJØETATEN HAR LITT BEGRENSET VERKTØYKASSE, I FORHOLD TIL KRIMINALITETSFOREBYGGENDE TILTAK"

- INFORMANT 2

**INFORMANT 1 & 2
FRA BYMILJØETATEN**

TRYGGHET

På spørsmål om hvilke områder som føles utrygge i Oslo er de enige i at Olafiagangen og Akerselva kan oppleves som utrygge. Informant 1 forklarer at årsaken til at Olafiagangen føles utrygt antagelig er en kombinasjon av at arealet er udefinert og uoversiktlig, dårlig belyst, ikke tilrettelagt for opphold, samt at det er en del uønsket aktivitet i området. Når det kommer til områder med mye kriminalitet, antar Informant 2 at det er mye kriminalitet øverst i Brugata og i Skippergata. De trekker begge frem Kvadraturen som utrygt og Informant 2 forklarer at det henger sammen med at området er wpreget av prostitusjon, rus og lite folk på kveldstid. Grev Wedels plass i Kvadraturen er et område hvor det blant annet skal gjøres belysningstiltak på grunn av utrygghet, forteller informant 1.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

På spørsmål omkring hvor det er gjort kriminalitetsforebyggende tiltak, forteller Informant 1 at området rundt Domkirken har vært utsatt, og at de har måttet stenge det indre gårdsrommet på kveldstid. Informant 2 vet at det er gjort en del tiltak i forbindelse med Groruddalssatsningen og mener det ble gjort målinger både før og etter som viser en forbedring. Eksempelvis i Områdeløftet på Ammerud.

I forhold til kjennskap til kriminalitetsforebyggende teorier, nevner Informant 2 at vedkommende kjenner til «Defensible space - teorien», men at det i praksis ofte gjøres tiltak i form av belysning og trimming av hekker. Da vedkommende studerte var det ikke fokus på trygghet og opplevd trygghet. Informant 1 forteller at de i Bymiljøetaten har fokus på å ikke skape uterom som inviterer til uønsket opphold og steder hvor uønsket aktivitet kan foregå i det skjulte.

Da vi spurte om de mente det ble gjort nok i forhold til å forebygge mot kriminalitet og øke tryggheten i byrom i Norge, svarte begge at det er vanskelig å si. Informant 1 forteller at de i for liten grad kjenner til hva som gjøres i etaten og kommunen til å kunne svare på det. Likevel sier Informant 1 at svaret er nok ja på spørsmålet om det kan gjøres mer. Informant 2 sier det samme, at de ikke vet summen av hva som gjøres allerede i dag. Informant 2 mener man skal være forsiktige med å foreslå for mye sikring, da det kan gå utover andre forhold. Informant 2 har tidligere jobbet i Plan- og Bygningsetaten og sier det sjeldent ble tatt noen kriminalitetsforebyggende hensyn, til tross for at det er lovpålagt. Det mangler en overordnet, helhetlig strategi for kriminalitetsforebyggende tiltak i Bymiljøetaten og Plan- og bygningsetaten forklarer Informant 2.

Videre viser h*n til TRiO, som registrerer utrygghet i byen, og sier at:

”Bymiljøetaten har litt begrenset verktøykasse, i forhold til kriminalitetsforebyggende tiltak”.

SAMMENHENGEN MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

Informant 2 mener at rusmiljøet forflytter seg rundt i byen, og at det skjer uavhengig av design. H*n har ikke selv noen særlig formening om sammenhengen mellom kriminalitet og design, men forteller at det er fokus på dette i forskning og faglitteratur. Derfor regner informant 2 med at det er en sammenheng, men at det er flere faktorer som spiller inn. Informant 1 mener at det handler om hvordan man bygger, men også om hvordan man ivaretar anlegget etter ferdigstillelse. Videre sier h*n at det er en sammenheng, men er enig med Informant 2 om at det er flere faktorer som spiller inn. Informant 1 forteller at det ofte planlegges for bruk på dagtid, men at mange områder kan forandres helt fra dag til natt.

På spørsmål om hvilken rolle byplanlegging og arkitektur har i forhold til kriminalitetsforebygging i fremtiden, mener Informant 1 at det har en viktig rolle. Det holder ikke bare med planlegging, men at det er flere ting som må fungere for at det skal være en reell forbedring. Informant 1 forteller at når et anlegg er ferdig bygget overleveres det til driftsenhetene i etaten, og følges i liten grad opp videre av de som var ansvarlig for gjennomføringen.

Da vi spurte om Informant 1 om vedkommende mener at planleggerens rolle er i planleggingsfasen, svarte h*n at det er slik i dag, men at det med fordel kunne blitt brukt tid og ressurser på prosjektevaluering også. Informant 2 mener at det er lettere å gjøre noe med i de nye prosjektene enn å justere på gamle byrom. H*n refererer til kriminalitetens historie og mener at det kanskje alltid vil være noe kriminalitet - og at det vil forflytte seg rundt.

Man må tenke på hva man vil oppnå med byrommet ut ifra behov og hvem som bruker det, sier Informant 2. Informant 1 supplerer med at det er mange forhold som er viktig, men når det kommer til sikkerhet og trygghet, er det viktig at det planlegges for flere brukergrupper. Man bør eksempelvis ikke bare planlegge for ungdom fordi det kan føre til at andre grupper ekskluderes. Det er viktig at et sted er attraktivt for forskjellige brukergrupper og at dette legger til rette for sosial kontroll, sier Informant 1.

Informant 1 mener at det kan være vanskelig å finne balansegangen mellom ulike behov i byrom. De forskjellige interessentene har ofte ulike behov som gjør at det oppstår en behovskonflikt i prosjekter.

Begge sier at det er viktig at det ikke blir for mye sikringstiltak. Bymiljøetaten er opptatt av å lage attraktive og flerfunksjonelle byrom, uten for mye sikring. Landskapsarkitekter er ofte opptatt av de myke verdiene, som ikke er like målbare og for mange er det vanskelig å forstå, forteller Informant 1.

KFK

På spørsmål om informantene kjenner til håndboken «Tryggere Nærmiljøet», utgitt av Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging, svarer Informant 2 at h*n mener håndboken høres kjent ut, men at den ikke er noe som ligger på pulten. Informant 1 kjenner hverken til KFK eller håndboken

DET VAR EN GANG:

EN STOR FOTBALLTURNERING MELLOM ALLE MULIGE FORSKJELLIGE SLAGS DYR (OG TROLL). DET VAR EDDERKOPPER SOM MØTTE TIGRE, FUGLER SOM SPILTE MOT ELEFANTER, GORILLAER MOT TIGRE, OG NOEN FARLIGE SLANGER...

TROLL KOM PLUTSELIG PÅ BANEN OG PUBLIKUM BEGYNTE Å SYNGE SANTA LUCIA I KOR...

EN BIL VAR UTE OG KJØRTE OG SVINGTE AV VEIEN NED I EN MAGISK ELV. BILEN BLE TIL EN BUSS SOM VAR MAGISK. DEN MAGISKE BUSSEN KJØRTE TIL MANGE FANTASTISKE STEDER (HEM TIL KORNELIA BLANT ANNET). DEN STOPPET TIL SLUTT VED EN HELT SPESIELL BARNEHAGE DER DET FANTES EN NISSE, OG MANGE SPESIELLE DYR.

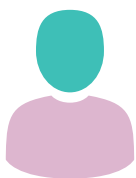
BARNEHAGEN HADDE EN EGEN ROMRAKETT SOM DE SMÅ KUNNE BRUKE NÅR DE VILLE, OG SOM TOK EN HVOR MAN VILLE...

DETTE MALERIET ER ETSAMARBEIDSPROJEKT MELLOM LANGLEIKEN OG ENERHAUGEN BARNEHAGE, OG KUNSTNER JAN DANEBO. BARNAS HISTORIER PANNER RAMMEN RUNDT DET 60 METER LANGE MALERIET SOM ER UNDER KONSTANT UTVIKLING MED NYE HISTORIER OG NYE ENDRINGER HELT FREM TIL SOMMEREN 2018.

TAKK TIL: BYDEL GAMLE OSLO · OBOS · URBAN SAMTIDSKUNST
SPAREBANKSTIFTELSEN · BYDEL BTERKE
MED FLERE FOR STØTTE TIL PROJEKTET ·

"(...)OPPFATNINGEN AV OMRÅDER SOM UTRYGGE KAN NOK PÅVIRKES AV MEDIA, MEN KAN OGSÅ PROVOSERE ELLER MOTIVERE FOLK TIL Å UTFØRE KRIMINELLE HANDLINGER "

- "POLITIET"

INFORMANT I POLITIET

TRYGGHET

I Oslo trekker informanten spesielt frem områder som Olafagangen, Smalgangen og Tøyen området som problemområder. Tøyenområdet er mest utrygg på kveldstid grunnet ungdomsgjenger. Utenom det kan det være noe utrygt langs Akerselva og Brugata. Informanten påpekte at Brugata ikke nødvendigvis er så farlig, men at det ikke er særlig trivelig der heller. Et annet problemområde som trekkes frem er Vaterlandsparken fordi det er et område hvor folk gjerne går fort igjennom, eller rundt, for å unngå det. Grunnen til hvorfor området er utrygt er h*n usikker på, men sier det kan være fordi det er et kjent sted for kjøp og salg av narkotika.

Vi spurte informanten om media kan ha en sammenheng med hvilke områder som oppfattes som utrygt, og informanten tror at vi som enkeltmennesker kan bli påvirket, men at det også kan provosere eller motivere folk til å ville utføre kriminelle handlinger.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

Informanten vet at det er gjort kriminalitetsforebyggende tiltak i forbindelse med Områdeløftet på Tøyen, men ikke hvilke fysiske tiltak som ble tatt i bruk utover noen lekeplasser og forbedret belysning.

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

Man kan absolutt påvirke et område til å oppleves mer trygt, mener informanten, men påpeker at kriminalitet er noe man aldri vil klare å designe helt vekk. H*n trekker frem Grønland som et eksempel på et område som oppleves utrygt av mange. Her kunne man med fordel satt inn tiltak som belysning eller overvåkningskameraer.

På spørsmål om hva som er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom, mener informanten at det bør være åpne steder som er godt opplyst. Følelsen av at det er åpent og at folk har god oversikt over området er viktig. På den måten blir det også færre steder hvor gjerningspersoner kan gjemme seg bort. De verste eksemplene på utforming er trange lekeplasser og skolegårder hvor det er lett å gjemme seg i et mørkt hjørne, mener h*n.

KFK

På spørsmål om informanten kjenner til håndboken «Tryggere Nærmiljøer» utgitt av Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging svarer informanten at h*n ikke kjenner til den.

”FORSKEREN”

TRYGGHET

«Forskeren» nevner at øde og forlatte steder, hvor det kan være gjemmesteder, ofte er grunnen til at områder føles utrygge. Dersom et område oppleves ustelt, kan det også ha en innvirkning. For at et område skal oppleves som trygt bør det være mange nok mennesker tilstede. «Forskeren» påpeker at det å ha oversikt over mennesker og å vite hvor de befinner seg er viktig for tryggheten. På spørsmål om hvilke områder som kan oppleves utrygt, trekker ”forskeren” frem området bak Deichmanske, fordi det er mørkt og bortgjemt. Brugata holdeplass opplever derimot ikke «forskeren» som spesielt utrygt. H*n påpeker at folks utrygghet der henger ofte sammen med tilstedeværelsen av narkomane.

”Selv om det er mange narkomane, er det jo også mange andre der som gir en balanse i brukergrupper”, påpeker «forskeren».

På nattetid er ”utelivsløypa” de mest utsatte områdene. Da spesielt Karl Johan, Nationalteatret, Brugata, Grønlandsleiret som er områder preget av fyll og vold. På dagtid vil ”forskeren” derimot si at områder med mye folk er mest utrygge. Først og fremst på grunn av lommetyver. I sentrumsområder er det en større ansamling av mennesker, altså flere potensielle ofre, og derav flere som har motivasjon og intensjon om å stjele noe. Det er også lettere for gjerningspersoner å komme seg unna og ikke bli tatt.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

Av kriminalitetsforebyggende tiltak trekker «forskeren» frem at det er laget en rapport om belysning, men at belysning og kriminalitet er komplekst. Mørket kan resultere i at ingen ønsker å oppholde seg i et område, mens litt belysning kan fort bli for lite og oppleves som skummelt. Lys er viktig, men det er mange andre faktorer som spiller inn. Det viktigste er at alle føler at de i hvert fall har én vei som er trygg å gå og det bør ikke være trengsel og gjemmesteder knyttet til denne veien. For eksempel har berusede mennesker lettere for å la seg provosere. Det blir da viktig at det ikke er områder med trengsel. Det kan både fremme kriminalitet og utrygghet.

Ellers kan man finne eksempler på «mykere» tiltak som gjennomsløp og robust materialbruk som forbygger hærverk osv. «Forskeren» påpeker flere ganger viktigheten av å planlegge områder som er lette, billige og robuste. «Forskeren» mener at det har vært for lite kunnskap og forskning rundt temaet i Norge. Politiet har også vært generalister - det er først nå nylig at de har begynt å jobbe med kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. Storbritannia er derimot gode på denne tematikken. Som nevnt tidligere har det vært mest fokus på belysning og vedlikehold i Norge.

«Forskeren» påpeker at det finnes tiltak som genererer utrygghet, men at de ikke automatisk bør unngås av den grunn. For eksempel vil det å anlegge en skateboardbane mest sannsynlig skape en oppsamling av unge guttegjenger, som kan skape utrygghet for noen. Det kan gå på bekostning av andre gruppers trygghet i det området. Det er dermed ikke sagt at det er noe som bør unngås, da det er viktig å skape et godt miljø for unge gutter også.

Lekeplasser er noe «forskeren» har veldig tro på, men påpeker at det er viktig at de ikke blir et oppholdssted for de som ruser seg i tillegg, som kan legge igjen sprøyter for barna å finne. I så fall må det sørges for at sprøytene kan oppdages før et barn får tak i dem og skader seg.

KFK

På spørsmål om «Forskeren» kjenner til håndboken «Tryggere Nærmiljøer» utgitt av Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging svarer vedkommende at h*n kjenner til at det ble gjort noe for noen år siden, men at vedkommende ikke var særlig imponert. «Forskeren» påpeker likevel at vedkommende kan ha en annen formening om det på nåværende tidspunkt.

4.2

EGEN EMPIRI SAMMENSTILLING

TRYGGHET

Fra dybdeintervjuene er det noen områder i Oslo sentrum som gjentatte ganger trekkes frem som utrygge. Områdene er hovedsakelig i den østlige delen av Oslo sentrum og preges av vold, ordensforstyrrelser, prostitusjon og narkotikasalg. Informantene trekker frem flere «problemområder» hvor de personlig føler seg trygge, men anerkjenner at det for andre kan oppleves utrygt. Eksempelvis Brugata og Vaterlandsparken. Dette viser til at trygghet er subjektivt og personavhengig.

«Forskeren» mener at øde, forlatte områder hvor det kan være gjemmesteder, samt ustelte steder kan føre til at folk føler seg utrygge. H*n mener at det bør være mange nok mennesker i gatene og god nok oversikt for at det skal oppleves trygt, spesielt på nattetid. Rygnestad mener at det må bygges eierskap og at rommet må fylles med aktivitet for å ta over kontrollen av byrommet.

Økt sosial kontroll nevnes i samtlige av intervjuene som viktig for at folk skal føle seg trygge og forebygge kriminalitet. Flere av dem vi intervjuet forteller at de opplever byrommet som mer utrygt på nattetid, spesielt i sentrumsområdene. Engblom foreslår varelevering og søppelhenting på natten, for å oppnå sosial kontroll på denne tiden av døgnet. På dagtid er det derimot omvendt, mener «Forskeren». Store folkemengder betyr flere potensielle ofre, som kan tiltrekke seg andre typer kriminalitet, som for eksempel lommetyver. Det er viktig at det er hverken for lite, eller for mye, tilstedeværelse av mennesker.

KRIMINALITETSFOREBYGGING

De fleste informantene mener at det ikke gjøres nok innen kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet i Norge. Informant 2 fra Bymiljøetaten, som tidligere har jobbet i Plan- og bygningsetaten, har sjeldent tenkt noe på kriminalitetsforebygging til tross for at det er lovpålagt. H*n mener at Bymiljøetaten og Plan- og bygningsetaten mangler en helhetlig strategi for kriminalitetsforebygging. Denne helheten har blitt nevnt gjentatte ganger. Engblom mener planlegging må ha en holistisk tilnærming for å sikre bærekraftig samfunnsutvikling, mens Brunvoll mener at byutvikling skjer litt "kladdvis" og mangler den "den røde tråen". Brunvoll påpeker også at temaet er ganske nytt i Norge og kan forklare hva «Forskeren» mener med at det er kompetansemangel på temaet. Engblom sier vi henger litt bak og mener vi har litt å lære av nabolandene våre innen forskning, erfaring og tverrfaglig samarbeid.

På spørsmål om konkrete eksempler på kriminalitetsforebyggende tiltak nevner Rygnestad «Sommer på Vaterland» og Sørli lekeplass som eksempler med gode resultater. Engblom viser til et stunt på Kirkeristen i forbindelse med #SafeCity i 2017. Utenom disse, kan det se ut til at det er gjort få tiltak i det fysiske miljøet, annet enn midlertidige tiltak, mindre belysningstiltak og skjøtting av vegetasjon.

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

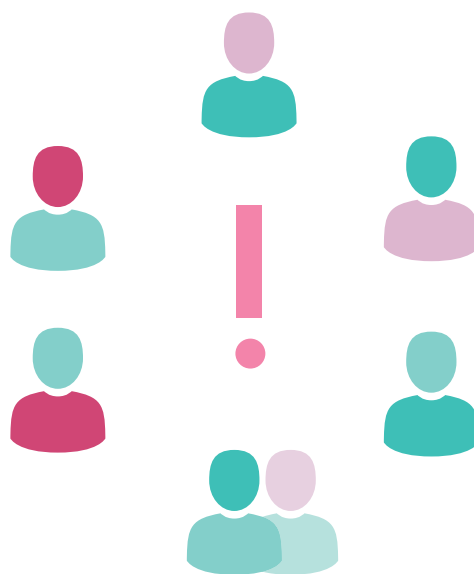
Flere av informantene mener det er en sammenheng mellom kriminalitet og design, men at det er en av flere faktorer. Noen mener at man aldri kan designe kriminalitet helt bort, og at den vil forflytte seg til andre steder. Engblom mener derimot, at påstanden om at kriminalitet forflytter seg er en myte. Hun viser til forskning som sier at fysiske tiltak faktisk kan løse kriminalitet, og påpeker at transformering av fysiske omgivelser er vårt viktigste verktøy for å forebygge kriminalitet i samfunnet.

Informant 1 fra Bymiljøetaten mener at byplanlegging vil spille en viktig rolle i fremtiden, men at det ikke bare handler om hvordan man bygger. Det er flere ting som må fungere for at det skal en være reell forbedring, og at det ikke minst handler om hvordan man ivaretar prosjekter etter ferdigstilling. Informant 2 fra Bymiljøetaten mener det er viktig å utforme byrom etter behov og hvem som bruker det. Det er viktig at det ikke blir for mye sikring, men at det tilrettelegges for flerfunksjonelle byrom. Engblom mener i likhet at vi må bort fra sikring og jobbe mer med trygghet. Hun mener at sikring i verste fall kan føre til «gated communities». Fokus på aktivitet, flerfunksjonalitet og innhold er gjentakende i intervjuene. Rygnestad påpeker at ved å legge til rette for barn og barnefamilier, vil man kunne redusere attraktiviteten for illegitime brukere. Brunvoll understreker at det må legges til rette for de fire årstidene vi har i Norge.

Flere av informantene mener at interessekonflikter kan være utfordrende i forbindelse med kriminalitetsforebygging i byrom. Engblom mener det kan være lett å se på ferdige løsninger og oppskrifter som noe som kan brukes om igjen, men påpeker at det handler om kontekst og at hvert område bør studeres for seg. Både Engblom og Rygnestad trekker frem viktigheten av å drive medvirkning i prosessen for å forstå hvem vi planlegger for.

KFK

Vi kom over KFKs, «Tryggere nærmiljøer», en håndbok om kriminalitetsforebygging i fysiske omgivelser, og var interesserte i å undersøke om den var kjent blant de vi intervjuet. Det kommer frem at håndboken er lite kjent blant informantene, og de som har hørt om den, var ikke kjent med innholdet. Brunvoll er den eneste som bruker håndboken i sitt arbeid, men sier at det hele tiden skjer forandringer som man må ta høyde for.

4.3

EGEN EMPIRI

DELOPPSUMMERING

OPPSUMMERING

Trygghet

- Mange av de samme områdene trekkes frem som utrygge, da i sentrumsområdene og ved Akerselva
- Sosial kontroll trekkes frem som et viktig tiltak av samtlige

Kriminalitetsforebygging

- De fleste mener at det ikke gjøres nok med dette i Norge
- Det påpekes at det mangler en helhetlig strategi av flere og at byutviklingen skjer "mer kladdvis" idag
- Det påpekes også at det er en mangel på kompetanse på feltet og at vi kan lære en del av nabolandene
- Det har blitt gjort lite tiltak i det fysiske miljøet annet enn midlertidige tiltak og arrangementer, noe belysningstiltak og skjøtsel av vegetasjon

Sammenheng mellom kriminalitet og design

- Det er en uenighet mellom informantene i forhold til forskyvning av kriminalitet. Flere påpeker at det er tilfellet, men en av dem mener at det ikke, eller sjelden, forekommer
- Det påpekes at transformering av de fysiske omgivelsene er vårt viktigste verktøy for å forebygge kriminaliteten i samfunnet
- Flere mener at det er viktig at det ikke blir for mye sikring, men at det fokuseres på trygghet, attraktivitet og flerfunksjonelle løsninger
- Interessekonflikter trekkes frem som en mulig utfordring

KFK

- Kun en av informantene kjenner godt til håndboken "Tryggere nærmiljøer" og bruker den aktivt

MÅL 03 - HVA FANT VI UT?

Målet for denne delen var å finne ut av hva som faktisk gjennomføres av fysiske tiltak i praksis i det trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeidet i utformingen av byrom i dag. Resultatene fra intervjuene viser til en enighet om at det ikke gjøres nok innen dette i Norge. Flere etterspurte en helhetlig strategi for kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeid. Det nevnes flere ganger at Sverige og Danmark har kommet et stykke lenger enn Norge på feltet. I Oslo er Sørli lekeplass det eneste ferdigstilte byromsprosjektet hvor det er jobbet systematisk med opplevd trygghet.

I påvente av andre prosjekter, ser det ut til å være mest midlertidige tiltak som preger byrommene, utenom belysningstiltak og skjøtting av vegetasjon. De fleste intervjuobjektene bekreftet at det er en sammenheng mellom kriminalitet og design, men at det fysiske miljøet bare er en av flere faktorer. Det er en uenighet om hvorvidt kriminaliteten forflytter seg eller ikke. Noen mener at fysiske tiltak er det viktigste verktøyet for å forebygge kriminalitet, og at kriminaliteten faktisk kan opphøre ved riktig bruk av fysiske tiltak. Flere påpekte viktigheten av å ikke sikre for mye, men at det må legges mer fokus på attraktivitet og flerfunksjonelle løsninger.

Foto 19: Jake Lorefice, Unsplash

05

LITTERATURSTUDIE

METODE

Litteraturanalyse

MÅL 04

Innhente kunnskap om hva kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid innebærer og hvilken tilnærminger som er relevante for byromsutvikling

Formålet med dette litteraturstudiet er derfor å få en bedre forståelse trygghet, kriminalitet og kriminalitetsforebygging og sammenhengen mellom de. Dette vil bli brukt videre i oppgaven som et kompetansegrunnlag for hvordan man fra et planlegging- og utformingsperspektiv kan bidra til å designe trygge, trivelige og inkluderende byrom med reduserte muligheter for å kunne begå kriminalitet.

“FROM A PLANNING AND PUBLIC POLICY STANDPOINT, THEN, WHERE CRIMES OCCUR AND HOW PLACES ARE DESIGNED AND MANAGED ARE AT LEAST AS IMPORTANT AS WHO THE PERPETRATORS ARE”

- UNITED NATIONS HUMAN SETTLEMENT PROGRAMME (2007, S. 70)

5.1

KRIMINALITET

DEN HISTORISKE SAMMENHENGEN MELLOM KRIMINALITET OG BYUTVIKLING

På 1960-tallet økte kriminaliteten drastisk i en rekke vestlige land, etter å ha vært stabilt fallende over flere tiår. Dette var også tilfellet i Norge, som fra 60-tallet opplever en mangedobling i forekomst av kriminalitet (Aukrust, 2018).

Denne voldsomme økningen var ikke tilfeldig. Den startet samtidig som det ble utviklet nye og moderne prinsipper for funksjonalistisk byutvikling. Målet med den nye utviklingen var å skape funksjonelle byer for å redusere sosial nød og trangboddhet i sentrumsnære områder. Dette skulle oppnås gjennom å lage adskilte soner for de ulike byfunksjonene som bolig, arbeid, handel, rekreasjon og transport.

Tiårene etter krigen førte med seg en enorm økonomisk vekst som la press på byutviklingen. De nye soneplanene og trafikkplanene hjalp til en viss grad å imøtekomme endringene som veksten medførte, men skapte like fullt andre utfordringer i senere tid. Planleggingsmetodene og de funksjonelle ideene førte til såkalte «sovebyer» med døende sentrumsområder. Handel ble flyttet fra sentrum og til kjøpesentre i utkantene av byene. Når funksjonene ble lagt til utkantene av byene, førte det til at behovet for bilbruk og transport økte, og derav også forurensingsnivået (Butenschøn & Kiran, 2018).

Mangelen på blandede arealer og funksjoner, samt døde sentrumsområder, førte til anonymitet, manglende menneskelig skala og identitet. Dette gjorde det vanskelig å føle eierskap eller tilhørighet som igjen svekket sosial kontroll og skapte grobunn for kriminell aktivitet (Skou & N. Madsen, 2014).

Det var en mangel på forståelse. Hvor byutvikling ikke ble sett i sammenheng med de sosiale strukturene. Dette som førte til sterke reaksjoner mot den modernistiske, funksjonelle byutviklingen. En av de mest fremtredende og innflytelsesrike kritikerne var aktivisten og journalisten Jane Jacobs. I hennes verk «The Death and Life of Great American Cities» (Jacobs, 1992) fra 1961, kritiserte hun måten byene ble planlagt på, og fremmet et behov for å tilrettelegge for blandede arealer, funksjoner og gatebruk. Gater, gatebruk og tydelige skiller mellom offentlige og private områder, mente hun var svært viktig for å øke tryggheten i byene. Tilstedeværelse av flere folk, med «øyne på gaten», ville legge til rette for økt sosial kontroll og naturlig overvåking. Jacobs mente at det var tilstedeværelsen av folk, og ikke politi, som var viktig for trygghet. (ibid.)

Figur 22: Le Corbusiers funksjonalistiske plan fra 1920 for en utopisk "Radiant City" - Ville Radieuse. (Le Corbusier, 1920)

Jacobs teori, «Eyes Upon the Streets», har i senere tid hatt stor betydning for kriminalitetsforebygging og byutvikling. Arkitekten Oscar Newman videreførte tankegangen til Jacobs teorier og arbeid i sitt verk «Creating defensible Space» (Newman, 1996) fra 1972. Newman studerte sammenhengen mellom boligtypologier og forekomst av kriminalitet. Han fant ut at kriminalitetsnivået var mye høyere i høyblokksbebyggelse enn lavere boligtyper. Årsaken var manglende identitet, kontroll og ansvarsfølelse i områder hvor svært mange mennesker delte bolig. På bakgrunn av studiene hans utviklet han teorien «Defensible Space Theory», som inneholdt fysiske designprinsipper for utvikling av tryggere lokalsamfunn. Han mente at «forsvarlige plasser» er et sosiofysisk fenomen, hvor både samfunnet og fysiske elementer må sees i sammenheng for at et prosjekt skal være vellykket. (ibid.)

Året før Newman kom med teorien "Defensible Space Theory" ga kriminologen C. Ray Jeffrey ut boken «Crime Prevention Through Environmental Design» i 1971 (Jeffrey, 1971). Denne teorien argumenterte for at man kunne forebygge mot kriminalitet gjennom utforming og manipulering av de fysiske omgivelsene. Kriminologen Timothy Crowe ga ut en ny versjon med samme navn i 2000 som bygget på både Jacobs og Newmans verk. Denne nye boken, som var basert på Jeffreys bok fra 1971, har i senere tid blitt den mest anerkjente versjonen av "Crime Prevention Through Environmental Design" (CPTED) (Crowe, 2000).

Disse teoriene ble utviklet på bakgrunn av reaksjoner mot 60 tallets funksjonalisme og har hatt stor betydning for det kriminalitetsforebyggende arbeidet i det fysiske miljøet i dag. De vil gjennomgås nærmere senere i litteraturstudiet og tas derfor bare med her for å vise til deres historiske kontekst.

HVA ER KRIMINALITET?

Kriminalitet henger på mange måter sammen med trygghet, men det er også et markant skille mellom begrepene. Der trygghet handler om ofre, og frykten for å bli et offer, dreier kriminalitet seg om gjerningspersoner og lovbrudd (Carmona et al., 2010). Man kan si at kriminalitet ikke eksisterer i seg selv fordi det er de sosiale normene og rettslige rammene som avgjør hvilke handlinger som sees på som kriminell og varierer fra land, kultur og tid.

Generelt kan man si at kriminalitet er alle handlinger som kan rammes av straffelovgivningen som er gjeldende for det enkelte landet, kulturen eller staten. Det bør nevnes at handlinger som refereres til som kriminelle i andre deler i oppgaven henviser til lovbrudd i henhold til norsk lov.

I Norge skilte man tidligere mellom hva som var forbrytelser og forseelser, men som følge av den nye straffeloven i 2005 ble dette skillet opphevet. Nå betegnes alle straffbare handlinger som «lovbrudd» (Aukrust, 2018).

FORSKJELLEN PÅ KRIMINALITET OG UØNSKET ADFERD

Selv om forbrytelser og forseelser faller under samlebetegnelsen «lovbrudd» i norsk straffelov, skilles det mellom disse etter grad av handlingens alvorlighet og konsekvenser. Lovbrudd som tidligere ble kalt for forseelser karakteriseres nå som lovbrudd «som ikke medfører mer enn ett års fengsel» (Elden, 2018). Dette er altså lovbrudd som ikke regnes som veldig alvorlige. Som regel er konsekvensene bøter eller forenklet forelegg, og ikke fengsel (Ibid.). Eksempler på forseelser er å kjøre på rødt lys, ha promille, «tagge», urinere offentlig eller bryte fartsgrensen.

Forbrytelser er lovbrudd av mer alvorlig grad enn forseelser, som kan medføre flere år i fengsel. Eksempler på alvorlige forbrytelser er vold, drap, ran, underslag og voldtekt. I byrom er det som regel forseelser og uønsket adferd som forekommer mest, ikke alvorlige forbrytelser. Det bør derfor skilles mellom hva som regnes som kriminalitet og uønsket adferd (Carmona et al., 2010).

Uønsket adferd defineres av Kelling (Referert i Carmona et al., 2010, s. 148) som: «(...) *tilstand som skyldes adferd som, avhengig av sted, tid og tradisjoner, er støtende i strid med forventning om normalitet og fred i et samfunn*». Denne typen adferd og andre ubehagelige situasjoner kan skape utrygghet for folk som ferdes i området fordi det oppleves som uforutsigbart og lite kontrollert. Eksempler på slik adferd kan være berusede personer, interne konflikter og høylytt, aggressiv eller utagerende oppførsel.

FOREKOMST AV KRIMINALITET

Det viser seg at det ikke er tilfeldig hvor kriminalitet forekommer. Som regel er forekomsten konsentrert til spesifikke områder i ulike skalaer (DKR & TrygFonden, 2014). Det er derfor viktig å forstå hvor kriminalitet foregår, for å kunne forstå hvorfor det oppstår. Ved å inneha kunnskap om dette vil man kunne ha bedre forutsetninger for å implementere stedsrettede innsatser og tiltak.

Ifølge rapporten ”Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning” (2014) kan det skilles mellom tre ulike nivåer hvor kriminalitet foregår; makronivå, mesonivå og mikronivå. Makronivået omfatter land, regioner, politikretser, kommuner, byer og transportsystemer. Mesonivået omfatter byområder, kvartaler, høyblokker, tog og busslinjer. På mesonivå kan en generelt se at sentrumsnære bydeler ofte er mer belastet enn andre områder. Dette ble for øverig bekreftet i de empiriske funnene i kapittel 3. Mikronivået omfatter plasser, anlegg, gatestrekninger, tunneller og bygninger. Dersom et område på mikronivå har spesielt høyt kriminalitetsnivå kalles dette for en «hot spot» (DKR & TrygFonden, 2014, s. 13). Eksempler på «hot spots» i Oslo sentrum er Olafiagangen, Vaterlandsparken, Brugata og Smalgangen på Grønland hvor det over lengre perioder har vært høy kriminell aktivitet.

De tre nivåene er både integrerte og adskilte. Høy forekomst av kriminalitet på makronivå vil ha innvirkning på de lavere nivåene. På samme måte som høy frekvens av kriminalitet på lave nivåer vil ha innvirkning på de høyere nivåene (Ibid.).

Det er heller ikke tilfeldig hvilken type kriminalitet som forekommer hvor. Rapporten ”Tryggere Nærmiljøer - En håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser” (2017, s. 27) viser til typiske områder der ulike former for kriminalitet oftest forekommer. Ifølge denne oversikten er det primært overfall, ran, skadeverk og tilgrising det sees mest av i byrom. Overfall og ran skjer oftest i parker, friområder, gangveier og veier mellom boligområder og friarealer. Skadeverk og tilgrising skjer oftest i offentlige områder med dårlig belysning og lite innsyn, eller i falleferdige bygninger og installasjoner som bærer preg av mangel på vedlikehold.

HVOR SKJER LOVBRUDDENE?

Overfall og ran

- Samleveier
- Parker
- Friområder
- Gangveier
- Veier mellom boligområder og friarealer

Skadeverk og tilgrising

- Offentlige områder med dårlig belysning og lite innsyn
- Falleferdige bygninger eller installasjoner med tydelig mangel på vedlikehold

Tyveri og innbrudd

- Boliger
- Biler
- Garasjeanlegg
- Dårlig opplyste parkeringsplasser

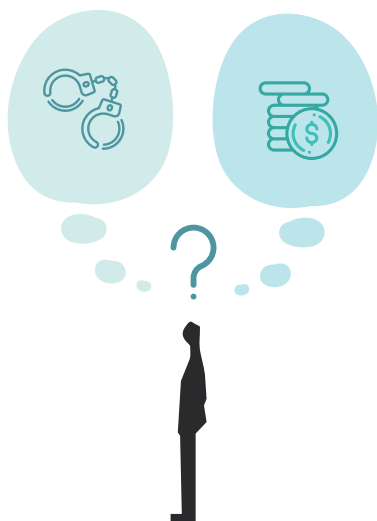
(KRÅD, 2017, s. 27)

KRIMINOLOGISKE MULIGHETSTEORIER

Årsaken til at forekomst og konsentrasjon av kriminalitet i såkalte «hot spots» ikke er tilfeldig, og kan forklares gjennom ulike mulighetsteorier. Disse søker å forklare hvilke forutsetninger som må være til stede for at kriminalitet skal kunne oppstå i tid og rom. Vi har her valgt å inkludere tre teorier: rasjonelt valg – teorien, rutine aktivitets – teorien og broken windows teorien. Årsaken til at kriminalitet oppstår er nyanserte og kan ikke forklares på noen enkel måte, men disse teoriene kan forklare hvordan tid og rom kan påvirke det.

RASJONELT VALG - TEORIEN

«The Rational Choice Theory», på norsk ”rasjonelt valg-teorien”, tar utgangspunkt i at en gjerningsperson som regel vil operere rasjonelt i forkant av et eventuelt lovbrudd. Med dette menes at gjerningspersonen vil ta et rasjonelt valg, ved å vurdere den potensielle risikoen ved gjennomføring av lovbruddet, opp mot den potensielle gevinsten ved å gjennomføre det. En rasjonell person vil da velge å avstå fra å gjennomføre handlingen dersom risikoen overgår gevinsten (Taylor & Harrell, 1996). Ifølge denne teorien vil man derfor kunne redusere sannsynligheten for at et lovbrudd begås gjennom å øke gjerningspersonens risiko. Teorien er situasjonell i den forstand at den tar utgangspunkt i at forholdene (også de fysiske) rundt situasjonen vil påvirke gjerningspersonens oppfattelse av risiko.

Figur 28: Kriminalitetstriangelen: de tre elementene som må være tilstede i tid og rom for at en kriminell handling skal finne sted, basert på figur produsert av Balchen (2004, s. 8)

RUTINE AKTIVITETS - TEORIEN

«The Routine Activity Theory», på norsk «rutine aktivitetsteorien», er et utspring fra «rasjonelt valg teorien» og er en vidt anerkjent teori innenfor kriminologien. Teorien ble først publisert av Cohen og Felson i 1979. De argumenterer for at forekomsten av kriminalitet henger sammen med endringer i de hverdagslige aktivitetene til folk og at hvem som helst i teorien kan begå en kriminell handling dersom muligheten byr seg.

Ifølge teorien må tre elementer være til stede i tid og rom for at en kriminell handling skal skje; en motivert gjerningsperson, et «attraktivt» offer eller mål og et egnet gjerningssted med bestemte forhold som gjør det mulig å utføre en kriminell handling.

I likhet med rasjonelt valg-teorien tar den utgangspunkt i at lovbruddet bestemmes av situasjonelle faktorer. Det vil si at dersom en av disse tre elementene ikke er tilstedeværende i situasjonen, vil man kunne forhindre lovbruddet. Teorien argumenterer også for at man til en viss grad påvirke sannsynligheten for å bli utsatt for lovbrudd ved å ta egne forholdsregler. Man kan eksempelvis unngå å oppsøke områder som er særlig utsatt for kriminalitet. (Cohen & Felson, 1979)

BROKEN WINDOWS - TEORIEN

”Broken windows-teorien” er kanskje den teorien som har hatt størst innflytelse på sammenhengen mellom de fysiske omgivelsene og sosial adferd innen kriminologien. Teorien ble introdusert av sosialforskerne George L. Kelling og James Q. Wilson i marsutgaven av *The Atlantic Monthly* i 1982. Den argumenterer med at forfall av de fysiske omgivelsene og tegn på uorden eller mindre lovbrudd som graffiti, offentlig drikking, prostitusjon, hærverk, søppel, urin eller ødelagte vinduer vil akkumulere. Over tid vil det føre til at flere og mer alvorlige typer lovbrudd oppstår, dersom det ikke iverksettes tidlige tiltak for å motvirke utviklingen. Navnet «Broken Windows» kommer av eksempelet Kelling og Wilson (1982, s. 2-3) bruker for å illustrere denne effekten (se sitat marg til høyre).

Manglende vedlikehold og vandalisme gir altså et signal til mennesker om at det er greit å begå kriminalitet i det området fordi «skaden allerede er gjort» og at ingen bryr seg nok til at de reparerer skaden eller forhindrer mer skade. Dette gjelder ifølge Wilson og Kelling alle typer områder og nabolag uavhengig av sosioøkonomiske forhold eller befolknings sammensetning. Hvilket betyr at byrom som er dårlig vedlikeholdt også vil kunne tiltrekke seg mer kriminalitet og mindre legitime brukere av byrommet dersom det ikke iverksettes tiltak for å motvirke dette (Cozens & Love, 2015 s. 4).

(...) if a window in a building is broken and is left unrepaired, all the rest of the windows will soon be broken. This is as true in nice neighbourhoods as in run-down ones. Window-breaking does not necessarily occur on a large scale because some areas are inhabited by determined window-breakers whereas others are populated by window-lovers; rather, one unrepaired broken window is a signal that no one cares, and so breaking more windows costs nothing.

(After all, it has always been fun.)

(Kelling & Wilson, 1982, s. 2-3)

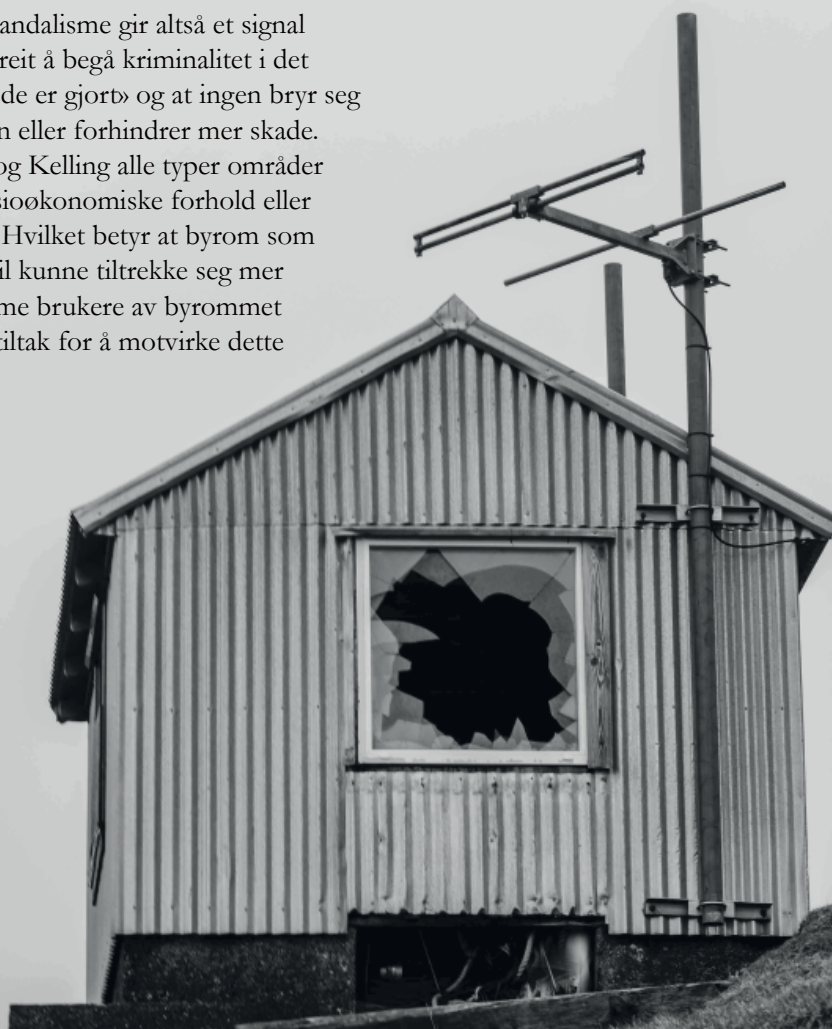

Foto 20: Annie Spratt, Unsplash

5.2

KRIMINALITETSFOREBYGGING

HVA ER KRIMINALITETSFOREBYGGING?

Forebyggende arbeid deles vanligvis inn i tre ulike nivåer; byggende, forebyggende og kriminalitetsforebyggende (se figur 29). Det byggende nivået dreier seg om tiltak rettet mot hele samfunnet og befolkningen. Oppvekstvilkår er en viktig faktor i det byggende arbeidet.

Det neste nivået, forebygging, iverksettes dersom det byggende nivået ikke er tilstrekkelig. Her er formålet å styrke det byggende nivået og forhindre at problemer oppstår senere. På dette nivået er forebygging mot lovbrudd ikke en primær målsetning. Det siste nivået er kriminalitetsforebygging. I følge Kompetansesenteret for Kriminalitetsforebygging (Kfk) (Hva Er Kriminalitetsforebygging, 2017) handler kriminalitetsforebygging om å:

”(...) satse systematisk på å unngå kriminalitet i stedet for å reparere. Det handler om å analysere hvor og hvordan problematisk atferd og kriminalitet oppstår, for deretter å sette inn konkrete tiltak rettet mot årsakene til problemene.”

Kjernen i kriminalitetsforebygging er at man, enten gjennom sosiale eller fysiske tiltak, forsøker å påvirke mulighetene for at en kriminell handling skal oppstå. Årsaken til kriminalitet er som nevnt tidligere sammensatt av en rekke ulike samfunnsmessige, situasjonsbetingede og individbaserte faktorer (Balchen C., 2004, s. 6). Dette fører til at kriminalitetsforebyggende arbeid både er komplisert og vanskelig fordi det ikke finnes noen universell løsning.

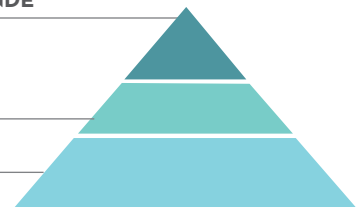
For å oppnå størst effekt bør den kriminalitetsforebyggende innsatsen være tverrfaglig og mangfoldig med tiltak rettet både mot enkelt individer, sosiale miljøer og fysiske omgivelser.

KRIMINALITETSFOREBYGGENDE

SITUASJONELL
DISPOSISJONELL

FOREBYGGENDE

BYGGENDE

Figur 29: De ulike nivåene i det forebyggende arbeidet. Kriminalitetsforebygging, spesielt den situasjonelle metoden, er mest relevant for denne oppgaven og de er derfor uthevet i figuren. Basert på figur produsert av Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017)

SITUASJONELL KRIMINALITETSFOREBYGGING

Det finnes hovedsakelig to former for tilnæringer i kriminalitetsforebygging; disposisjonelle og situasjonelle (Aas et al., 2010; Carmona et al., 2010; DKR & TrygFonden, 2014).

Formålet med disposisjonell forebygging er å redusere eller forhindre, en persons motivasjon til å utføre lovstridige handlinger gjennom bruk av sosiale tiltak. I kriminalitetstriangelet (se figur 30) retter denne formen for forebygging seg mot gjerningspersonen. Eksempler på disposisjonelle tiltak er utdanning, oppdragelse, sanksjoner, straff eller moral. Denne formen for forebygging har ikke direkte relevans innenfor planlegging og utforming av byrom og vil derfor ikke bli diskutert videre i oppgaven.

Situasjonell forebygging handler om å gjøre det vanskeligere for en potensiell gjerningsperson å utøve en spesifikk kriminell handling, i et spesifikt område, når vedkommende har bestemt seg for å utføre handlingen (Carmona et al., 2010, s. 150). Hovedfokuset til denne tilnærmingen er å redusere mulighetene for at en kriminell handling skal begås gjennom manipulering og utforming av det fysiske miljøet. Altså det elementet i tid og rom som er et potensielt gjerningssted (se figur 30). Denne tilnærmingen er relevant innenfor planlegging og utforming av byrom.

Ifølge Carmona et. al (2010, s. 150) finnes det fire hovedstrategier for å redusere mulighetene for at

kriminelle handlinger kan begås; økt synlighet, økt risiko, redusert gevinst og fjerning av unnskyldninger for å utføre lovbruddet. I rapporten Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning (2014) nevnes det ytterligere to punkter som også kan påvirke kriminalitetsmuligheter; økt anstrengelse, skam og skyld forbundet med utførelse av lovbruddet.

Hvilken av disse strategiene som er mest effektiv er diskuterbart. Noen vil kanskje mene den disposisjonelle tilnærmingen, hvor man reduserer motivasjonen til gjerningspersonen, er viktigst. Selm om det er vanskelig å påvirke, da man ikke nødvendigvis vet hva som motiverer vedkommende. Den situasjonelle tilnærmingen er derimot kjent for å være mer praktisk og lettere å iverksette som tiltak i de fysiske omgivelsene. (Carmona et al., 2010).

Figur 30: Kriminalitetstriangelet: de tre elementene som må være tilstede i tid og rom for at en kriminell handling skal finne sted, basert på figur produsert av Balchen (2004, s. 8)

KRITIKK MOT SITUASJONELL KRIMINALITETSFOREBYGGING

Til tross for at situasjonelle tilnæringer rettferdiggjøres for å være praktisk og enklere å implementere, har det også blitt rettet kritikk mot mulige konsekvenser ved å arbeide på denne måten. Det er hovedsakelig to områder som kritiseres; oppfatningen av det offentlige rom og forskyvning av kriminalitet.

OPPFATNINGEN AV BYBILDET «IMAGE»

Situasjonelle tilnæringer har ofte ført til bekymring omkring oppfattelsen av bybildet. Ulike fysiske tiltak for å øke sikkerheten har ført til et stadig økende ”forsvarsurbanisme”, hvor bybildet preges av ”fiendtlig” eller ”paranoid” arkitektur. Eksempelvis benker i busskur eller andre offentlige plasser er hellende, eller utformet slik at de ikke kan ligges på. Det finnes også eksempler på bruk av kampesteiner under for eksempel broen på Sinsen i Oslo. Dette begrenser bruk og oppholde i slike områder. Tiltak som dette kan føre til at byrommet blir objektivt tryggere, men gå på bekostning av attraktiviteten, og kan generere frykt som skremmer bort mulige brukere. På den måten kan slike tiltak derfor virke ekskluderende. Byrommets funksjon som sosial møteplass og offentlig oppholdsrom opphører dersom ingen ønsker å oppholde seg der. Situasjonelt mulighetsreducerende tilnæringer kan, og bør, derfor utføres på en mer subtil og integrert måte i det fysiske miljøet som oppfordrer til opphold og inkludering. (Carmona et al., 2010)

FORSKYVNING AV KRIMINALITET

Forskyvning av kriminalitet er et annet mulig utfall som kan komme som følge av mulighetsreducerende tilnæringer. I intervjuene trakk flere av informantene dette frem som en konsekvens av å iverksette tiltak for å forenygge mot kriminalitet. Det vil si at dersom mulighetene for å begå lovbrudd i ett område reduseres vil kriminaliteten simpelthen forflytte seg til andre områder. Antakelsen om forskyvning i bybildet baserer seg på to premisser; at den mulige gjerningspersonen er forutbestemt på å begå lovbrudd, eller at det er langt flere muligheter til å begå lovbrudd i urbane omgivelser, så det er enklere å forflytte seg (DKR & TrygFonden, 2014). Forskyvningen kan foregå på ulike måter; geografisk omplassering, temporær omplassering, målforskyvning, taktisk forskyvning og forskyvning av type kriminalitet (se tekstboks på høyre side). Graden av forskyvning samsvarer sannsynligvis med tilgjengeligheten av mulige mål eller ofre, og hvor motivert gjerningspersonen er til å gjennomføre lovbruddet.

Forskyvning av kriminalitet er likevel ikke et overbevisende argument mot å bruke situasjonelle mulighetsreducerende tilnæringer i fysisk utforming. Selv om det er en utbredt oppfattelse av at kriminalitet forflytter seg når det iverksettes tiltak mot det, fant en studie av 102 innsatser gjennomført av Guerette og Bowers (2009, referert i Skou & N. Madsen, 2014, s. 6), ingen forflytning av kriminaliteten til andre områder ved fysiske og områdebaserte kriminalitetsforebyggende innsatser. I rapporten ”Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning” (DKR & TrygFonden, 2014, s. 6) påpekes det at det kan forekomme noe forskyvning, men at forskyvningen i tilfelle kun er delvis, og at det overordnet sett ikke forekommer.

Det er forøvrig viktig å skille mellom hva som ansees som godartet og ondartet forskyvning. Godartet involverer utførelser av mindre alvorlig typer kriminalitet, mens ondartet forskyvning er mer alvorlig kriminalitet, som har større konsekvenser. Dersom kriminaliteten ikke kan reduseres er det godartet forskyvning å foretrekke fremfor ondartet. Forskning viser til at integrerte metoder for situasjonell kriminalitetsforebygging gjennom design, kan redusere forskyvningen til andre nærliggende områder og forbedre beboeres oppfatning av eget nærmiljø. (Eklblom et al., referert i Carmona et al., 2010, s. 153)

Forskyvning av kriminalitet

Geografisk forskyvning

- kriminaliteten forflyttes fra ett område til et annet

Temporær forskyvning

- kriminaliteten forflytter seg fra et tidspunkt til et annet

Målforskyvning

- kriminaliteten forflyttes fra ett mål til et annet

Taktisk forskyvning

- en metode for kriminalitet erstattes av en annen

Forskyvning av type kriminalitet

- en form for kriminalitet erstattes av en annen

(Carmona et al., 2010, s. 153)

Fiendtlig arkitektur

Fiendtlig arkitektur er et globalt fenomen hvor man forhindrer uønsket bruk av offentlige rom. Gjennom å bruke ekskluderende design, som bøyde benker, pigger eller andre elementer, fører det til at benkene kun kan brukes til midlertidig opphold. På den måten er de mindre egnet til brukes til å for eksempel legge seg ned eller skates på. Denne typen arkitektur og utforming kan virke ekskluderende og preger det offentlige rom.

(Lie Berg, 2015)

	Jane Jacobs	Oscar Newman	CPTED
Territorialitet og adgangskontroll	Tydelig skille mellom offentlig og privat	Territorialitet: Det fysiske miljøets evne til å lage opplevde soner for hva som er privat, offentlig og halvprivat	Naturlig adgangskontroll: Reduksjon av muligheter for lovbrudd gjennom å nekte adgang til mål eller offer Territoriell forsterkning: Å lage eller forstørre en sfære av påvirkning slik at brukerne av et område utvikler en sans for eierskap gjennom fysisk utforming
Naturlig overvåkning	Fremmer behovet for «øyne på gaten» som tilhører brukere av byrommet og gatene. Forsterket av varierte aktiviteter og funksjoner som tiltrekker seg flere folk	Den fysiske utformingen av omgivelsene og dets evne til å gi overvåkingsmuligheter for beboere	Naturlig overvåkning oppnås gjennom rutine aktiviteter i et område
Aktivitetskontroll	Fremmer betydningen av gangfelt og bruken av disse for å generere aktivitet på gaten	Avviser argumentet om at mer aktivitet i gatene og tilstedeværelse av kommersielle brukere vil redusere kriminalitet	Argumenterer for redusert gjennomstrømming og dermed redusert nivå av aktivitet

Figur 31: Basert på matrise av Carmona et al. (2010, s. 151)

SITUASJONELLE TILNÆRMINGER

De mest etablerte metodene for å redusere mulighetene for utøvelse av kriminalitet i det fysiske miljøet er aktivitetskontroll, ulike former for overvåkning, territorialitet og adgangskontroll (Carmona et al., 2010). De fleste situasjonelle tilnærmingene i kriminalitetsforebygging tar utgangspunkt i disse fire metodene. Det vil ikke gås i dybden på alle former for situasjonelle tilnærminger i denne oppgaven. Istedenfor vil tre av de mest kjente introduseres; Jane Jacobs «Eyes on the Street», Oscar Newmans «Defensible Space» og CPTED: Crime Prevention Through Environmental Design (se figur 31). Matrisen gir en oversikt over hvordan de ulike tilnærmingene svarer til de fire ovennevnte metodene for mulighetsreduksjon.

JANE JACOBS

Den første studien av relasjonen mellom urban design og sikkerhet ble gjort av journalisten og samfunnsaktivisten Jane Jacobs i boken «The Death and Life of Great American Cities» (Jacobs, 1992) fra 1961. I boken belyser Jane Jacobs forholdet mellom kriminalitet og urban design (Fennelly & Crowe, 2013, s. 9), og påpeker at trygghet og sikkerhet er viktige elementer som må være tilstede for at en by skal være velfungerende. Hun mente at folk må kunne føle seg personlig trygge, og at økt trygghet og sikkerhet kunne oppnås gjennom territoriell identitet og naturlig overvåkning. Jacobs er kvinnen bak det kjente begrepet «eyes on the street», på norsk «øyne på gaten», og mener at folk føler seg mer trygge i gatene når det er

andre mennesker tilstede. Flere «øyne på gaten» vil si flere som kan overvåke og overvære eventuelle tegn på fare eller kriminalitet. Jacobs mente også at vinduer og aktive fasader vendt ut mot gatene kunne bidra til ytterligere «øyne på gaten».

OSCAR NEWMAN

Kriminalitetsforebyggende tilnærminger og sikkerhet ble virkelig satt på dagsorden gjennom arkitekten Oscar Newmans bok «Creating Defensible Space» fra 1972 (Newman, 1996). Newman studerte sammenhengen mellom boligtypologier og forekomst av kriminalitet, og fant ut at det var et høyere kriminalitetsnivå i høyblokk boliger sammenlignet med lavere boligtyper. Årsaken var at beboere i blokker hvor flere hundre delte innganger, utearealer, parkering etc. manglet eierskap og ansvarsfølelse ovenfor området. I boliger hvor færre delte inngang og utearealer hadde beboere en sterkere følelse av ansvar og eierskap som førte til at de tok mer kontroll over området. Han argumenterte for, i likhet med Jacobs, viktigheten av naturlig overvåkning og territorialitet, men la til begrenset adgangskontroll og («image») som viktige strategier for kriminalitetsforebygging. Redusert gjennomstrømming av folk, flere legitime brukere og sterke lokalsamfunn, mente Newman var de mest effektive kriminalitetsforebyggende tiltakene. Dersom en klarte å styrke folks eierskap til et område kunne den sosial kontrollen styrkes, og på den måten fordrive kriminalitet (Newman, 1996, s. 2)

CPTED

CPTED står for “Crime Prevention Through Environmental Design” og er en metode for kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. CPTED baserer seg på flere ulike teorier, da hovedsakelig Jane Jacobs «Eyes On the Street» (Jacobs, 1992), Clarence Ray Jeffrey «Crime Prevention Through Environmental Design» (Jeffrey, 1971), Wilson og Kellings teori om «Broken Windows» (Kelling & Wilson, 1982) og Oscar Newmans «Defensible Space» (Newman, 1996).

Den første konkretiseringen av CPTED ble skrevet av kriminologen Timothy D. Crowe i boken «Crime Prevention Through Environmental Design» (2013) som baserte seg på Jeffreys bok med samme navn. Hensikten med Crowes bok var å hjelpe sikkerhetsindustrien å forstå forholdet mellom design og menneskelig adferd (Fennelly & Crowe, 2013, s. xv).

CPTED baserer seg på tre hoveds erritorialitet, naturlig adgangskontroll og naturlig overvåkning, men trekker også frem viktigheten av vedlikehold i det kriminalitetsforebyggende arbeidet. CPTED har to etablerte generasjoner, en rettet mot fysiske tiltak og en rettet mot mer sosiale tiltak. Metoden er anerkjent verden over og er mye brukt i blant annet USA (Cozens & Love, 2015; Fennelly & Crowe, 2013).

Av de nevnte situasjonelle tilnærminger, er CPTED den tilnærmingen som er mest aktuell å undersøke nærmere, i forhold til overføringsverdi til Norge. Dette skyldes hovedsakelig at tilnærmingen i stor grad bygger på andre teorier som er presentert tidligere i oppgaven. I tillegg kom det frem av empirien i del to og i dybdeintervjuene i del tre av oppgaven at CPTED brukes til en viss grad i Sverige og Danmark. Det kan være rimelig å anta at siden den i nabolandene våre så kan den potensielt også ha en overføringsverdi i norsk sammenheng . I neste kapittel vil det først bli gitt en overordnet innføring i hva CPTED er, og deretter hvordan den brukes i våre naboland.

“THE CPTED CONCEPT, IS THE PROPER AND EFFECTIVE USE OF THE BUILT ENVIRONMENT CAN LEAD TO A REDUCTION IN THE FEAR OF CRIME AND THE INCIDENCE OF CRIME, AND TO AN IMPROVEMENT IN THE QUALITY OF LIFE”

- DR. C. RAY JEFFREY (COZENS & LOVE, 2015, S. 1)

Foto 21: Marija Zaric, Unsplash

5.3

CPTED - CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN

CPTED (Crime prevention through environmental design) er en situasjonell kriminalitetsforebyggende tilnærming som reduserer mulighetene for kriminalitet gjennom urban design og fysisk utforming av omgivelsene. Andre varianter av CPTED er kjent som «Defensible Space» og «Designing out Crime». Formålet med CPTED er å redusere antall ofre for kriminalitet, avskrekke potensielle gjerningspersoner fra å begå kriminalitet, samt styrke fellesskapet mellom beboere, og deres eierskap til omgivelsene. På den måten kan de kan oppnå territoriell kontroll. Kriminalitet og frykten for kriminalitet kan reduseres og øke folks livskvaliteten. (Cozens & Love, 2015)

FØRSTEGENERASJONS CPTED

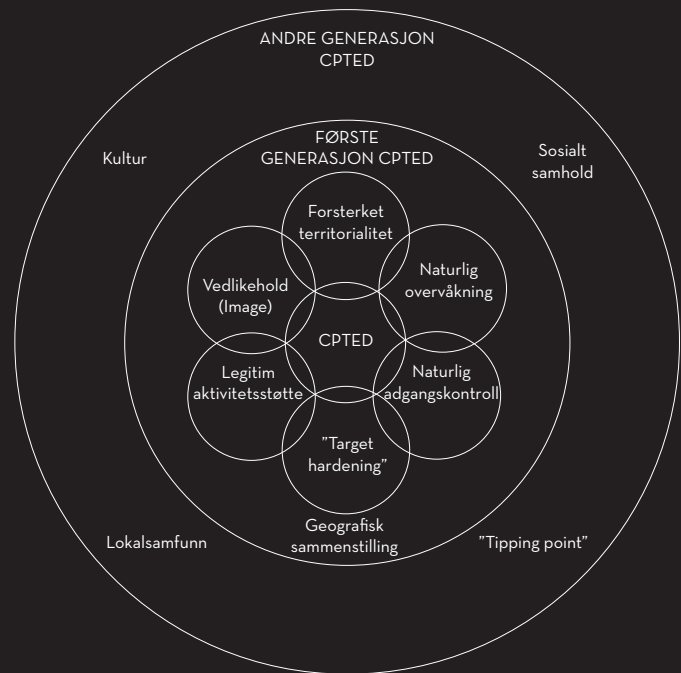
CPTED oppdateres og videreutvikles den dag i dag og sees ikke på som en ferdig strategi for kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. Foreløpig kan CPTED deles inn i tre generasjoner. Første generasjon konsentrerer seg om det fysiske miljøet. Annen generasjon fokuserer på sosial bærekraft, mens den tredje generasjonen handler om grønn teknologi. Denne oppgaven vil først og fremst konsentrere seg om første og annen generasjon.

Første generasjon CPTED baserer seg på tre hovedstrategier; territorialitet, naturlig overvåkning og naturlig adgangskontroll. Viktigheten av vedlikehold påpekes gjentatte ganger i litteraturen og tas ofte med som en fjerde grunnleggende strategi. Videre er hovedstrategiene supplert med tre understrategier; legitim aktivitetskontroll

(legitimate activity support), ”target hardening” og geografisk sammenstilling (geographical juxtaposition). Sammen er disse strategiene ment å øke den sosiale kontrollen, føre til mindre kriminalitet og økt opplevd trygghet. (Cozens & Love, 2017)

FORSTERKET TERRITORIALITET

Design av det fysiske miljøet kan bidra til økt territorialitet hos menneskene som bruker det. Å være territorial er en måte å oppføre seg på for å beskytte et område. Gjennom å bruke CPTEDs strategier i utforming rettet mot spesifikke grupper i samfunnet vil den territorielle følelsen kunne forsterkes. Dette kan føre til at visse gruppene tar mer kontroll over et område og «forsvare» det mot uakseptabel oppførsel, uønsket bruk og/eller hærverk. Strategiene ”naturlig adgangskontroll” og ”naturlig overvåkning” kan være med på å forsterke territorialitet, å øke gjerningspersonens risiko for å bli oppdaget. Typiske tiltak for å øke territorialitet er bruk av barrierer, både symbolske og reelle, som tydelig avgrensner private, halvprivate og offentlige områder. Ved å skille mellom disse vil territorier og sosiale strukturer tydeliggjøres, som kan skape eierskap. Andre tiltak kan være å redusere antall personer som deler inngangsparti eller trapper, uteareal og parkeringsplasser. (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017).

Figur 32: Fremstilling av første og andre generasjons CPTED. Basert på Cozens & Love (2017, side 8)

NATURLIG ADGANGSKONTROLL

Hensikten med naturlig adgangskontroll er å begrense tilgang til målet. Dette gjøres ved å organisere de fysiske omgivelsene på en slik måte at risikoen for å bli oppdaget i forbindelse med utførelsen av et lovbrudd øker. En måte å øke den naturlige adgangskontrollen på er å skille tydelig mellom privat, halvprivat og offentlig område. Ved å bruke ulike elementer, eksempelvis busker, hekker, gjerder og belysning, kan inn- og utganger av et område lettere kontrolleres. Andre tiltak kan være å redusere biltrafikken ved å innføre enveis kjørte gater. (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017)

NATURLIG OVERVÅKING

Naturlig overvåking handler om å tilrettelegge for naturlige observasjoner. Gjennom å organisere det fysiske miljøet slik at folk får best mulig oversikt, vil risikoen for å bli oppdaget i gjennomførelsen av en kriminell handling øke. Mennesker føler seg mer trygge i områder hvor de er synlige for andre, og hvor de selv kan ha oversikt og se hva som foregår rundt dem. Kriminelle og potensielle gjerningspersoner derimot, liker ofte områder som er skjernet og mindre synlige for andre, hvor det er mindre risiko for å bli avslørt (Cozens & Love, 2017, s. 3). Naturlig overvåking er også en form for naturlig adgangskontroll da det er en økt risiko for å bli sett og dermed mindre attraktivt for potensielle gjerningspersoner. Tiltak kan være å installere automatiske lys ved inngangspartier som gir bedre oversikt og mulighet for ansiktsgjenkjenning. Dette vil

gi et inntrykk av at noen følger med. Andre måter å fremme naturlig overvåking på kan være å ha fri sikt fra beboeres vinduer, så de kan se ut på for eksempel parkeringsplasser, lekeplasser eller andre uteområder. Det kan gjøres ved å fjerne vegetasjon som busker og hekker i siktlinjen. Man kan også velge å sette inn «nabolagsvakter» som beveger seg og observerer i uteområdene. Bruk av overvåkningskameraer, politi, belysning eller sikkerhetsvakter, er andre former for overvåking. (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017)

VEDLIKEHOLD (IMAGE)

Oppfatningen av et område og hvordan det er vedlikeholdt har stor innvirkning på kriminalitet og frykten for kriminalitet. Teorien om «Broken Windows» (1982), (se mer s. 93) av Wilson & Kellings understreker viktigheten av opprettholdelse av god standard på områder gjennom rutinemessig vedlikehold, som å reparere hærverk og graffiti. Et område som er godt vedlikeholdt oppfordrer til videre bruk, og kan være viktig for følelsen av trygghet. Godt vedlikehold kan være med på å forebygge kriminalitet og uønsket oppførsel ved å styrke identitetsfølelsen og gi et inntrykk av at området er beskyttet gjennom eierskap og sosial kontroll. Dårlig vedlikeholdte områder kan gi et inntrykk av at området mangler kontroll, og at det er færre som bryr seg. Dette kan resultere i at terskel blir lavere for å gjennomføre kriminelle handlinger. (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017; Kelling & Wilson, 1982)

LEGITIM AKTIVITETSSTØTTE (LEGITIMATE ACTIVITY SUPPORT)

Hensikten med legitim aktivitetsstøtte er å øke bruken av det offentlige rom og fasilitere for ønsket oppførsel. Et eksempel kan være å tilrettelegge aktiviteter som tiltrekker seg legitime brukere og flytte «utrygge» aktiviteter, som minibank-uttak, til områder med mer aktivitet og bedre overvåkning. I disse områdene er det flere folk, som kan virke trygghetsfremmende og ekskludere visse former for kriminalitet. En svakhet ved å flytte slike funksjoner til folkerike områder er at det kan tiltrekke seg andre typer kriminelle, som for eksempel lommetyver (Cozens & Love, 2017).

“TARGET HARDENING”

“Target hardening” handler om å begrense tilgangen til målet eller offeret. Når gjerningspersonen må anstrenge seg mer for å få gevinst fordi målet er vanskeligere å få tak i øker risikoen. Om man tar utgangspunkt i at gjerningspersonen opererer ut fra et rasjonelt perspektiv, vil sannsynligvis vedkommende revurdere situasjonen dersom risikoen er høy (se s. X for rasjonelt valg teorien). Target hardening kan oppnås ved hjelp av naturlig adgangskontroll i form av fysiske barrierer som beskytter offeret eller målet. Bruk av overvåkningskameraer, gjerder, låser og alarmer kan være effektive for å gjøre målet mindre tilgjengelig. (Cozens & Love, 2017)

GEOGRAFISK SAMMENSTILLING (GEOGRAPHICAL JUXTAPOSITION)

Ulike steder og aktiviteter forbindes gjerne med forskjellig type kriminalitet. Dersom belastede områder er lokalisert i nærheten av hverandre, kan det være fare for økt kriminalitet i hele det geografiske området. Det er viktig å vurdere hvilken innflytelse omkringliggende områder kan ha på hverandre, både med tanke på kriminalitet og opplevd trygghet. (Cozens & Love, 2017)

Foto 22: Burst, Pexels

ANNEN GENERASJONS CPTED

Annengenerasjons CPTED kom som et motsvar på kritikken mot førstegenerasjons CPTED. Den første generasjonen ble kritisert for at det var for mye fokus på de fysiske omgivelsene, og at det ble brukt for harde former for tiltak og sikring, noe som førte til neglisjering av viktige sosiale faktorer. I annengenerasjons CPTED implementeres fire nye strategier: sosialt samhold, lokalsamfunn, kultur og «tipping-point». Disse supplerer de allerede syv etablerte strategiene fra den første generasjonen. Strategiene er viktige i forhold til sosial bærekraft og tas derfor med i betraktning, men grunnet oppgavens relevans vil det legges mer vekt på førstegenerasjonens fysiske tiltak.

I et samfunn er det viktig med sosialt samhold. Det sosiale samholdet innebærer ofte gjensidig respekt, der man ser verdien av diversitet og godtar hverandres likheter og ulikheter. Sosialt samholdet er også en viktig del av de kriminalitetsforebyggende arbeidet. Lokalsamfunn med godt sosialt samholdet, integrering og engasjement, kan gi en sterk følelse av tilhørighet. Denne tilhørigheten kan bidra til å redusere uønsket oppførsel og risikoen for kriminalitet ved at de passer på, og tar vare på områdene. Et lokalsamfunn vil også kunne styrkes gjennom kulturelle arrangementer slik som ungdomsklubber, festivaler og andre eventer. Et sterkt lokalsamfunn vil kunne fremme positive opplevelser som igjen kan gi økt trygghet.

Et samfunn kan sees på som et økosystem med en viss kapasitet for ulike typer aktiviteter og funksjoner. Dersom det legges til for mange funksjoner vil systemet kunne kollapse og nå det såkalte «tipping-point». Når makskapasiteten til et område er nådd, vil området påvirkes negativt, eksempelvis områder med mye fyll og uteliv. Slike områder kan miste ro og orden, mangel på vedlikehold og sosial kontroll, som kan føre til videre vandalisme og hærverk. Det kan resultere i en negativ spiral som ender med kriminalitet og forakt. I tillegg til de fire nye sosiale strategiene er et annet sentralt element i annengenerasjons CPTED å engasjere lokalbefolkningen. Ved å inkludere alle i lokalsamfunnet til å delta og medvirke i beslutningsprosesser vil det kunne styrke eierskap og samhold. Inkludering innebærer også lik tilgang til fasiliteter og tjenester (Cozens & Love, 2015; Cozens & Love, 2017). Som det kom frem gjennomgangen av planer og føringer er medvirkning både lovpålagt i planprosesser i Norge og et krav i kommuneplanen for Oslo.

ASPEKT	DANMARK	SVERIGE	NORGE
Bruk av CPTED	Lite, og lite systematisk	Mer, men ingen har oversikt	Lite
CPTED prof. retningslinjer	Dansk Standard	Stockholm politi	SINTEF?
CPTED retningslinjer andre	Rikelig	Rikelig	Noe
CPTED bruk av Politiets GIS data	Nei	Veldig lite	Ikke kjent
CPTED utdanning	Nesten ingenting	Nesten ingenting	Nesten ingenting
CPTED forskning	Veldig lite	Lite	Ikke kjent
CPTED sertifisering	Nei	Nei	Nei
CPTED i loven	Nei	Nei	Ja, men ingen effekt
CPTED for spesifikke grupper	Ungdom	Kvinner	Barn og ungdom
Revitalisere eiendommer med CPTED	Ja, delvis	Ja, delvis	Ikke kjent
Årlige lokale trygghetsindekser	Noen, siden 2009	Veldig mye	Ikke kjent*
Trygghetsvandring	Påbegynt	Veldig mye	Ikke kjent**
CPTED fokus på objektiv trygghet	Mindre (mest kommersielt)	Noe (mest kommersielt)	Mindre (mest kommersielt)
CPTED fokus på opplevd trygghet	Ja	Ja	Ja
CPTED eller relaterte PhD teser	På vei	Ja	Ikke kjent
Departementer for CPTED	5	3	4

Figur 33: Sammenligning av bruk av CPTED i de nordiske landene, basert på figur produsert av Bo Grönlund (2013 s. 6)

(Tilleggsopplysninger basert på egne funn)

*Transportøkonomisk institutt arbeider med utvikling av metode for registrering av opplevd utrygghet i Oslo

**SaLTo har utviklet en trygghetsvandring basert på en metode fra Stockholm. Ukjent omfang av bruk

CPTED I NORDEN OG NORGE

CPTED har blitt implementert i praksis i flere ulike land i verden på mange forskjellige måter. Flere av landene har prioritert og satt sammen strategiene og innsatsene til CPTED på ulike måter laget egne versjoner. Eksempelvis har Storbritannia laget en sertifiseringsordning som implementerer kriminalitetsforebygging så tidlig som mulig i plan- og byggingfasen kalt Secured by Design (SBD). Nederland har også utviklet en merkingsordning inspirert av SBD som kalles Safe Housing Label (PKVW). (DKR & TrygFonden, 2014)

CPTED har til en viss grad blitt adoptert av de skandinaviske landene. Dette ble for øvrig også påpekt i empirien i kapittel 3. I Danmark har Dansk Standard og Ingeniørforeningen gitt ut veiledere og retningslinjer for byplanmessig og teknisk forebygging av kriminalitet i bysentrum og butikkentre siden 1990. Retningslinjene og normene fra Dansk Standard er tilpasset en kontekst som passer for Danmark til å bli en egen versjon av CPTED. I det kriminalitetsforebyggende arbeidet i Danmark har det vært størst fokus på sikkerhet og opplevd trygghet hvor kriminalitet- og trygghetsspørsmålet sees i sammenheng. Fordi Danmark har valgt å fokusere mer på trygghet og sikkerhet har de aktivt valgt å ikke benytte seg av de såkalte «harde» tiltakene til CPTED, som kan virke ekskluderende. Dette gjelder eksempelvis sikkerhetsvakter (formell overvåkning), kameraovervåkning (mekanisk overvåkning), gitre foran vinduer (target hardening) og adgangskontroll

ved bruk av gjerder og barrierer. Retningslinjene i den Danske Standarden har derfor implementert CPTED prinsippene til en viss grad, men tar også utgangspunkt i andre kriminalitetsforebyggende tilnæringer som Jane Jacobs «eyes on the street» og sosial integrasjonstilgang. (DKR & TrygFonden, 2014)

Inspirert av danskene begynte også Stockholms politi å utarbeide prinsipper basert på CPTED på 1990 tallet. Disse ble testet ut i Ärvinge distriktet i Stockholm med svært positive effekter. CPTEDs retningslinjer til politiet i Stockholm ble publisert i 2001 og revidert i 2005 (Grönlund, 2013a). Brottsforebyggende Rådet (BRÅ) og Säkraplatser drar også frem CPTED som en aktuell situasjonell kriminalitetsforebyggende tilnærming i det fysiske miljøet. Flere byutviklingsprosjekter i Sverige har i senere tid implementert CPTED inspirerte retningslinjer i fysisk utforming. Eksempler på dette er Hammarby Sjöstad i Stockholm og Helsingborg by (Ibid.).

Bruk av CPTED i norsk kontekst finnes nesten ikke. Hverken Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (KFK) eller andre etater bruker denne tilnærmingen aktivt for kriminalitetsforebyggende arbeid i planlegging eller utforming av det fysiske miljøet. Det bør nevnes at til tross for at CPTED benyttes til en viss grad i Danmark og Sverige, er omfanget av bruken relativt begrenset. Strategien er heller ikke brukt av noen i sin opprinnelige form. Den er enten bearbeidet eller tilpasset til

nye versjoner. De skandinaviske versjonene er noe «mykere» enn de som brukes i USA og England (se tekstboks under). Tiltakene er mer rettet mot aktivisering av plasser i byen og tilrettelegging for menneskelig aktivitet enn CPTEDs «harde» sikringstiltak. Bo Grönlund, en dansk arkitekt og styremedlem i ”Den Internasjonale CPTED assosiasjonen” (ICA) mener at en av årsakene til at dette kan være fordi fokuset ligger mer på trygghet, attraktivitet og sikkerhet enn kriminalitetsforebygging i Skandinavia (Grönlund, 2013a). Han peker også på andre årsaker som; at det ikke er ønskelig å stigmatisere områder; at de sosialt forebyggende tilnærmingene dominerer (fordi det er der pengene og bemanningen ligger); at CPTED sies å redusere den arkitektoniske kvaliteten; at det ikke benyttes data underlagt personvern; at politiet har andre prioriteringer; at fokuset på

bærekrafts sertifiseringer tar overhånd (Grönlund, 2013b, s. 8). Matrisen øverst på foregående siden i Figur 33 er en sammenligning og oversikt over hvordan CPTED har blitt tatt i bruk i Norge, Sverige og Danmark. De mest sentrale funnene i matrisen for denne oppgaven er uthevet. Her kommer det frem at CPTED brukes i minst grad i Norge både i praksis og i utvikling av retningslinjer. Dette til tross for at Norge er det eneste landet som har lovpålagt kriminalitetsforebygging i fysisk planlegging (uten noen effekt).

**Overall the Scandinavian CPTED (Danish and Swedish) is softer than the US, UK and CEN variants.
The main points are:**

1. An integrating movement network layout
2. Spatial overview and visible people, where it is needed
3. Distinctions between public and private spaces and between fronts and backs of buildings and Gardens
4. A Functional mix to get populated spaces throughout the day
5. Activities and involvement for citizens, including the youth
6. Built density for populated spaces, eventually add more density
7. Symbolic and physical barriers in the right places
8. Buildings and indoor spaces with security considered

(Grönlund, 2013a, s. 10)

KRITIKK MOT CPTED

Det finnes en del kritikk rettet mot bruk av CPTED. Annengenerasjon kom som et svar på kritikken mot førstegenerasjonens fokus på det fysiske miljøet som manglet en sosial dimensjon. Til tross for det blir strategien fortsatt kritisert for å ta for lite hensyn til det sosiale og for at den har en «top down»-tilnærming. Dette vil si at det fortsatt er manglende engasjering og inkludering av lokalsamfunnet gjennom medvirkning i planleggingsprosessen. I dagens byutvikling er det mer ønskelig med en «bottom up»-tilnærming hvor lokalsamfunnet engasjeres og inkluderes tidlig i planleggingsprosessen. Selv om CPTED tar stilling til det sosiale og medvirkning med lokalsamfunn i den andre generasjonen, er det nødvendig med mer forskning på at slike tiltak vil være til hjelp.

CPTED kritiseres også for å være en streng og «hard» strategi hvor prinsippene ikke tar hensyn til stedlige

omstendigheter eller andre fysiske og miljømessige forhold. I kritikken av CPTED trekkes det også frem en del negative effekter av denne typen planlegging. En del av den samme kritikken kan vi finne igjen hos kritikken rettet mot situasjonell kriminalitetsforebygging generelt. Et eksempel er segregerte samfunn, hvor offentlige områder blir mer privatisert og mindre tilgjengelige. Det sterke fokuset på «target hardening» kan resultere i «fiendtlig» arkitektur og øde områder som ikke er sosialt bærekraftig, og folk ikke ønsker å oppholde seg. CPTED kritiseres på den andre siden også for at områder hvor strategien er implementert har resultert i økt folkeliv som kan generere annen type kriminalitet som eks. lommetyveri. Flere mennesker samlet på ett område betyr at det er flere potensielle ofre, som også ”forkeren” påpekte i et av intervjuene i kapittel 4. Forskyvning av kriminalitet er også et mulig utfall, men ikke nødvendigvis et legitimt motargument. (Gibson, 2016)

Foto 23: Pawel Czerwinski, Unsplash

“THE PROPER DESIGN AND EFFECTIVE USE OF THE BUILT ENVIRONMENT CAN LEAD TO A REDUCTION IN THE FEAR AND INCIDENCE OF CRIME, AND AN IMPROVEMENT IN THE QUALITY OF LIFE”

- TIMOTHY CROWE (2000, S. 46)

5.4 TRYGGHET

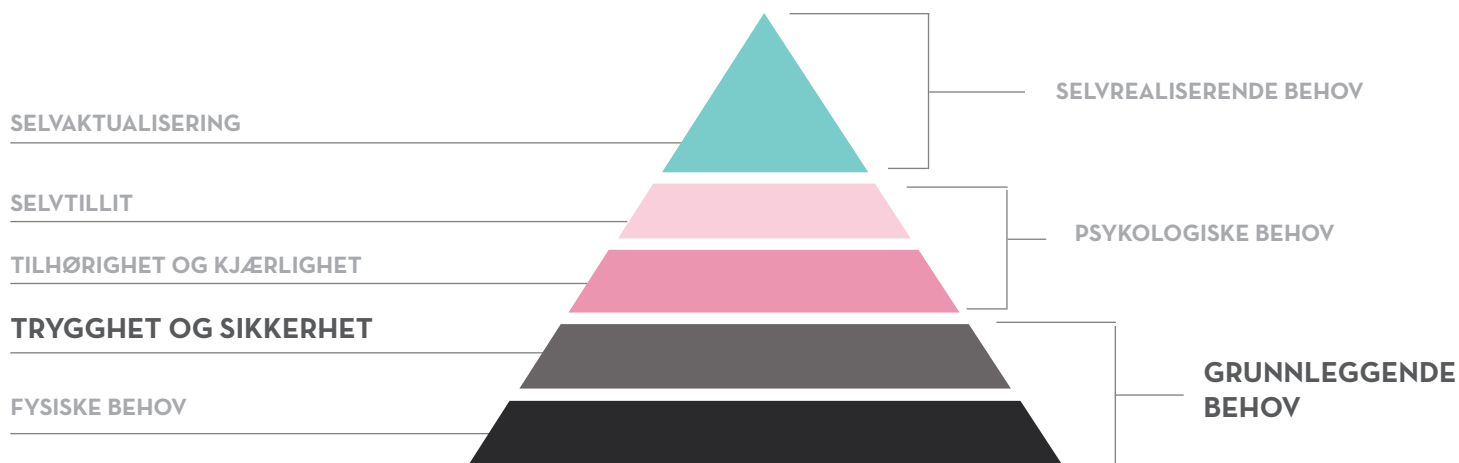
Kriminalitet er en stressfaktor for de som bor og oppholder seg i det urbane miljøet. Utrygghet og frykt knyttet til kriminalitet kan føre til at livskvalitet, adferd og utfoldels påvirkes og i verste fall begrenses. Til nå har vi vist til at det er en sammenheng mellom hvordan vi utformer byene, og de fysiske omgivelsene våre, og forekomst av kriminalitet. Vi har også vist at det er mulig fra et utforming- og planleggingsperspektiv å forebygge mot kriminalitet i byer og byrom, ved å bruke en situasjonell tilnærming til problematikken. Men hva om kriminalitet ikke nødvendigvis er problemet eller kilden til at plasser eller byrom oppleves som utrygge? Hvordan kan man forebygge mot at utrygghet og frykt for at kriminalitet potensielt kan oppstå? Denne delen av litteraturstudiet går nærmere inn på hvilke faktorer som påvirker utrygghet og frykt for kriminalitet i byrom, hva situasjonelt trygghetsskapende arbeid innebærer og hvordan det eventuelt henger sammen med situasjonell kriminalitetsforebygging.

DET MENNESKELIGE BEHOVET FOR TRYGGHET

Alle mennesker har et grunnleggende behov for å føle seg trygg. Psykologen Abraham Maslow understreket dette teorien, «The Hierarchy of Needs», hvor han systematiserte menneskers behov i et hierarki (Se figur 34). Hierarkiet kan sees som en pyramide, hvor de to nederste trinnene er basisbehov som inkluderer fysiologiske behov og behov for trygghet. De to neste er psykologiske behov, nærmere bestemt behovet for kjærlighet, tilhørighet, egenverdi og selvtillit. Det siste og øverste nivået i pyramiden er behovet for selvrealisering. Ifølge Maslow må de nederste behovene i pyramiden oppfylles før man kan fokusere på å oppnå de høyere nivåene. I pyramiden er behovet for trygghet og sikkerhet kun overgått av de grunnleggende fysiske behovet for mat, varme og vann. Trygghet er derfor en essensiell forutsetning som må være på plass før man i det hele tatt kan motivere seg til å søke etter å fylle andre behov som forhold, venner, prestisje og selvrealisering. (Maslow, 1943)

HVA ER TRYGGHET?

Begrepet trygghet er i seg selv noe diffust og omfattende ettersom det kan defineres på ulike måter i ulike sammenheng. Blant annet viser Eriksen (2006, s. 11) til at det finnes flere ulike måter en person kan være trygg på. Man kan for eksempel være trygg på seg selv (ha god selvtillit), trygg på nære relasjoner (ikke bli sviktet), trygg i trafikken (overholde trafikkregler) eller trygg på egen livssituasjon. I politirapporten Trygghet i det offentlige rom viser Aas et al. (2010, s. 22) til enda flere dimensjoner ved begrepet, hvor de blant annet peker på at det finnes

Figur 34: I Maslows behovspyramide er behovet for trygghet og sikkerhet kun overgått av fysiske behov, basert på Maslows behovspyramide (1943)

individuelle og kollektive former for trygghet, konkret og abstrakt trygghet, altruistisk trygghet eller trygghet for egen del. Det vil ikke gås nærmere inn på disse formene for trygghetsavklaringer. Istedenfor vil det fokuseres på å utbrodere trygghet i relasjon med sikkerhet og risiko.

Innen kriminalitetsforebygging brukes begrepet oftest i forbindelse med sikkerhet og risiko. Sikkerhet er en motsetning til risiko, ettersom høy sikkerhet betyr lav risiko og *vice versa*. Sikkerhet forklares som en tilstand hvor uønskede hendelser, fare eller frykt er fraværende – altså at risiko er fraværende. Det er også et overbegrep for trygghet (safety) og sikring (security). Sikringstiltak er ment å beskytte verdier eller personer mot angrep av en aktiv trussel (tilsiktete handlinger), mens trygghetstiltak er ment å beskytte de samme verdiene eller personene mot uhell eller ulykker (utiltsiktete handlinger). (Aven, 2016b; Aven, 2018)

Trygghet kan også være en følelse eller tilstand. Følelsen av trygghet forutsetter at man har kontroll, og at situasjoner som oppleves som farlig eller truende er fraværende.

Opplevelsen av hva som er trygt og utrygt er derimot svært personavhengig. Det kan variere i stor grad ut ifra ulike forhold eller situasjoner den enkelte opplever, eller har opplevd. Både kjønn, alder, tidligere erfaringer, oppvekst og personlighet spiller inn. I tillegg er det ikke nødvendigvis slik at situasjoner eller områder som oppleves som utrygge, nødvendigvis er utrygge. I kriminalitetsforebygging markerer dette et viktig skille, mellom hva som er opplevd og reell trygghet, også kalt subjektiv og objektiv trygghet. (Aas et al., 2010)

OBJEKTIV OG SUBJEKTIV TRYGGHET

Objektiv trygghet er knyttet til faktisk, eller reell, risiko for å bli utsatt for fare eller å bli et offer. Dersom man for eksempel beveger seg i et område hvor det ofte er tilfeller av ran, overfall eller andre typer kriminalitet, innebærer det en høyere risiko å ferdes der. Den objektive tryggheten ansees for å være lav i et slikt tilfelle. I tillegg kan risikoen øke enda mer alt ettersom hvor «attraktivt» offeret eller målet er, eller dersom det er en mangel på overvåkning og sosial kontroll.

Den subjektive tryggheten, også kalt opplevd trygghet, er mindre konkret enn den objektive tryggheten. Dette fordi den i stor grad er basert på enkeltpersoners følelser og oppfatninger av et område som trygt eller utrygt - uavhengig av risiko. Derfor vil ikke subjektiv trygghet nødvendigvis samsvare med den objektive tryggheten (Aas et al., 2010). Når man snakker om trygghet i forbindelse med forebyggende arbeid er det primært den subjektive tryggheten det fokuseres på (H. Scherg, 2018b, s. 2).

5.5

UTRYGGHET OG FRYKT FOR KRIMINALITET

Utrygghet er en grunnleggende følelse av uro eller angst, og kan dermed sies å være en motsetning til trygghet. Frykt for kriminalitet relateres direkte til en frykt for å utsettes for en kriminell handling. Det engelske begrepet for dette er "fear of crime" (Scherg, 2018b, s. 2).

Det er ikke nødvendigvis slik at det er en sammenheng mellom utrygghet eller frykt for kriminalitet og objektiv trygghet. Eksempelvis er risikoen for å bli utsatt for kriminelle handlinger statistisk lav, sammenlignet med frykten folk flest har for å bli utsatt for det (Vrålstad, 2017). Et annet eksempel er at risikoen for å skades i en trafikkulykke er ti ganger høyere enn å bli utsatt for vold i det offentlige rom (Grönlund & Schock, referert i Aas et al., 2010, s. 22). Til tross for dette er ikke de fleste redde for å bevege seg i trafikken eller sette seg inn i en bil, men mange opplever det som utrygt for å gå alene i mørklagte parker på natten, selv om dette statistisk sett er mindre risikabelt. Det kan dermed stilles spørsmål om hvorvidt subjektiv trygghet kan defineres som «irrasjonell» eller ikke fordi den sjelden samsvarer med den reelle, objektive tryggheten (Aas et al., 2010).

ÅRSAKER

Rapporten "Kriminalpræventiv og utrygghedsforebyggende miljø- og byplanlægning" (2014, s. 8) peker på tre ulike årsaker til utrygghet; demografiske, sosiale og miljømessige. Demografiske er en forklaringer på hvorfor noen mennesker føler seg mer utrygge enn andre. Eksempelvis hvorfor kvinner og eldre ofte føler seg mer utrygge enn menn (Carmona et al., 2010; Vrålstad, 2017).

Sosiale forklaringer bygger på ulike teser som er på hvordan det sosiale miljøet kan forårsake utrygghet. Et eksempel på dette er sosial – diversitetstesen som antar at frykt er forbundet med frykt for fremmedhet innen kultur-, etnisitets- og generasjonsforskjeller. Denne formen for utrygghet kan ha en sammenheng med urbanisering, hvor økende grad av individualisering, isolasjon og sosiokulturelle utskiftninger kan føre til manglende identitet og forpliktelse til området samt fremmedfrykt (Aas et al., 2010, s. 28-29).

Eksempler på miljømessige forhold som kan fremprovosere frykt er graffiti, hærverk, urin og sprøytespisser. Disse miljøforholdene kan også kalles for forseelser (se mer s. 90). Forseelser kan skape stedsspesifikk frykt fordi det gir et inntrykk av at området mangler sosial kontroll, forutsigbarhet og oversikt. Dette kan sende et signal til andre om at det er utrygt å oppholde seg der og skape ubehag selv om det ikke nødvendigvis er en reell fare å ferdes i eller oppholde seg der (Carmona et al., 2010; DKR & TrygFonden, 2014).

MEDIA

Det er ingen tvil om at fokuset på trygghet, frykt og risiko har økt de siste årene. Muntlig informasjon fra andre og informasjon fra media har sterk innvirkning på den subjektive tryggheten, risikobevisstheten og oppfatninger av områder (Aas et al., 2010; Blöbaum & Hunecke, 2005; Eriksen, 2006). Dette ble også trukket frem i intervjuene i kapittel 4. Selm om media er utenfor oppgaven rammer belyses problematikken såvidt her for å understreke at fremstillingen og påvirkningskraften til media her har stor betydning for det trygghetsskapende arbeidet generelt sett. Klikker man seg inn på en hvilken som helst nettavis vil sannsynligheten for at nyhetsartiklene handler om vold, ekstremisme, ulykker, hungersnød eller sykdom være svært stor. Det skrives mye om fryktrelaterede nyheter fordi journalister, interesseorganisasjoner og politikere vet at det selger. Det er nærmest et umettelig behov for fryktrelatert informasjonsmateriale blant befolkningen, til tross for at det i høyeste grad påvirker frykt og den subjektive tryggheten. Norges mediedekning er intet unntak. Den påfølgende siden viser til et utvalg ulike nyhetsartikler avgrenset til nylige hendelser i offentlige rom i Oslo kommune. Dette er relativt «vanlige» overskrifter. Til tross for at media fremstiller disse områdene som utrygge, er det ikke nødvendigvis slik at det er generelt farlig å ferdes der.

Masseslagsmål på Tøyen i Oslo

Politiet i Oslo rykket ut med flere patruljer etter et masseslagsmål ved Munchmuseet i Oslo. Opptil 40 personer skal være involvert.

Oslos ordfører om voldsepisodene i Oslo: – Det har blitt flaut å si hvor du bor

Mann slått og kuttet med kniv på Grønland

Masseslagsmål på Tøyen: Politiet fant machete på stedet

Politiet har rykket ut med flere patruljer til et masseslagsmål ved Tøyen skole. Ifølge politiet hadde ungdommene machete og kniver.

Knivstikking

«Vanlige folk» kjøper knivsikre klær: - Folk føler seg utrygge

– Ikke snakk for mye om kriminelle ungdomsgjenger

Kriminelle ungdomsmiljøer i Oslo får mye oppmerksomhet i mediene og er en utfordring for politiet og samfunnet. Men for mye snakk om gjenger, kan gi miljøene anerkjennelse.

Naboene plages av bråk, narkotika, tagging og ødelagt utstyr

Oslo-politiet rykket ut til 44 knivepisoder på 55 dager. Flere knyttes til kriminelle ungdomsmiljøer.

Politiet er bekymret over at stadig yngre bruker kniv eller andre stikkvåpen for å begå alvorlig

Ungdomsvold i Oslo: Høyeste tall på ti år kriminalitet.

Kriminaliteten blant unge i Oslo øker. Ikke siden 2007 har vi sett høyere tall på registrert fysisk vold blant unge, viser politirapport som ble lagt frem i dag.

UNNGÅELSESADFERD SOM FØLGE AV FRYKT

Frykt og opplevd utrygghet, uavhengig av reell fare eller risiko, kan føre til at folk aktivt forsøker å unngå eller bevege seg rundt situasjoner eller områder de opplever som ubehagelige. Denne typen unngåelsesadferd påvirker og begrenser utfoldelse, aktiviteter og bevegelser. Dette kan virke ekskluderende for mange som ferdes og oppholder seg i det offentlige byrom. Dersom legitime brukere aktivt unngår et byrom fordi det oppleves som utrygt kan det føre til svekket sosial kontroll og overvåking, som igjen kan føre til at illegitime brukere ser på området som et attraktivt åsted eller oppholdssted. Over tid kan dette potensielt føre til økt kriminalitet og utrygghet (se mer s. 93 for ”Broken Windows”). Økt frykttfølelse og utrygghet kan også føre til frivillig ekskludering. Noe som innebærer at beboere i et gitt byområde velger å flytte til privatiserte deler av byen lukkede nabolag med inngjerding, kameraovervåking, murer og vakter. Disse naboene er såkalte «gated communities». Dette er ikke spesielt vanlig i Norge, men det finnes flere eksempler på slike samfunn i USA. Frivillig ekskludering kan hovedsakelig føre til to negative utfall; segregerte samfunn og isolering (Carmona et al., 2010, s. 147-148). Det bør derfor unngås.

FRYKT FOR KRIMINALITET - KRIMINALITETSFOREBYGGENDE I SEG SELV?

Det kan være vanskelig å se frykt i en positiv sammenheng, som noe fordelaktig, da det ofte er forbundet med sterke negative følelser. Det er likevel ikke slik at frykt nødvendigvis bare er negativt. Frykt kan også ha en evolusjonær forklaring og fordel. I positiv forstand kan frykt potensielt redde en person fra en farlig situasjon, fordi mennesker fra naturens side er oppmerksom på potensielle farer, og tar forholdsregler deretter. Utrygghet og frykt kan på den måten fungere som en form for kriminalitetsforebygging - gitt at det faktisk fører til at sannsynligheten for at vedkommende blir utsatt for kriminalitet minker (DKR & TrygFonden, 2014; Nasar & Jones, 1997).

Foto 25: Thomas Sandvik, Vårt Oslo

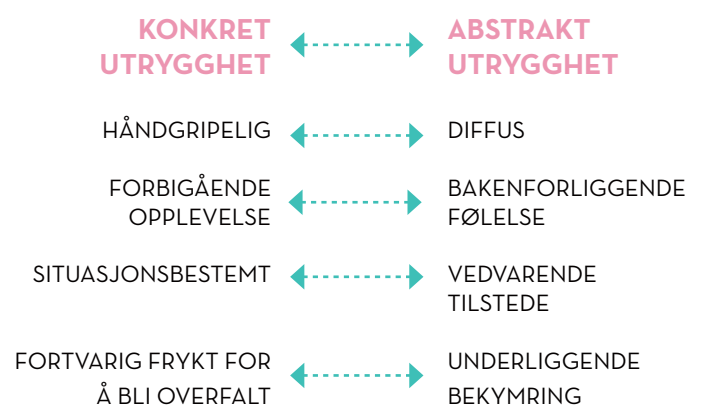
”Gated communities”

«Gated communities» er nabolag eller området som sikrer seg mot inntrenger ofte ved bruk av gjerder, bommer eller murer (Cambridge University Press, u.å.). Slike avgrensede områder er som regel kun til bruk for de som bor i nabolaget. Bruk av slike sikringstiltak kan i verste fall føre til tilbaketrukne, segregerte samfunn. Dette er ikke så vanlig i norsk planlegging, men det forekommer også i Oslo. Et eksempel på dette Waldemars hage på Alexander Kiellands plass, hvor utearealene er inngjerdet slik at beboerne utenfor sameiet ikke får tilgang.

(Boger & Velle, 2017)

TYPER UTRYGGHET

Det finnes ulike former for utrygghet. Følelsen av utrygghet og trygghet varierer ut fra hvor konkret eller abstrakt den er (se Figur 35). Det kan også variere hvor fokusert eller målrettet den er, ut fra hvor spesifikk eller uspesifisert den er. Dersom målet er å identifisere årsaken til en utrygghet i et område, er det nødvendig å kunne skille mellom disse. Abstrakt utrygghet er en mer bakenforliggende, rotfestet og uspesifisert form for utrygghet. Konkret utrygghet er en veldig spesifikk form for utrygghet, som utløses av en situasjonsbestemt fare eller trussel. Et eksempel på konkret frykt er når man er redd for å bli overfalt når man går gjennom en park (Scherg, 2018b). Den konkrete, spesifikke formen for frykt kan forebygges gjennom fysiske innsatser og er derfor relevant for temaet i denne oppgaven.

Figur 35: Forskjellen på konkret og abstrakt utrygghet. Basert på figur produsert av Scherg (2018b, s. 3)

5.6

TRYGGHETSSKAPENDE ARBEID

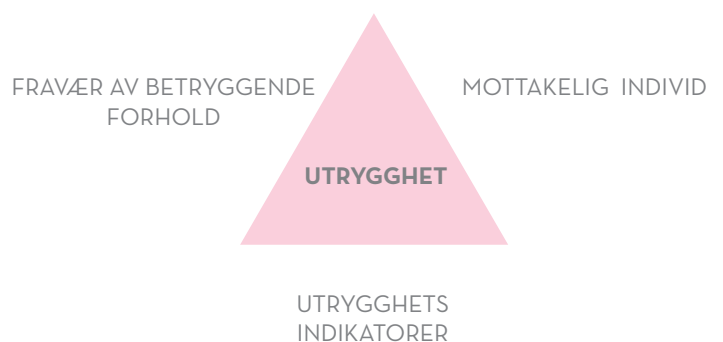
SITUASJONELT TRYGGHETSSKAPENDE ARBEID

Utrygghet og frykt for kriminalitet kan forebygges på samme måte som kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. Utrygghet står i krysningen mellom subjektiv og objektiv trygghet og handler derfor – på samme måte som kriminalitet – om toleransenivå den subjektive har for ulike faktorer. Som vist i empirien frykter for eksempel kvinner mer enn menn. Scherg (2018a, s. 3) argumenterer for at det kan være hensiktsmessig å forebygge mot utrygghet og frykt ved å ta utgangspunkt i «kriminalitetstriangelet», den situasjonelle tilnærmingen for forebygging mot kriminalitet som introduseres tidligere i litteraturstudiet.

Konkret utrygghet er avgrenset i tid og rom, og påvirkes derfor, i likhet med kriminalitet, av en situasjonsbestemte faktorer. Opplevelsen av konkret utrygghet påvirkes av en situasjonsbestemt opplevelse av egen sårbarhet. Opplevd sårbarhet påvirkes av tre faktorer; vurdering av risikoen for å utsettes for kriminalitet, vurdering av hvilke konsekvenser dette kan ha og egen oppfattelse av kontroll over situasjonen. Dersom en person befinner seg i en situasjon hvor vedkommende opplever at risikoen er høy, med alvorlige konsekvenser og manglende kontroll vil vedkommende føle seg sårbar og oppleve situasjonen som utrygg. Et situasjonelt perspektiv på utrygghet handler om å fokusere på hvilke elementer og forholdene som påvirker opplevd sårbarhet og utrygghet. (Ibid.)

TRYGGHETSTRIANGELET

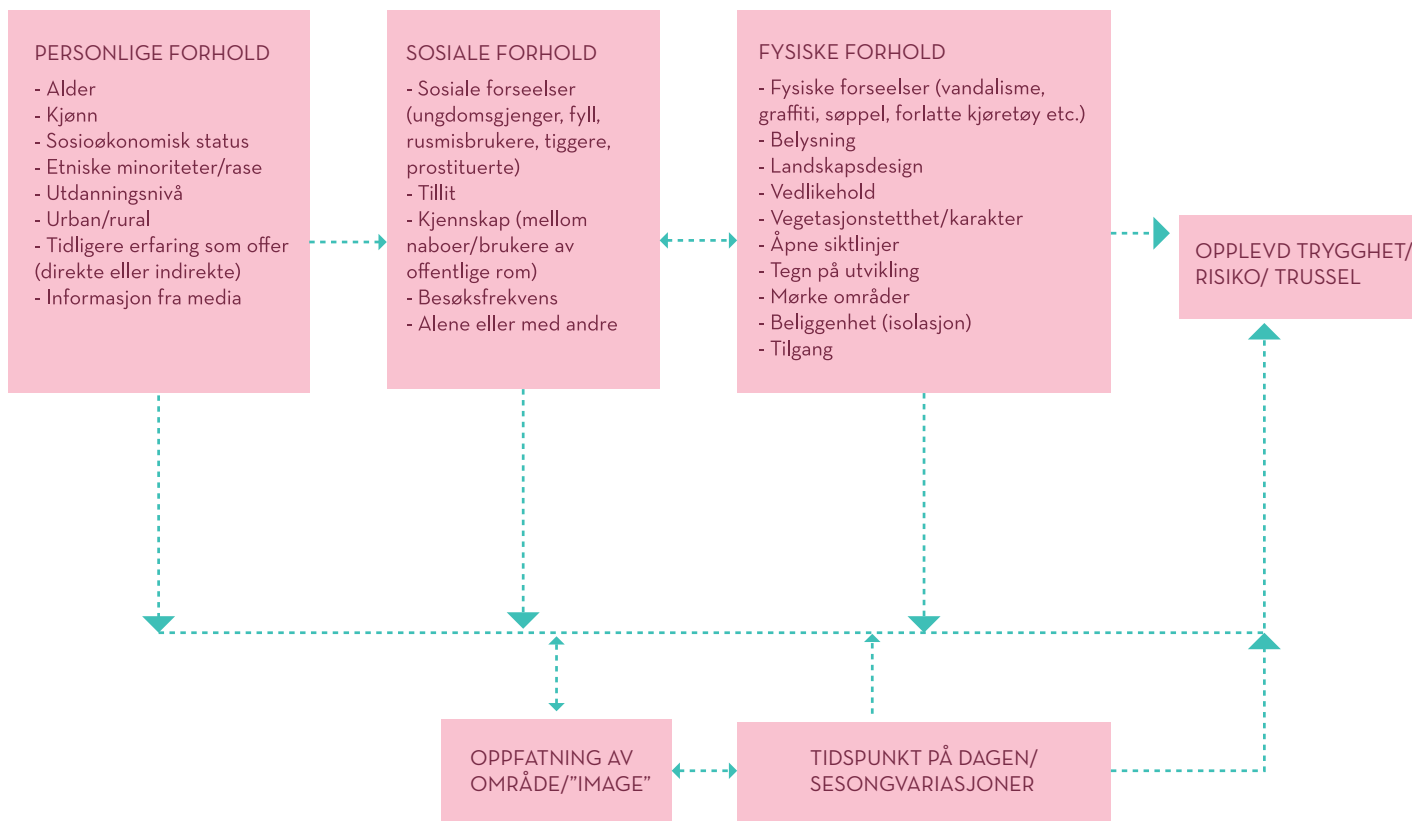
Triangelet symboliserer den situasjonelle tilnærmingen for trygghetsskapende arbeid. Målet er å forebygge mot opplevd utrygghet og frykt for å bli utsatt for kriminalitet. 'Trekanten tar utgangspunkt i "kriminalitetstriangelet", men forskjellen er de tre elementene i tid og rom.

Figur 36: Utrygghetstriangelet: de tre elementene som må være tilstede for at utrygghet skal manifestere seg, basert på figur produsert av Scherg (2018, s. 4)

Som triangelet viser må tre elementer være til stede i tid og rom for at opplevd utrygghet skal manifestere seg; et mottakelig individ, en utrygghetsaktivator og fravær av forhold som er betryggende.

På den samme måten som med kriminalitet, vil fjerning av et av virkemidlene i tid og rom kunne forhindre opplevelsen av utrygghet. Hvor mottakelig et individ er for opplevd utrygghet varierer i stor grad, men det viser seg at det finnes demografiske grupper som er mer mottakelig enn andre for frykt. Et eksempel fra empirien

Figur 37: Forhold som kan fremprovosere frykt for kriminalitet og utrygghet, basert på Maruthaveeran & Konijnendijk van den Bosch's (2014, s. 16) konseptuelle rammeverk

er at kvinner og eldre generelt føler seg mer utrygge og frykter i større grad enn menn å bli utsatt for kriminalitet. Likevel er det ikke slik at mennesker opplever utrygghet av seg selv, det må noe til som «trigger» det - en aktivator. Typiske utrygghetsaktivatorer er normal adferd, tegn på fare eller kriminalitet som graffiti, vandalisme eller hærverk i de fysiske forholdene. En aktivator for utrygghet utløser likevel ikke automatisk en følelse av opplevd utrygghet. Det krever også at omgivelsene i situasjonen ikke er betryggende (Scherg, 2018a). Et eksempel kan være at en park oppleves som utrygg å gå gjennom alene på kveldstid dersom det er mørkt og høy vegetasjon sperrer for sikt. På den andre siden, dersom belysningen var god, og vegetasjonen ga sikt, eller det kanskje var tilstedeværelse av andre mennesker kan det oppleves mer betryggende.

FORHOLD SOM KAN FREMPROVOSERE FRYKT OG UTRYGGHET I BYROM

Maruthaveeran & Konijnendijk van den Bosch (2014) gjennomførte en studie av hvilke forhold som kan fremprovosere frykt i urbane byrom ved å systematisk gjennomgå 48 artikler innenfor temaet. Resultatet av studien var et sosio-økologisk rammeverk med en oversikt over typiske aktivatorer som kan fremprovosere frykt for kriminalitet i urbane byrom og hvordan disse forholdene virker på hverandre (se Figur 37). Rammeverket omfatter personlige, sosiale og fysiske forhold i tillegg til andre faktorer som oppfatningen av områder og endringer som

sesong- og døgnvariasjoner. Under hver av disse trekkes det frem eksempler på utrygghetsaktivatorer som kan påvirke utrygghet og frykt for kriminalitet. I rammeverket ser man at de sosiale og fysiske forholdene illustreres som en toveis interaksjon hvor de ulike faktorene påvirker hverandre. Tegn på forfall og manglende vedlikehold fremprovoserer ikke bare frykt blant folk, det kan også gi et signal til kriminelle om at området mangler sosial kontroll, omsorg og vedlikehold.

Oppfattelsen av et område («image») henger også sammen med sosiale og fysiske forhold. Hvis et område er vandalisert vil dette påvirke oppfattelsen og bruken av området. Forfatterne av studien understreker at selv om det er viktig å undersøke hvordan de fysiske og miljømessige forholdene kan påvirke frykt for kriminalitet i grønne byrom, er det viktig å være klar over at det ikke er de fysiske forholdene som i seg selv forårsaker frykt. Tvert imot er årsaken til at frykt oppstår en kompleks interaksjon mellom det fysiske miljøet og andre forhold som personlige og sosiale (Ibid.). Dette illustrerer nok en gang sammenhengen mellom det fysiske miljøet og de sosiale strukturene.

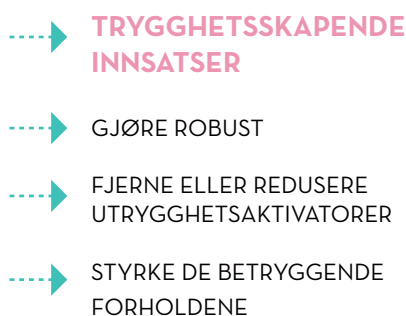
TRYGGHETSSKAPENDE INNSATSER

Scherg (2018, s. 4) foreslår tre overordnede innsatser for å forebygge utrygghet og øke trygghet; Øke robustheten, fjerne eller redusere utrygghetsaktivatorer og styrke de betryggende forholdene. H. Scherg påpeker at det trygghetsskapende arbeidet bør fokusere på alle tre innsatsområder og at det bør benyttes en problemorientert metodisk tilnærming. Med dette mener han at det må undersøkes hva problemet er for å finne ut hva som må til for å løse det.

Robustheten blant befolkningen kan styrkes ved å redusere opplevelsen av sårbarhet, gjennom å redusere folks vurdering av risiko, og konsekvenser for å bli utsatt for kriminalitet. Det kan oppnås ved å oppklare misforståelser eller sosiale overdrivelser angående kriminalitetsnivået. Denne innsatsen er i større grad individbasert.

I forhold til fjerning eller reduksjon av forhold som kan fremprovosere frykt, påpeker Scherg (2018a, s. 5) at det finnes en rekke kriminalitetsforebyggende metoder for å redusere uorden, kriminalitet eller uønsket adferd. Flere av disse metodene ble gjennomgått tidligere i litteraturstudiet.

Styrking av betryggende forhold kan gjøres ved å tilrettelegge for bruk og opphold for mennesker. Av disse tre innsatsene er fjerning eller reduksjon av faktorer som påvirker utrygghet og styrking av betryggende forhold relevante i et planleggings- og utformingsperspektiv

Figur 38: Trygghetsskapende innsatser, basert på Scherg, R. (2018, s. 5)

Foto 26: Joel Filipe, Unsplash

5.7

MENNESKEORIENTERT BYUTVIKLING

Tilstedeværelse av mennesker trekkes frem i både trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeid som et av de viktigste tiltakene for sosial kontroll og naturlig overvåkning. Nærvær av mennesker kan ha en svært betryggende effekt fordi vi anser andre som mulige «hjelpere» eller «varslere» dersom en situasjon skulle oppstå. Ved å styrke tilstedeværelsen av betryggende forhold kan den situasjonsbestemte opplevelsen av sårbarhet reduseres og derav også utrygghet. (Scherg H., 2018) Det er derfor relevant å se nærmere på hva som skal til for at mennesker ønsker å oppholde seg i og bruke et byrom – hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for at et byrom skal oppleves som godt å være i.

JAN GEHL

Få har jobbet mer med byliv og forutsetninger for hva som definerer et godt byrom for mennesker enn Jan Gehl. Gehl er utdannet arkitekt, professor ved Center for byromsforskning ved Kunstakademiets Arkitektskole og partner i GEHL Architects – Urban Quality Consultants. Gehl har et stort fokus på byen i øyehøyde, livet mellom husene og den menneskelige dimensjonen i byutvikling. Byliv er et mål i seg selv, mener Gehl et al (2006, s. 172), men fronter også et ønske om en holistisk byutvikling hvor trygghet og bærekraftighet er viktig.

GEHLS 12 KVALITETSKRITERIER

Center for Byromsforskning i Danmark, i samarbeid med blant annet Gehl, har utviklet 12 vesentlige kvalitetskriterier for byrom, ofte kjent som «Gehls 12 kvalitetskriterier». I 2005 vurderte Gehl, et. al. (2006) en rekke byrom i København opp mot de 12 kvalitetskriteriene og fant ut at de byrommene som hadde flest kvaliteter, også var de mest brukte byrommene. Hensikten med de 12 kvalitetskriteriene er å sikre trygge, komfortable og attraktive byrom.

Kriteriene er delt inn i tre hovedkategorier; 1. beskyttelse, 2. komfort og 3. attraktivitet. Under kategorien beskyttelse inngår beskyttelse mot trafikk og kriminalitet, men også beskyttelse mot sansepåvirkninger som for eksempel kald og sur vind. Gjennom å beskytte brukerne av byrommet mot ulykker, utrygghet og ubehag, vil det styrke både den opplevde og reelle tryggheten (Gehl, 2010, s. 108). Gehl

Foto: 27: Ryoji Iwata, Unsplash

understreker også at for at et byrom skal oppleves som trygt er det viktig at folk faktisk skal ville ferdes der (Gehl et al., 2006, s. 106) Den viktigste faktoren for å ivareta trygghet er nemlig byliv, at byrommet er i bruk av mennesker. I mørke og ubrukte byrom oppstår derfor ofte følelsen av utrygghet. For å skape byliv er det nødvendig å samle forskjellige funksjoner som bolig, kontor og forretninger i et område. På den måten blir det liv i fasadene og mennesker i området til alle døgnets tider. Som Jane Jacobs (1992) med «Eyes On the Street», mener Gehl at mennesker er den største attraksjonen i en by er aktiviteten på gateplan, som vil resultere i at folk følger mer med på hva som foregår fra de omkringliggende bygningene. Tilstedeværelse av andre personer i byen indikerer også at det er trygt. (Gehl et al., 2006; Gehl, 2010)

I mange bysamfunn er det store sosiale og økonomiske ulikheter som ofte kan være bakgrunn for kriminalitet. Som et forsøk på å beskytte områder mot inntrengere sikres de private og halvprivate områdene ofte med tiltak som gjerder, sikkerhetsvakter og varsler om «bevoktede områder». Slike tiltak skaper private sfærer og kan føre til et mer tilbaketrukket og segregert samfunn. Gehl mener at en del av de «harde» kriminalitetsforebyggende tiltakene som blir gjort, hjelper svært lite. Han oppfordrer bysamfunn til å bedre den generelle tryggheten for dem som beveger seg i det offentlige rom, heller enn å oppfordre innbyggerne til å trekke seg tilbake bak låste dører (Bergault, 2015). Gehl påpeker at liv i gaten og ved gaten, blandende funksjoner

og myke kantsoner er sentrale kvaliteter for gode byer, også med tanke på trygghet og beskyttelse. Samtidig anerkjenner han Oscar Newmans poenger i «Defensible Space» (1996) som også CPTED baserer seg på, hvor tydelige skiller mellom privat, halvprivat og offentlig blir trukket frem som viktig faktorer for territorialitet i et område. En oversiktlig og lettleseby hvor det er lett å orientere seg og finne

Gehls 12 kvalitetskriterier

Beskyttelse

1. Beskyttelse mot trafikk og ulykker
2. Beskyttelse mot kriminalitet og vold - opplevelse av trygghet
3. Beskyttelse mot ubehagelige sansepåvirkninger

Komfort

4. Mulighet til å gå
5. Mulighet til å stå/opphold
6. Mulighet til å sitte
7. Mulighet for å se
8. Mulighet for å snakke og høre
9. Mulighet for utfoldelse/aktiviteter

Attraktivitet

10. Skala
11. Mulighet for å nyte godt vær
12. Estetiske kvaliteter/positive sanseintrykk

(Gehl et al., 2006)

frem, øker følelsen av trygghet, mener Gehl (Gehl, 2010 s. 109). Byen i stor skala kan deles inn i bydeler, nabolag, boliggrupper og enkeltboliger. Tydeliggjøring av disse strukturene bidrar til å styrke tilhørighet og eierskap blant de lokale. I liten skala må det arbeides med myke overganger i kantsonene. Leseligheten og tryggheten styrkes når de sosiale strukturene tydeliggjøres av fysiske markeringer, som for eksempel forhager, nivåforskjeller, beplantning og skifte i belegg. (Gehl et al., 2006; Gehl, 2010)

I tillegg til trygghet er utforming og komfort i byrom også viktig for bylivet. Det må være mulig for folk å utfolde seg fritt, samt stå og sitte hvor det føles godt og naturlig. I kriteriet om attraktivitet trekkes menneskelig skala inn som et viktig element. Samtidig bør det være estetiske detaljer, god materialbruk og hensiktsmessig møblering for at byrommet skal være optimalt. Byrommet skal kunne by på gode opplevelser og både beskyttelse, komfort og attraktivitet bør være representert i en helhetlig og godt gjennomarbeidet utforming (Gehl et al., 2006; Gehl, 2010)

CPTED OG GEHL

I 2016 ble Gehl Institute hyret inn for å studere design og sikkerhet i et boligprosjekt i Brooklyn, New York, som en del av Mayor's Action Plan of Neighborhood Safety (MAP). MAP bruker i utgangspunktet CPTED for å oppgradere belastede områder med høy kriminalitet. Gehl Institutes laget i den forbindelse et rammeverk basert på CPTED, men sammenkoblet CPTEDs strategier med Gehls mer menneskeligorientert designstrategi. Gehl Institute sammenkoblet tre av hovedstrategiene til CPTED, territorialitet, naturlig adgangskontroll og naturlig overvåkning, sammen med Gehls 12 kvalitetskriterier som sammen skulle resultere i en mer helhetlig forbedring av de offentlige uteområdene. Gehl mener, til en forskjell fra CPTED, at ved å ekskludere enkelte grupper i samfunnet gjennom design, vil det kunne virke ekskluderende og uvelkommende for alle i samfunnet. Hvis man derimot velger å designe for inkludering, vil det gi en positiv effekt på både den opplevde og reelle tryggheten. Gjennom å fjerne barrierer og invitere alle til å ta del i byrommene, vil det skape livligere og tryggere byrom. Som et resultat av arbeidet i Brooklyn, New York, utviklet Gehl Institute en omfattende prosess med fem strategier; Research (måle), Engasjere (invitere), Prototype (gjennomføre), Implementere (utvikle) og post-implementering (formalisere). Ved å bruke denne prosessen vil det både kunne øke byliv og fremme trygghet. (Bergault, 2015)

Foto 29: Monika Svendsen

PROJECT FOR PUBLIC SPACES (PPS)

Et annet prosjekt som har jobbet med hvordan byrom bør utformes for å legge til rette for opphold og aktivitet er Project for Public Spaces (PPS). PPS er en ikke-profit basert organisasjon som dedikerer seg til å utvikle og bevare byrom for å bygge sterke lokalsamfunn. De har arbeidet med over 3000 lokalsamfunn i 43 land verden over. De tar utgangspunkt i «placemaking» prosesser for utviklingen av byrom. Placemaking fokuserer på samarbeid, medvirkning, og fokus på både fysiske, kulturelle og sosiale identiteter. Placemaking har sine røtter tilbake på 1960 – tallet hos Jane Jacobs og William H. Whyte som var noen av de første til å introdusere ideer om hvordan å designe byene for mennesker. (What is Placemaking?, u.å.)

PPS har gitt ut en rekke publikasjoner i sitt arbeid av dem er et forslag til ti prinsipper for vellykkede byrom. Prinsippene er utviklet på bakgrunn av hundrevis av torg og møteplasser som er analysert og observert. Noen av prinsippene overlapper med kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende tiltak, og har derfor potensiell overføringsverdi.

Foto 28: Project for Public spaces

Ti prinsipper for vellykkede byrom

1. Image og identitet
2. Attraksjoner og destinasjoner
3. Fasiliteter; fleksibelt design
4. Sesongjustering; adkomst
5. Indre plasser og ytre plasser
6. Vedlikehold
7. Diverse finansieringskilder
8. Å strekke seg utenfor bare plassen

(Ten Principles for Successful Squares, 2005)

5.8

LITTERATURSTUDIE DELOPPSUMMERING

OPPSUMMERING:

- Forekomst av kriminalitet og opplevd utrygghet henger sammen
- God utforming kan redusere utrygghet, frykt og mulighetene for begå kriminalitet
- Situasjonell kriminalitetsforebygging er mest aktuell for forebygging av kriminalitet i det fysiske miljøet
- CPTED brukes ikke i Norge, men Sverige og Danmark bruker CPTED som grunnlag for egne kriminalitetsforebyggende tilnærminger
- Det er et større fokus på attraktivitet, trivsel og trygghet, enn kriminalitet og kriminalitetsforebygging i Skandinavia
- I et kriminalitetsforebyggende perspektiv er fokuset på subjektiv trygghet
- I det trygghetsskapende arbeidet fokuseres det på å redusere spesifikke, konkrete former for utrygghet (frykt)
- Utrygghet kan på samme måte som kriminalitet reduseres på samme situasjonelle tilnærming som kriminalitetsforebygging
- CPTED er basert på tre hovedstrategier; naturlig adgangkontroll, naturlig overvåkning og territorialitet. Vedlikehold tas ofte med som en fjerde strategi.
- Gehl Institute fokuserer på en holistisk, menneskeorientert byutvikling og økt byliv
- PPS arbeider også for utvikling av byrom tilrettelagt for og av mennesker

MÅL 04 - HVA FANT VI UT?

Målet for denne delen av oppgaven var å innhente kunnskap om hva kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid innebærer, og hvilken tilnærming som er relevante for bytomsutvikling. Vi vil her oppsummere de ulike funnene i litteraturstudiet.

Valg av gjerningssted og forekomst av kriminalitet er ikke tilfeldig. Det er konsentrert til visse typer områder på ulike skalaer som påvirker hverandre.

Når det gjelder forekomst av kriminalitet i byrom er det primært forseelser og uønsket adferd som forekommer mest og ikke grove forbrytelser. God fysisk utforming kan være med på å redusere mulighetene for denne typen kriminalitet.

Situasjonell kriminalitetsforebygging handler om å redusere mulighetene for å begå kriminalitet gjennom manipulering og utforming av de fysiske omgivelsene. Som rutine aktivitetsteorien illustrerte, må tre elementer være til stede i tid og rom for at en kriminell handling skal kunne begås; et egnet gjerningssted, en motivert gjerningsmann og et attraktivt offer. Den fysiske utformingen kan påvirke gjerningsstedets fremtoning som egnet eller uegnet gjerningssted og dermed kunne hindre en kriminell handling fra å begås.

CPTED er en situasjonell strategi. De skandinaviske landene har et langt større fokus på trygghet, inkludering og attraktivitet og CPTED i sin opprinnelige form vil derfor

antakelig ha lav overføringsverdi. Det er brukt versjoner av CPTED i både Danmark og Sverige, med positive resultater. Av den grunn kan det antas å være hensiktsmessig å prøve ut lignende varianter i Norge.

Det kom frem i litteraturstudien at trygghet er et omfattende begrep, men at det primært skilles mellom subjektiv (opplevd) og objektiv (reell) trygghet og at disse ikke nødvendigvis korrelerer. Dersom et område preges av fysiske forseelser som vandalisme, søppel og annet, sender det signal om at det er mangel på overvåkning og sosial kontroll. Dette kan fremprovosere frykt for å bli utsatt for kriminalitet. Dersom folk opplever et område som farlig kan det føre til at de aktivt unngår det. En slik unngåelsesadferd er ekskluderende og kan føre til segregering. Dersom ønskede brukergrupper ekskluderes vil uønskede brukergrupper få muligheten til å mer ta eierskap over området.

Trygghet kan jobbes med gjennom situasjonell trygghetsskapende arbeid og ved å ta utgangspunkt i trygghetstriangelet kan planleggere forebygge mot opplevd utrygghet og frykt for å bli utsatt for kriminalitet.

For å forebygge mot utrygghet kan man; øke robustheten, fjerne eller redusere utrygghetskatalysatorene og styrke de betryggende forholdene. Dette kan gjøres for eksempel gjennom å tilrettelegge for menneskelig opphold. Gehl Institute fokuserer på menneskeorientert byutvikling

med mål om å kunne skape byrom, gjennom å skape trygge, komfortable og attraktive byrom. Gehl Institute ble i forbindelse med et boligprosjekt i New York, hyret inn for å studere design og sikkerhet. For å sikre en helhetlig forbedring av de offentlige uteområdene, sammenkoblet Gehl sine egne 12 kvalitetskriterier med CPTEDs strategier. PPS arbeider, likhet med Gehl Institute, med utvikling av byrom tilrettelagt for og av mennesker. De har gitt ut flere publikasjoner som viser til hvordan man kan skape gode byrom.

06

SAMMENSTILLING, DISKUSJON OG FORSLAG TIL PRINSIPPER

METODE

Sammenstilling og diskusjon

MÅL 05

Foreslå en praktisk tilnærming for evaluering og utforming av tryggere byrom og utprøve denne i en casestudie av et valgt byrom i Oslo

Denne delen er en sammenstilling og diskusjon av kapittel 02 - 05. Resultatet av diskusjonen og sammenstillingen er en "verktøykasse" bestående av 15 prinsipper for tryggere, trivelige og tilgjengelige byrom. Prinsippene er delt i tre kategorier: fysiske, funksjonelle og sosiale. De er ment å brukes både som evalueringskriterier, i form av en evalueringshåndbok, og som prinsipper for utforming. Alle prinsippene har en utdypende beskrivelse om hvordan de kan iverksettes i praksis (tiltak), hva tiltakene skal oppnå (funksjon) og hvem som bør ha ansvar for utføring og oppfølging (organisering).

6.1

OPPSUMMERING OG SAMMENSTILLING

Dette delkapittelet er en oppsummering og sammenstilling av funnene vi tar med oss videre fra deloppsummeringer i tidligere kapitler (som vist i matrisen på s. 132-133).

FUNN

De viktigste funnene er følgende:

- (1) Det er pålagt av FN, Plan- og Bygningsloven og kommuneplanen for Oslo at det skal tas hensyn til forebygging mot kriminalitet for å skape tryggere byrom.
- (2) Det er en sammenheng mellom geografisk forekomst av kriminalitet og opplevd utrygghet i sentrumsområder
- (3) Det er en falsk nedgang i kriminalitetsnivået og antall anmeldelser.
- (4) Det er et behov for å ta kriminalitetsforebyggende hensyn i utviklingen av byrom i Oslo sentrum.
- (5) Det finnes få eksempler på gjennomførte prosjekter hvor det har blitt arbeidet systematisk og bevisst med kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid i Norge og Oslo.
- (6) Både Sverige og Danmark har større gjennomføringsevne i forhold til kriminalitetsforebyggende hensyn i byutviklingsprosjekter.
- (7) Det er et behov for økt fokus på temaet, men det er en mangel på kompetanse i fagfeltet.
- (8) Situasjonell kriminalitetsforebygging er den mest aktuelle tilnærmingen for fysisk planlegging og byromsutvikling.
- (9) CPTED, Gehl og PPS er tilnærminger med potensiell overføringsverdi i norsk kontekst.

Foto 31: Daniel Lord, Unsplash

02

PLANER OG FØRINGER

INTERNASJONALE FØRINGER

- Offentlige rom skal være trygge, inkluderende og tilgjengelige

NASJONALE FØRINGER

- Det skal ihht. loven tas kriminalitetsforebyggende hensyn i alle planprosesser

- Medvirkning skal ihht. loven inkluderes i alle planprosesser og kommunen har ansvar for dette

LOKALE FØRINGER

- Ihht. kommuneplanen for Oslo skal tiltak for attraktive byrom iverksettes som et trygghetsskapende tiltak da økt tilstedeværelse av folk øker tryggheten
- Byutviklingen skal være balansert, motvirke sosiale forskjeller, redusere dårlige levekår og styrke folkehelsen
- I kommunedelplanen for torg og møteplasser står det i de juridiske bestemmelsene at det skal tas særskilt hensyn til trygghet i utformingen
- I belyningsplanen for Oslo sentrum står det at belysning skal brukes som et trygghetsskapende tiltak
- Belysningen skal vendes mot bakken, armaturer skal avskjermes og ha mykt, hvitt og varmt lys med god fargegjengivelse
- I Regjeringens handlingsplan påpekes det at det er et stort behov for økt fokus på kriminalitetsforebygging i arealplanprosesser

03

EMPIRI

KRIMINALITET: STATISTIKK

- Det er en generell nedgang i kriminaliteten i Oslo, men barne- og ungdomskriminaliteten øker

- De fleste anmeldelsene i Oslo er registrert i Bydel Gamle Oslo, Bydel Sentrum og Bydel Grünerløkka

OPPLEVD UTRYGGHET: STATISTIKK

- Folk trekker frem de samme sentrumsnære områdene som mest utrygge i Oslo

- Folk frykter primært gjenger, å bli ranet, narkotika og å bli utsatt for vold

- Kvinner frykter mer enn menn

- Unge menn er generelt mer utsatte for kriminalitet, selv om eldre frykter i større grad å bli utsatt for det enn unge

- Utryggheten baserer seg både på egne og andres erfaringer og påvirkning fra medier

KRIMINALITETSFOREBYGGING I NORSK BYUTVIKLING

- Norges forebyggende arbeid retter seg i større grad mot sosiale tiltak og mindre mot tiltak i det fysiske miljøet - det finnes kun én håndbok for dette utgitt av KFK

- Det har blitt igangsatt et prosjekt kalt #SafeCity som har et feministisk perspektiv for sosialt bærekraftig byutvikling

- Områdeløftene ble igangsatt for å bedre levekår i belastede områder.

KRIMINALITETSFOREBYGGING I SVENSK OG DANSK BYUTVIKLING

- Sverige og Danmark arbeider i større grad med kriminalitetsforebygging i byutvikling og benytter situasjonelle tilnærminger

- Sørli lekeplass er det eneste prosjektet som er funnet hvor det systematisk har blitt arbeidet med trygghetstiltak. Danmark og Sverige har flere ferdigstilte og pågående prosjekter.

04

EGEN EMPIRI

TRYGGHET

- Informantene trekker primært byrom i sentrumsområdene og Akerselva som utrygge områder
- Sosial kontroll trekkes frem som et viktig trygghetstiltak av samtlige

KRIMINALITETSFOREBYGGING

- De fleste mener at det ikke gjøres nok med dette i Norge
- Det nevnes av flere at det mangler en helhetlig strategi, og at byutviklingen skjer litt ”kladdvis” idag
- Det er en manglende kompetanse på feltet. Vi kan med fordel lære en del av nabolandene innen dette
- Det har blitt gjort få permanente tiltak i det fysiske miljøet, og flere midlertidige tiltak og arrangementer, samt belysningstiltak og skjøtsel av vegetasjon

SAMMENHENG MELLOM KRIMINALITET OG DESIGN

- Informantene er uenige om hvorvidt kriminalitet forskyves eller ikke
- Transformering av de fysiske omgivelsene er vårt viktigste verktøy for å forebygge kriminaliteten i samfunnet
- Flere påpeker at det er viktig at det ikke blir for mye sikring, men at det fokuseres på trygghet, attraktivitet og flerfunksjonelle løsninger
- Interessekonflikter trekkes frem som en mulig utfordring

KFK

- Kun en av informantene kjenner godt til håndboken ”Tryggere nærmiljøer” og bruker den aktivt

05

LITTERATURSTUDIE

KRIMINALITET

- Det er en sammenheng mellom forekomst av kriminalitet og opplevd utrygghet
- God utforming kan redusere faremomentene, frykt og mulighetene for overfall

KRIMINALITETSFOREBYGGING

- Situasjonell kriminalitetsforebygging er mest aktuell for forebygging av kriminalitet i det fysiske miljøet
- CPTED brukes ikke i Norge, men Sverige og Danmark bruker CPTED som grunnlag for egne kriminalitetsforebyggende tilnærminger.
- Det er et større fokus på attraktivitet, trivsel og trygghet enn kriminalitet og kriminalitetsforebygging i Skandinavia

TRYGGHET OG UTRYGGHET

- I et kriminalitetsforebyggende perspektiv er fokuset på subjektiv trygghet
- I det trygghetsskapende arbeidet fokuseres det på å redusere spesifikke, konkrete former for utrygghet (frykt)
- Utrygghet kan reduseres med samme situasjonelle tilnærming som kriminalitetsforebygging

MENNESKEORIENTERT BYUTVIKLING

- Gehl Institute fokuserer på en holistisk, menneskeorientert byutvikling og økt byliv
- PPS arbeider også for utvikling av byrom tilrettelagt for og av mennesker

6.2

DISKUSJON OG KONKLUSJON

Gjennom omfattende dokumentanalyser, litteratursøk og grundig gjennomgang av hvordan Norge, men også Sverige og Danmark, jobber med trygghet og kriminalitetsforebygging i byrom, har vi sett at utforming av det fysiske miljøet har betydning for både kriminalitet og opplevd trygghet.

Den påfølgende diskusjonen tar utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget fra kapittel 02 til kapittel 05 for å svare på de fire første underproblemstillingene. Her vil vi diskutere funnene og komme med en tilhørende konklusjon for hver problemstilling. Deretter, i delkapittel 6.3, trekkes paradokser og utfordringer vi har avdekket underveis frem og diskuteres. Avslutningsvis diskuteres det hvilken rolle landskapsarkitekter kan ha i dette arbeidet i delkapittel 6.4.

01 UNDERPROBLEMSTILLING

Hvilken relevans har kriminalitetsforebygging for fysisk planlegging på politisk nivå i Norge og Oslo?

Det kom frem i planer og føringer og dybdeintervjuene, at kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid er relevant for byutvikling, planlegging og utforming av byrom. Det er pålagt av FN, Plan- og Bygningsloven og kommuneplanen for Oslo at det skal tas hensyn til forebygging mot kriminalitet for å skape tryggere byrom. Andre foreliggende planer som Kommunedelplanen for torg og møteplasser og Belysningsplanen for Oslo sentrum inneholder også føringer for trygghetsskapende arbeid og forebygging mot kriminalitet.

På den andre siden kunne en av informantene i BYM, som tidligere har jobbet i Plan- og bygningsetaten, fortelle at det i liten grad tas kriminalpreventive hensyn i PBEs planprosesser. I intervjuene påpekes det av flere informanter at det fortsatt ikke gjøres nok innenfor dette i planprosesser i dag og at det trengs en helhetlig strategi.

01 KONKLUSJON

Kriminalitetsforebygging for fysisk planlegging har i aller høyeste grad relevans i Norge. Det er til og med lovpålagt. Likevel viser det seg at det tas lite hensyn til i praksis.

02 UNDERPROBLEMSTILLING

Er det behov for kriminalitetsforebyggende hensyn i byromsutvikling og hvordan arbeides dette med i Norge sammenlignet med Danmark og Sverige?

Cozens (2007b, s. 233) påpekte at "(...) *kriminalitet gjenspeiler kvaliteten på det sosiale miljøet(...)*". For at et samfunn skulle ansees som bærekraftig må det ifølge han kunne: "(...) *definere seg selv som trygt, oppfatte seg selv som trygt, og være vidt anerkjent av andre for å være trygt (...)*" (Cozens, 2007b, s. 192).

Utrygge omgivelser, mye kriminalitet og frykt for å bli utsatt for kriminalitet påvirker folkehelsen og livskvaliteten i byer. Det kan endre eller begrense adferdsmønsteret til befolkningen i byer og byrom, samt bruk av offentlig transport, rekreasjonsområder, innkjøpsvaner og deltakelse i sosiale settinger (Cozens, 2007b; Nasar & Jones, 1997). Dersom områder unngås som følge av frykt eller utrygghet, begrenser det utfoldelsen, aktivitetene og bevegelsene blant de som bruker byen. Dette kan virke ekskluderende for mange, særlig kvinner og eldre, da de generelt frykter mer enn eks. menn. Ser man til tallene fra empiridelen i kapittel 03 og stiller dem opp mot Cozens argument, kan stilles det spørsmål til hvor bærekraftig byutviklingen er.

Empirien avdekket at over halvparten opplever sentrum som utrygt. Bydelene i sentrum er også mest belastet med kriminalitet og anmeldelser, ifølge politiets statistikk

(Oslo politidistrikt, 2018a; Oslo politidistrikt, 2018b) Selv om det sees en generell nedgang i kriminaliteten, øker på den andre siden barne- og ungdomskriminaliteten drastisk. Brunvoll mente derimot at det ikke er noen reel nedgang i kriminaliteten. Han mente at denne nedgangen er falsk, fordi folk anmelder mindre enn tidligere. Dataene som fremstilles i empirien er indikasjoner på et behov for å iverksette tiltak for økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet - spesielt i sentrumsområdene. Behovet for arbeide med dette, og det faktum at det ikke gjøres nok med det i dag, ble understreket av nesten alle informanter i intervjuene. Med dette menes det ikke at det ikke iverksettes tiltak i dag, men at fokuset på det fysiske miljøets betydning, og derav det helhetlige perspektivet, mangler.

Til tross for at kriminalitetsforebygging er lovpålagt i planprosesser, er de forebyggende innsatsene i Norge hovedsakelig rettet mot sosiale tiltak. Formålet er å motvirke fremtidig uønsket adferd gjennom oppvekstvilkår, spesialundervisning, skoler, barnevern etc. Det blir gjentatte ganger nevnt i både intervjuer og litteraturdelen

at det er viktig å se sammenhengen mellom det sosiale og fysiske. Behovet for en helhetlig tilnærming blir nevnt av flere informanter i intervjuene. Engblom mener at det er en forutsetning for bærekraftig samfunnsutvikling. I intervjuet henviste hun til Sverige og Danmark og mente at vi har mye vi kan lære fra dem i forhold til forskning, erfaring og tverrfaglig samarbeid.

Sverige og Danmark arbeider mer systematisk med kriminalitetsforebygging i byutvikling enn det Norge gjør. Danmark har blant annet gitt ut flere veiledere, håndbøker og rapporter om trygghet og kriminalitetsforebyggende tiltak i byutvikling. Sverige gjennomfører årlig en nasjonal trygghetsundersøkelse. De har også et eget tverrfaglig nettverk for utvikling av tryggere uterom, kalt «Säkra platser», og det har blitt gitt ut flere publikasjoner og veiledere for kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. Norge har til sammenligning gitt ut én veileder på dette. Dette kan virke noe paradoksalt, ettersom Norge er det eneste av de tre landene hvor kriminalitetsforebygging i planprosesser er nedfelt i loven.

På den andre siden, er det riktignok hverken ønskelig eller fordelaktig med for mye sikring eller fokus på sikkerhet i planlegging. I et av intervjuene påpekte Engblom at sikring fort ender opp med å gjelde for de privilegerte i samfunnet, og kan i verste fall føre til tilbaketrunkne samfunn. Et ekstremt eksempel på dette er «gated communities» i USA. Dette er såkalte lukkede, privatiserte nabolag i byen med inngjerding, vakter og kameraovervåkning døgnet rundt (Carmona et al., 2010). Konsekvensene av slike lukkede nabolag er segregerte og polariserte bysamfunn – det stikk motsatte av hva som er ønskelig eller sosialt bærekraftig.

Selv om tilfellene ikke er like ekstreme som de lukkede nabolagene i USA, sees det tendenser til denne formen for ekskludering og segregering i enkelte av Oslos bydeler. I kommuneplanen til Oslo står det at sosiale forskjeller skal motvirkes. Men dersom ressurssterke beboere og barnefamilier flytter til andre deler av byen, og de som ikke har ressursene til det blir værende, kan resultatet bli et enda mer sosioøkonomisk og sosiokulturelt segregert samfunn. Tendensene kommer kanskje best til syne ved at det i de siste årene har blitt iverksatt flere områderrettede innsatser for å heve levekårene i belastede deler av byen.

Behovet for områderrettede innsatser stiller for øvrig også spørsmål ved hvor sosialt bærekraftig byutviklingen er (Helsedirektoratet, 2018), og hva som kan gjøres for at disse belastede områdene skal oppleves som trygge og attraktive å bli boende i.

Det er viktig å understreke at trygghetsskapende arbeid og kriminalitetsforebygging ikke er tilnærminger som kun kan brukes til å redusere kriminalitet og opplevd utrygghet - det kan også brukes til å tilføre nye verdier til bymiljøet. Eksempler på det er brukermedvirkning, tilgang til attraktive byrom, demokratiske løsninger etc. (Skou & N. Madsen, 2014). Dette er verdier som støtter opp under målet om sosialt bærekraftig utvikling.

02 KONKLUSJON

Det er et behov for å ta kriminalitetsforebyggende hensyn i utviklingen av byrom, spesielt i sentrumsområdene, hvor det rapporteres flest anmeldelser og opplevelser av utrygghet. Dersom byrommene ikke oppleves som trygge, kan det virke ekskluderende ovenfor befolkningen og kan endre adferden og bruksmønsteret i negativ forstand. I verste fall kan det føre til fraflytting og segregerte samfunn. Danmark og Sverige har kommet lenger innen dette, og det kan med fordel tas lærdom av deres prosesser og tilnærminger.

Foto 32: Adam Birkett, Unsplash

03 UNDERPROBLEMSTILLING

I hvilken grad prioriteres det å ta kriminalitetsforebyggende hensyn i praktisk utførelse i Norge og Oslo idag?

Det finnes få eksempler på prosjekter i Norge hvor det er jobbet systematisk eller bevisst med kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet. Sørli lekeplass, som ble ferdigstilt i 2018, er det mest konkrete eksempelet som ble funnet. Plassen ble av mange opplevd som utrygg for omprogrammeringen. Rygnestad omtalte prosjektet som en "heidundrandes" suksess i intervjuet. Det er likevel vanskelig å si noe på hvilken effekt det har hatt på den sosiale dynamikken i nærmiljøet, uten noen form for måling eller prosjektevaluering. Det vi kunne observere selv, på en av befaringene i forbindelse med case studien, var at lekeplassen har blitt tatt flittig i bruk av barna i området. Dessverre hadde den også blitt utsatt for noe hærverk allerede. Det vil være interessant å se hvordan området holder seg over tid. Utenom Sørli lekeplass, finner vi få konkrete prosjekteksempler foruten belysningstiltak, vegetasjonsskjøtsel eller mindre prosjekter av midlertidig karakter.

De midlertidige tiltakene skal som regel tilføre noe til byrommet og er ofte et «hastetiltak» eller et kortvarig arrangement i påvente av større endringer. Rygnestad trakk frem «Sommer på Vaterland» prosjektet i intervjuet. Dette var et midlertidig prosjekt hvor målet var å trekke andre brukergrupper til parken for å endre den sosiale dynamikken, hvor rusmisbrukerne dominerte. Prosjektet ble ansett som en suksess, men som med flere andre midlertidige prosjekter, ga det ingen synlige varige resultater. Da vi var på befaring i området, lenge etter dette prosjektet, kunne vi selv observere rusmisbruk på plassen. Rygnestad trakk også frem Gartnerløkka, et byrom som er belastet med rusmisbruk og alkoholsalg. Her ble det arrangert utekino og forsøkt satt ut dyrkningskasser for å ta tilbake kontrollen over området. Dyrkningskassene viste seg å ha motsatt effekt. De ble brukt til søppelkasser istedenfor det de var tenkt til. Da vi var på befaring der kunne vi også observere brukte sprøyter og rusmisbruk på plassen.

Midlertidige tiltak kan være svært viktige for å bevisstgjøre områders identitet og skape lokalt samhold blant befolkningen, men eksemplene ovenfor tyder på at de ikke nødvendigvis klarer å gjøre noe med den grunnleggende problematikken. I tilfeller hvor byrom er svært belastet med utrygghet og/eller kriminalitet, bør det etterlyses en helhetlig omprogrammering, fremfor å «sette ut noen plantekasser her og der».

Parkløftet (Studio Oslo et al., 2015) er kanskje det nærmeste man kommer en slik helhetlig omprogrammeringsstrategi i Norge. Her ble elleve parker med et særlig behov for opprustning trukket frem, sett i kontekst med hverandre og gitt en prioritering ift. opprustningsbehov. Parkene er preget av hærverk, vandalisme, kriminalitet (primært narkotikarelatert) og utrygghet i ulik grad. Kun ett av elleve prosjekt har blitt ferdigstilt (Sørli lekeplass) siden rapporten ble publisert. Det foreligger et forprosjekt for Rudolf Nilsens Plass, men midlene til å gjennomføre det er enda ikke på plass (Velle, 2018). Dette tyder på at det jobbes helhetlig, men at prosessene med fordel kan effektiviseres og gjennomføringsevnen forbedres.

Engblom trakk frem et eksempel fra Danmark, et boligområde i Bispehaven i Aarhus, hvor det ble gjennomført en hel omprogrammering i regi av LINK Arkitektur. Et av målene var å redusere kriminalitet og utrygghet. I prosjektet ble det lagt særlig vekt på forholdet mellom «gulvet», landskapet og funksjonene i byggenes første og andre etasje. Ettermålingene av prosjektet viste at kriminaliteten hadde blitt redusert med hele 50%, ifølge Engblom. Hun påpekte at det kan se ut til at det er større interesse for ferdige metoder, sjekklister, teorier og tall enn å skape noe ut fra situasjonens forutsetninger og muligheter i Norge. Videre sier hun at dette er noe både Danmark og Sverige er bedre på enn Norge, og at vi kan lære av dem ift. Innovativ og frisk nyttenkning.

04 UNDERPROBLEMSTILLING

Hva innebærer kriminalitetsforebyggende og trygghetsskapende arbeid i det fysiske miljøet og hvilke tilnærminger er mest relevante for byromsutvikling?

Formålet med kriminalitetsforebygging er å redusere mulighetene for at en kriminell handling kan oppstå, gjennom sosiale eller fysiske tiltak. Det er komplisert, og det finnes ingen universell løsning. Alle områder har sin egen sammensatte kompleksitet, noe som gjør hvert område unikt. Det påpekes av flere i intervjuene at kriminalitetsforebyggende metoder derfor må sees i kontekst med den stedsspesifikke situasjonen.

Situasjonell kriminalitetsforebygging handler om å forebygge mot kriminalitet gjennom utforming av det fysiske miljøet. Tilnærmingen blir brukt av både Danmark og Sverige i byutvikling. Den nevnes i noe litteratur i Norge, men kun overfladisk og det er lite som tyder på at den arbeides med systematisk. Tilnærmingen har fått noe kritikk for å virke ekskluderende i form av fiendtlig arkitektur, eller ved at den simpelthen forskyver kriminalitet til andre områder.

NB! Fiendtlig arkitektur er ikke et hovedtema i oppgaven, da det er et stort tema i seg selv, men det tas med i diskusjonen ettersom det er et grunnlag for kritikk mot kriminalitetsforebygging.

Fiendtlig arkitektur er et stadig mer vanlig syn i det offentlige rom. Eksempler er pigger på kanter, benker som ikke kan ligges på etc. Denne formen for ekskluderende design har som formål å forhindre uønsket opphold og bruk av uterommene. Den motstrider med andre ord FNs mål om at offentlige rom skal være trygge, tilgjengelige og inkluderende. Gehl Institute (Bergault, 2015) påpeker at fiendtlig arkitektur i verste fall ikke bare er ekskluderende for illegitime brukere, men for alle ved at ingen ønsker å oppholde seg der. Det kan dermed virke mot sin hensikt, dersom det fordriver både legitime og illegitime brukergrupper. Fiendtlig arkitektur er ikke vanlig i Norge, men det har skapt en debatt om hvem det offentlige rom egentlig er for. Byrom skal ideelt sett være for alle – men i hvilken grad og til hvilken pris?

03 KONKLUSJON

Det konkluderes gjennom funn i intervjuene, og på bakgrunn av manglende empiriske eksempler, med at det tas lite kriminalitetsforebyggende hensyn i praksis i Norge. I Oslo brukes det i stor grad midlertidige tiltak, med varierende resultater. Det bør antakelig etterspørres en mer helhetlig innsats for omprogrammering av områder som oppleves som utrygge, eller belastet med kriminalitet. Sverige og Danmark arbeider mer systematisk med kriminalitetsforebyggende byutvikling og har flere ferdigstilte, og påbegynte, prosjekter å vise til. Parkløft strategien for Tøyen er et godt utgangspunkt for å kunne prioritere hvilke byrom som har størst behov for opprustning, selv om det ikke er en strategi som vektlegger trygghet og kriminalitetsforebygging. Den bærer også preg av å være overordnet, og enn så lenge står kun Sørli plass ferdig. Sistnevnte kan tyde på langsomme planprosesser i Norge.

Dersom et byrom i et nabolag med barnefamilier domineres av rusmisbrukere og opplevd utrygghet, vil det antakelig virke ekskluderende ovenfor barnefamiliene i området. Men dersom man kun tilrettelegger for barnefamilier, ekskluderer man antakeligvis rusmisbrukerne. Fra et kriminalitetsforebyggende perspektiv vil sistnevnte være å foretrekke, ettersom et byrom hvor disse to brukergruppene harmonerer virker minst sannsynlig. Gartnerløkka er et eksempel på dette. Byrommet ligger i et område med mange barnefamilier og er preget av rusmisbruk og alkoholsalg. Lekeplassen som en gang var der er sanert, og sandkassen kan ikke brukes fordi det ligger brukte sprøytespisser i den. Den ene brukergruppen er dermed ekskludert, fordi det er objektivt utrygt for barn.

Det kom derimot frem i intervjuene, og litteraturstudien, at hva folk opplever som utrygt eller ekskluderende er sterkt personavhengig. Et eksempel er Brugata i Oslo. Brunvoll trakk frem Brugata som et utrygt område preget av voldshendelser, ordensforstyrrelser og narkotikasalg. «Forskeren» fortalte at h*n ikke opplever Brugata som utrygt, selv om h*n forstår at området kan oppleves som utrygt av andre. Informanten fra Politiet kunne fortelle at Brugata er ikke nødvendigvis farlig, men forstår at det kan oppleves som utrygt. Tilstedeværelsen av narkomane i Brugata er svært høy, og som det kom frem i empirien, er kriminalitet forbundet med narkotika noe av det folk frykter mest.

Kriminalitetsforebygging kritiseres for å være ekskluderende. Det er derfor viktig å understreke at kriminalitetsforebygging ikke er synonymt med fiendtlig arkitektur, eller ekskluderende design.

Det er mulig å arbeide med integrerte løsninger gjennom situasjonelle metoder for å skape byrom med balanse i brukergruppene, slik at illegitime brukere ikke tar kontroll over byrommet. Dette går nærmere inn på i case studien (Se kapittel 07, s. 161), men et eksempel er å tilrettelegge

for aktiviteter rettet mot ønskede brukergrupper (eks. barnefamilier), fremfor ekskluderende design.

Forskyvning av kriminalitet som en konsekvens av kriminalitetsforebyggende tiltak ble understreket av flere informanter i intervjuene. På den andre siden viste studier i litteraturdelen til at dette ikke nødvendigvis er tilfellet, og at forskyvning av kriminalitet ikke nødvendigvis er et overbevisende argument mot å bruke situasjonelle tilnærminger (Se s. 96 i litteraturdelen). Engblom henviste til forskning og Bispehaven prosjektet (hvor det var mål 50% reduksjon i kriminalitet) for å støtte opp under argumentet. Hun mente at kriminalitetsforebygging kan løse opp og redusere kriminalitet. Videre mente hun at tiltak i det fysiske miljøet er det sterkeste virkemiddelet vi har mot kriminalitet og utrygghet. Med manglende prosjektseksempler og ettermålinger i Norge, vil det likevel være lite grunnlag for å vite nok om forskyvning av kriminalitet (eller andre effekter). Positive resultater fra andre prosjekter og forskning, kan likevel tyde på at situasjonelle tilnærminger med fordel kan utprøves i Norge. Det er i tilfelle viktig at det foretas prosjektevalueringer og ettermålinger av prosjektene, slik at man kan lære av prosessene.

Et eksempel på en aktuell situasjonell tilnærming er CPTED. CPTED er en kriminalitetsforebyggende tilnærming som brukes av både Sverige og Danmark. De bruker ikke metoden i dens opprinnelige form, men har istedenfor laget sine egne versjoner av den. Grunnen til det er fordi den ansees for å bestå av primært «harde» sikringstiltak. Tiltak som kan gå på bekostning av trivsel, selv om det blir objektivt trygt. Både informantene i BYM og Engblom poengterer i intervjuene at det ikke er ønskelig med for mye sikringstiltak. Fokuset må være på trygghet, attraktivitet og flerfunksjonelle løsninger.

I Norden er det et generelt større fokus på trygghetsskapende arbeid fremfor kriminalitetsforebygging og sikringstiltak. Dette gjelder også Norge. CPTED i sin rene form antas derfor å ha lav overføringsverdi i norsk kontekst, men den kan kombineres med andre tilnærminger. Eksempler på andre aktuelle tilnærminger er Project for Public Spaces, som arbeider med utvikling av byrom for mennesker. Enkelte av deres prinsipper kan ha overføringsverdi og supplere en ny norsk tilnærming. Jan Gehls metoder fokuserer på menneskeorientert planlegging og byliv og brukes allerede mye i Skandinavia. Gehl Institutes har selv jobbet med CPTED i sammenheng med egne kvalitetskriterier for å undersøke hvor disse tilnærmingene overlapper. De kritiserte da CPTED for å bruke «harde» kriminalitetsforebyggende tiltak som kan resultere i et mer tilbaketrukket samfunn. På den andre siden er det en effektiv tilnærming, beviselig siden ulike land tar den i bruk. Utenom Sverige og Danmark har både England og Nederland laget sine versjoner av den, og den brukes også mye i USA.

I litteraturstudiet kom det frem at trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeid til en viss grad overlapper. Utrygghet er i likhet med kriminalitet avgrenset til tid og rom, og kan derfor påvirkes av ulike situasjonsbestemte faktorer. Trygghet kan derfor, i likhet med kriminalitetsforebygging, arbeides med gjennom situasjonelle tilnærminger. Landskapsarkitekter og planleggere kan jobbe med å redusere utrygghetsaktivatorer gjennom utforming, og styrke de betryggende forholdene ved å legge til rette for menneskelig aktivitet og byliv.

04 KONKLUSJON

Kriminalitetsforebyggende metoder sees i kontekst med den stedsspesifikke situasjonen. Situasjonell kriminalitetsforebygging er en tilnærming som kan brukes til både kriminalitetsforebygging og trygghetsskapende arbeid. Både utrygghet og kriminalitet styres av situasjonsbestemte faktorer som påvirkes av tid og rom. Begge kan derfor arbeides med situasjonelt.

Sverige og Danmark har laget sine egne versjoner av CPTED, med tiltak som ikke er like "harde". Det at CPTED tas i bruk av nabolandene våre tyder på at metoden har overføringsverdi til norsk byutvikling. Rene, ekskluderende sikringstiltak for økt trygghet og redusert kriminalitet er hverken ønskelig eller passende for norske byrom. Trivsel og attraktivitet er like viktige. En kombinert tilnærming med CPTED, Gehl og PPS antas å ha en høyere overføringsverdi for norsk byutvikling.

"(...)SELV EN HURTIG OG MER OVERFLADISK PROBLEMORIENTERT PROSESS ER BEDRE ENN EN UREFLEKTERT RUTINEINNSATS"

- SCHERG, 2018, S. 6

6.3

UTFORDRINGER

På bakgrunn av funnene vi har gjort i denne oppgaven og diskusjonen fant vi tre paradokser:

- (1) Det er et behov for økt fokus og bedre integrering av kriminalitetsforebyggende hensyn planprosesser, men kompetansen og kunnskapstilfanget er mangelfullt
- (2) Det er et behov for kompetanse på feltet blant planleggere, men det undervises ikke i dette på utdanningsinstitusjonene
- (3) Norge er det eneste landet i Skandinavia hvor kriminalitetsforebygging er et lovpålagt krav i planprosesser - og det eneste landet som i mindre grad kan vise til eksempler på praktisk gjennomføring og implementering

Vi har også avdekket fem utfordringer: mangel på kompetanse, manglende tverrfaglig samarbeid, lite fokus i planlegging, manglende helhetlig planlegging, mangel på etterevaluering og tidkrevende prosesser.

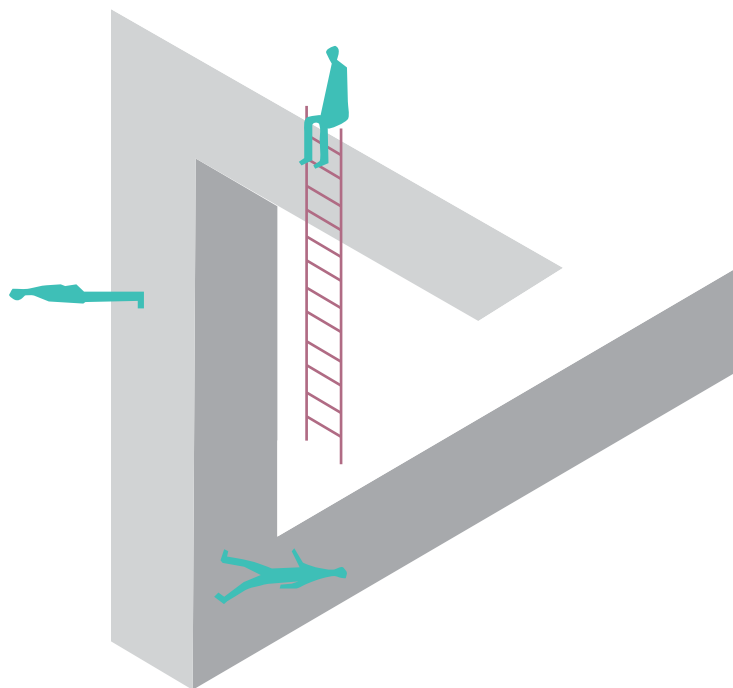
MANGEL PÅ KOMPETANSE

For å kunne skape tryggere offentlige rom i fremtidig byutvikling er det nødvendig å heve kompetansen blant alle involverte i planprosesser. Kompetanseheving vil forenkle kommunikasjonen i et tverrfaglig samarbeid når samtlige involverte parter har et felles kunnskapsgrunnlag. Det vil også øke sannsynligheten for at prosjekter blir vellykket.

Om man i tidlig fase av et prosjekt kan avdekke nåværende og fremtidige utfordringer knyttet til trygghet og muligheter for å begå lovbrudd, vil man stå sterkere rustet til å planlegge og utforme et trygt byrom med tiltak tilpasset stedet.

TVERRFAGLIG SAMARBEID

I dag tyder det på at det er manglende organisering og lite samhandling mellom de ulike aktørene. Om målet er å skape tryggere byrom må ulike profesjoner samarbeide. Forekomst, typer og nivå av kriminalitet er dynamisk, og konsekvensene dette kan medføre for samfunnet er komplekst. Planleggere har hverken tilstrekkelig forståelse for, eller tilgang til, relevant informasjon. Politiet har derimot tilgang til store mengder informasjon og er dermed en naturlig samarbeidspartner. Som det kom frem av intervjuet med Brunvoll er Politiet også interessert i et fremtidig samarbeid med arkitekturbransjen.

Diagrammet illustrerer de tre paradoksene som er funnet i oppgaven

LITE FOKUS OG MANGLENDE HELHETLIG PLANLEGGING

Det er et gap mellom retorikk og praksis da kriminalitetsforebygging og trygghet er et lovpålagt mål, men tas lite hensyn til i praktisk utførelse. Det finnes få prosjekter hvor det er gjort tiltak i det fysiske miljøet, som kan være et resultat av dette manglende fokuset. Informant 1 påpeker i intervjuet at det mangler en helhetlig strategi. Brunvoll sa at det kunne virke som at det prosjekteres litt "kladdvis" uten en "rød tråd" og helhet, mens Engblom var opptatt av en holistisk tilnærming for bærekraftige byer. Sverige og Danmark har jobbet lenger innenfor kriminalitetsforebygging og trygghetsfremmende arbeid. Det er kanskje på tide at Norge også setter temaet på dagsorden og begynner å ta hensyn til dette i prosjekter.

MANGEL PÅ ETTEREVALUERING

Det mangler ettermålinger og evalueringer av ferdigstilte prosjekter for å måle effekter og sammenligne resultater. Det gjennom evalueringer at man kan lære av feil eller suksesser, for å kunne videreutvikle metodene, prosessene og tiltakene. Som informant 1 i BYM fortalte i et av intervjuene, overleveres ferdigstilte anlegg til driftsenheten. De følges i liten grad opp av de som var ansvarlige for gjennomføringen av prosjektet.

TIDKREVENDE PROSESSER

Planprosessene fra start til slutt er tidkrevende i norsk byutvikling. Derfor iverksettes det ofte «hastetiltak» og midlertidige tiltak for å kompensere for dette. De midlertidige tiltakene ser ut til å ha varierende resultater, og det bør kanskje heller jobbes med å få fortgang i prosessene. Dette er enkelt å påpeke, men kan være krevende å få til i praksis. Det er imidlertid grunn til å tro at bedret samhandling, og økt kompetanse, vil kunne bidra til fortgang i prosessene.

6.4

LANDSKAPSARKITEKTENS ROLLE

Som landskapsarkitekter er vi vant til å jobbe med svært komplekse oppgaver og er ofte involvert i tverrfaglige prosjekter. Vi er også kjent med å jobbe i overgangen mellom det sosiale og fysiske, så dette er kjente tilnærminger for oss. Det er derimot mindre kjent for oss å arbeide systematisk mot kriminalitet for å øke opplevd trygghet, til tross for at det er lovpålagt i planprosesser. Trygghet er godt inkorporert, men da primært i forbindelse med utforming av lekeplasser, trafikksikkerhet og universell utforming. Trygghet i forbindelse med forebygging av kriminalitet og uønsket adferd tas sjeldent i betraktning. Det er heller ingen undervisning på dette feltet i studieforløpet til utdanningene av profesjonen i Norge. Dette gjør det vanskeligere for landskapsarkitekter å engasjere seg i debatten og tematikken.

Funnene så langt viser at likevel at landskapsarkitekter og planleggere kan bidra innenfor feltet. Forutsetningene er bevissthet, kompetanse og problemorienterte arbeidsmetoder. Selv om det ikke alltid er ressurser tilgjengelig for å gå systematisk til verks hver gang, er selv en hurtig og mer overfladisk problemorientert prosess bedre enn en ureflektert rutineinnsats, ifølge Scherg (2018a, s. 6).

Situasjonelle tilnærminger er mest aktuelt å bruke som utgangspunkt for både trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeid. Selv om det viser seg at disse to i stor grad overlapper er det viktig å avklare målet med prosjektet; Er det et behov for å redusere eller

forebygge mot kriminalitet? Eller er det primært tilstanden på omgivelsene som fremprovoserer utrygghet og lite bruk? Hvem opplever det som utrygt? Etc. Dette er svært viktige spørsmål som må avklares for å kunne identifisere hvilke tiltak som bør iverksettes. Dersom det tas ubevisste beslutninger kan det føre til for mye sikring, som kanskje gjør plassen objektivt tryggere, men som ingen ønsker å oppholde seg i. Dersom det er for lite sikring, kan det føre til at plassen blir objektivt mer utrygg, og derav mindre brukt. Som vi så i kapittel 5.1 førte funksjonalismens ideer til at kriminaliteten økte i byene. Det understreket derfor hvor tett det sosiale og fysiske henger sammen. Organiseringen og utformingen av byrommene kan bidra til å øke trygghet og redusere kriminalitet, på samme måte som det kan bidra til det motsatte. (Skou & N. Madsen, 2014)

I søket etter hvorfor denne tematikken ikke prioriteres i planprosesser kom vi over J. Paulsen (2013, s. 12-16) som peker på seks ulike årsaker til at kriminalitetsforebyggende hensyn ikke tas i betraktning i fysisk planlegging. Ut ifra egne funn, kan vi si oss enige i deler av påstandene til Paulsen i norsk byutvikling, som vist på neste side (01-06):

LANDSKAPSARKITEKTENS ROLLE

Landskapsarkitektens rolle kan være i overlappen mellom trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeid

01. Antakelsen om at årsakene til kriminalitet er kompliserte og at planlegging i beste fall kan spille en mindre og ubetydelig rolle for å motvirke dette;

Ja, kriminalitet er komplisert, men vi opplever ikke at utformingen av det fysiske miljøet spiller en ubetydelig rolle. Det kom frem i intervjuene at det fysiske miljøet er en av flere faktorer som har innvirkning på kriminalitet.

02. Mangel på utdanning og kompetanse innen tematikken blant planleggere;

Ja, samtlige vi intervjuet mente det var en manglende kompetanse og det blir ikke undervist noe om temaet i studieforløpet til landskapsarkitekt profesjonen.

03. Mangel på verktøy og praktiske veiledere innen tematikken;

I intervjuet med Bymiljøetaten ble det etterspurt en helhetlig, erfaringsbasert strategi. Informant 2 i intervjuet mente at etaten manglet verktøy innen dette. Vi konkluderer med at dette kan være en årsak til at det ikke gjennomføres kriminalitetsforebyggende og trygghetsfremmende tiltak i planprosesser idag.

04. Mange planleggere og designere tror at de allerede tar hensyn til kriminalitet i planprosessene;

Det gjøres en del belysnings- og skjøtselstiltak i Norge, men informantene vi snakket med bekreftet at det ikke tas noe betydelig hensyn utover det. Det trengs et økt fokus på helhetlig planlegging i planprosessene.

05. Misforståelsen om at formålet med kriminalitetsforebygging er svært ulikt andre formål i planprosessen;

Denne misforståelsen har ikke kommet tydelig frem i funnene, men ved at det legges så stor vekt på attraktivitet og sosial kontroll fra samtlige av informantene, kan det virke som at de har en forståelse for at tilstedeværelse av mennesker er en av de viktigste kriminalitetsforebyggende og trygghetsfremmende tiltakene i norsk kontekst.

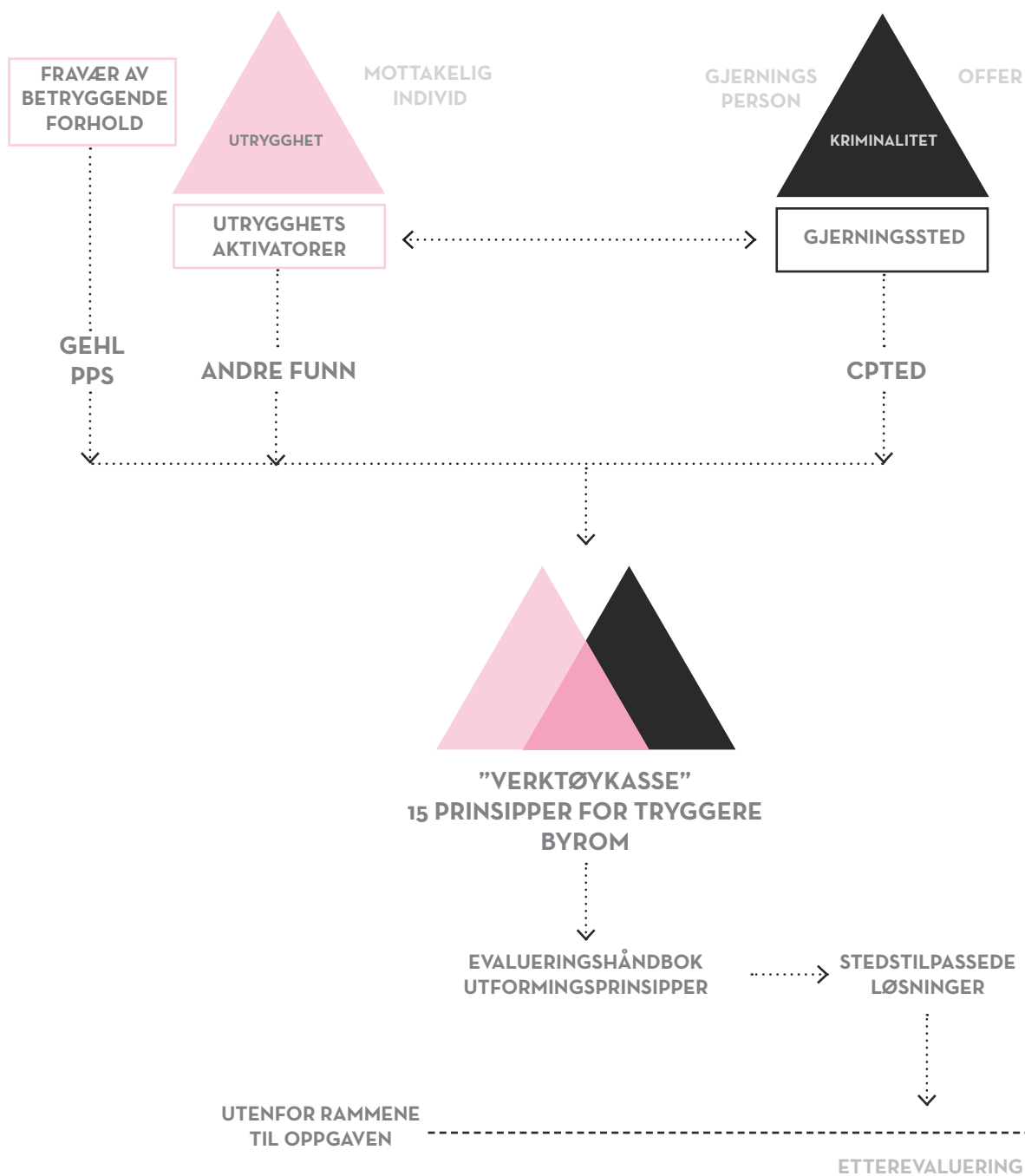
06. Få planleggere anser kriminalitet som et viktig eller nødvendig diskusjonstema underveis i planprosessen.

Det mangler fokus og kunnskap, og på den måten vil det være lett å tro at det derfor fort trumfes av andre hensyn og interesser i planprosessene.

PROBLEMIORIENTERT ARBEID

TRYGGHETSSKAPENDE

KRIMINALITETSFOREBYGGENDE

Diagrammet illustrerer hvordan den foreslåtte tilnærmingen kan arbeides problemorientert med situasjonelle tilnærminger for forebygging mot både utrygghet og kriminalitet

6.5

FORSLAG TIL "VERKTØYKASSE" FOR TRYGGERE BYROM

På bakgrunn av de sammenstilte funnene fra de tidligere delene av oppgaven, med en påfølgende diskusjon og konklusjon, ser vi at det er et gap mellom retorikk og praksis. For å lukke dette gapet er det behov for økt kompetanse, tverrfaglig samarbeid og en mer praktisk tilnærming. Formålet med denne oppgaven blir derfor å bidra med et forslag til nye prinsipper for:

- (1) Evaluering av byrom
- (2) Utforming av tryggere byrom

Det foreslås til sammen femten prinsipper for utvikling av tryggere byrom gjennom problemorientert arbeid. Som tidligere nevnt, kan både utrygghet og kriminalitet reduseres ved bruk av situasjonelle tilnærminger, gjennom påvirkning av faktorene som må oppstå i tid og rom for at de skal forekomme.

Diagrammet på venstre side illustrerer hvordan de situasjonelle tilnærmingene henger sammen og hvordan de legges til grunn for utviklingen av en ny "verktøykasse" for tryggere byrom. Faktorene i trianglene som kan påvirkes gjennom utforming av de fysiske omgivelsene er markert med heltrukne streker rundt:

Utrygghet

- (1) Fravær av betryggende forhold
- (2) Utrygghetsaktivatorer

Kriminalitet

- (3) Gjerningssted

Tilstedeværelse av mennesker blir trukket frem som et av de viktigste tiltakene for å styrke *betryggende forhold* (1). Vi har her valgt å ta utgangspunkt i Gehl og PPS for å skape trivelige byrom som tiltrekker seg mennesker. Både empiri og litteraturstudien avdekket *forhold som kan påvirke utrygghet eller frykt*, samt hva som er viktig for at områder skal oppleves som trygge (2). Disse funnene legges også til grunn for de nye prinsippene. Det finnes også ulike metoder for å manipulere potensielle *gjerningssteder* slik at de ikke oppleves som attraktive å begå lovbrudd i (3). CPTED, som ble gjennomgått i litteraturstudien er en av metodene

Resultatet er en «verktøykasse» med 15 prinsipper for utvikling av tryggere byrom gjennom en problemorientert arbeidsmetode. Prinsippene tar derfor utgangspunkt i både situasjonell kriminalitetsforebygging (CPTED) og situasjonelt trygghetsskapende arbeid (Gehl, PPS, andre funn). Som illustrert i diagrammet vil de overlappe en del. Grunnen til dette er fordi flere av prinsippene både kan være trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende. Et eksempel er belysning som er et vanlig tiltak mot kriminalitet, men også for økt trygghet.

I utviklingen av prinsippene har vi vektlagt at "myke" tiltak skal ha primær prioritet og "harde" tiltak sekundær prioritet. Det vil si at prinsippene fokuserer på å tilrettelegge for tilgjengelighet, attraktivitet og opphold (Gehl, PPS) fremfor kameraovervåking, høye gjerder, fiendtlig arkitektur etc. (CPTED).

FYSISKE

De fysiske prinsippene relaterer seg til de fysiske forholdene på stedet, som kan ha betydning for trygghet og muligheter for kriminalitet. Ettersom dette er en oppgave som fokuserer på det fysiske miljøet er disse prinsippene mest vektlagt og grunnen til at hele syv av de femten prinsippene er i denne kategorien.

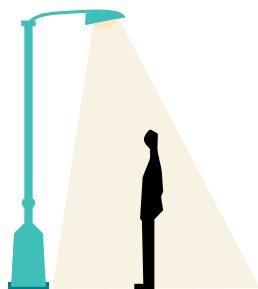
FUNKSJONELLE

De funksjonelle prinsippene er relatert til plassens, og de omkringliggende områdenes, funksjoner, innhold og deres betydning for trygghet og kriminalitet. Fem av prinsippene er funksjonelle.

SOSIALE

Tre av de femten prinsippene er sosiale. Dette er likeså svært viktige prinsipper som kan ha stor betydning for en vellykket utvikling av byrom da de legger premisser for eierskapet og inkluderingen av brukerne til byrommet.

Hvert prinsipp forklares nærmere på de neste sidene. I tillegg finnes det en matrise på s. 156-157 med en generell oversikt over alle prinsippene. Her henvises det til bakgrunnen for hver (bakgrunn), forslag til hvordan de kan iverksettes i praksis (tiltak), hva det er tenkt at de skal oppnå (funksjon) og hvem som bør ha ansvar for gjennomføring og oppfølging (organisering).

01 BELYSNING

På bakgrunn av empiriske funn, planer og føringer, og CPTED er belysning valgt som et av de fysiske prinsippene. Belysning er et viktig trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende tiltak, og er ofte et av de første tiltakene som gjøres i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.

Det er viktig at det velges belysningstyper med uniform, nedrettet og jevn belysning med riktig fargegjengivelse for å fremheve bevegelseslinjer, forbedre oversikten, ansiktsgjenkjenning og redusere mulige skjulesteder.

Sensorbasert og blendende belysning bør unngås.

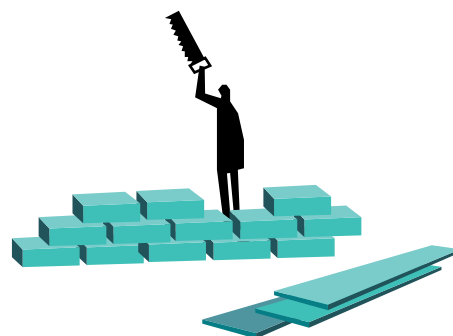

02 VEGETASJON

Vegetasjonsbruk påpekes både i CPTED og andre teoretiske og empiriske funn.

Riktig bruk av vegetasjon har mye å si i trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende arbeid. Det kan bedre sikt, redusere mulige skjulesteder, øke et områdes rekreasjonsverdi og være trivselsskapende.

Det er viktig å unngå at vegetasjonen hindrer sikt, legger tilrette for skjulesteder eller bidrar til at byrommet oppleves som mørkere. Vegetasjonsbruk må derfor planlegges både med tanke på høyde, tetthet og plassering.

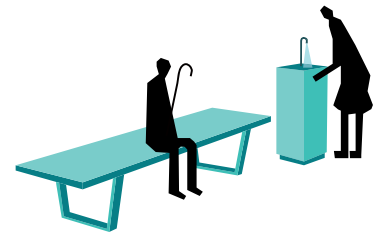
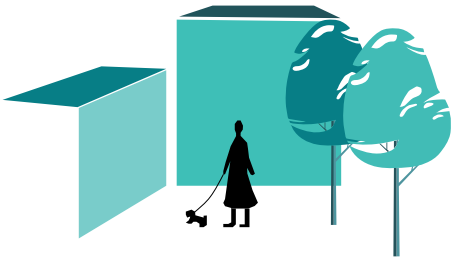

03 MATERIALBRUK

CPTED, Gehl og empiriske funn trekker frem god og riktig materialbruk som viktige faktorer i kriminalitetsforebygging.

Robuste materialer med god holdbarhet, men også estetisk kvalitet er å foretrekke. Materialene må tåle hard bruk og ha lang levetid. Dette vil også føre til reduserte vedlikeholdskostnader. Det bør velges materialer som er motstandsdyktige mot hærverk og vandalisme. Valg av materialer med høy estetisk kvalitet sørger for at rommet oppleves som trivelig og godt vedlikeholdt.

04 ROMSTRUKTUR

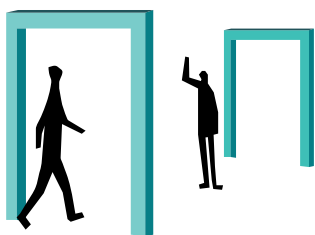
Byrommets romstruktur og lesbarhet er viktig for oversikten, bevegelseslinjer og områdets attraktivitet. Dette påpekes både i CPTED og hos Gehl. Det å utforme et byrom i menneskelig skala med gode siktlinjer, orienteringspunkter og hensiktsmessig inndeling av soner, gjør at området blir mer oversiktlig og oppleves tryggere.

05 TILGJENGELIGHET

Et byrom må være tilgjengelig for alle. Tilrettelegging for sårbare grupper gjennom universell utforming, tydelig romstruktur og god skilting kan føre til at flere mennesker benytter seg av byrommet. Når et område appellerer til flere brukergrupper, kan det øke bruken og føre til et mer balansert byrom. Balanse i brukergrupper er viktig for å unngå at illegitime brukere får kontrollen over området.

06 FASILITETER

For å øke attraktiviteten i et område må det tilrettelegges for opphold og bruk. Ifølge Gehls må det være steder hvor man kan sitte, stå og gå for at et byrom skal være optimalt, samt planlagt i menneskelig skala. Et byrom med gode fasiliteter og møblering vil føre til økt bruk og forlenge oppholdstiden. Dette styrker sosial kontroll og ”justisen” i området.

07 ADKOMSTKONTROLL

CPTED henviser til naturlig adkomstkontroll som en av de viktigste strategiene for kriminalitetsforebygging.

Adkomstkontroll handler om å ha en bevisst plassering av innganger og utganger, og på den måten redusere muligheten for kriminalitet. Ved å begrense og tydeliggjøre innganger og mulige fluktruter, vil det bidra til bedre oversikt som kan øke tryggheten.

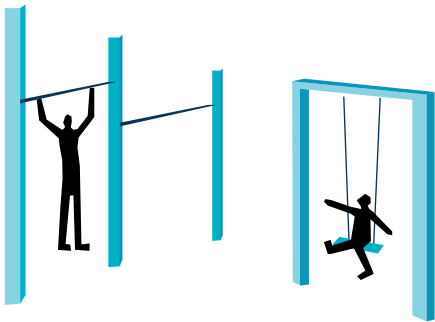
08 OMKRINGLIGGENDE OMRÅDER

En av hovedstrategiene til CPTED er hensyn til omkringliggende områder. Helhetlig planlegging trekkes også frem i de empiriske funnene. Omkringliggende områder bør analyseres og registreres, da de kan ha innflytelse på prosjektområdets opplevde trygghet og kriminalitet. Det er viktig å se helheten og sammenhengen mellom områder for at planleggingen skal være holistisk. Det er også viktig å kartlegge omkringliggende områders funksjoner, slik at byrommet blir supplerende, kontra konkurrerende.

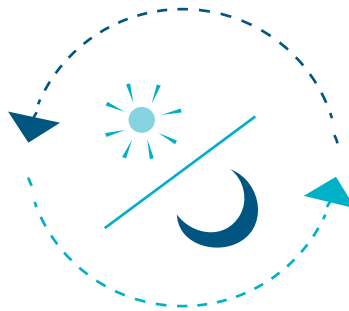
09 AKTIVE FASADER

Steder med aktive fasader og liv i 1. etasje kan føre til at et området føles tryggere. Dette trekker Gehl, Engblom og CPTED frem som viktig. Ved å ha både kommersielle tilbud og belyste vinduer vendt mot byrommet vil det føre til økt naturlig overvåkning, opplevd trygghet og reduisering av kriminalitet. Det gir en følelse av at noen følger med.

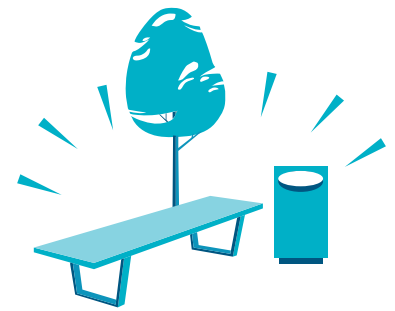
10 AKTIVITET

Tilrettelegging for ulike typer organisert og uorganisert aktivitet kan skape en dynamikk og balanse i brukergrupper. På den måten vil det være mindre sjanse for at illegitime brukere tar kontroll over området, og det vil oppfordre forskjellige type mennesker til å oppholde seg på stedet. Både CPTED, Gehl og flere vi intervjuet påpekte viktigheten av aktivitet i forbindelse med trygghet og kriminalitetsforebygging.

11 FLERFUNKSJONALITET

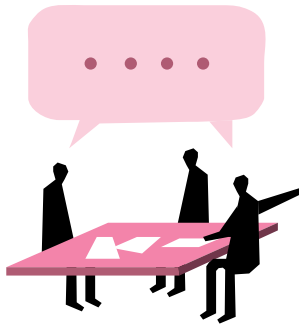
I både de empiriske funnene og Gehl trekkes viktigheten av flerfunksjonalitet frem. Et område må være fleksibelt og tilpasset både forskjellig tid på døgnet, men også forskjellige tider av året. Et område som er i bruk til ulike tider, vil øke sosial kontroll og naturlig overvåkning.

12 VEDLIKEHOLD

Vedlikehold blir nevnt som viktig flere ganger, både i CPTED og empiriske funn. Søppelrydding, drift, snødepot, vegetasjonsskjøtsel, belysning og vedlikehold av materialer er faktorer som må opprettholdes for at område skal se stelt ut og virke inviterende. Det gir inntrykk av at byrommet har god sosial kontroll, som kan stimulere til økt trivsel og bruk.

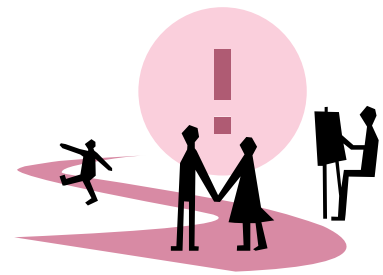
13 MEDVIRKNING

For å få tak i nyttig og viktig informasjon om et område må beboere inkluderes i planprosessene. Ikke bare er lokale beboerne en kilde til unik informasjon om stedet, de kan også være behjelpelige i det kriminalitetsforebyggende arbeidet dersom de gjennom deltakelse får økt eierskap og ansvarsfølelse tilknyttet prosjektet. Dette påpekes både i CPTED, planer og føringer og av Rygnestad og Engblom. Lokale beboere kan engasjeres gjennom for eksempel workshops, spørreundersøkelser, intervjuer eller trygghetsvandringar.

14 TERRITORIALITET

Territorialitet er en følelse av eierskap og kan oppnås gjennom å skille mellom privat, halvprivat og offentlige områder. Dette gjøres for å tydeliggjøre de sosiale strukturene, som kan resultere i økt trygghet. Både CPTED og Gehl mener at det å skille mellom privat, halvprivat og offentlige områder kan være med på å styrke den territoriale følelsen hos brukerne. Det nevnes i Gehl at utformingen av overgangssonene må være nøye gjennomtekt.

15 IDENTITET

Identitet er et funn vi har valgt å ta med oss fra CPTED og Gehl. Stedets identitet og hva stedet tilbyr nærmiljøet kan fremheves gjennom å rendyrke særpreg og egenkarakter. Dette kan forsterke identitetsfølelsen, men også samholdet og eierskapet hos brukerne. Ved å gi stedet en tydeligere stedsidentitet, vil kvalitetene bli tydeligere definert, som kan fremme ønsket bruk.

Foto 33: Umberto Shaw, Pexels

"VERKTØYKASSE"

15 PRINSIPPER FOR TRYGGERE BYROM

	PRINSIPP	BAKGRUNN	MULIGE TILTAK
FYSISKE	01 BELYSNING	CPTED, empiriske funn, planer og føringer	Nedrettet, uniform og jevn belysning Pullerter i kryss og ved innganger
	02 VEGETASJON	CPTED, empiriske funn	Siktbevarende vegetasjon (høyde, tetthet, plassering og type)
	03 MATERIALBRUK	CPTED, Gehl, empiriske funn	Robuste materialer med god holdbarhet og estetisk kvalitet
	04 FASILITETER	Gehl, PPS	Møblering
	05 ROMSTRUKTUR	CPTED, empirisk funn, Gehl	Menneskelig skala på utforming Tydelige siktlinjer og orienteringspunkter Hensiktsmessig inndeling av soner
	06 TILGJENGELIGHET	CPTED, empiriske funn, planer og føringer	Universell utforming Informasjon: skilting
	07 ADKOMSTKONTROLL	Planer og føringer, CPTED, PPS	Bevisst plassering av innganger og utganger og tydelig markering av disse. Trafikkstyring: enveiskjørte gater, trafikkreduksjon
FUNKSJONELLE	08 OMKRINGLIGGENDE OMRÅDER	CPTED, empiriske funn	Analyser og registrering av opplevd trygghet og kriminalitet i nærliggende områder
	09 AKTIVE FASADER	Planer og føringer, CPTED, Gehl, empiriske funn	Kommersielle tilbud i underliggende etasjer som er vendt ut mot byrommet
	10 AKTIVITET	CPTED, Gehl, empirisk funn	Organisert og uorganiserte aktiviteter for ulike brukergrupper
	11 FLERFUNKSJONALITET	Planer og føringer, Gehl, empiriske funn, PPS	Flexible områder med ulike funksjoner for ulike tider på døgnet og sesongvariasjoner
	12 VEDLIKEHOLD	CPTED, empiriske funn, PPS	Søppelrydding, drift, hensiktsmessig plassering av snødepot, opprettholdelse av materialstandard, skjøtsel av vegetasjon etc.
SOSIALE	13 MEDVIRKNING	CPTED, empirisk funn, planer og føringer	Workshops, spørreundersøkelser, intervjuer, trygghetsvandring
	14 TERRITORIALITET	CPTED, Gehl, empiriske funn	Tydelig markering av private, halvprivate og offentlige områder
	15 IDENTITET	CPTED, Gehl, PPS	Fremheve byrommets særpreg og karakter, hva det bidrar med for nærmiljøet

FUNKSJON

ORGANISERING

<p>Fremhever bevegelseslinjer, gir bedre oversikt, reduserer mulige skjulesteder for økt opplevd trygghet og reduserte muligheter for kriminalitet</p>	<p>Kommunen har ansvar for gjennomføring</p>
<p>Gir bedre oversikt, reduserer mulige skjulesteder og er trivselsskapende</p>	<p>Utbygger, prosjekterende</p>
<p>Større motstandsdyktighet mot vandalisme og hærverk, forlenger materialets levetid, reduserer vedlikeholds krav</p>	<p>Utbygger, prosjekterende</p>
<p>Øker området attraktivitet gjennom tilrettelegging for opphold og bruk for økt trygghet</p>	<p>Kommunen, utbygger</p>
<p>Viktig for byrommets lesbarhet, oversikt og bevegelseslinjer, samt attraktivitet som oppholdsområde</p>	<p>Utbygger, prosjekterende</p>
<p>Øker antallet mennesker som kan benytte seg av byrommet ved å inkludere av sårbare brukere. Øker trygghet og reduserer muligheter for kriminalitet</p>	<p>Utbygger, prosjekterende,</p>
<p>Mulighetsreduserende for kriminalitet da det begrenser mulige innganger og evt. fluktruter Gir bedre oversikt for økt opplevd trygghet</p>	<p>Utbygger, prosjekterende</p>
<p>Gir en oversikt over hvilke nærliggende områder som kan ha innflytelse på prosjektområdet i forhold til opplevd trygghet og kriminalitet</p>	<p>Kommunen, prosjekterende</p>
<p>Naturlig overvåkning, belysning fra vinduer og sosial justis øker opplevd trygghet og kan redusere muligheter for kriminalitet</p>	<p>Næringsdrivende, kommunen, bygårdseiere</p>
<p>Ulike brukere skaper balanse blant brukergruppene, slik at illegitime brukere ikke tar kontroll over området</p>	<p>Kommunen, bydelen, lokallag, beboere</p>
<p>Økt bruk i ulike tider og sesonger øker sosial kontroll, naturlig overvåkning og opplevd trygghet som også reduserer kriminalitetsmuligheter</p>	<p>Utbygger, prosjekterende</p>
<p>Godt vedlikeholdte byrom signaliserer at området har god sosial kontroll og blir ivaretatt, som kan stimulere til økt trivsel og bruk</p>	<p>Kommunen</p>
<p>Gir nyttig informasjon til de prosjekterende Øker eierskap, ansvarsfølelse og inkludering</p>	<p>Kommunen, bydelen</p>
<p>Tydeliggjøring av eierskap og sosiale strukturer for økt opplevd trygghet</p>	<p>Utbygger, prosjekterende, beboere</p>
<p>Forsterker identitetsfølelse, samhold og eierskap ovenfor byrommet</p>	<p>Kommunen, bydelen, prosjekterende, beboere</p>

OM EVALUERINGSHÅNDBOKEN

Det er viktig at arbeidet er problemorientert, og at løsninger er tilpasset stedet. Vi valgte derfor å produsere en evalueringshåndbok. På den måten kan utfordringer og behov identifiseres i forkant slik at utformingen og forslag til tiltak stedstilpasses.

Evalueringshåndboken tar utgangspunkt i de femten prinsippene slik at det er en direkte kobling mellom registreringer og analyse, utforming og implementering av tiltak. Slik kan prinsippene fungere som både evalueringskriterier og utformingsprinsipper.

Evalueringshåndboken er ment å være et kvalitativt verktøy for landskapsarkitekter, planleggere, byutviklere, urbanister og andre faglige profesjoner som arbeider med utforming av byrom. Formålet med den er å:

- (1) Øke bevissthet og kompetanse rundt hvilke fysiske forhold som kan påvirke trygghet og kriminalitet i byrom.
- (2) Få en oversikt over stedets kvaliteter og utfordringer knyttet opp mot trygghet og kriminalitet.
- (3) Kunne foreslå utforming og tiltak som er tilpasset stedet for å øke trygghet og trivsel.

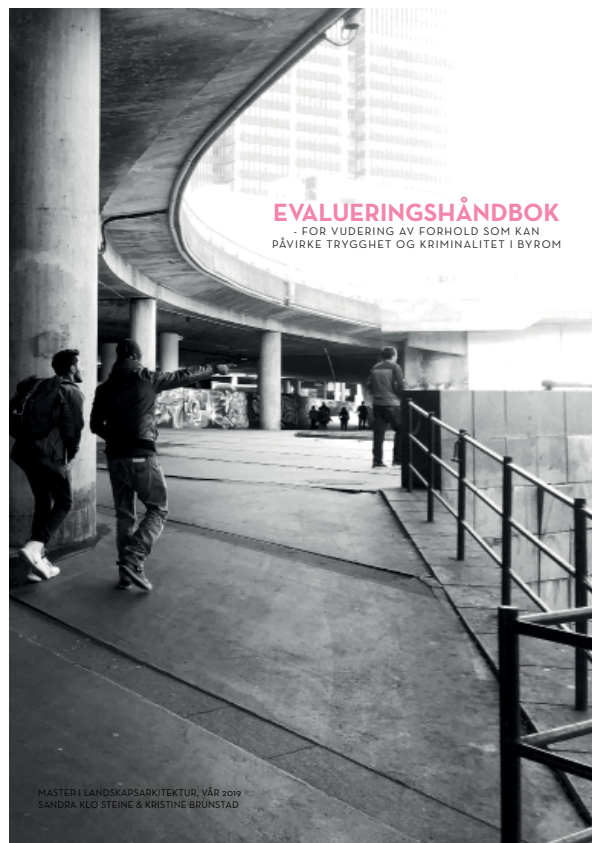
Evalueringshåndboken ligger som eget vedlegg i oppgaven. Her står det mer utfyllende om hvordan verktøyet tas i bruk.

I case studien (se kapittel 07) ble håndboken brukt på befaring til caseområdet for kartlegging og registrering av eksisterende forhold. Funnene ble utgangspunktet for hvilke av prinsippene som ble implementert i utformingen av Gartnerløkka.

ETTEREVALUERING

Selv om det er utenfor oppgavens relevans oppfordrer vi også til prosjektevaluering. Eksempler på målinger er; ble målet oppnådd? Har kriminaliteten blitt redusert eller økt? Har det kommet andre typer kriminalitet? Tas området i bruk til ulike tider/årstider? Sees det noen forskyvning i kriminaliteten? Er det en forandring i brukergrupper? Opplever området som tryggere eller mer utrygt?

Ved å evaluere prosjektene kan man hente inn kunnskap til senere prosjekter på hva som fungerer, og hva som eventuelt ikke fungerer.

2. VEGETASJON

Riktig bruk av vegetasjon har mye å si for et område og kan føre til bedre oversikt, redusere mulige skjulesteder, øke et områdes rekreasjonsverdi og være trivselskapende. Feil bruk av vegetasjon kan derimot gjøre stedet mørkt og ødelegge for sikt. Vegetasjonsbruk må være planlagt både med tanke på høyder, tetthet og plassering. Det er også viktig med jevnlig beskjæring og vedlikehold.

Evalueringspåstander	Rangering
Vegetasjonen hindrer ikke for sikt ut eller inn på plassen (tetthet, høyde og type)	○ ○ ○ ○ ○
Vegetasjonen er godt skjøttet og vedlikeholdt	○ ○ ○ ○ ○
Plassen oppleves som mørk grunnet tett vegetasjon	○ ○ ○ ○ ○
Vegetasjonen har god estetisk kvalitet	○ ○ ○ ○ ○
Det finnes ikke potensielle skjulesteder eller mørke områder grunnet vegetasjonen	○ ○ ○ ○ ○
Vegetasjonsbruken har estetisk kvalitet og virker trivselskapende	○ ○ ○ ○ ○
Totalvurdering	○ ○ ○ ○ ○

10

FYSISKE FORHOLD

Notater

Konklusjon/forslag til tiltak

11

Utdrag fra håndboken for å illustrere hvordan håndboken er lagt opp

07

CASE: GARTNERLØKKA

METODE

Case studie

MÅL 05

Foreslå en praktisk tilnærming for evaluering og utforming av tryggere byrom og utprøve denne i en casestudie av et valgt byrom i Oslo

Valg av oppgaveområde for casestudien falt på Gartnerløkka, et grønt byrom i grensen mellom Tøyen og Grønland i Bydel Gamle Oslo. Gartnerløkka er et byrom som idag er belastet med kjøp og salg av narkotiske stoffer og alkohol, samt utpreget rusmisbruk. Det er et byrom med mye terreng og høy, tett vegetasjon som fører til at plassen oppleves som mørk og uoversiktlig. Rusmisbruket og plassens utforming fører til at byrommet oppleves som utrygt av mange. Vi vil derfor i denne delen av oppgaven teste ut de foreslåtte prinsippene i en casestudie av Gartnerløkka og komme med et forslag til en ny utforming for at byrommet skal oppleves som trygt, tilgjengelig og trivelig å oppholde seg i.

7.1

OM BYDEL GAMLE OSLO

Bydel Gamle Oslo er en av seks bydeler som til sammen utgjør sentrumsområdet i Oslo. Både antallet og navn på delbydelene i Gamle Oslo varierer ut fra valg av kilde, men i følge ”delbydelsplanen” for Oslo kommune (Avdeling for Geodata, 2017) består Gamle Oslo av åtte delbydeler; Grønland, Enerhaugen, Ensjø, Etterstad, Vålerenga, Kværnerbyen, Nedre Tøyen og Kampen. Bydelen kjennetegnes for sitt sosiokulturelle mangfold, en sterk befolkningsvekst og store byutviklingsprosjekter (Oslo kommune, u.å-b.).

På den andre siden preges også bydelen av større utfordringer knyttet til levekår og bo- og nærmiljøer. Bydelen er svært polarisert når det kommer til levekår, bakgrunn, sosioøkonomisk status - og forskjellene øker (Bydel Gamle Oslo - faktaark om befolkning, levekår og bomiljø, 2017). Dette gjelder spesielt trangboddhet, fattige barnehusholdninger, lav utdanning og høye dødsrater.

De sosiale forholdene påvirker byrommet og de fysiske uteomgivelsene. I forhold til nærmiljø er det en mangel på friområder og offentlige møteplasser i bydelen. Høy befolkningstetthet og mangel på nok møteplasser fører til at bruken av de byrommene som finnes intensiveres. Dette resulterer i mer slitasje og større behov for drift og vedlikehold. I tillegg til slitasje, grunnet intensivt bruk, bærer flere av byrommene preg av å bli brukt som arenaer for bruk og omsetning av rusmidler (Årsberetning fra Bydel Gamle Oslo 2017).

Problematikken med kriminalitet relatert til rus har tidligere blitt nevnt i flere av intervjuene i empiridelen og observert av undertegnede selv på befaringer i byrom rundt i bydelen. Under delkapittelet om opplevd trygghet i empiridelen kom det også frem at flere områder i bydel Gamle Oslo, som Vaterlandsparken, Grønland, Brugata og Tøyen, oppleves som utrygge. Utryggheten skyldes i stor grad narkotika, gjenger, vold og frykt for ran (se empiri s. 50).

Byrom er offentlige møteplasser og sosiale arenaer som oppsøkes og brukes av et bredt spekter brukergrupper. En sammensatt befolkning kombinert med mangel på offentlige byrom kan føre til brukergruppekonflikter. Et eksempel på det er Urtehagen på Tøyen, et byrom hvor det både er barnehage og moske – og tilholdssted for rusmisbrukere.

For å kunne utforme byrom slik at det tryggheten og nærmiljøet forbedres og kriminalitet og brukergruppekonflikter kan reduseres, må registreringer av fysiske forhold sees i sammenheng med de sosiale forholdene.

7.2

HVEM BOR I BYDEL GAMLE OSLO?

Den statistiske informasjonen om demografi, levekår og bomiljø i bydelen er begrenset til å omfavne data som ansees som relevant bakgrunn for videre arbeid med prosjekteringen av valgt caseområde.

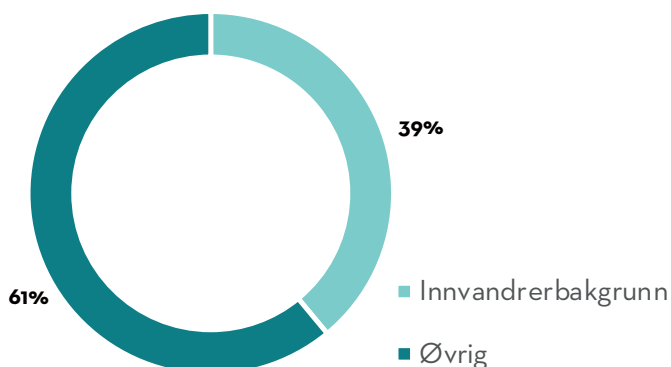
DEMOGRAFI OG LEVEKÅR

Bydel Gamle Oslo har hatt en hyppig befolkningsvekst de siste femten årene med en økning på 55%. Per 2016 bodde det 51 444 personer i bydelen hvor 39 prosent av disse har innvandrerbakgrunn.

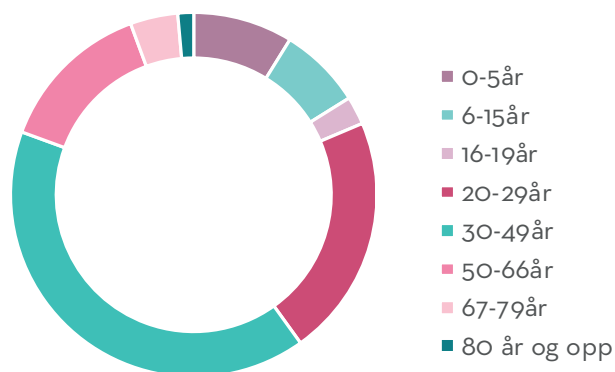
Det er høyest andel av unge voksne i bydelen, som også er den aldersgruppen med høyest netto tilflytting, og voksne mellom 30-49 år. I forhold til utflytting er det flest barn under 16 år og voksne mellom 30-49 år som velger å flytte ut. Dette kan indikere at et større antall barnefamilier velger å flytte ut av bydelen. Idag bor det ca 16,1 prosent barn mellom 0-15 år i bydelen og kun 2,5 prosent ungdommer mellom 16-19 år. (Bydel Gamle Oslo - faktaark om befolkning, levekår og bomiljø, 2017)

51 444

55%
økning på 15 år

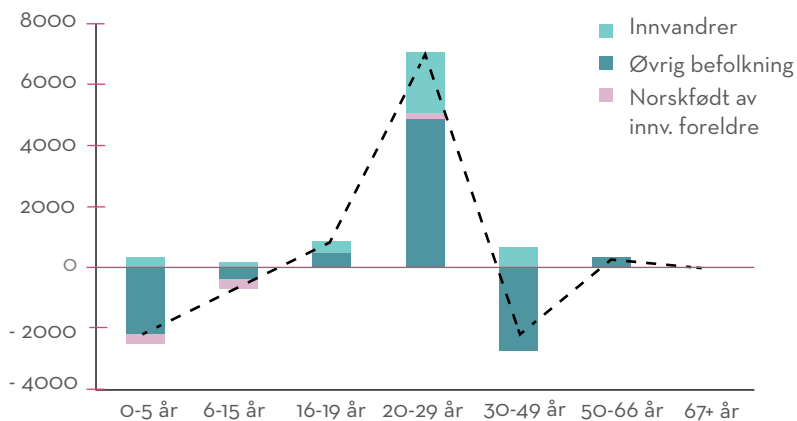

Figur 41: Innvandrerbakgrunn
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

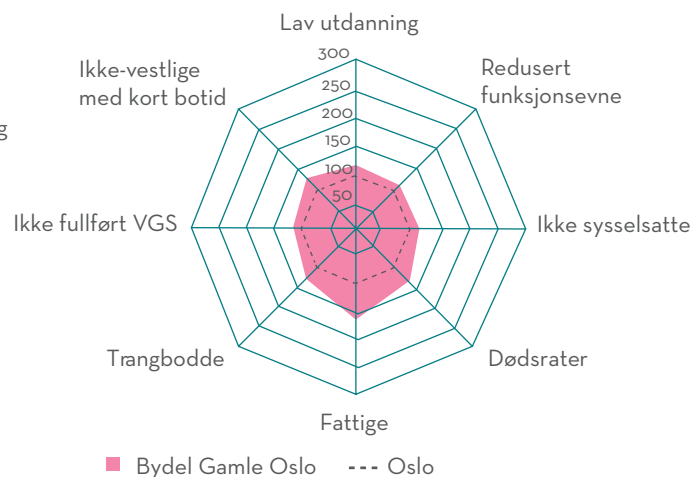

Figur 42: Alderssammensetning
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

Sammenlignet med Oslo scorer bydelen dårligere på alle levekårsindikatorer enn byens gjennomsnitt. Dette gjelder særlig fattige barnehusoldninger (60% høyere), dødsrater, trangboddhet og ikke-vestlige med kort botid (30% høyere). Enerhaugen, Grønland og Nedre Tøyen scorer 150-175 prosent høyere på fattige barnehusoldninger. Enerhaugen og Nedre Tøyen scorer også 150-175 prosent høyere på trangboddhet. (ibid.)

Figur 43: Netto innflytting fordelt på alder og innvandringsbakgrunn
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

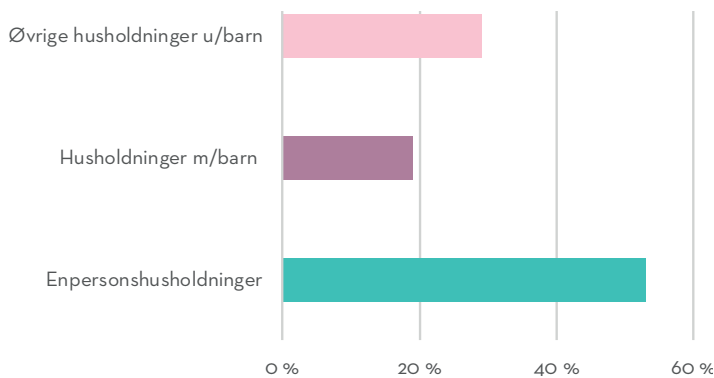
Figur 44: Levekårsindikatorer. Det rosa feltet gjelder Bydel Gamle Oslo, mens den stiplede linjen gjelder Oslo i sin helhet
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

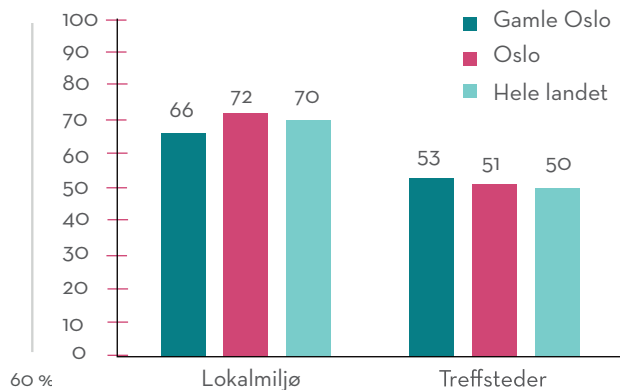
BOMILJØ OG NÆRMILJØ

Det finnes flest husholdninger med kun en person i bydelen (53%), og øvrige husholdninger uten barn (19%). 19 prosent av husholdningene har barn. 95 prosent av bygninger med boliger er blokker, leiegårder eller annet, mens 4 prosent er flermannsboliger og 1 prosent er eneboliger. Totalt 6,2 prosent av boligene er kommunale boliger. Tøyen har flest kommunale boliger med 18 prosent av boligmassen satt av til dette. (ibid.)

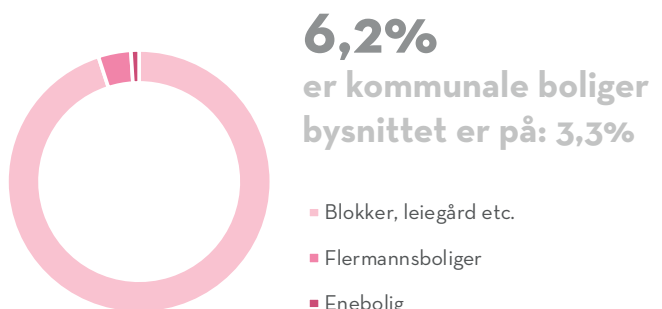
På spørsmål om hvorvidt ungdomsskoleelever i bydelen var fornøyde med eget lokalmiljø kom det frem at de til en viss grad er mindre fornøyd enn byen generelt, men at det ikke er store avvik her (66 mot 72). I forhold til hvor fornøyd de var med tilbud av treffsteder er de over gjennomsnittlig fornøyd, sammenlignet med resten av Oslo. (Stoltenberg & Grøholt, 2019)

Figur 45: Husholdningstyper
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

Figur 46: Lokalmiljø og tilbud av treffsteder
Basert på folkehelseprofil for Bydel Gamle Oslo (2019)

Figur 47: Bygningstypologi
Basert på faktaark for Bydel Gamle Oslo (2017)

Foto 34: Monika Svendsen

7.3

CASE: GARTNERLØKKA

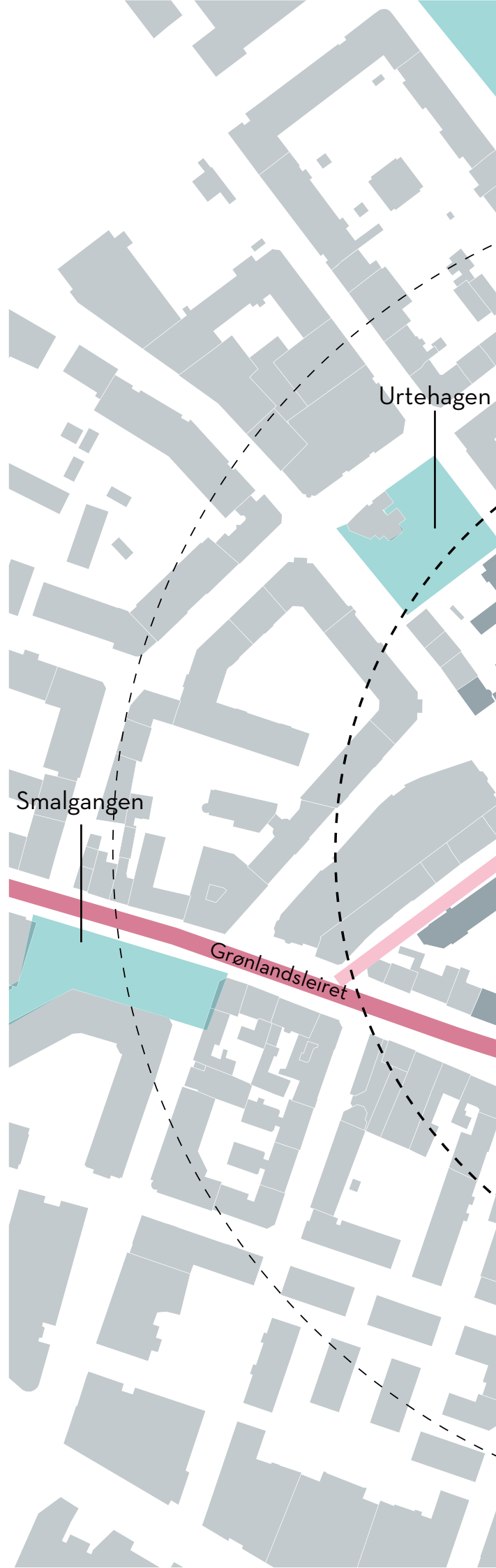
Som nevnt innledningsvis under avgrensningen av oppgaven lot vi valg av caseområde innad i Bydel Gamle Oslo være åpent i starten, slik at vi kunne basere valget på innhentet informasjon. Det kom frem i empirien, både i statistikk og i dybdeintervjuer, at flere byrom viste seg å være aktuelle å arbeide med, ettersom flere har utfordringer knyttet til trygghet og kriminalitet. Etter å ha vært i dialog med en av prosjektkoordinatorne for områdeløftet i bydelen kom vi frem til at Gartnerløkka var best egnet som case område. Vi utvidet caseområdet til å omfatte den ene delen av Brannveien også, siden den er fysisk tilknyttet byrommet og derfor naturlig å se i sammenheng.

OM GARTNERLØKKA

Gartnerløkka er et mellomstort grønt byrom som ligger akkurat på grensen mellom Tøyen (Enerhaugen) og Grønland og fungerer i dag som en snarvei mellom disse delbydelene. Byrommet ligger noe bortgjemt til tross for at det er relativt stort. Dette skyldes både trange, lite synlige adkomster og høye trær med store bladkroner.

Selv om det primært brukes som en gjennomfartsområde står det også et bygg nederst på tomta hvor det drives et tilbud for aleneforeldre kalt MARTE og et for tidligere rusmisbrukere kalt SAFIR. Både MARTE og SAFIR drives i regi av Røde Kors. MARTE er et tilbud for aleneforeldre, og brukes stort sett av kvinner med minoritetsbakgrunn som har begrensede nettverksmuligheter eller ansettelse av barnevakt. SAFIR er et sosialt tilbud for tidligere rusmisbrukere. For å unngå at de faller tilbake i rusmiljøer, fungerer SAFIR som en møteplass slik at de ikke trenger å føle seg ensomme, alene eller isolert.

Byrommet er idag preget av utfordringer knyttet til rusmisbruk, utrygghet, manglende vedlikehold, mørke områder etc. Det neste kapitlet vil belyse tidligere arbeid og analyser av Gartnerløkka, før påfølgende kapittel med egne analyser belyser utfordringer og kvaliteter i byrommet.

Rudolf Nilssens
plass

Tøyenparken

Tøyengata

Sørli lekeplass

4690 m²

100 m

200 m

300 m

Åkebergveien

Botsparken

7.4

TIDLIGERE ARBEID RELATERT TIL GARTNERLØKKA

Det har allerede blitt gjennomført flere runder med medvirkning og analyser av Gartnerløkka og Brannveien. Vi har valgt å supplere oppgaven vår med funnene i disse rapportene ettersom det er omfattende mengder data som er av direkte relevans til oppgaveområdet. Vi valgte å ikke gjennomføre egen medvirkning siden det allerede har blitt gjort i flere runder. I tillegg har LaLa Tøyen laget et konseptuelt prosjektforslag for utvikling av Brannveien i samarbeid med OBOS og Enerhaugen Borettslag. Felles for alle rapportene er at de peker på eksisterende kvaliteter og utfordringer som kan være nyttige for oss å ta med oss videre i betraktning.

Hva nå, Tøyen?

Sosikulturell stedsanalyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo

Ingr Brattbakk og Aina Landsverk Hagen et.al.

AFI Rapport 8:2015

Bydel Gamle Oslo

HVA NÅ, TØYEN?

Sosikulturell analyse av Tøyen i Bydel Gamle Oslo

Innhold

Omfattende sosikulturelle analyser og registreringer av sosiale forhold på Tøyen utført av AFI, HiOA og Snøhetta. Rapporten ble ferdigstilt i 2015. (Brattbakk et al., 2015)

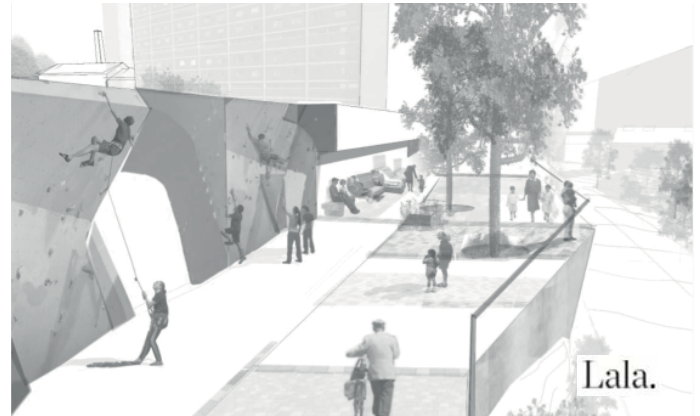
Hensikt

Kartlegging og analysering av demografiske, sosiale og fysiske aspekter på Tøyen og se disse aspektene i sammenheng. (Ibid.)

Relevans

En svært innholdsrik og omfattende analyse av Tøyen området, hvor Gartnerløkka ligger. Analysen gir et godt innblikk i både sosiale og fysiske utfordringer på lokalt nivå. Den gir også et godt innblikk i hvem som bor på Tøyen og hvordan beboerne bruker området. Analysen inneholder også omfattende medvirkning.

Gartnerløkka er analysert i rapporten. Her pekes det på både utfordringer og kvaliteter gjennom medvirkning og det foreslås overordnede anbefalinger for plassens fremtidige utvikling. (Ibid.)

PARKLØFT TØYEN

Innhold

Tverrfaglig prosjektrapport som ble ferdigstilt i 2015 med kartlagte kvaliteter og utfordringer tilknyttet 11 plasser og parker på Tøyen. Prosjektet ble utført av Zenisk Lightning, Studio Oslo Landskapsarkitekter og Rodeo Arkitekter. (Studio Oslo Landskapsarkitektur et al., 2015)

Hensikt

Utarbeide en langsiktig strategi for utvikling og opprusting av parker og plasser som offentlige rom og sosiale arenaer på Tøyen. (Ibid.)

Relevans

Parkløft rapporten bygger på den sosiokulturelle analysen av Tøyen. Gartnerløkka er en av 11 parker og plasser som inngikk i prosjektet, og en av de som ble gitt høyest prioritet i forhold til opprustningsbehov. Utrygghet og utfordringer knyttet til kriminalitetsforebygging trekkes frem i rapporten. Det er også utført medvirkning som en del av kartleggingen av kvaliteter og utfordringer i parkene og plassene. (Ibid.)

LALA TØYEN: BRANNVEIEN

Innhold

Forslag til ny utforming av Brannveien - en gjennomfartsåre som grenser til Gartnerløkka og som idag eies av Enerhaugen Borettslag. (La La Tøyen, 2017)

Hensikt

Lage et forslag til ny utforming av området slik at det oppleves som en trygg destinasjon fremfor å være en utrygg gjennomfartsåre. (Ibid.)

Relevans

På bakgrunn av at Brannveien er et pågående prosjekt, og fordi det allerede foreligger et relativt konkret forslag til utforming valgte vi å avgrense oss til å ikke ta med hele Brannveien i prosjekteringen i denne oppgaven. Forslaget til LaLa er derfor primært til inspirasjon. (Ibid.)

KVALITETER OG UTFORDRINGER FRA MEDVIRKNING PÅ GARTNERLØKKA

HVA NÅ, TØYEN?

- Vanskelig å la barn leke grunnet brukte sprøyter, tamponger og avføring
- Henger ofte narkomane eller alkoholikere på benkene nede i parken
- Mørkt og ikke så trivelig
- Parken er nedslitt og domineres av rusmisbrukere, noe som kan gjøre det vanskelig å legge til rette for barn
- Trappen er veldig glatt
- + Mange barn i området, så lokaliseringen for å tilrettelegge for denne brukergruppen er god

OVERORDNEDE ANBEFALINGER

Se på høydeforskjellene som et formgivende parameter
Temporære sittemuligheter
Parsellhager
Bro- eller gangkonstruksjon med universell utforming
Se området i sammenheng med andre områder
Legge til rette for flere arrangementer i samarbeid med ulike aktører

(Kilde: Brattbakk et al., 2015, s. 52)

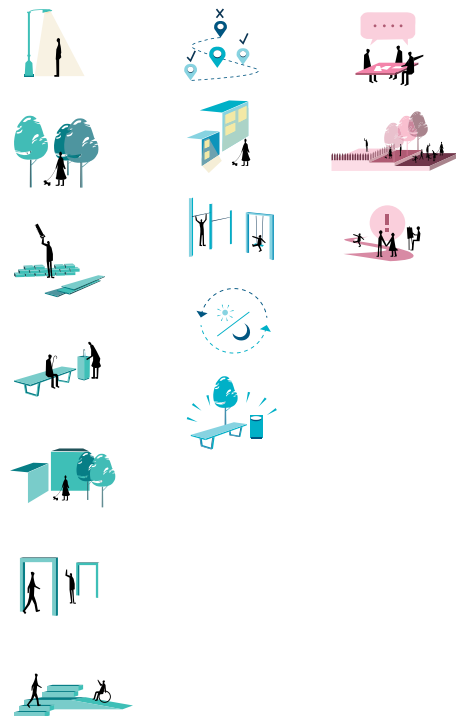
PARKLØFT TØYEN

- Mørkt, skjult, skittent, utrivelig, skummelt grunnet gjenger som sitter der
- Samlingssted for misbruk og rusmisbrukere
- Kjent for å være utrygt på natten
- Fremstår mer som en park man går gjennom enn å oppholde seg i
- Forsøplet og ustelt
- + Pen trapp og søtt hus
- + Hyggelig med nivåforskjellen, oppleves som en grønn lunge i byen
- + Fin snarvei til sentrum
- + Flott akebakke, men barna kræsjer i gjerdet/trærne nederst i bakken
- + Liker arrangementer i parken som utekino
- + Har typisk vært bra graffiti her
- + Kult sted i byen

OVERORDNEDE ANBEFALINGER

Oppgradere og utvide bruk av parken
Forsterke gangforbindelse og orientering
Tilrettelegge for barn

(Kilde: Studio Oslo Landskapsarkitektur et al., 2015, s. 56-57)

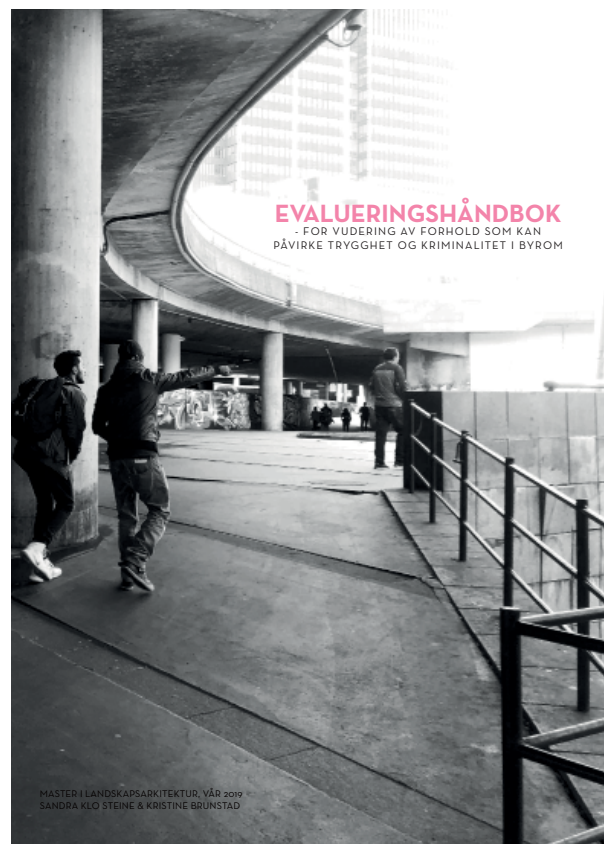
7.5 ANALYSER OG REGISTRERINGER

Denne delen inneholder egne analyser og registreringer av Gartnerløkka. Analysene baserer seg på registreringer som ble utført over tre befaringer til case området. Metoden som ble brukt for registreringer på befaringene var evalueringshåndboken (se eget vedlegg).

Formålet med analysene og registreringene er å få en oversikt over kvaliteter og utfordringer knyttet til eksisterende situasjon i byrommet.

NB! Ettersom vi tar utgangspunkt i tidligere gjennomført medvirkning utgår prinsipp nr. 13 - Medvirkning i analysene.

Det foretas en totalvurdering av de ulike eksisterende forholdene til caseområdet fra 1-5. Dette fungerer som en indikator på hvilke forhold som har størst, og minst, behov for forbedring.

Totalvurdering: ● ● ● ○ ○

01 SOLFORHOLD OG BELYSNING

Det er lite sol som slipper inn på plassen. Som sol/skygge-analysen viser, slipper det nesten ikke inn sollys i rommet i desember eller mars. I juni derimot er det noe mer sol, men det konkluderes med at Gartnerløkka ikke har gode solforhold.

Det er gjort en oppgradering av belysningen på Gartnerløkka siden de tidligere analysene i Parkløftet på Tøyen. Lyktene er skiftet ut og det er bedre belysning med riktig farge og plassering.

Da vi besøkte plassen var hele fem av de nye lyktene allerede ute av drift. Det resulterer i at store partier på plassen er mørklagt. Det var også bare 1 av 3 kunstvegger som var lyssatt. Bortover Brannveien var det delvis god belysning, men også store mørklagte partier.

Det konkluderes derfor med at belysningen er noe mangelfull i dette området og ikke vedlikeholdt. Dersom alle lyktene hadde fungert ville det trolig være god nok belysning til å få god oversikt over plassen. Brannveien derimot, er ikke godt nok belyst i dag.

Belysningen gis ikke mer enn 3 på vurderingen. Selv om det er benyttet riktig type belysning, hjelper det ikke dersom parkløyktene ikke holdes vedlike.

Totalvurdering: ● ● ● ○ ○

21. desember kl. 12

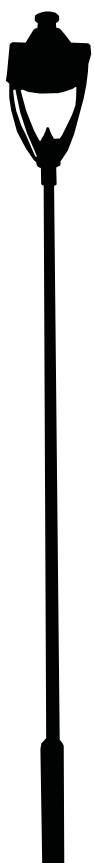
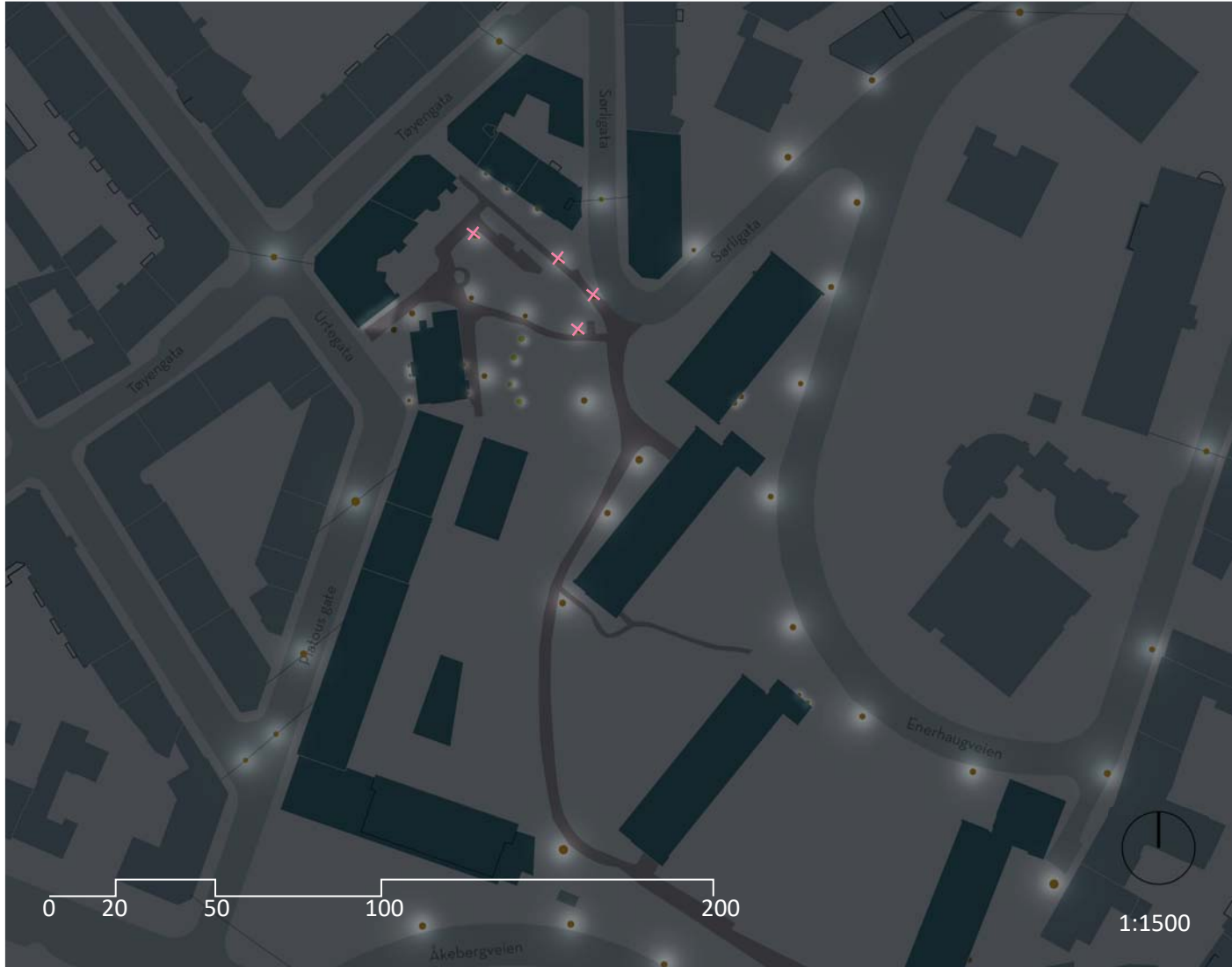

21. mars kl. 12

21. juni kl. 12

Godt belyst nedre del av plassen

Godt belyst midt på plassen, men mørkt i utkanten

Flere lykter som ikke fungerer

02 VEGETASJON

Gartnerløkka oppfattes som en grønn lunge, hvor grønnstrukturen sees på som en av de positive kvalitetene på plassen. Grønnstrukturen er dominert av eldre og høye trær, buskfelt og plenarealer. Trærne hindrer ganske mye innsyn og utsyn, og er plassert primært i randsonen. Noen av trærne ved inngangen til Urtegata breier seg utover og kan føre til trengsel. Området oppleves som mørkt, da trærne skygger for sollyset. Buskkratt gjør at visse deler av området ikke inviterer til opphold. Midt på plassen er det en stor gresskledd helning som flater litt ut i bunnen. Da helningen er bratt er det lite tilrettelagt for aktivitet og det er vanskelig å få gresset til å gro skikkelig.

Gartnerløkka er preget av mye vegetasjon, men for å øke den opplevde tryggheten bør det ryddes opp. Ved å beskjære, eventuelt kutte ned noen trær kan man forbedre sikt, men også få mer sollys på plassen. På den måten kan det redusere skjulesteder og invitere mer til opphold.

Vegetasjonsbruken gis kun 3 i vurderingen. Selv om vegetasjonen gir byrommet et flott grønt preg, hindrer den i stor grad sikt og gjør at parken fremstår mørk. Vegetasjonen må ryddes opp i for å kunne få en høyere vurdering.

TEGNFORKLARING

- Fleksibelt plenareal
- Andre grøntområder
- Stinett
- Prosjektområde
- Trær

Totalvurdering: ● ● ● ○ ○

Foto 35: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign, Parkløftet

Foto 36: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign, Parkløftet

Foto 37: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign, Parkløftet

Teglsteinsdekket har sprukket opp flere steder

Treverket på benkene er skittent og tagget på

03 MATERIALBRUK

Dekket på gangarealene til Gartnerløkka består av rød teglstein med kantsteiner i granitt. Inntrinn i alle trapper består av samme typen rød teglstein, mens opptrinnene er av asymmetriske lengder av granittkanstein. Rekkverket til hovedtrappen er av støpejern. Det finnes også flere typer murer og gjerder på tomta. Murene som tar opp terreng er bygget opp med estetiske natursteinsblokker av granitt, mens murene som går langs tomtegrensen mellom parken og boligblokkene på sørsiden av parken, er av betong. Det er satt opp høye gjerder av treverk mot baksiden av boligblokkene på nordvest siden av parken. Benkene i parken er laget av treverk med grønn maling. Sandkassen er også bygget opp med en treramme.

Natursteinsmuren er robust og har god estetisk kvalitet

Det er i varierende grad brukt robuste materialer i parken. Benkene, tregjerdet og betongmuren er lite motstandsdyktig mot tagging og hærverk. Belegningssteinen og kantsteinene har sprukket opp flere steder. Her kunne det nok med fordel blitt benyttet en annen type dekke. På den andre siden fungerer natursteinsmurene godt, de er veldig robuste og mindre utsatt for hærverk.

Granittkantsteinen er av god, robust kvalitet

Den estetiske kvaliteten på materialvalget er heller ikke tilfredsstillende. Materialene oppleves som grå og gir rommet svært lite.

Materialbruken gis en lav score fordi den estetiske verdien er lav og flere av dem er mindre robuste og motstandsdyktige mot hærverk. Fordi enkelte av materialene er robuste og kan gjenbrukes, høynes vurderingen fra 1 til 2.

Det høye gjerdet er lite estetisk og er sterkt utsatt for tagging

Totalvurdering: ● ● ○ ○ ○

04 FASILITETER

Gartnerløkka har svært lite fasiliteter som legger til rette for opphold over lengre tid. Det er noen benker rundt i parken men de bærer preg av slitasje og for søppel og er derfor lite inviterende å sitte på. Langs Brannveien er det ingen mulighet til å sitte eller oppholde seg.

Sandkassen tar opp mye areal og er ment å brukes til lek, men ettersom det legges brukte sprøyter der, er den lite egnet for barn å bruke. Ellers er det satt opp en søppelbøtte midt på plassen. Det kunne nok ha trengtes noen flere søppelbøtter, spesielt i de delene av parken som er mest forsøplet. Dette gjelder spesielt for nordsiden av parken, hvor det ble observert mest forsøpling.

Fasilitetene på plassen gis den laveste vurderingen fordi det er svært lite tilrettelagt for opphold. Sitteelementene er lite innbydende, det kunne vært flere søppelkasser og det finnes ikke andre fasiliteter utenom disse.

Slitasje, søppel og tagging inviterer ikke til bruk

Benkene bærer preg av slitte materialer

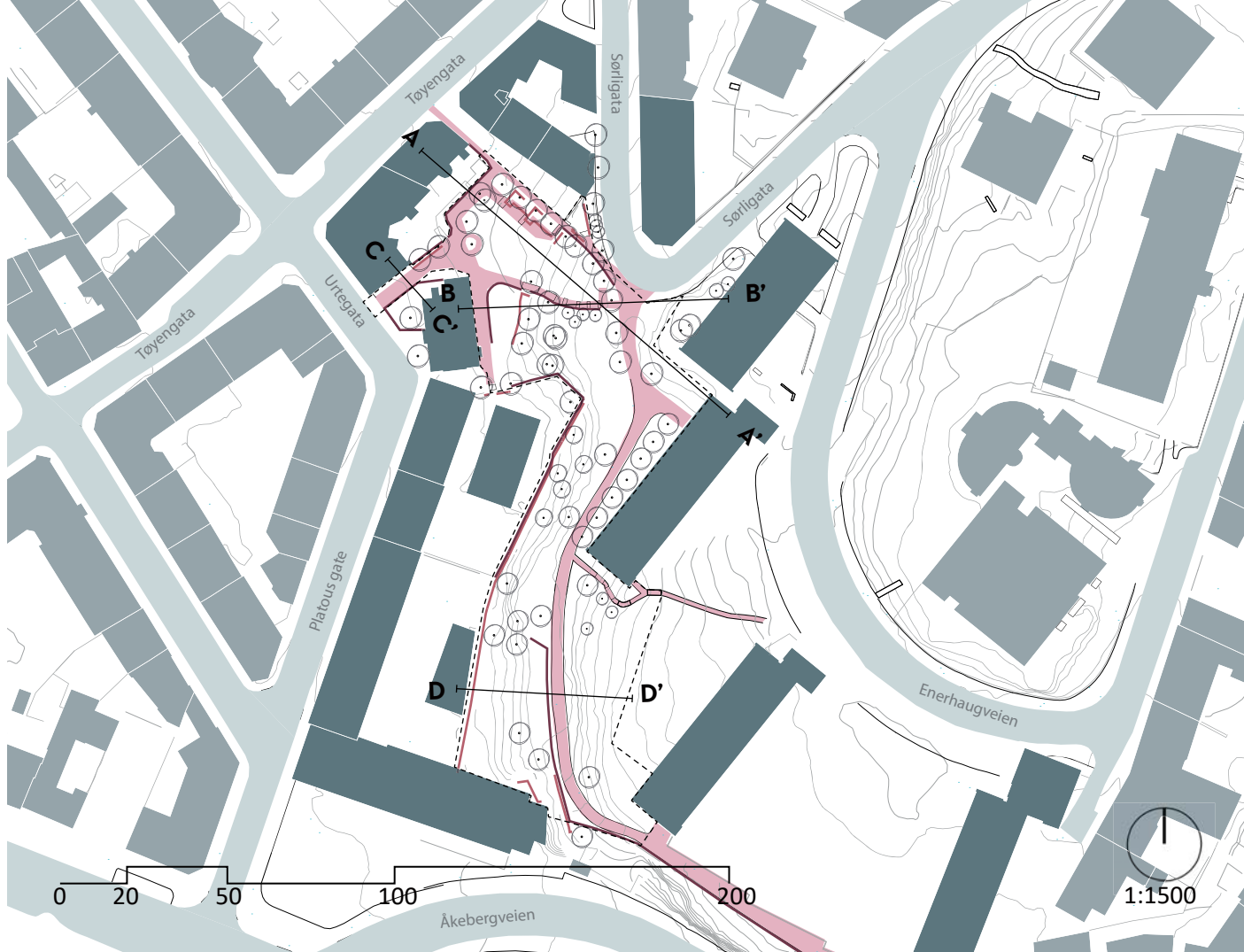
Søppelboksen som står midt på plassen

Sandkassen kan idag ikke brukes grunnet sprøyter

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○ ○

05 ROMSTRUKTUR

Gartnerløkka har en tydelig romavgrensning, omkranset av bygg med varierende høyde. Plassen er trang og preget av bratt terreng som, sammen med trekronene, er med på å avgrense og forme rommet. Rommet er delvis terrassert med flere murer for å hente opp terreng. Oppholdsområdet ved inngangen fra Tøyengata henger lite sammen med resten av plassen, og er litt bortgjemt under trekkene. Her er det sagt i tidligere analyser at det ofte samler seg illegitime brukere. På grunn av trange innganger og bratt helning er det vanskelig å få full oversikt over rommet før man går inn i det, men når man først har entret rommet har man god oversikt over plassen. Brannveien er lagt i terrenget med helning på overside og underside. Treet som er plassert midt på plassen er lett å se spesielt fra inngangen i Urtegate og fungerer som et orienteringspunkt.

Romstrukturen gis en vurdering på 3 av 5. Grunnen til dette er fordi de store terrengforskjellene både er en kvalitet, men også en utfordring.

TEGNFORKLARING

- Gangveier
- Murer
- Gjerder
- Koter
- Trær

Snitt C-C' av inngang fra Urtegate
1:200

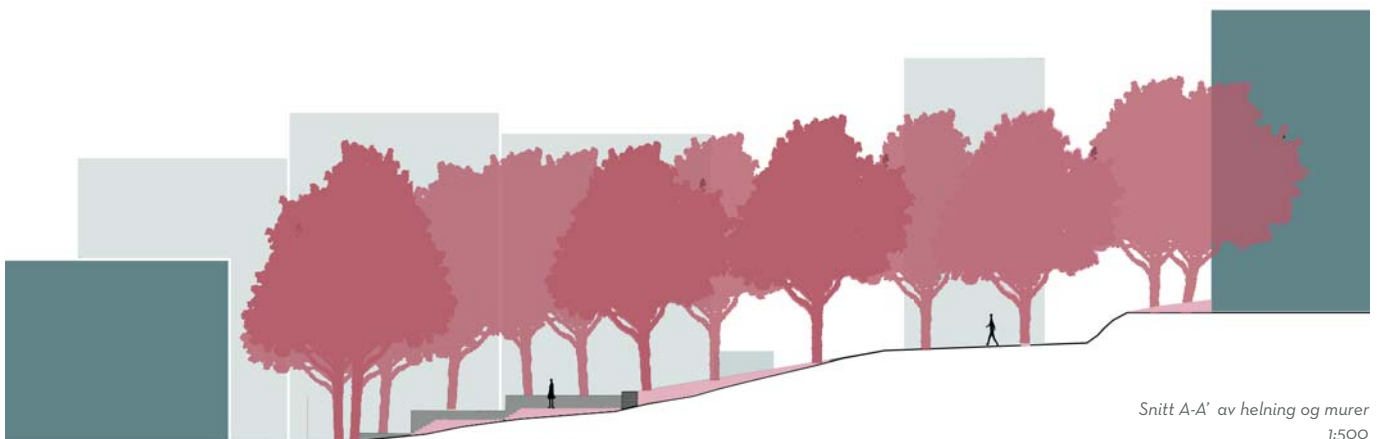
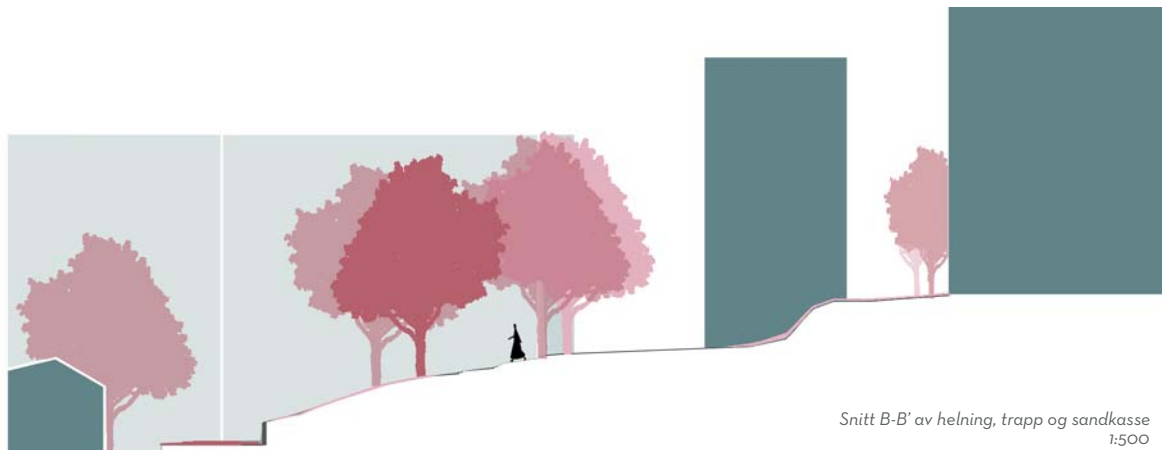
Snitt D-D' av Brannveien
1:500

Totalvurdering: ● ● ● ○ ○

Romavgrrensning

06/07 TILGJENGELIGHET OG ADKOMSTER

TILGJENGELIGHET

Gartnerløkka og Brannveien ligger i et område med store terreng og nivå forskjeller. I tillegg er det svært trangt. Dette gjør det utfordrende å få området universelt tilgjengelig. Som det kommer frem av analysen over finnes det ingen inngang til plassen som er universelt utformet med fall på 1:15 eller bedre.

Det er primært trapper og natursteinsmurer som tar opp terrenget. På nordsiden av plassen går det en gangvei fra Tøyengata og opp til Sørligata som er det nærmeste man kommer en rampe i parken. Denne har likevel et fall på 1:8 som er alt for bratt for rullestolbrukere eller funksjonsnedsettede og langt unna UU kravene i TEK17.

Det å gjøre plassen mer tilgjengelig for alle, inkludert funksjonsnedsettede, blir dermed en av de største utfordringene. Inngangen fra Urtegata har et fall på 1:12 så her kan det være mulig å senke nivået nok til å få et universelt fall. Det bør i tillegg anlegges en rampe opp fra plassen til Sørligata.

Tilgjengeligheten gis laveste score fordi det ikke er tilrettelagt for funksjonsnedsettede på noen måte.

ADKOMSTER

Det finnes totalt fem adkomster til parken:

- O1:** Den ene er fra parkeringsplassen på Brannveien, X : En fra borettslaget Enerhaugen (har ikke bilde)
- O2:** En fra Sørligata
- O3:** En fra Urtegata
- O4:** En fra parkeringen i blindgaten til Tøyengata

Det som kjennetegner nesten alle adkomster er at de er vanskelige å få øye på fra utsiden av plassen, og at det er dårlig sikt fra adkomstene. Se bildene til høyre. Adkomsten fra Urtegata og fra parkeringen i sidegata er nærmest umulig å få øye på. Dette skyldes at adkomstene er trange og at plassen er omgitt av bygninger som hindrer sikt.

Den eneste inngangen som gir noe bedre oversikt er den fra Sørligata. Her står man øverst på plassen, og har dermed god sikt ned og til sidene. Det kan være hensiktsmessig å tydeliggjøre adkomstene og forbedre sikten.

Adkomstene gis laveste score fordi alle, utenom en, er uoversiktlige og preget av trengsel. Dette kan skape utrygge situasjoner.

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○ ○

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○ ○

TEGNFORKLARING

- 1:5 eller brattere
- Brattere enn 1:15
- 1:15 eller slakere
- Ikke UU
- Prosjektområde
- Inngang til park

A

Terrasserte plenarealer med trapper og repos

B

Bratt gangvei som fungerer som "rampe" idag

C

Trapp i bratt terreng er dagens hovedgjennomfartsåre

01

Dårlig sikt til adkomst ved parkering på Brannveien

02

Inngang fra Sørligata

03

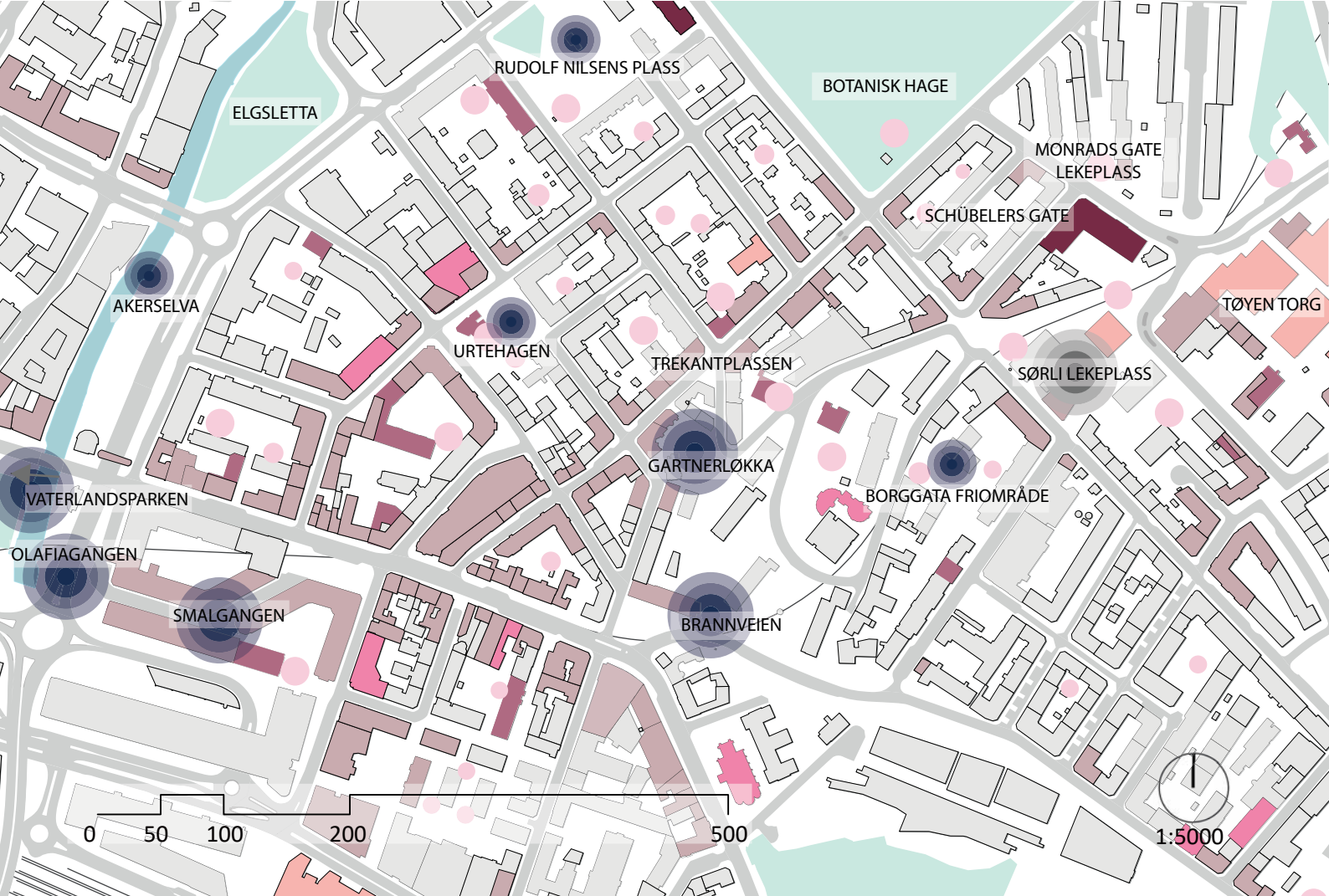
Adkomst fra Urtegata er vanskelig å få øye på

04

Adkomst er vanskelig å få øye på fra gaten

08 OMKRINGLIGGENDE OMRÅDER

Områdene omkring Gartnerløkka er sentrumsnære områder med mye trafikk, næring, barnehager, byrom og kollektivtransport. Det er også mye bolig som tilsier at det er mange mennesker som oppholder seg i, og rundt, Gartnerløkka. Det kan i området sees flere såkalte ”hotspots”, som vil si områder med høy kriminalitet og/eller høy opplevd utrygghet. Disse områdene kan ha innvirkning på prosjektområdet ettersom kriminalitet er dynamisk og kan forflytte seg.

Smalgangen, Vaterlandsparken, Olafiangangen, Akerselva og Urtehagen trekkes særlig frem i dybdeintervjuer og i tidligere analyser som utsatte områder. Her er det problematikk omkring narkotikasalg, vold, illegitime brukere og uønsket oppførsel. Noe av den samme problematikken finner vi igjen på Gartnerløkka.

Grunnen til at omkringliggende områder gis en lav score, er fordi det finnes svært mange områder i nærheten med registrert utrygghet eller høy forekomst av kriminalitet. Dette kan påvirke området i større skala, ettersom det er en risiko for at kriminalitet forflytter seg - selv om flere studier sier at det ikke nødvendigvis er tilfelle.

TEGNFORKLARING

- Grønne offentlige områder
- Vann
- Næring
- Barnehage
- Religion
- Skole
- Offentlig institusjon
- Lekeplasser og sandkasser
- Tidligere utrygt område
- Utrygt område
- Mindre utrygt område

Totalvurdering: ●●○○○

Urtehagen

Vaterlandsparken

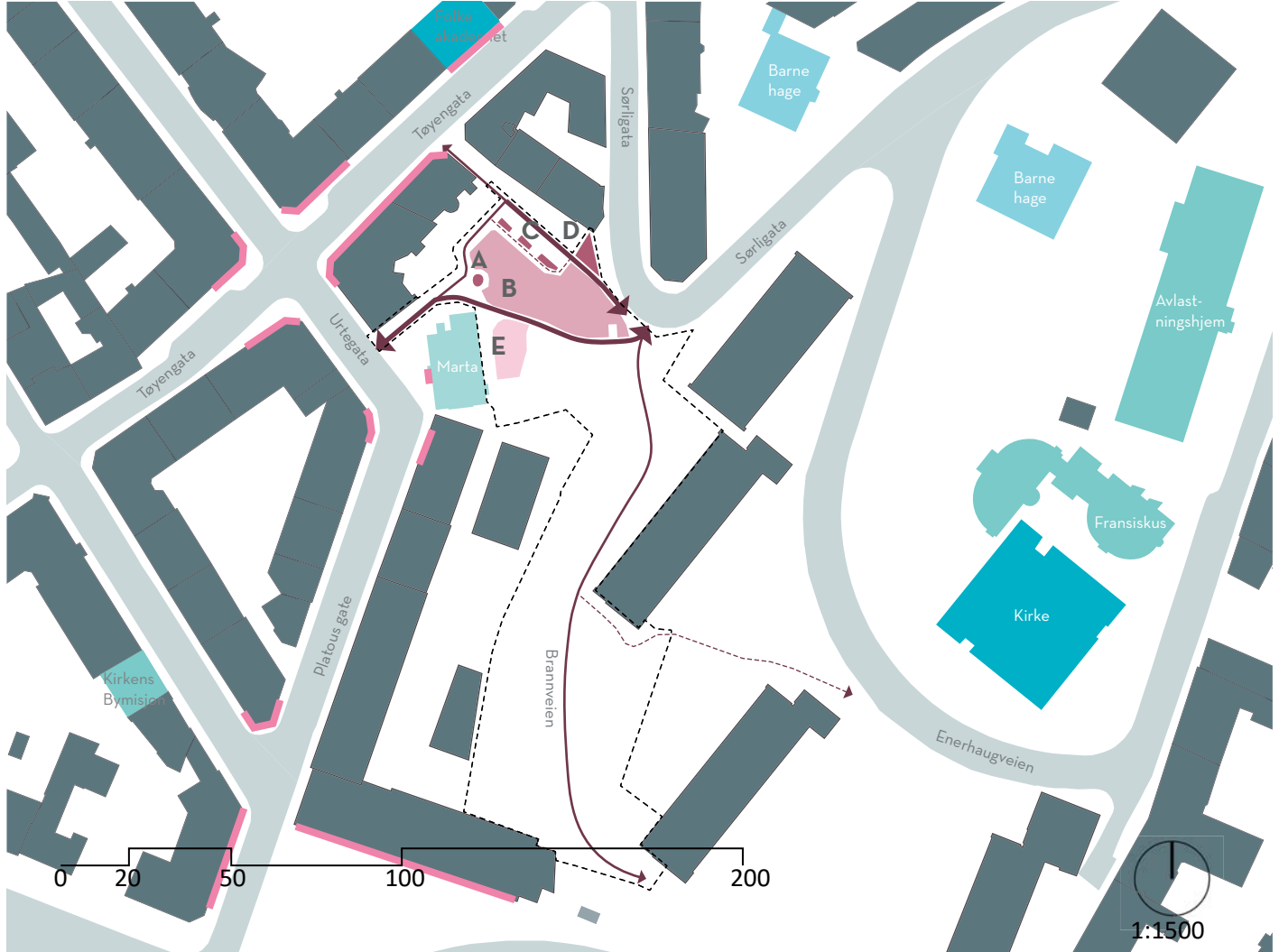

Sørli lekeplass

Olafagangen

9/10/11 AKTIVITET, AKTIVE FASADER OG FUNKSJONER

AKTIVITET

Det er ikke lagt til rette for noen form for organisert aktivitet på Gartnerløkka. Unntaket er dersom MARTE/SAFIR har noen former for arrangement, hvor de benytter utarealet, men dette er i tilfelle ukjent.

I forhold til uorganisert aktivitet benyttes plenarealet i bakken på bildet til høyre til aking på vinterstid. Ulempen her er at barna kræsjer i de høye gjerdene eller treet nederst i bakken når de aker. Sandkassen er også en form for uorganisert aktivitet, men kan som tidligere nevnt ikke brukes grunnet søppel og sprøyter i sanden som er farlig for barn. Benkene legger til rette for opphold, men som tidligere nevnt, er de svært lite inviterende slik tilstanden er idag og plasseringen i randsonene er lite hensiktsmessig da de ligger langt unna gangarealene.

AKTIVE FASADER

Som man ser på analysen er det heller ingen aktive fasader vendt inn mot byrommet. Dette svekker overvåking og sosial kontroll. Mesteparten av servicetilbudene ligger vendt mot gatene. MARTE/SAFIR som ligger på plassen kunne nok i større grad ha vendt seg mot området. Aktivitet og aktive fasader gis lav score fordi det kun er fasaden til MARTE/SAFIR som er vendt mot plassen og fordi det ikke er tilrettelagt for aktivitet idag.

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○

FUNKSJONER

Plassen brukes lite til opphold eller aktivitet idag. Hovedfunksjonen er gjennomfart, da plassen ligger ideelt til i skillet mellom Tøyen og Grønland. Det er derfor høy frekvens av folk som beveger seg gjennom plassen - noe vi også observert de gangene vi har vært der.

Som det kommer frem i medvirkning, og samtaler med Bydel Gamle Oslo, fungerer plassen som et sted for bruk, kjøp og salg av narkotika og alkohol. Dette gjenspeiles i de brukergruppene som ikke bare vandrer gjennom, men som også oppholder seg der over tid. På en av befaringene ble dette observert.

Det finnes en del bygg med ulike funksjoner i nærheten. Spesielt verdt å merke seg er at det ligger tre barnehager med under 5 minutters gange fra plassen (den ene ligger rett utenfor kartutsnittet). I tillegg er det en kirke, et avlastningshjem for demente, en hjelpeorganisasjon, kirkens bymisjon og folkeakademiet i nærheten. Det er også mye servering-, og butikktilbud i de omkringliggende gatene med boliger fra andre etasje og opp.

Funksjoner gis laveste score fordi de mest tilstedeværende funksjonene er rusrelatert kjøp, salg og bruk, samt gjennomfart.

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○

TEGNFORKLARING

- Oppholdsområde
- Fleksibelt planareal
- Sandkasse
- Barnehage
- Kultur
- Sosiale tjenester
- Bolig/servicetilbud
- Prosjektområde
- ➔ Primærgangforbindelse
- ➔ Sekundærgangforbindelse
- ➔ Tertiærgangforbindelse
- Aktive fasader

A

Det er tilrettelagt for opphold på plassen, men det trengs en oppussing

C

Område tilrettelagt for opphold

B

Plenarealet kan brukes til aking og opphold

D

"Trekanten" på plassen ble brukt av rusmisbrukere mens vi var der

E

Sandkassen er en form for uorganisert aktivitet men kan ikke brukes slik den er idag

Tagging på møblering er ikke fjernet

Dekket bærer preg av oppsprekking og slitasje

Manglende reparasjoner på trapper

Søppel sees flere steder i parken

Sprøytespisser på bakken, i sandkasse og i plantebed

12 VEDLIKEHOLD

SKJØTSEL OG VEDLIKEHOLD

Parken bærer sterkt preg av tagging på alt av gjerder, benker og murer. Større deler av dekket på nedre del av parken er oppsprukket og bærer preg av slitasje. I trappen på nordsiden av parken har større flater med belegningsstein blitt fjernet eller sklidd ut, uten å ha blitt reparert. Langs trappen, og i hjørnet nederst, er det også en sterk eim av urin, søppel, sprøyter, røyksneiper i bedene og tomme ølbokser på benkene. Benkene ser svært medtatt ut med falmende maling, sprekker i treverket og tagging.

Fordi vi foretok befaringen på vinterstid var det vanskelig å kunne si noe på skjøtselen av vegetasjonen. Vi så likevel tegn til at det hadde blitt fjernet noen mindre trær i den øvre delen av parken, som tyder på at det utføres jevnlig skjøtsel av vegetasjonen.

Det er absolutt behov for mer systematisk vedlikehold i parken, dette for å unngå ytterligere forfall og akkumulering av problemer. Til tross for at det er tegn til skjøtsel av vegetasjon er det ikke tilstrekkelig så lenge resten av parken oppleves som forsøpelt, nedtagget og oppsprukket. Det kan også være direkte farlig for barn og unge å oppholde seg i parken, så lenge det ligger sprøyter og sneiper i blomsterbedene og sandkassen.

Det gis laveste score på vedlikehold fordi området i aller høyeste grad bærer preg av at det mangler.

Totalvurdering: ● ○ ○ ○ ○

2088
S.V.R. *

14 TERRITORIALITET

SKILLER MELLOM PRIVAT, OFFENTLIG OG HALVOFFENTLIG

Det er satt opp tydelige skiller på plassen mellom hva som er halvoffentlig, offentlig og privat. Som det vises på bildene til høyre er det primært høye lukkede gjerdet eller murer som skiller bygårdene fra parken. Rundt MARTE/SAFIR huset er det satt opp et gjerde som signaliserer at det er privat eiendom.

Skille mellom privat og offentlige områder kan fremme trygghet - hvis det er gjort riktig. De høye gjerdene og murene i parken oppleves mer som vegger og forsvarsverk. Dette hindrer sikt, aktivering av fasader, oppleves som fiendtlig og ekskluderende og gjør at rommet oppleves som enda mer lukket og trangt enn det trenger å være.

Gjerdet på tomte til MARTE/SAFIR er et bedre alternativ. Det er en tydelig markør for overgang mellom privat/offentlig men hindrer ikke sikt. Materialene er robuste og vanskelige å vandalisere fordi det har åpninger og det er i menneskelig skala.

BRUKERGRUPPER PÅ Plassen

Ifølge medvirkningen utført som en del av Parkløft rapporten er Gartnerløkka et samlingssted for misbruk og misbrukere. Dette ble også observert av undertegnede på en av befaringene, hvor de eneste som oppholdt seg over tid på plassen var en gjeng unge menn som brukte narkotiske stoffer.

Tilstedeværelsen av misbrukere og misbruk kan være ekskluderende for andre brukergrupper som opplever dette som ubehagelig eller utrygt, uavhengig av hvor risikabelt eller farlig det er/ikke er. Dette kan også være årsaken til at hovedfunksjonen til plassen er gjennomfart idag.

Det er tydelige skiller mellom offentlige, private og halvoffentlige områder, men det er potensiale til å forbedre overgangene mellom disse skillene. Idag fremstår alle, utenom gjerdet ved MARTE/SAFIR, som ekskluderende. Derfor gis kun 2 i score.

Totalvurdering: ● ● ○ ○ ○

TEGNFORKLARING

- Privat område
- Halvoffentlige område
- Offentlig område
- Prosjektområde
- Eiendomsgrense
- Barriere/skille/avgrensing

01

En stor mur skiller parken fra bygårdene

02

Et høyt gjerde skiller parken fra boligblokkene på andre siden

03

Et lavere og siktvennlig gjerde er benyttet mellom parken og MARTE/SAFIR tomta

Veggkunst ved adkomsten fra Urtegata

Kunstinnslag inne i parken

Veggkunst langs Brannveien

Veggkunst på enden av MARTE/SAFIR bygget

15 IDENTITET

I tillegg til det grønne parkpreget har Gartnerløkka en fremstående urban identitet gjennom kunstneriske innslag. I likhet med resten av Tøyen finnes det utegalleri på Garterløkka og langs Brannveien. Dette er både identitetsskapende for Tøyen og parken i seg selv.

På Garterløkka finnes det tre store graffitiverk og et langt og sammenhengende langs Brannveien. Disse gir plassen et urbant særpreg, som absolutt er en kvalitet verdt å ta vare på.

I tillegg er det satt opp et "fotgjengerskilt", en type kunstinnstallasjon, i randsonen til parken. Det har også blitt hengt opp fuglekasser i noen av trærne i parken, som kan være et symbol på omsorg eller eierskap til området. Disse identitetsskapende objektene bør fremmes og ivaretas i fremtidige prosjektforslag.

De flotte veggmaleriene og kunstneriske innslagene på plassen ansees for å ha en stor verdi, som med fordel kan spilles videre på i et utformingsforslag. Derfor gir vi identitet 4 i vurdering.

Totalvurdering: ● ● ● ● ○

7.6

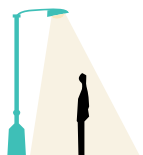
OPPSUMMERING AV ANALYSER OG FORSLAG TIL TILTAK

På bakgrunn av analyser og registreringer har vi gitt de ulike kriteriene en totalevaluering med score fra 1-5, hvor 1=svært lite tilfredsstillende og 5= svært tilfredsstillende. Som vist i rangeringen til høyre, er det mye å ta tak i på Gartnerløkka. Ut fra kriteriene har vi bestemt at det bør iverksettes tiltak dersom totalevalueringen er 3 eller lavere. Gartnerløkka har en rekke kvaliteter, men ved å gjøre en del tiltak vil det trolig bli et mer inkluderende, triveligere og ikke minst tryggere sted.

Medvirkning og identitet er noe som alltid bør ivaretas i planprosesser, men i dette tilfellet er det som sagt gjort en del medvirkning og identiteten mener vi er god. Derfor blir det ikke aktuelt å føre videre tiltak, da vi bruker tidligere medvirkningsresultater og forsøker å fremheve den urbane identiteten på plassen. De kriteriene som har fått dårligst evaluering, (fasiliteter, adkomst, tilgjengelighet, aktive fasader, flerfunksjonalitet og vedlikehold) vil det være nødvendig å gjøre tiltak. Vi ser det også nødvendig å gjøre tiltak på materialbruk, omkringliggende områder og territorialitet. De stedsspesifiserte tiltakene for Gartnerløkka er listet opp på neste side og legger føringer for videre utforming av det fysiske miljøet på Gartnerløkka.

01 Belysning	● ● ● ○ ○
02 Vegetasjon	● ● ● ○ ○
03 Materialbruk	● ● ○ ○ ○
04 Fasiliteter	● ○ ○ ○ ○
05 Romstruktur	● ● ● ○ ○
06 Adkomst	● ○ ○ ○ ○
07 Tilgjengelighet	● ○ ○ ○ ○
08 Omkringliggende områder	● ● ○ ○ ○
09 Aktive fasader	● ○ ○ ○ ○
10 Aktivitet	● ○ ○ ○ ○
11 Flerfunksjonalitet	● ○ ○ ○ ○
12 Vedlikehold	● ○ ○ ○ ○
13 Medvirkning	● ● ● ● ○
14 Territorialitet	● ● ○ ○ ○
15 Identitet	● ● ● ● ○

FORSLAG TIL TILTAK

BELYSNING

- Mer belysning langs Brannveien
- Reparere defekte lykter
- Ny belysning tilpasset den nye utformingen
- Belyse alle veggmalier

ROMSTRUKTUR

- Ivareta treet midt i parken som et orienteringspunkt
- Fremheve viktige siktlinjer
- Flytte oppholdsareal hvor det har bedre kontakt med plassen

VEGETASJON

- Beskjære/fjerne trær og busker som sprrrer for sikt
- Foreslå ny og hensiktsmessig beplantning

ADKOMST

- Tydeliggjøre inngangene til parken
- Forbedre sikt med belysning og utvidelse av adkomstene

MATERIALBRUK

- Ta vare på/gjenbruke gode, robuste materialer
- Oppgradere benker, søppelkasser, tregjerder, dekke
- Fjerne pullerter og sandkasse

TILGJENGELIGHET

- Gjøre plassen mer tilgjengelig ved å ha minst to adkomster som er universelt utformet
- Etablere en ny universell rampe som forbinder det øvre nivået med det nedre nivået av parken

FASILITETER

- Flere sittemuligheter langs Brannveien
- Fjerne sandkasse
- Flere søppelkasser
- Bedre og flere sittemuligheter i parken

OMKRINGLIGGENDE OMRÅDER

- Forsøke å unngå at området forblir en "hotspot" for illegitimt bruk
- Supplere nærmiljøet med funksjoner

MEDVIRKNING

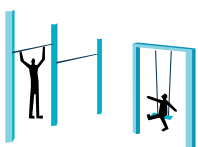
AKTIVE FASADER

- Aktivisere baksiden av MARTE/SAFIR mer
- Fjerne tregjerde mot bakgårder for å øke innsyn
- Fjerne eller redusere størrelsen på muren mot de andre bakgårdene

TERRITORIALITET

- Avgrensning mellom privat, halvprivat og offentlig i mer menneskelig skala
- Legge til rette for ønsket bruk og legitime brukere

AKTIVITET

- Tilrettelegge bedre for barn og lek
- Etablere en ny lekeplass
- Erstatte gateparkeringen med en gang- og sykkelvei for økt gjennomfart
- Etablere et nytt amfi som både kan brukes til opphold og til arrangementer

IDENTITET

FLERFUNKSJONALITET

- Legge til rette for opphold til ulike døg- og årstider
- Skape en fleksibel plass for arrangementer som utekino eller servering

VEDLIKEHOLD

- Systematisk vedlikehold og opprusting av både vegetasjon, belysning, sittemuligheter, søppelopydding og dekke

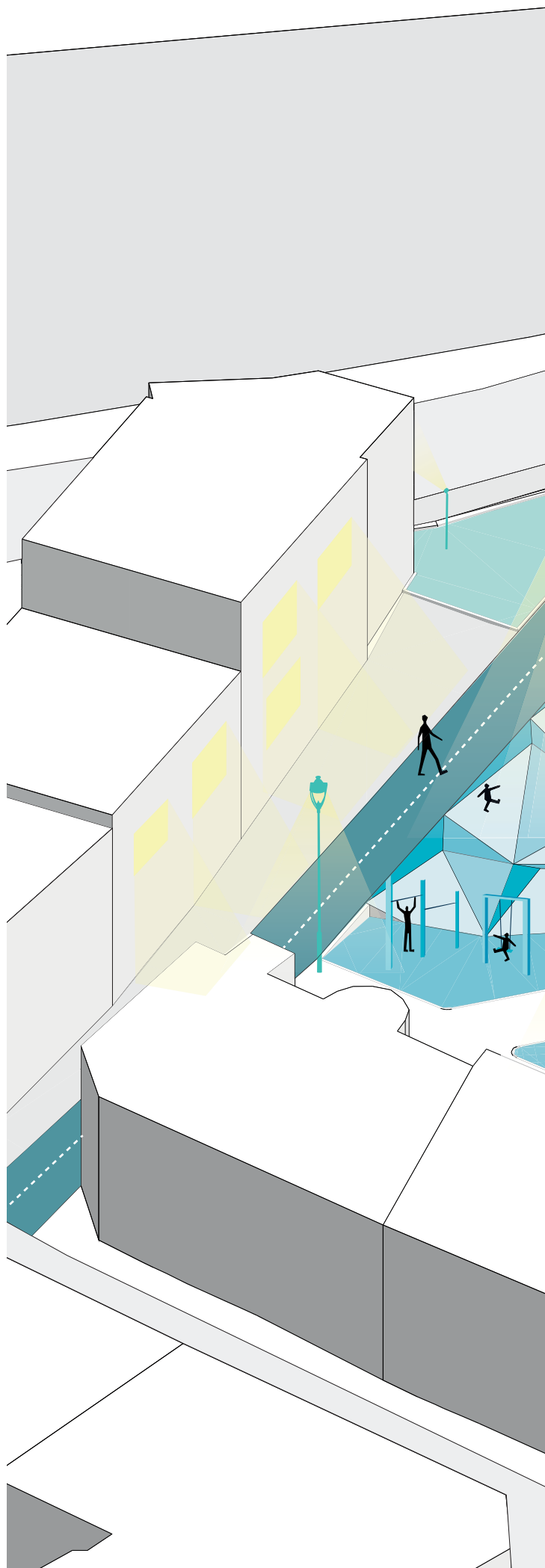
7.7

IMPLEMENTERING AV TILTAK I UTFORMINGSFORSLAG

Formålet med å foreslå en ny utforming av Gartnerløkka er å teste ut ”verktøykassen” med evalueringshåndboken og de foreslåtte 15 prinsippene, målet er å undersøke hvordan et prosjekt styrt av utrygghet- og kriminalitetsforebyggende prinsipper vil fungere i praksis.

Illustrasjonen på de forgående sidene er en aksonometrisk fremstilling av hvilke og hvordan de ulike prinsippene er omsatt i fysiske tiltak på Gartnerløkka. De neste sidene vil gå nærmere inn på hvordan hvert prinsipp, med tilhørende tiltak fra s. 194-195, er tenkt implementert i det nye forslaget.

Deretter vil selve utformingsforslaget presenteres. Det nye utformingsforslaget er ment å være på forprosjektnivå og vil derfor ikke inneholde noen detaljer. Det viktigste har vært å undersøke overføringsverdien til prinsippene og hvordan de kan arbeides med. Forslaget inneholder en illustrasjonsplan, oversiktsplan, høydeplan, illustrasjonssnitt og fotorendringer.

Aksonometrisk fremstilling av utformingsforslaget og hvordan de ulike prinsippene er tenkt iverksatt i praksis

BELYSNING

Dagens belysning er nedrettet, virker ikke blendende, har uniform og god fargegjengivning, som anbefalt i ”Belysningsplan for Oslo sentrum” (Plan- og bygningsetaten, 2009a). Derfor gjenbrukes armaturene som eksisterer på området i dag. Belysningen vil derimot få ny plassering, som tilpasses den nye utformingen av området.

Fasadebelysning:

Fasadebelysning lyser opp omkringliggende bygg og er med på å definere rommets avgrensning. Ettersom det er mange fasader mot Gartnerøkka, anbefaler vi at fasadebelysningen forbedres gjennom endringer på lyskvalitet og antall lyspunkter.

Flerarmaturet mast:

For å belyse opp det nye lekelandskapet velger vi å bruke en høy flerarmaturet mast, med tre armaturer. Denne vil gi god spredning og bedre oversikt. Ved å gi den en god høyde vil det også minske antall skygger og mørke områder.

Parklykt:

Parklykten som allerede er i bruk på plassen beholdes og settes langs bevegelseslinjene. Det anbefales å sette flere langs Brannveien, da det i dag er for lite belysning på deler av denne veien.

Veggmalerier:

I dag er kun én av tre veggmalerier opplyst. Vi ønsker at alle veggmaleriene skal lyses opp for å forsterke plassens urbane identitet og tilknytningen til utegalleriet på Tøyen.

Lys i håndløper:

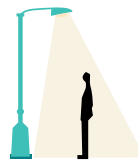
Trapp/rampe belyses ved å legge inn belysning på undersiden av håndløperen, så den lyser ned og ikke blander.

Opplysning av trær:

De gjenstående trærne skal lyses opp på samme måte som i dag. I dag belyses flere av trærne på plassen. Dette ønsker vi å beholde da, trærne fremheves som viktige orienteringspunkt også på kveldstid.

Viktigheten av vedlikehold på belysning understrekes nok en gang. Dagens belysning bærer preg av at flere armaturer ikke fungerer og mørklegger store deler av området. Uten vedlikehold og fungerende lys vil belysning være et kostbart og nytteløst tiltak.

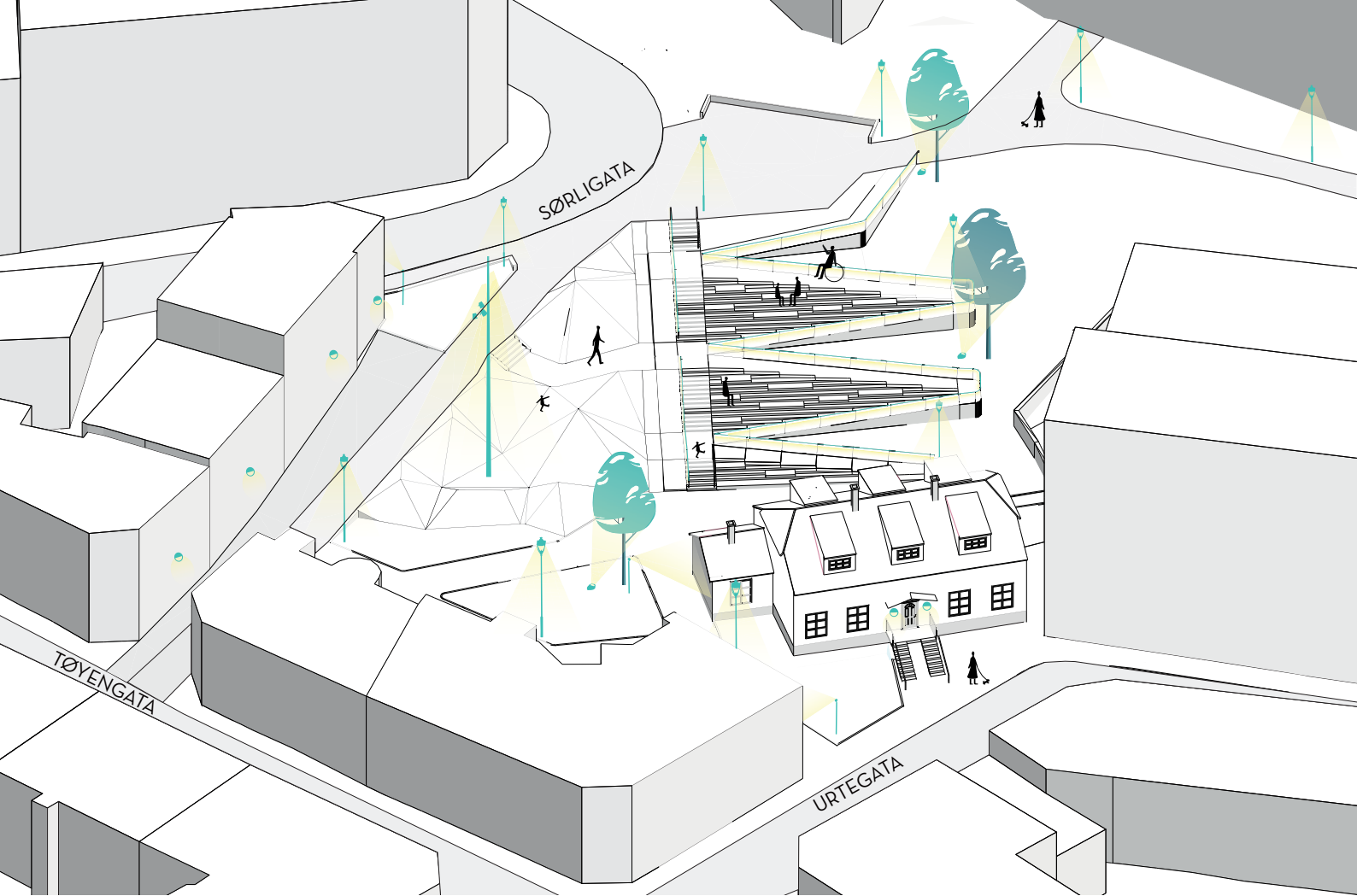
Prinsipp

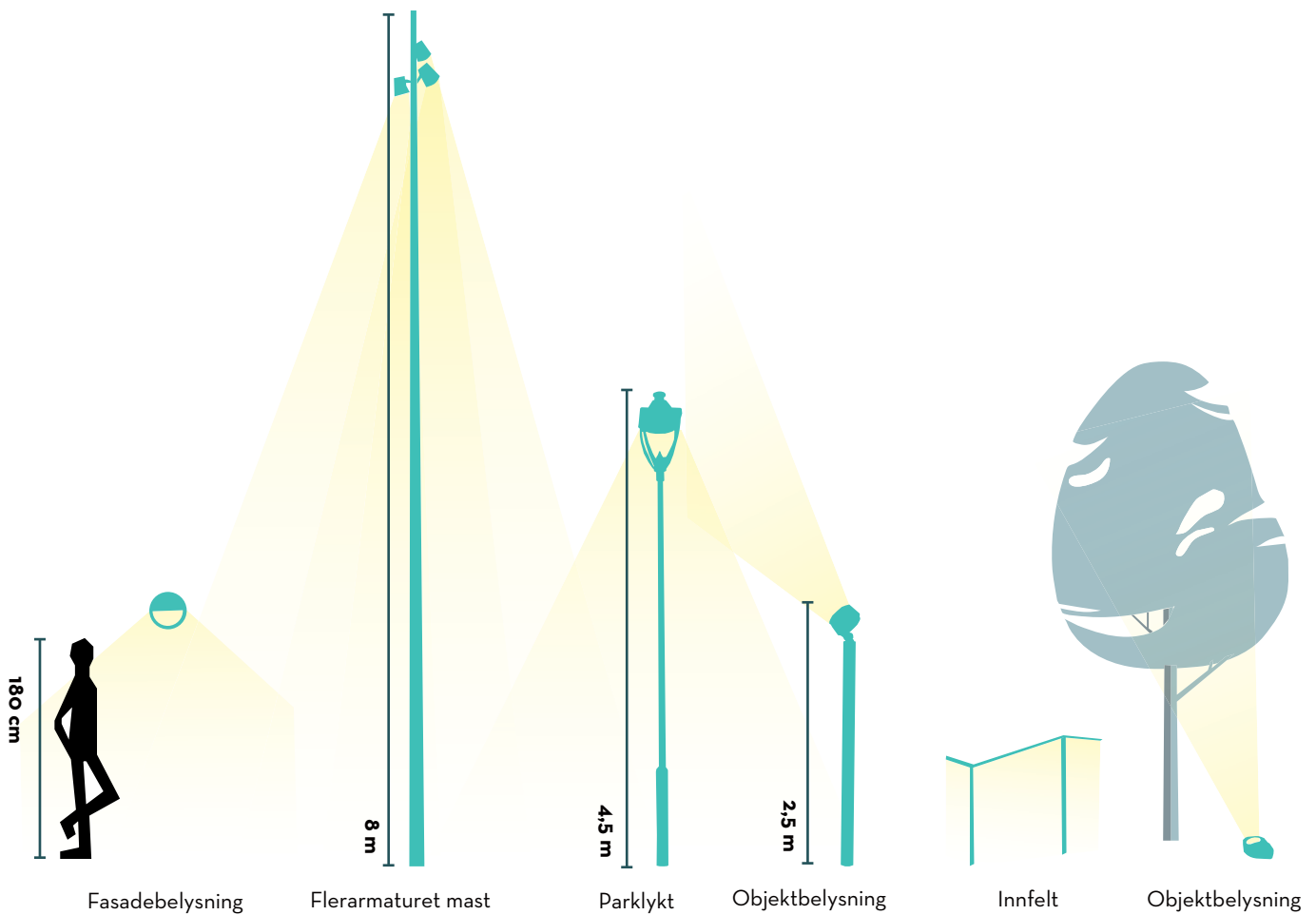
Tiltak

- Mer belysning langs Brannveien
- Reparere defekte lykter
- Ny belysning tilpasset den nye utformingen
- Belyse alle veggmalerier

Aksonometrisk fremstilling av prinsippet "belysning"

Fremstilling av ulike belysning

VEGETASJON

Gartnerløkka fremstår som et grønt byrom i dag, men vegetasjonens tetthet og høyde sperrer for sikt, reduserer tilgang på sollys og skaper ”gjemmesteder”. Vi har derfor fjernet store deler av den eksisterende vegetasjonen. Ved å fjerne 24 trær, samt et og buskkratt over dagens sandkasse og et langs randsonen ved lindgaten fra Tøyengata forbedres siktlinjer, oversikten og tilgang på sollys. Det åpner også for muligheter til annen arealutnyttelse.

For å bevare Gartnerløkkas noenlunde ”grønne preg” har vi etablert et kombinert staude- og buskfelt på ”Trekantplassen” og prydbed mellom rampeløpene. Her er det viktig å bruke lavtvoksende planter for å beholde sikt og minimere skjulesteder. Det er også foreslått å ta bort det tette gjerdet mot de private bygårdene og etablere ny hekk for å opprettholde skjerming og det nyanlagte feltet mellom offentlig og privat område.

Prydbed an bli brukt som søppelkasser for brukte sprøyter, men ettersom de er skilt fra lekeareal og befinner seg på utsiden av rekkverket til rampen, vil det være liten risiko for at barn eller andre kan skade seg dersom dette skulle forekomme.

Prinsipp

Tiltak

- Beskjære/fjerne trær og busker som sperrer for sikt
- Foreslå ny og hensiktsmessig beplantning

Anbefalte arter:

Busk og staudefelt

- Forsythia intermedia 'Nana' E
- Spiraea betulifolia 'Tor' E
- Symphoricarpos 'Arvid' E

Prydbed mellom rampeløp

- Pachysandra terminalis 'Green Carpet' (bunndekker)
- Festuca glauca
- Hosta sieb 'Elegans'

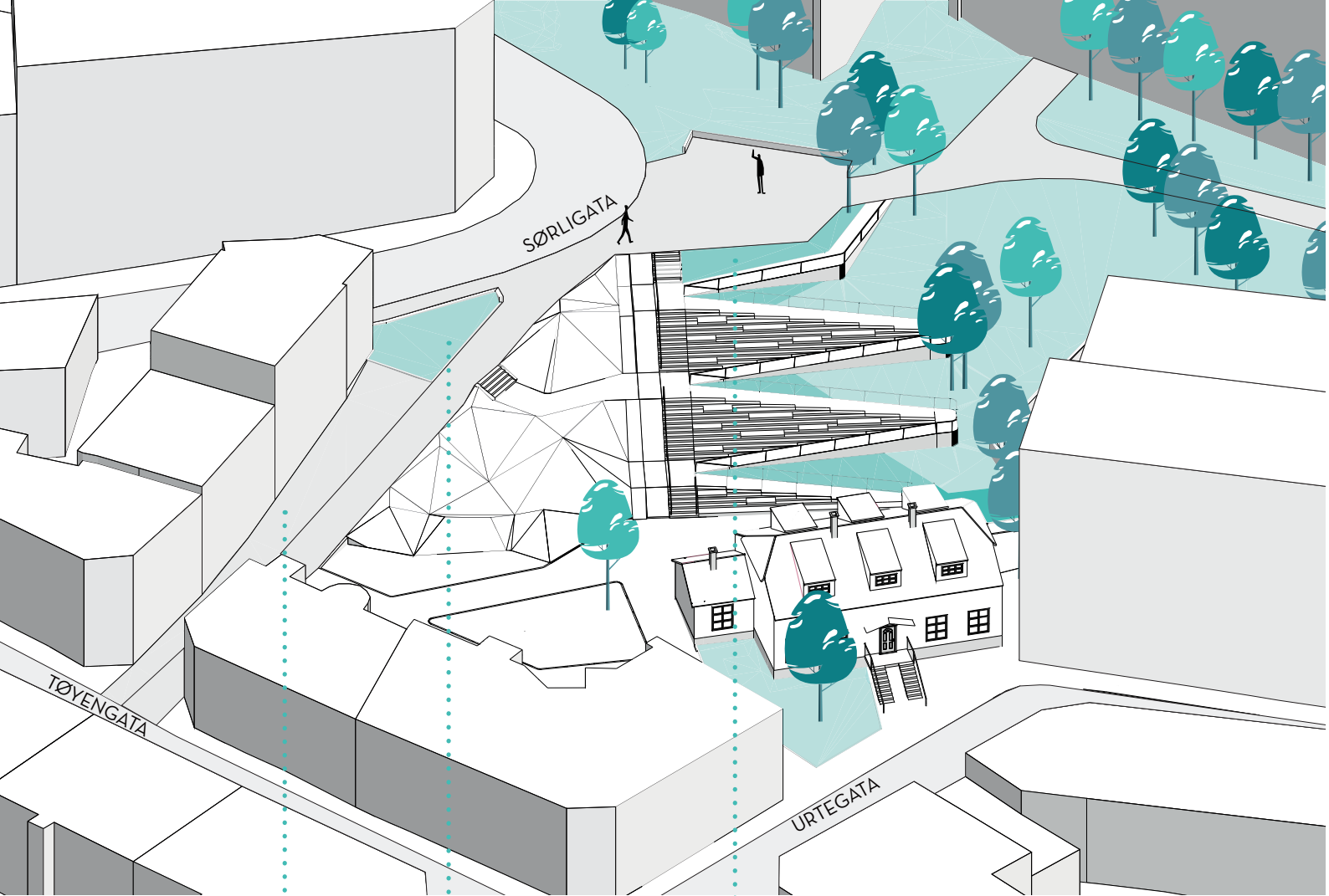
Prydbed over rampeløp

- Pachysandra terminalis 'Green Carpet' (bunndekker)
- Calamagrostis x acutiflora 'Overdam'
- Carex morrowii 'Variegata'

Hekk mot private bygårder

- Buxus sempervirens 'BERGMANNEN'
- Aronia melanocarpa 'Hugin'

Alle de nevnte artene er enten lavtvoksende eller hindrer ikke sikt. Dette er viktig for å unngå at vegetasjonen bidrar til å hindre sikt eller fungerer som skjulesteder. De tilbyr også en pryddverdi til byrommet. Nevnte arter er kun eksempler og kan erstattes med andre arter og varieteter så lenge høyde, tetthet og plassering tas i betraktning.

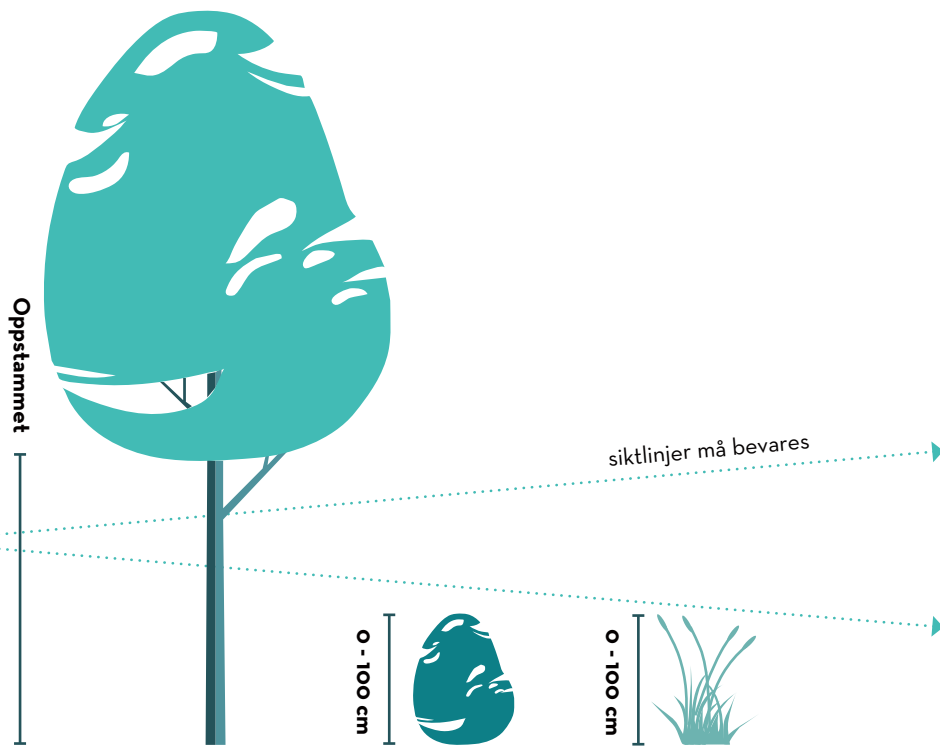

Aksonometrisk fremstilling av prinsippet "vegetasjon"

Blindvei fra
Tøyengata

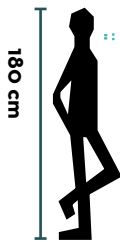
Trekantplassen

pyrbed mellom
rampeløp

Oppstammet

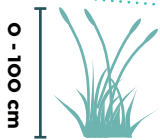
siktlinjer må bevares

180 cm

0-100 cm

0-100 cm

Trær

Busker/hekk

Stauder/blomster

Fremstilling av vegetasjonsbruk

MATERIALBRUK OG FASILITETER

MATERIALBRUK

For at en plass skal inimere risiko for hærverk og vandalisering, bør det brukes robuste materialer med lang levetid. I dag er det blant annet brukt robuste natursteinsmurer og granittkanstein som med fordel kan gjenbrukes i ny utforming. Det bør videre benyttes materialer i av tilsvarende kvalitet og motstandsdyktighet.

FASILITETER

For at et område skal fremstå som attraktivt, bør det brukes fasiliteter som inviterer til opphold og bruk. Med den nye utformingen legges det til rette for flere sitteplasser, søppelkasser og sykkelparkering. Dersom flere tar i bruk området vil det øke den sosiale kontrollen og bli tryggere.

Sitteplassene er plassert på toppen og i bunnen av trappen og i amfiet mellom rampeløpene. Ved å sette ut flere søppelkasser vil det forhåpentligvis føre til mindre forsøpling av området. Sykkelparkeringen kan være med på å aktivere den åpne plassen ved Sørligata.

Prinsipp

Tiltak

- Ta vare på/gjenbruke de gode, robuste materialene
- Oppgradere benker, søppelkasser, tregjerder, dekke
- Fjerne pullerter og sandkasse

- Flere sittemuligheter langs Brannveien
- Fjerne sandkasse
- Flere søppelkasser
- Bedre og flere sittemuligheter i parken

Andre robuste materialer

- betong

+ kan gjenbrukes, robust, lang levetid, - kan tagges på overflatene, ikke miljøvennlig

- treverk

+ estetisk kvalitet, lang levetid, - krever noe vedlikehold, kan utsettes for hærverk

- granitt

+ kan gjenbrukes, estetisk kvalitet, robust, lang levetid

- rustfritt stål

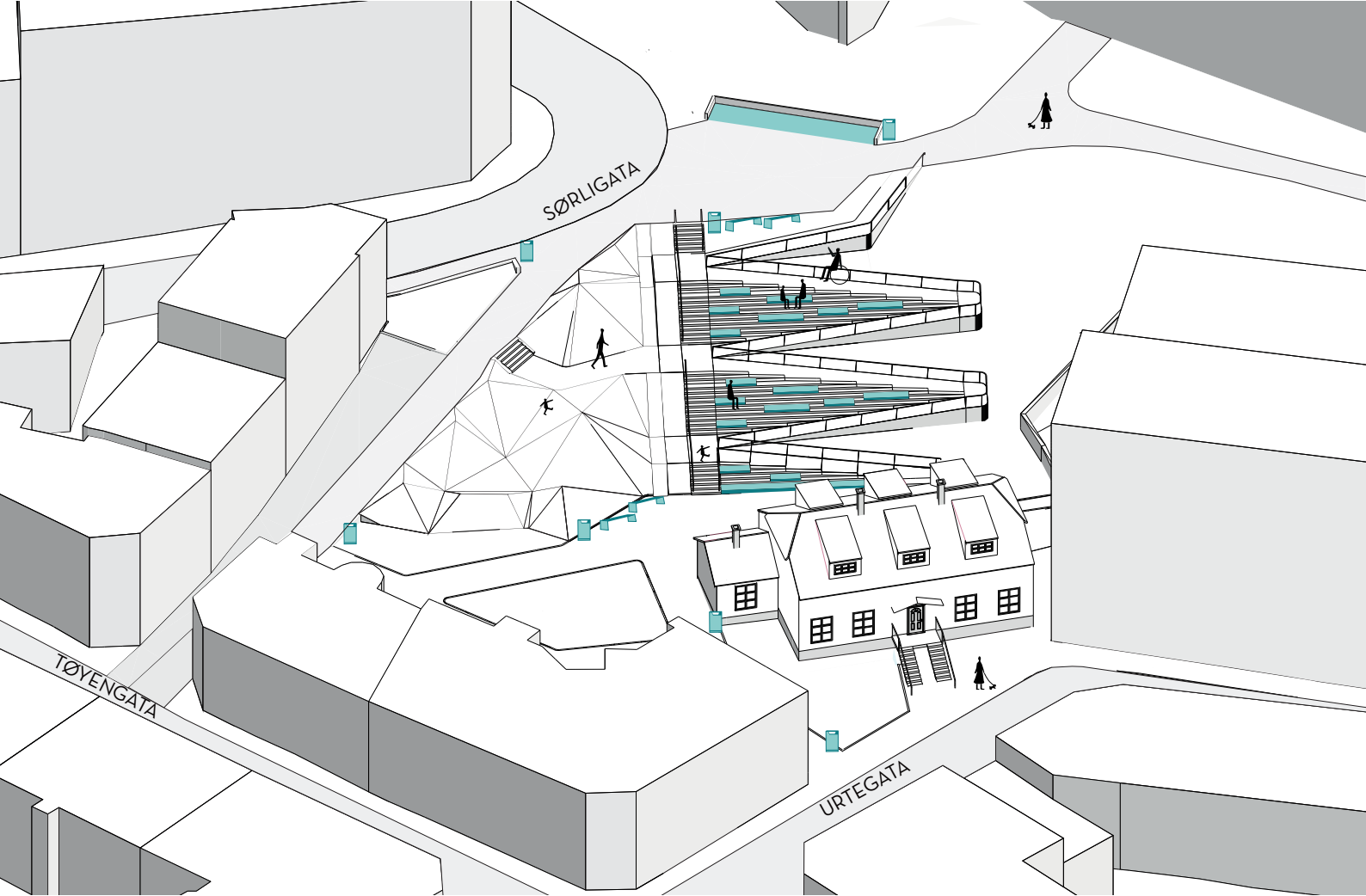
+ lang levetid, robust

- gummidekke

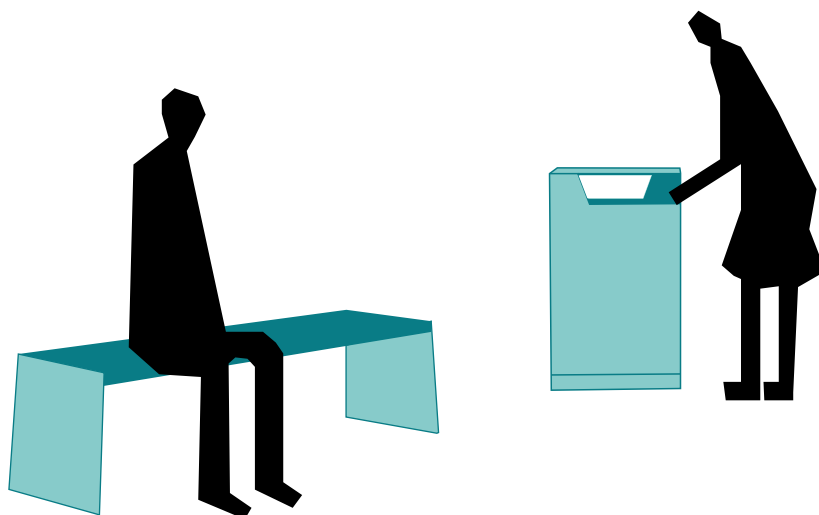
+ lang holdbarhet, lite vedlikehold, kan ikke brukes til å gjemme sprøytespisser eller andre farlige gjenstander, kan resirkuleres,
- kan utsettes for hærverk

- natursteinsheller

+ lang levetid, vanskelig å utøve hærverk

Aksonometrisk fremstilling av prinsippene "materialbruk" og "fasiliteter"

Fremstilling av fasiliteter

ROMSTRUKTUR

Romstruktur handler om hvordan det fysiske rommet oppleves. Elementer som er med på å definere rommet er blant annet bygningsfasader, trekroner, terreng og tydelig sonering. Fra kriminalforebyggende og trygghetsfremmende perspektiv er det viktig at rommet er oversiktlig og lettleselig. Gjennom å bevare viktige siktlinjer, minimere gjemmesteder og sikre god orientering kan leseligheten forbedres.

Romskapende elementer:

Mange av dagens trær er fjernet i det nye forslaget. Til tross for at de er romskapende elementer, kan de ødelegge for viktige siktlinjer. Terrenget i området er med på å definere rommet. Det å åpne opp og forbedre oversikten blir desto viktigere for å bevare sikt når det er store nivåforskjeller.

Orientering:

Treet sentralt på plassen skal bevares og fungerer som et orienteringspunkt som kan sees fra alle adkomstene.

Menneskelig skala:

Vegetasjon, muligheter for opphold og gode bevegelseslinjer er andre viktige faktorer for romstrukturen. MARTE/SAFIR er et bygg i ”menneskelig skala” og gir plassen et særpreg. For å tilrettelegge mer for mennesker har vi gjort om blindveien fra Tøyengata til en ren gang- og sykkelvei. På den måten vil veien være dimensjonert for syklist og gående og være en viktig gjennomfartsåre. Økt gjennomfart øker også sosial kontroll og kan bidra til at flere tar i bruk området.

Sonering:

Tydelig sonering kan tydeliggjøre leseligheten av plassen. Vi har laget en todelt plass med lek og aktivitet på den ene siden, og en ”roligere” side med muligheten for opphold.

Prinsipp

Tiltak

- Ivarseta treet midt i parken som et orienteringspunkt
- Fremheve viktige siktlinjer
- Flytte oppholdsareal hvor det har bedre kontakt med plassen

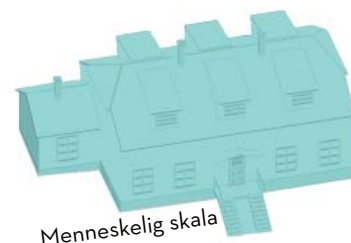

Fremstilling av sikt og orientering

Orienteringspunkt

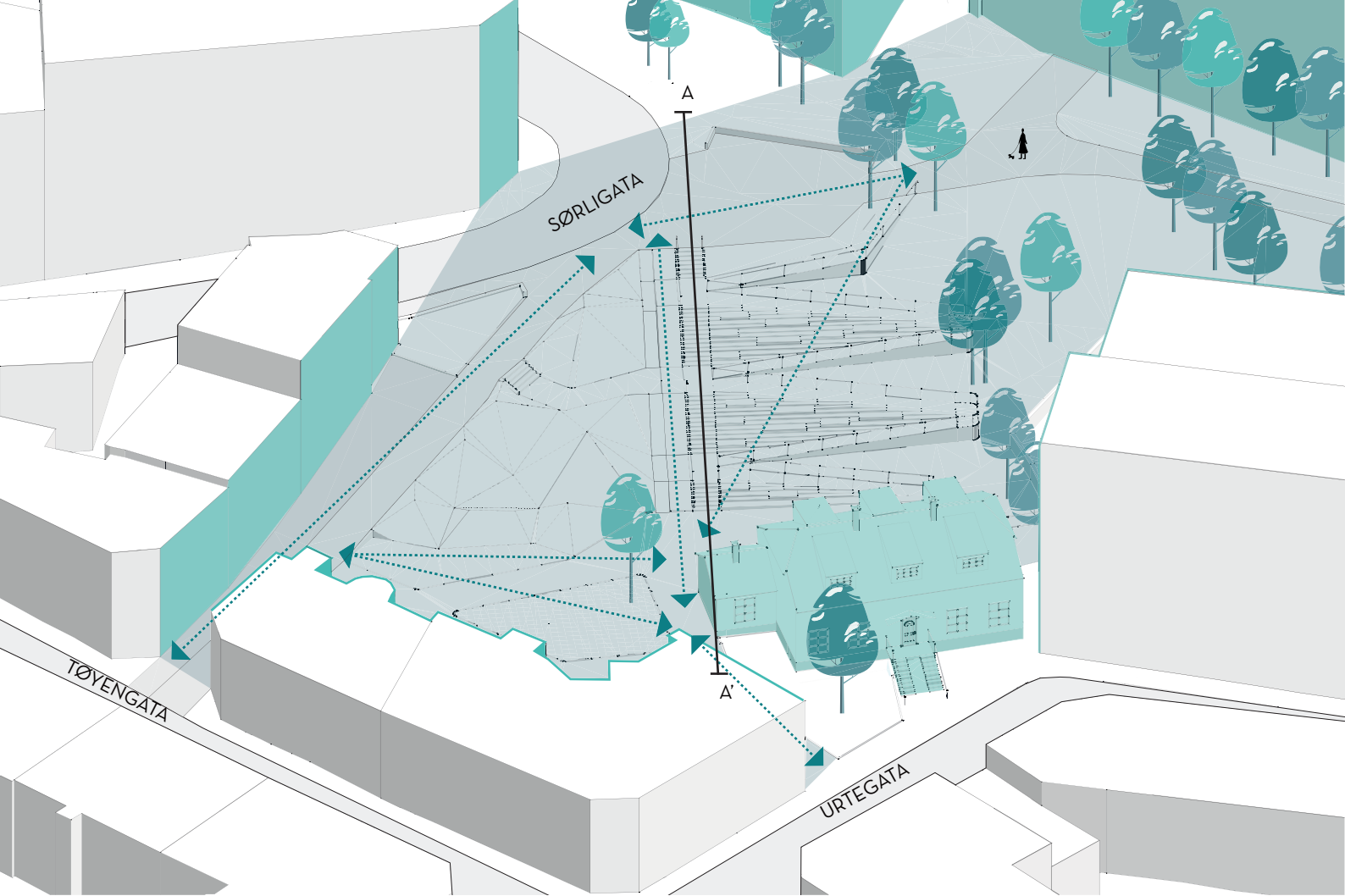
Eksempel på orienteringspunkt

Menneskelig skala

Eksempel på menneskelig skala

Aksonometrisk fremstilling av prinsippet "romstruktur"

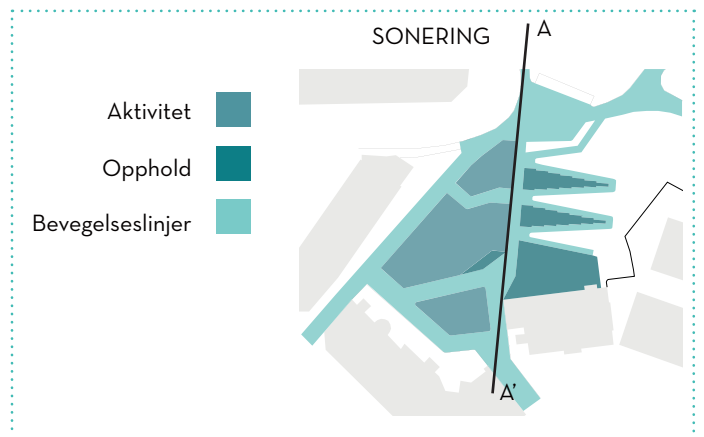

Fig nr: X Fremstilling av sonering

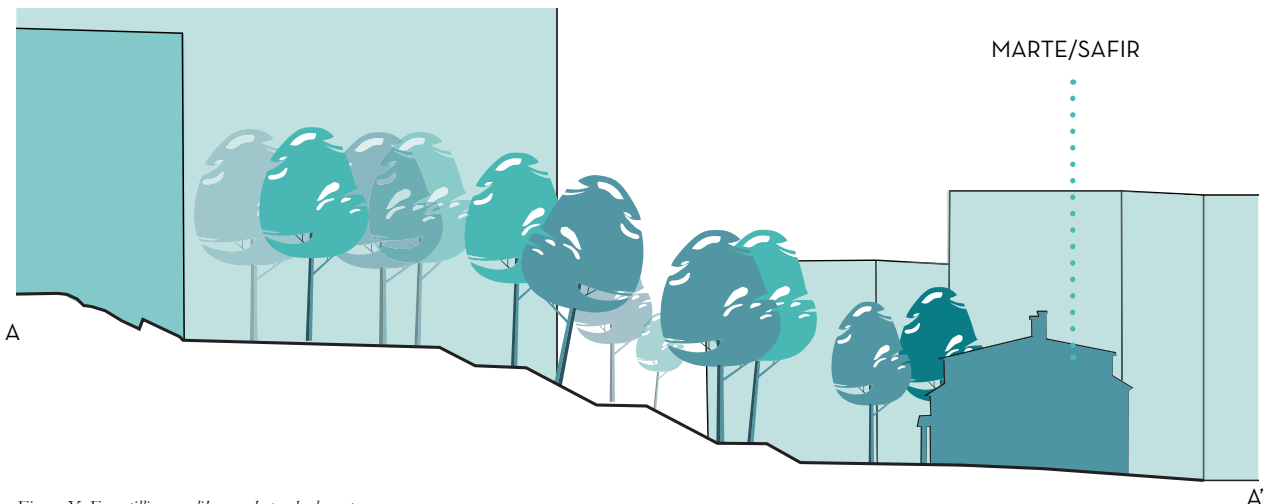

Fig nr: X Fremstilling av ulike romskapende elementer

ADKOMSTKONTROLL OG TILGJENGELIGHET

ADKOMST

Adkomstene til et område skal være tydelig merket og sikten inn på området skal være god. Adkomstene er viktig for sosial kontroll og skal være oversiktlige når man står i rommet. Dette for å ha kontroll over hvem som beveger seg inn og ut av rommet.

Gartnerløkka har to tydelig definerte adkomster fra Urtegata og Tøyengata på nedsiden og en utflytende, mindre definert adkomst med fra Brannveien og Sørligata på oversiden.

Vi har å åpnet opp og utvidet adkomsten fra Tøyengata, som i dag er trang og lite oversiktig. Den nye utformingen gir bedre oversikt og orientering over plassen.

Adkomsten fra Urtegata er vanskelig å dimensjonere annerledes på grunn av tilgrensende bygg. For å forbedre sikten, og motvirke trengsel inn på plassen har vi derfor fjernet et par trær.

Adkomsten fra Brannveien og Sørligata er åpnet opp ved at vi har fjernet noen trær, men også lagt inn en bredere åpning til den nye gang- og sykkelveien.

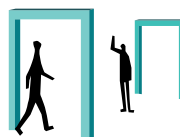
For å tydeliggjøre adkomstene foreslår vi at det settes opp orienterings-skilt, særlig ved Urtegata og Tøyengata. Dette for å få flere til å oppsøke plassen.

TILGJENGELIGHET

For at et område skal være tilgjengelig for alle er det viktig å etterkomme kravene om universielt utforming. Tidligere var ingen av inngangene innenfor UU-kravene. Derfor er adkomsten fra Urtegata universielt utformet i den nye utformingen. Vi har også lagt en rampe fra plassen og opp til Sørligata, så alle kan bevege seg gjennom området.

Tilgjengeligheten forbedres også for syklister og gående, ved å etablere en ny gang- og sykkelsti og en ny trapp som er sklisikker. På å den måten kan det bli attraktivt for flere å bevege seg gjennom plassen.

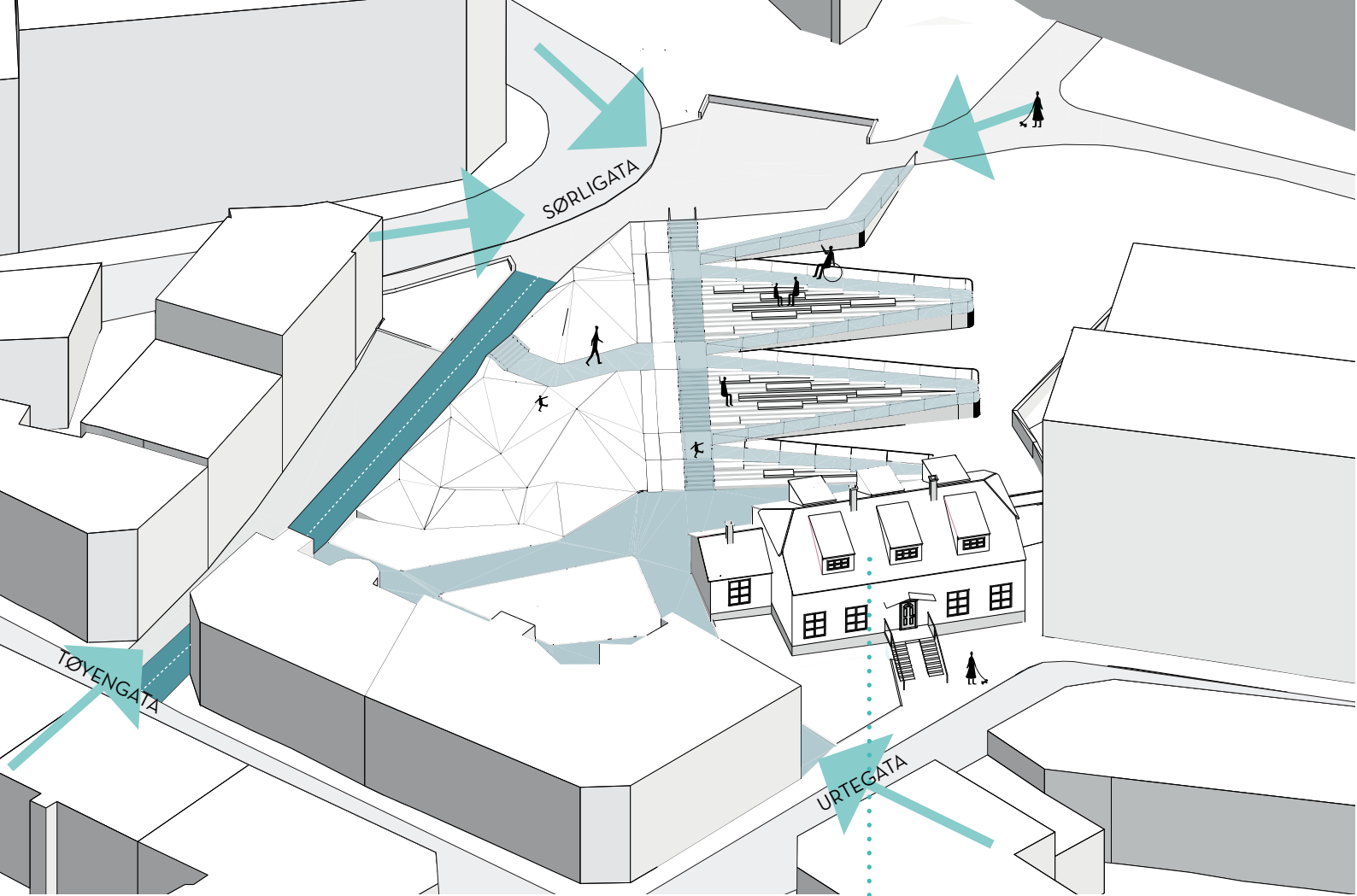
Prinsipp

Tiltak

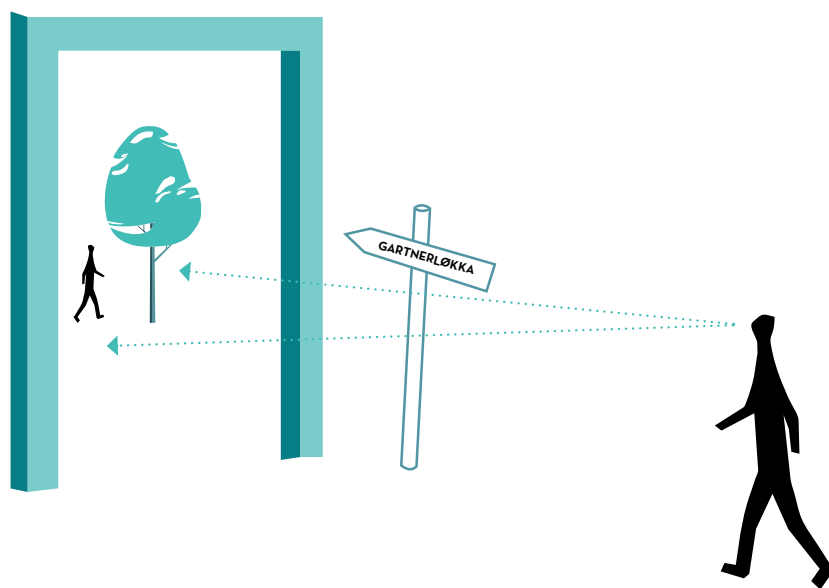
- Tydeliggjøre inngangene til parken
- Forbedre sikt med belysning og utvidelse av adkomstene

- Gjøre plassen mer tilgjengelig ved å ha minst to adkomster som er universelt utformet
- Etablere en ny universell rampe som forbinder det øvre nivået med det nedre nivået av parken

Aksonometrisk fremstilling av prinsippene "Adkomst" og "Tilgjengelighet"

MARTE/SAFIR

Fremstilling av adkomstkontroll

AKTIVE FASADER, AKTIVITET OG FLERFUNKSJON

AKTIVE FASADER

Vi anbefaler at baksiden av MARTE/SAFIR aktiveres med for eksempel uteservering. På den måten vil plassen tas mer i bruk og muligheten for opphold vil forbedres. Videre ønsker vi at de andre tilgrensede fasadene skal være mindre defansive og bytte ut de høye "upersonlige" gjerdene og murene med smijernsgjerder og hekker lignende det utenfor MARTE/SAFIR i dag.

AKTIVITET

Tilstedeværelse av mennesker er et av de viktigste tiltakene for å forebygge kriminalitet og utrygghet. Vi har omgjort store deler av plassen til lek og aktivitet for barn og unge. På den andre halvdel av plassen er det etablert et amfi med flere sitteplasser som kan brukes i forbindelse med opphold og arrangementer. Tilrettelegging for ulike brukergrupper bidrar til trivsel, naturlig overvåkning og inkludering.

FLERFUNKSJON

Et flerfunksjonelt byrom skal være attraktivt til alle døgnets tider gjennom alle årstider. For at denne plassen skal være attraktiv på kveldstid må det først og fremst fokuseres på bruk av belysning. Utenom belysning bør det vurderes å aktivere MARTE/SAFIR som et oppholdssted også på kveldstid. Baksiden av MARTE/SAFIR har en flerfunksjonell plass som kan brukes til ulike arrangementer og amfi er derfor rettet mot denne plassen.

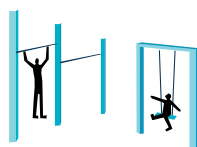
På vinteren vil det kunne være mulig å ake i lekelandskapet og ikke minst i sklien vi har lagt langs trappeløpet. Videre er det viktig å påpeke at det trengs drift av området på vintertid i form av brøyting og strøing av gang- og sykkelstien og rampen. Lekelandskapet kan fungere som snøepot på vinteren.

Prinsipp

Tiltak

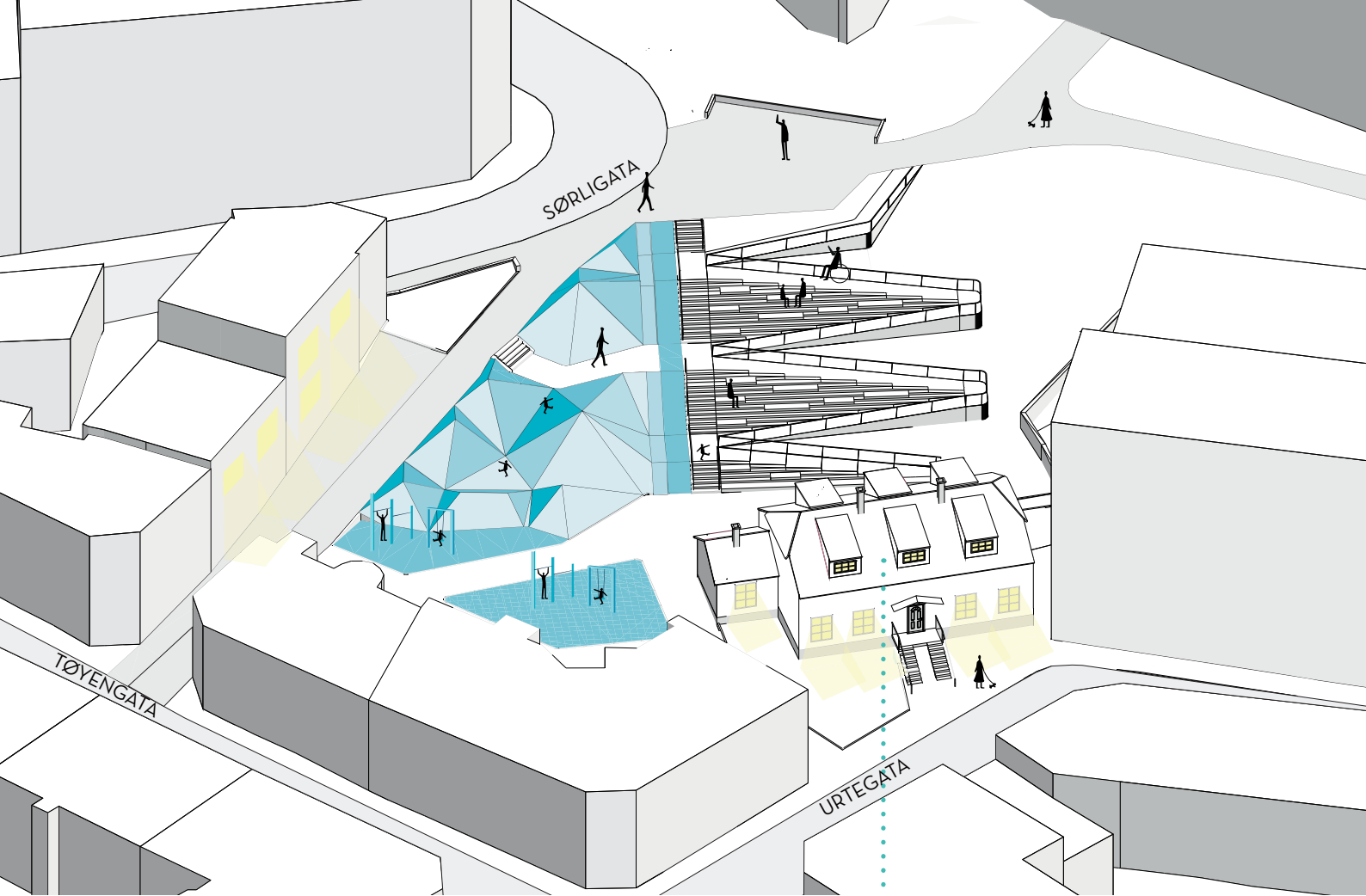
- Aktivisere baksiden av MARTE/SAFIR mer
- Fjerne tregjerde mot bakgårder for å øke innsyn
- Fjerne eller redusere størrelsen på muren mot de andre bakgårdene

- Tilrettelegge bedre for barn og lek
- Etablere en ny lekeplass
- Erstatte gateparkeringen med en gang- og sykkelvei for økt gjennomfart
- Etablere et nytt amfi som både kan brukes til opphold og til arrangementer

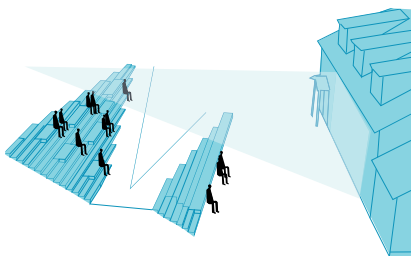

- Legge til rette for opphold til ulike døgn- og årstider
- Skape en fleksibel plass for arrangementer som utekino eller servering

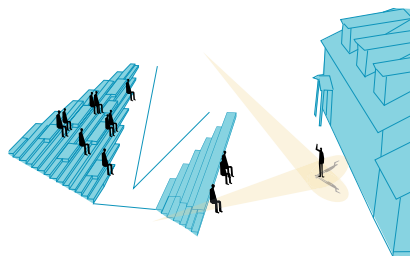

Aksonometrisk fremstilling av prinsippene "Aktive fasader", "Aktivitet" og "Flerfunksjonalitet"

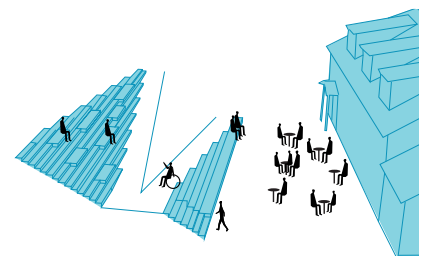
MARTE/SAFIR

Fremstilling av utekino på flerfunksjonell plass

Fremstilling av arrangement på flerfunksjonell plass

Fremstilling av uteservering på flerfunksjonell plass

VEDLIKEHOLD

For at et område skal holde seg attraktivt og funksjonelt over tid, er det viktig med systematisk vedlikehold og jevnlig opprusting. Vi kunne se at belysningen som er relativt ny allerede er defekt. Dette må prioriteres. God utforming vil være mister sin funksjon uten vedlikehold av elementer. Vegetasjon, belysning, sittemuligheter, søppelhåndtering og dekke er typisk utsatte elementer som bør opprustes jevlig.

Vedlikehold henger sammen med materialbruk, og det blir derfor enda viktigere at materialene er robuste, som tidligere nevnt.

Vegetasjon kan fort bli overgrodd og ødelegge for sikt, skape gjemmedsteder og såkalte ”mørke” områder. Dette må derfor skjottes jevnlig, og er viktig spesielt i sommerhalvåret.

Belysning må vedlikeholdes og skiftes ut så snart en lykt slutter å virke. Ved at en lykt ikke fungerer mørkegges deler av området som kan føre til utrygghet.

Dersom benker og andre sittemuligheter er ødelagte eller tilgriset kan det føre til mindre bruk og svekket sosial kontroll.

Jevlig tømning av søppelkasser og opprydding er nødvendig for å holde attraktiviteten oppe.

Oppsprukne dekker og nedslitte arealer kan gi en oppfatning av at område tas lite vare på og føre til mer hærverk og vandalisme.

Drift og vedlikehold blir derfor viktig for å opprettholde et attraktivt og inviterende område etter ferdigstilling av ny utforming på Gartnerløkka.

Prinsipp

Tiltak

- Systematisk vedlikehold og opprusting av både vegetasjon, belysning, sittemuligheter, søppeloppydding og dekke

TERRITORIALITET

Gartnerløkka er i dag en ”grønn lunge” i byen, men er preget av illegitime brukere. Det er kanskje en av grunnene til at de tilgrensede, private bakgårdene har satt opp høye, tette gjerder, og isolert seg bort fra plassen. For å skape territorialitet er det anbefalt å ha tydelig avgrensning mellom privat, halvprivat og offentlige områder. Likevel bør utformingen av overgangene være nøye gjennomtekt slik at ikke oppleves som fiendtlige. Dette kan påvirke trygghetsfølelsen og prege helhetsinntrykket av område (Gehl, 2010, s. 111). Vi har i den nye utformingen byttet ut de høye, defensive gjerdene med lavere smijernsgjerder og hekk. På den måten vil det fortsatt være et fungerende skille, men gi en estetisk kvalitet i menneskelig skala til området.

For å øke territorialitet hos legitime brukere, bør det tilrettelegges bedre for dem. Vi har valgt å tilrettelegge for barn og unge, på bakgrunn av medvirkning, som står i stor kontrast til hvem som bruker området i dag. På den måten vil det sannsynligvis oppleves som mindre attraktivt for illegitime brukere å oppholde seg der.

Prinsipp

Tiltak

- Avgrensning mellom privat, halvprivat og offentlig i mer menneskelig skala
- Legge til rette for ønsket bruk og legitime brukere

7.8

NYTT UTFORMINGSFORSLAG

Det nye forslaget til utforming av Gartnerløkka legger særlig vekt på å tilrettelegge for ulike brukergrupper, aktivitet og flerfunksjonell bruk. Målet er at plassen skal oppleves som inkluderende, trygg og lite egnet for lysky aktiviteter til alle døgnetts tider.

HOVEDGREP

- Universell trapp- og rampekonstruksjon med amfi
- Flerfunksjonell plass utenfor MARTE/SAFIR
- Oppgradert belyningsplan
- Lekeplasser og aktivitetslandskap
- Forbedrede adkomster

Det nye lekelandskapet i betong og den nye trapp - rampe konstruksjonen med sitteamfi er de to største terreng- og utformingsmessige grepene i prosjektet. I tillegg er adkomstene blitt bredere og mer oversiktlig, siktlinjene er forbedret, det er tilrettelagt for flerfunksjonelt bruk på plassen utenfor MARTE/SAFIR som eksempelvis utekino eller uteservering, belyningen suppleres, parkeringen fjernes og erstattes med en ny kombinert gang- og sykkelvei og det tilrettelegges mer for barn og barnefamilier med nye lekeapparater på gummilandskap.

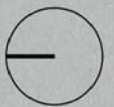
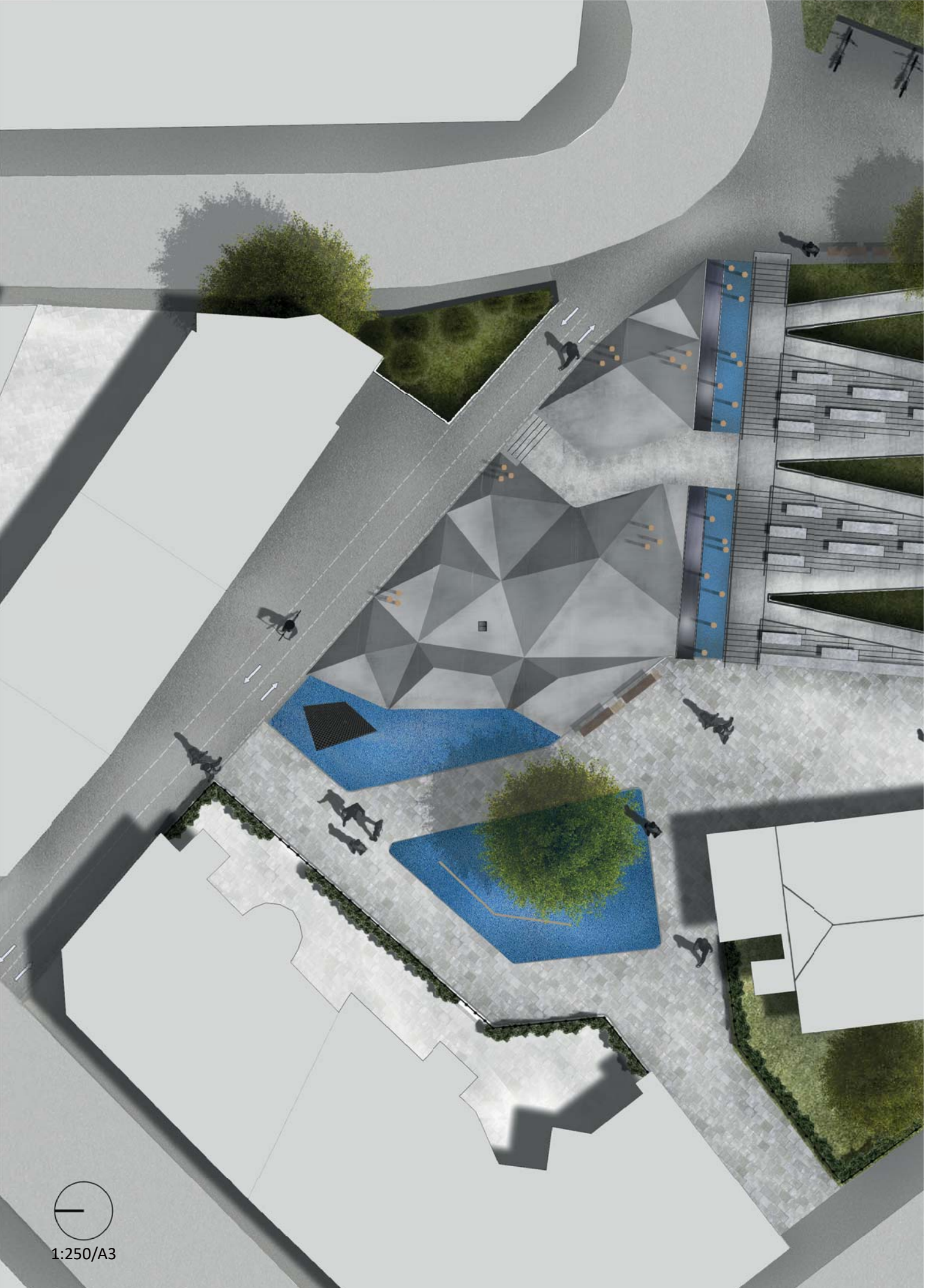

Visuell fremstilling av det nye utformingsforslaget til Gartnerløkka

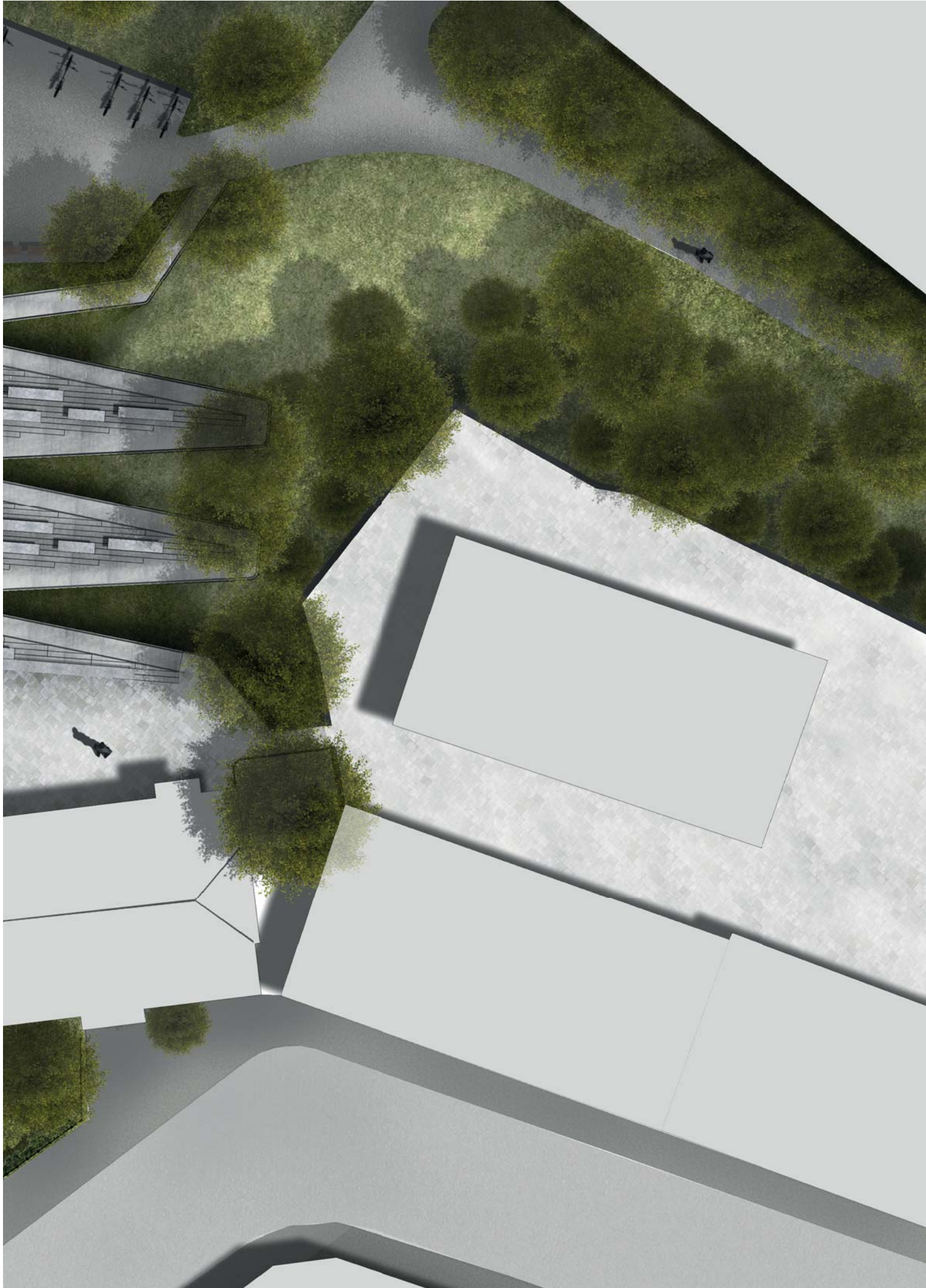

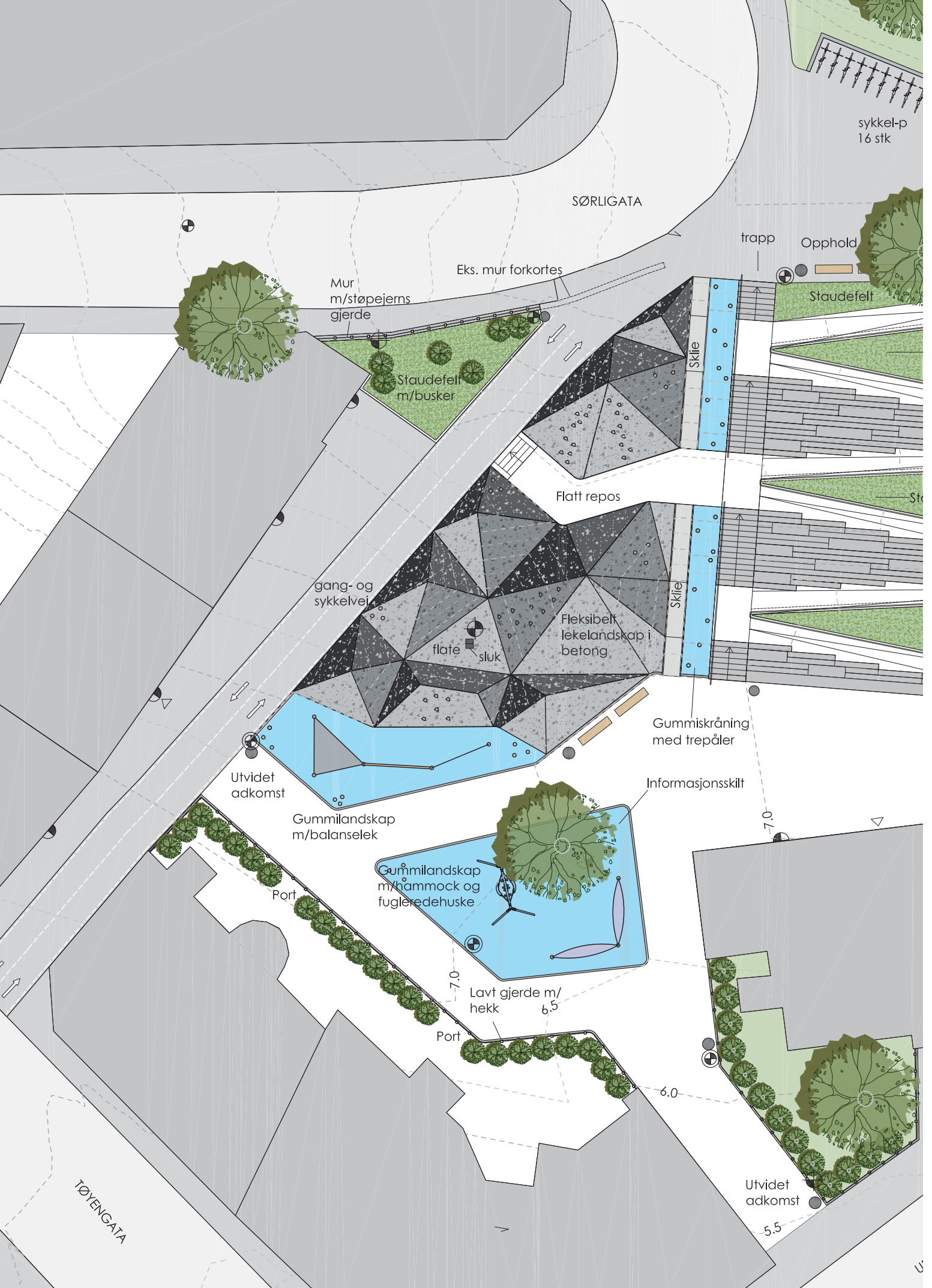

1:250/A3

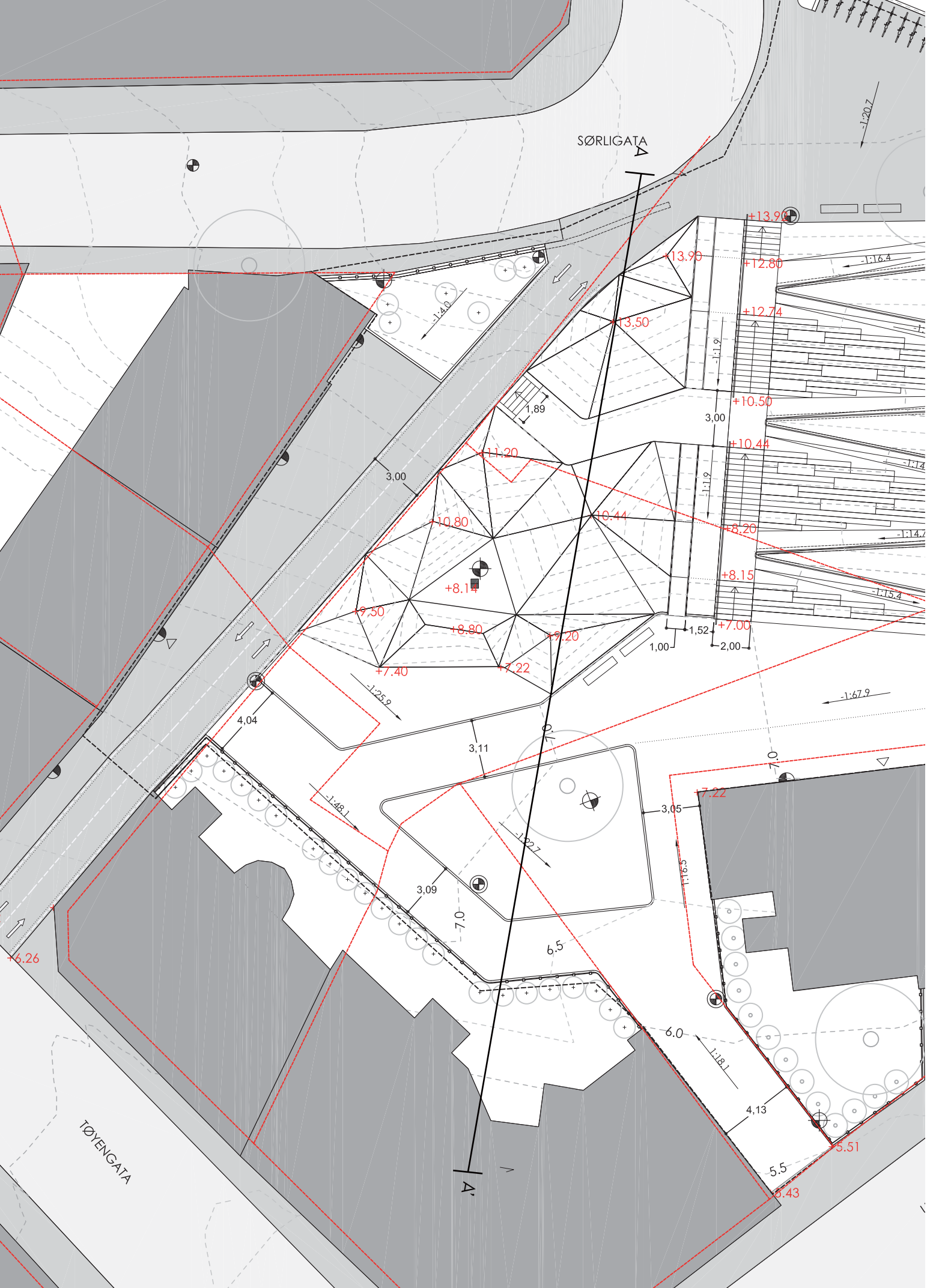

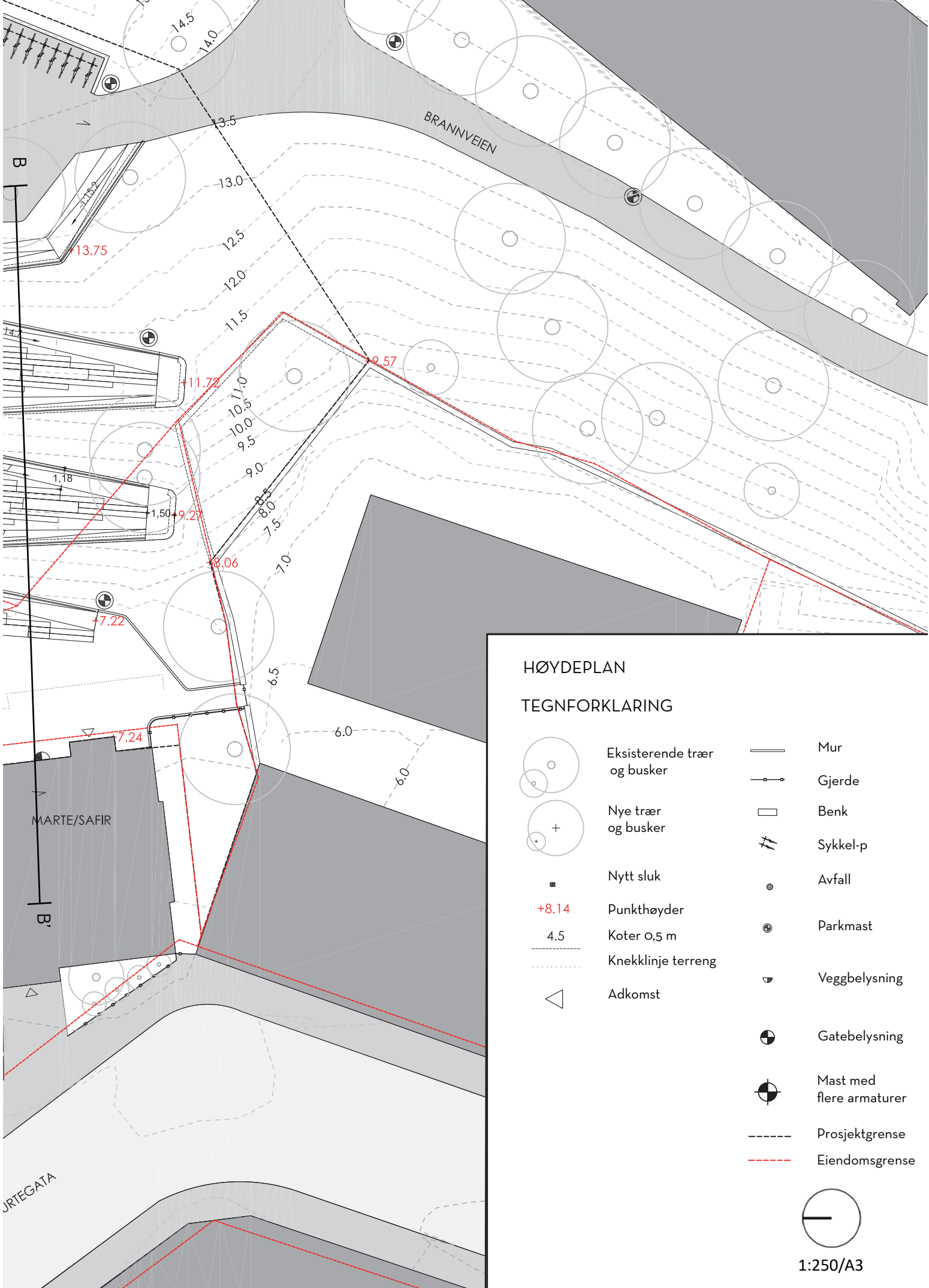

HØYDEPLAN

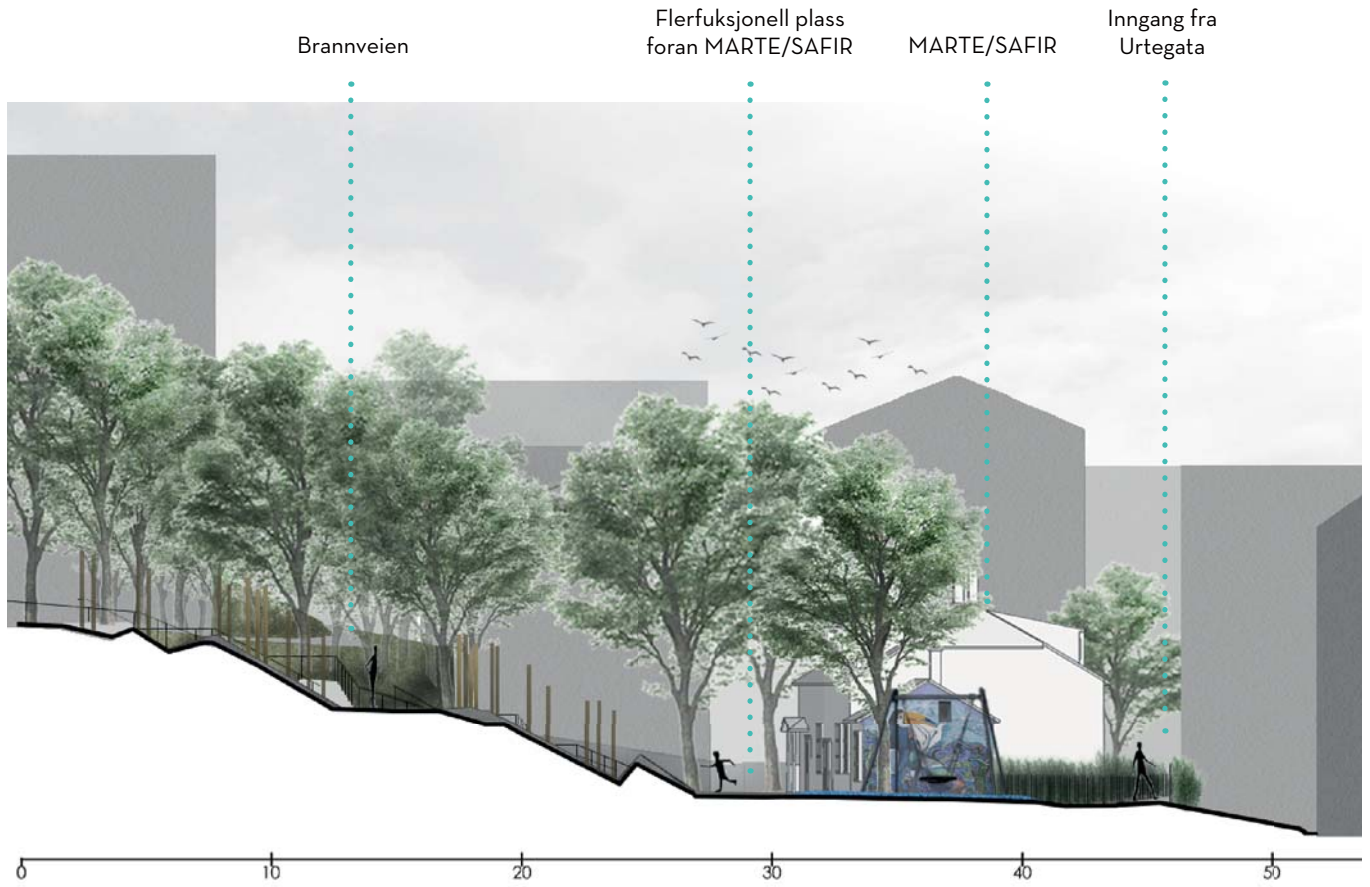
TEGNFORKLARING

	Eksisterende trær og busker		Mur
	Nye trær og busker		Gjerde
	Nytt sluk		Benk
	Punkthøyder		Sykkelp
	Koter 0,5 m		Avfall
	Knekklinje terreng		Parkmast
	Adkomst		Veggbelysning
			Gatebelysning
			Mast med flere armaturer
			Prosjektgrense
			Eiendomsgrense

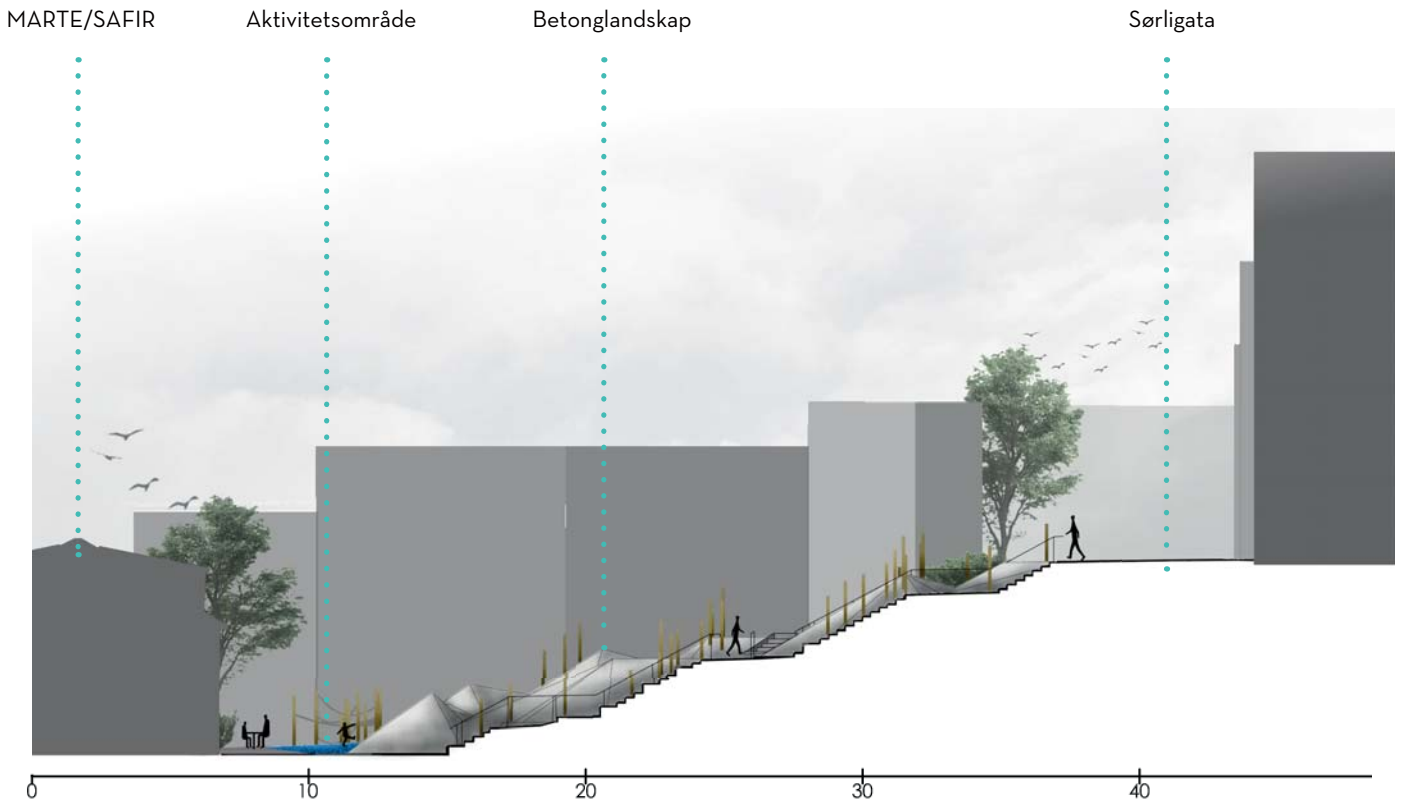

1:250/A3

Snitt A-A'

Snitt B-B'

TRAPP- OG RAMPEKONSTRUKSJON MED AMFI

Av fysiske forhold kom det frem i analysene at dagens terrengforhold og vegetasjonsbruk er særlig utfordrende. I tillegg er byrommet svært lite og omkranset av høye bygg, noe som gjør terrenginngrep og endringer vanskelig. Høydeforskjellen fra det nedre nivået på plassen og til det øvre nivået er på underkant av syv meter.

Ettersom et av tiltakene var å gjøre plassen universelt tilgjengelig, ble terrengtilpasning en av de største utfordringene i utformingen. Løsningen ble en ny trapp- og rampekonstruksjon med et gjennomgående fall på 1:15 og tre repos. Grunnet høydeforskjellen og det trange rommet vil en slik konstruksjon kreve mye plass og dermed legge

føringer for hele utformingen. Blant annet forutsetter det at muren som ligger på sørsiden av plassen må reduseres.

Grunnet konstruksjonens massive skala, så vi nærmere på hvordan den kunne implementeres i et helhetlig design for plassen. Løsningen ble å spille videre på terrengforskjellene ved å vekselvis etablere amfier og staudebed mellom rampeløpene. Konstruksjonen vil da kunne brukes til både gjennomfart, opphold eller arrangementer. Tilrettelegging for flerfunksjonelt bruk øker frekvensen av brukergrupper og bruk til ulike tider på døgnet, og derav også sosial kontroll og trygghet. Etablering av staudebed og grønne innslag, som ikke hindrer sikt, er en estetisk kvalitet som øker trivsel og dermed sannsynligheten for at folk ønsker å oppholde seg på plassen.

Tilgjengelighet er et av de femten prinsippene. Denne kombinerte trapp-rampe konstruksjonen med amfi skal sikre fremkommelighet for alle.

FLERFUNKSJONELL Plass FORAN MARTE/SAFIR

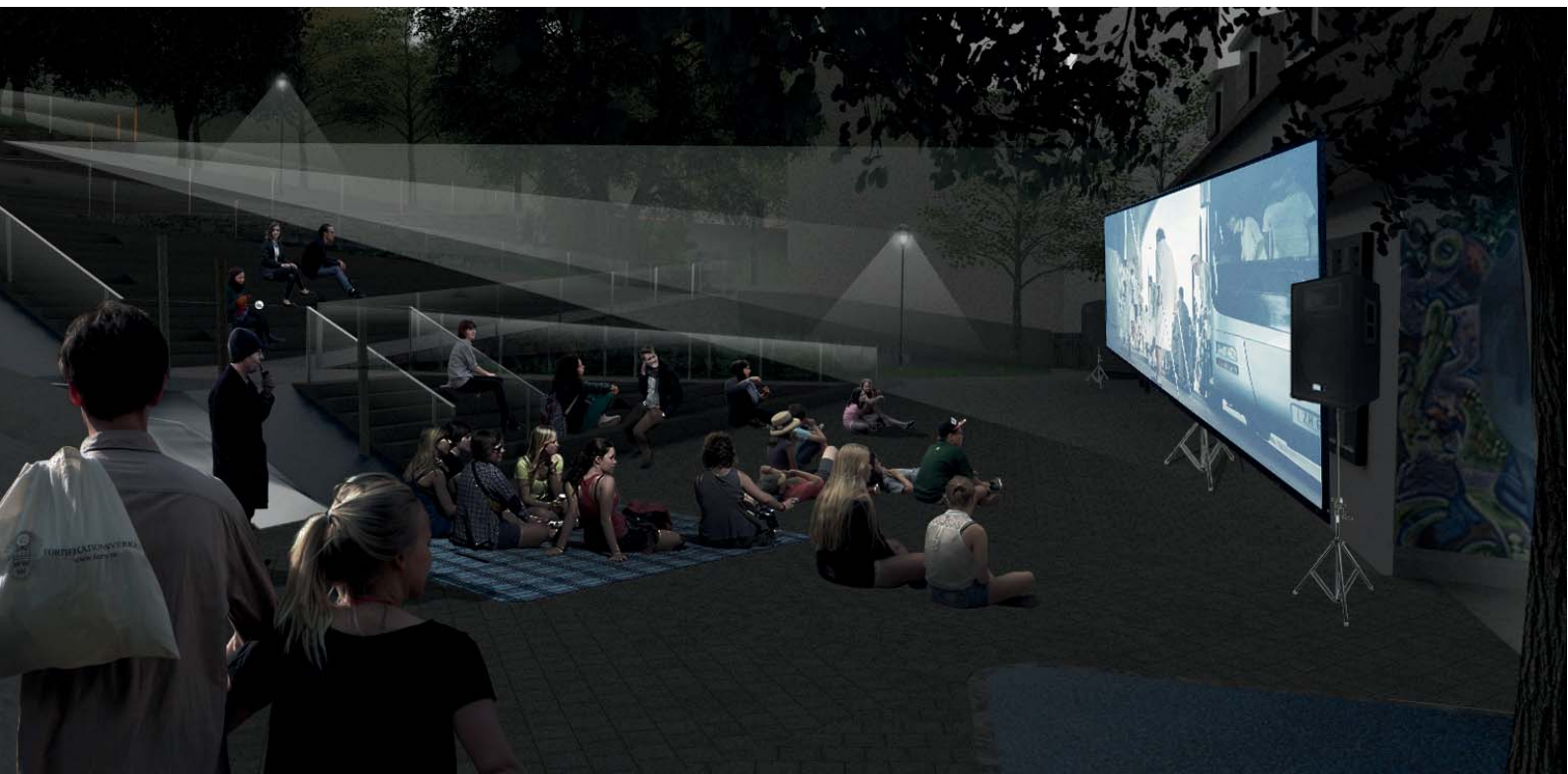
Et av de foreslåtte tiltakene i forhold til flerfunksjonalitet for Gartnerløkka var å legge til rette for ulike døgn- og årstidsvariasjoner, samt skape en ny og fleksibel plass som kunne brukes til ulike formål.

Vi foreslår i det nye utformingsforslaget å utvide plassen bak MARTE/SAFIR slik at rommet åpnes opp og kan utnyttes bedre. Dette legger til rette for at både MARTE/SAFIR kan ta plassen i bruk til egne arrangementer, eller at den kan benyttes til andre organiserte aktiviteter.

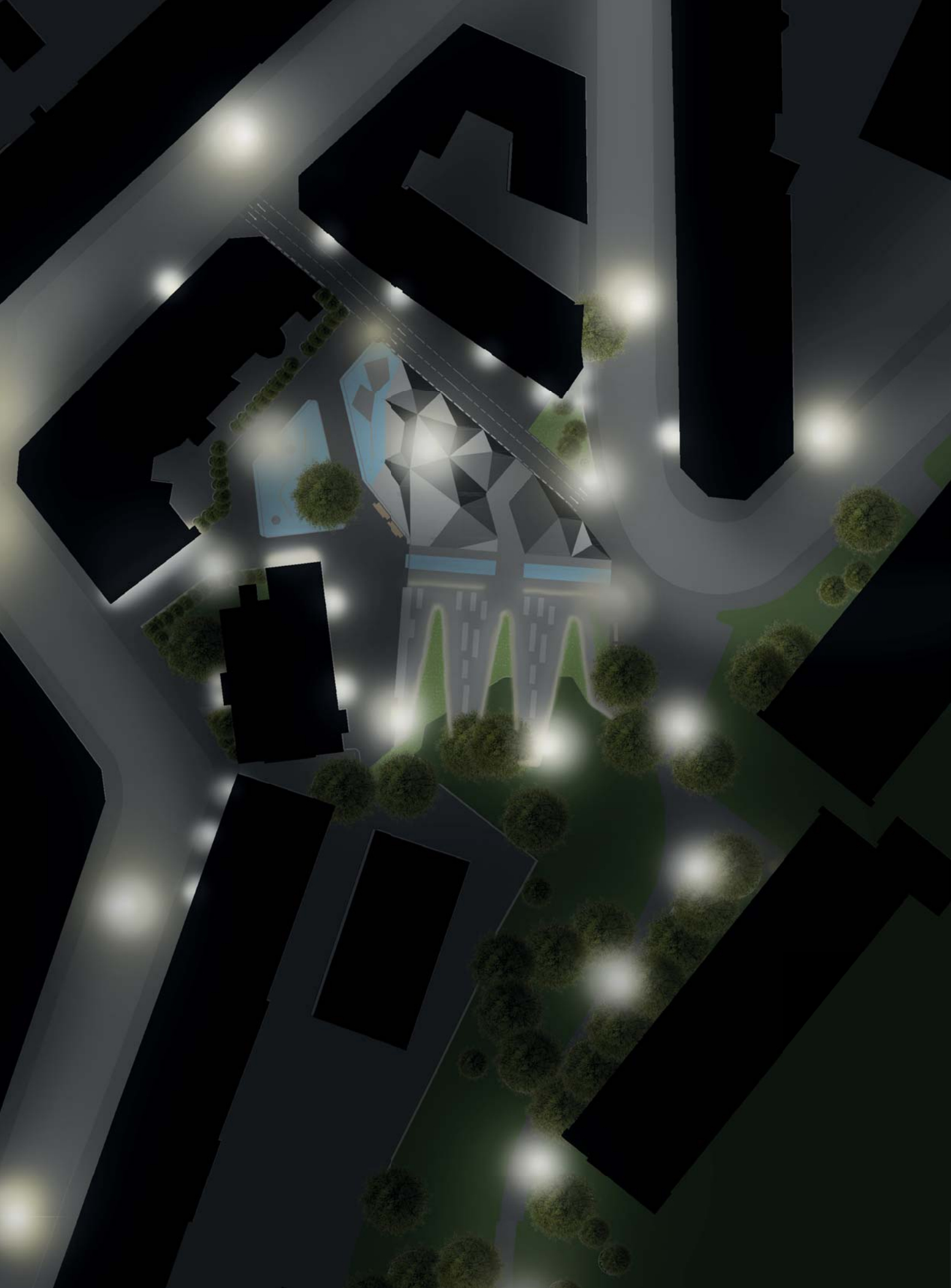
Illustrasjonene på høyresiden viser to ulike eksempler på hvordan plassen kan tas i bruk til ulike tidspunkter på døgnet. I sommerhalvåret kan plassen brukes til uteservering eller til opphold. På sensommeren, eller tidlig høst, når nettene blir lengre kan plassen tas i bruk til eksempelvis utekino. Amfiet vil da kunne fungere som en "kinosal" med sitteplasser.

Plassen kan også brukes til andre eventer enn de som er nevnt/illustrert her. Det viktigste er at det tilrettelegges for organisert aktivitet, i tillegg til plassens andre uorganiserte aktivitetstilbud som vil gås nærmere inn på neste side.

Den flerfunksjonelle plassen kan brukes til utekino på sensommer eller tidlig høst, og til uteservering på sommerhalvåret

OPPGRADERT BELYSNING

Den nye belysningen tar utgangspunkt eksisterende belysning og lyser tydelig opp adkomstene, ferdelsveiene og andre viktige elementer på området. Belysningen er jevn og har god fargegjengivning, noe som skaper et forutsigbart, lett gjenkjennelig byrom, der det er enkelt å orientere seg også på kveldstid.

Alle ferdelsveiene er belyst med parklykter slik at det er lett å se hvor man skal gå og kunne ta stilling til de potensielle møtende i god tid.

Lekelandskapet er belyst med en høy flerarmaturet mast med armaturer i flere retninger for å belyse hele området.

I trapp og rampe er det felt inn belysning i håndløperen for å tydeliggjøre trappetrinn og rampeforløp. Da svingene på rampen bukte seg noe i utkanten av plassen, har vi brukt parklykter i yttersvingene for å unngå at disse områdene blir mørklagt.

Alle veggmaleriene er belyst for å tydeliggjøre identiteten til Tøyen samtdig som det er med på å definere rommet. Fasadabelysningen er også viktig for å få belyst rommets avgrensning, samtidig som det kan virke betryggende med lys i nærliggende bygg.

De gjenværende trærne som står på plassen og nær gangveiene belyses nedenifra. Dette viser kronestruktur og bringer vegetasjonen frem som en kvalitet også på kveldstid.

LEKEPLASSER OG AKTIVITETSLANDSKAP

Slik det er idag på Gartnerløkka er det lite tilrettelagt for barn og lek på plassen. Til tross for at det er mange barn, barnefamilier og barnehager i umiddelbar nærhet. Årsakene til det er som nevnt tilstedeværelse av rusmisbrukere, søppel, som gjenlagte sprøytespisser, og at det ikke er tilrettelagt for lek. Den eksisterende sandkassen på plassen er sanert.

Et av hovedgrepene i utformingen ble derfor å tilrettelegge for aktivitet og lek. Ved å tilrettelegge for barn og barnefamilier vil det øke sannsynligheten for at bruken av plassen blir mer balansert, slik at man unngår at den domineres av illegitime brukere og at den oppleves som trygg.

Lekelandskap

Det nye lekelandskapet er et triangulert betonglandskap som spiller videre på det bratte terrenget. Landskapet brytes opp av et repos med tilknytning til trapp- og rampekonstruksjonen. Det er delvis inspirert av utformingsforslaget til La La Tøyen for Brannveien hvor det foreslås en ny buldrevegg.

Flatene på det triangulerte landskapet har ulike fall og vanskelighetsgrader. De bratteste sidene er tenkt å ha klatregrep og tau slik at man kan dra seg opp der man ikke kan gå eller løpe. I tillegg er det tenkt at trepåler skal settes spredt utover leke- og aktivitetsarealene.

Sklie

En todelt sklie som strekker seg fra øvre til nedre nivå av Gartnerløkka foreslås også. Sklien er et lekent element plassert mellom lekelandskapet og gummibakken ved trappen som binder de ulike nivåene bedre sammen.

Gummibakke

Gummibakken ligger mellom sklien og trappen. Den følger trappens fall på 1:2 og har spredte trepåler langs hele som barna kan løpe mellom eller holde seg fast i.

Lekeplass

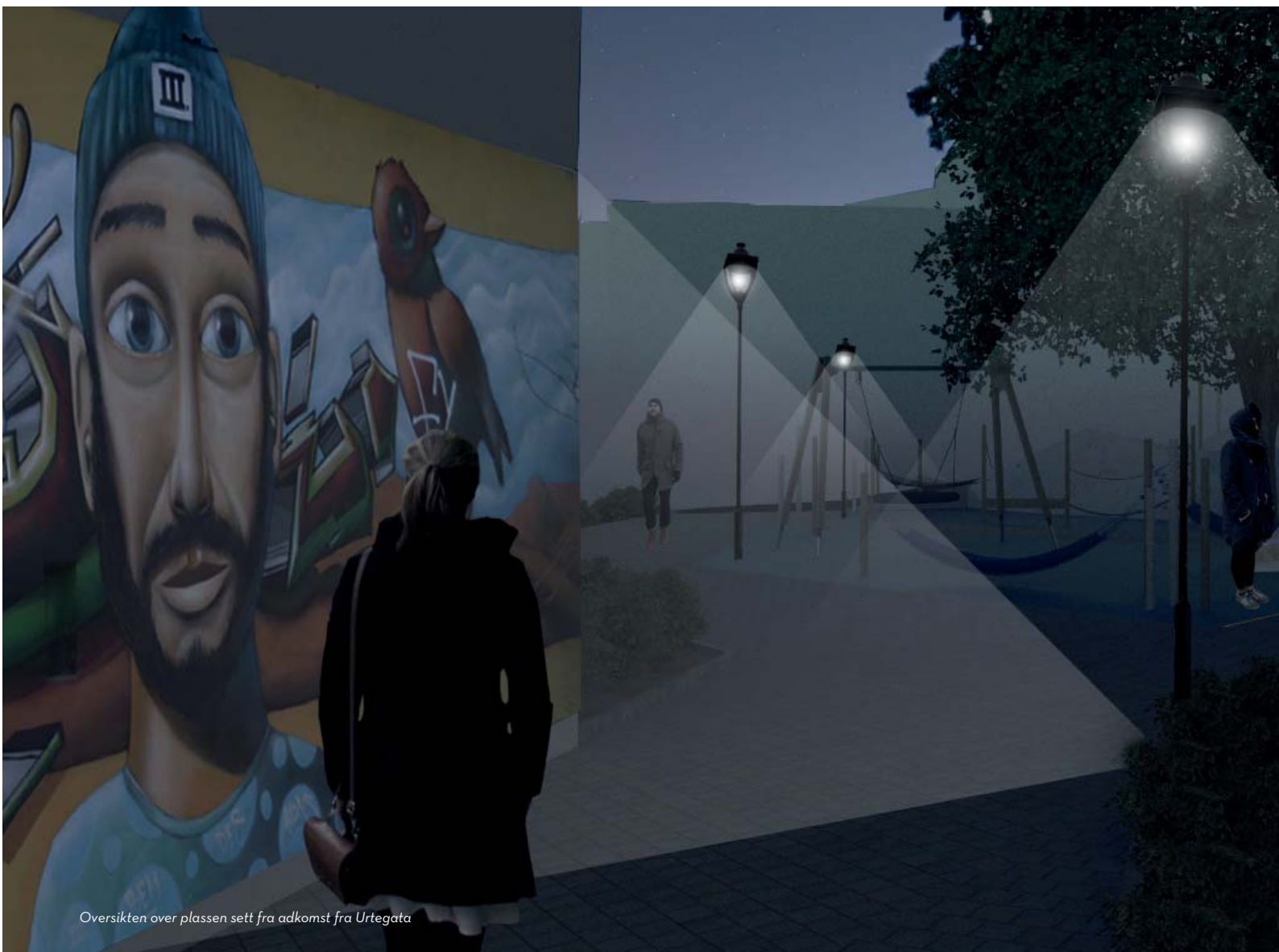
Det foreslås to nye lekeplasser med sentralisert plassering nærme adkomstene og med god sikt over området. Det anbefales å benytte gummidekke som underlag da det er mer robust og vanskelig å vandalisere eller gjemme sprøyter i. I dette forslaget er det tenkt enkle apparater som legger til rette for aktivt samarbeid gjennom balanse- og klatrelek. Apparatene kan byttes mot andre alternativer hvis ønskelig, så lenge de ikke hindrer sikt. I tillegg foreslås det to hengekøyer under tuntreet som et ekstra alternativ til opphold.

Flerfunksjonalitet er et av de femten prinsippene. Denne illustrasjon viser en vintersituasjon hvor lekelandskapet kan fungere som sklier i vinterhalvåret og hvordan det kan fungere i sommerhalvåret

Oversikten over plassen sett fra adkomst fra Urtegata

UTVIDEDE ADKOMSTER

Alle adkomster til Gartnerløkka, utenom den fra Sørligata, oppleves i dag som trange og uoversiktlige. Det er vanskelig å orientere seg før man har trådt inn på selve plassen. I den nye utformingen har adkomstene blitt gjort bredere, belysningen er forbedret og de er ryddet for vegetasjon. På den måten vil man kunne få god oversikt over plassen, og de andre inngangene fra adkomsten og *vice versa*.

Ved at adkomstene er bredere, vil rommet fremstå mer inviterende, forutsigbart og gi følelsen av at det er et offentlig rom å ta i bruk for alle. Trygghetsfølelsen blir styrket og lyssky aktivitet kan reduseres da det er enklere for forbipasserende å oppdage og varsle eventuelle lovbrudd. Illustrasjonen under viser adkomsten fra Urtegata.

Det er som nevnt i analysene en av de adkomstene som er mest problematisk idag. I det nye utformingsforslaget har man bedre sikt over hele plassen allerede før man går inn på plassen. I tillegg har veggkunsten som finnes på plassen også blitt opplyst. Enkelte kan oppleve graffiti som utrygghetskapende da mange forbinder dette med hærverk og mangel på sosial kontroll. Ved å aktivt belyse, fremfor å skjule dette, fremstår veggkunsten som noe med estisk verdi og ikke noe som er gjort på bakgrunn av hærverk.

7.9

EVALUERING AV NYTT UTFORMINGSFORSLAG

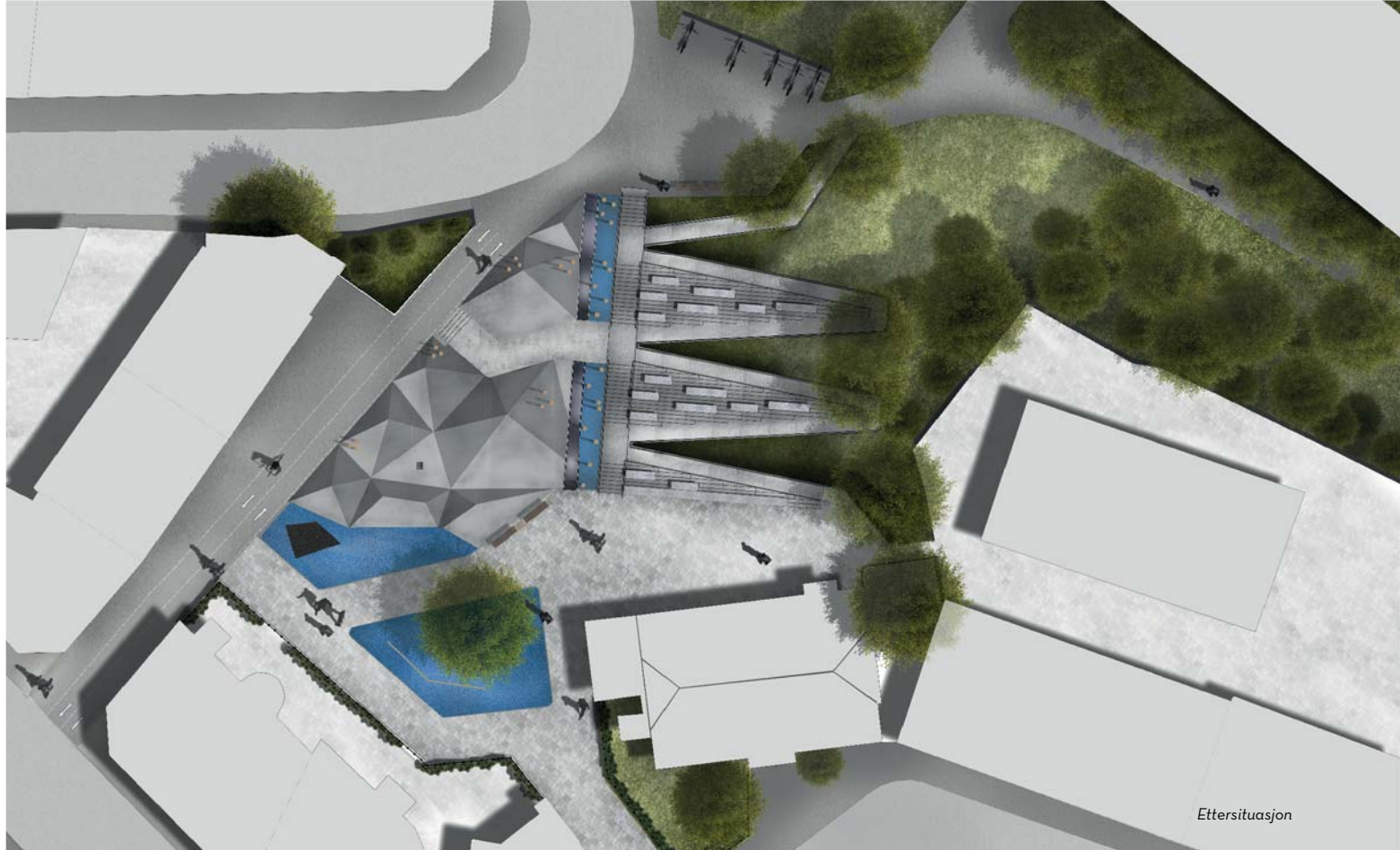
	FØR...	ETTER...
01 Belysning	● ● ● ○ ○	● ● ● ● ○
02 Vegetasjon	● ● ● ○ ○	● ● ● ● ○
03 Materialbruk	● ● ○ ○ ○	● ● ● ● ○
04 Fasiliteter	● ○ ○ ○ ○	● ● ● ● ○
05 Romstruktur	● ● ● ○ ○	● ● ● ● ○
06 Adkomst	● ○ ○ ○ ○	● ● ● ○ ○
07 Tilgjengelighet	● ○ ○ ○ ○	● ● ● ● ●
08 Omkringliggende områder	● ● ○ ○ ○	Kan ikke vurderes
09 Aktive fasader	● ○ ○ ○ ○	● ● ○ ○ ○
10 Aktivitet	● ○ ○ ○ ○	● ● ● ● ●
11 Flerfunksjonalitet	● ○ ○ ○ ○	● ● ● ○ ○
12 Vedlikehold	● ○ ○ ○ ○	Kan ikke vurderes
13 Medvirkning	● ● ● ● ○	● ● ● ● ○
14 Territorialitet	● ● ○ ○ ○	● ● ● ● ○
15 Identitet	● ● ● ● ○	● ● ● ● ○

Evaluering av førsituasjon (over) v/analyser og registreringer på Gartnerløkka viste at plassen har et betydelig forbedringspotensiale i forhold til tilgjengelighet, trivsel og trygghet.

Ettersituasjonen (neste side) viser det nye utformingsforslaget av Gartnerløkka. Forslaget tar utgangspunkt i de foreslåtte tiltakene til 13 av de 15 prinsippene. Vi har brukt samme evalueringmetode som i analysene for å etterevaluere utformingsforslaget. Det bør likevel påpekes at dette er en evaluering som baserer seg på hvordan vi antar prinsippene vil fungere i det nye forslaget, ettersom vi ikke får sett det ferdige resultatet i virkeligheten.

Det nye forslaget har en betydelig mer hensiktsmessig utforming i henhold til tematikken. Det er likevel bare prinsippet «Tilgjengelighet» og «Aktivitet» som får full score på etterevalueringen. Resten har fått mellom 3 - 4 av 5 (utenom aktive fasader som får 2), da vi antar at de vil fungere godt, men at vi ser at de kunne vært enda bedre løst. Noen av prinsippene, for eksempel «Belysning», er vanskelig å evaluere uten å kunne se lyseffekten i virkeligheten. Det er heller ikke mulig å evaluere prinsippene «Omkringliggende områder» og «Vedlikehold», uten at prosjektet er ferdigstilt, ettersom vedlikehold iverksettes etter ferdigstillelse.

STYRKER: NYTT UTFORMINGSFORSLAG

Det nye designet inviterer generelt mer til opphold og aktivitet, gjennom forbedrede fasiliteter, flere og varierte sitteplasser med bedre plassering og god sikt over plassen. Oppholdsområdet ved amfiet henvender seg bedre til rommet og ikke minst den flerfunksjonelle plassen bak MARTE/SAFIR.

Plassen har blitt mer åpen, med flere og bedre siktlinjer, og mindre trengsel der det tidligere var veldig trangt. Større mengder vegetasjon er fjernet både for å åpne opp, men også for å redusere mulige skjulesteder og mørke områder.

Valgte materialer er robuste, med lang levetid. Blant annet er sittetrinnene til amfiet granittblokker, som har lang levetid og er motstandsdyktige mot hærverk

Gartnerløkkas romstruktur har vært en av de største utfordringene. For å spille videre på det bratte terrenget har vi foreslått et lekelandskap for å bruke terrenget som et formgivende element. Store nivåforskjeller var også en årsakt til at det var viktig å forbedre siktlinjene.

Lesbarheten er forbedret ved å etablere tydelige soner for aktivitet, opphold og gang- og sykkelvei i utkanten av plassen. Bevegelseslinjene forbinder plassen mellom adkomstene og er lagt slik at man har god sikt over hele rommet der man beveger seg. Adkomstene i det nye designet er utvidet og tydeliggjort med skilt.

Gartnerløkka er i dag en snarvei mellom Grønland og Tøyen. I det nye forslaget har blindveien fra Tøyengata, som i dag brukes til parkering, blitt en gang- og sykkelvei. Tilrettelegging for gjennomfart av gående og syklende øker mobiliteten og gjennomfart, som også bidrar til sosial kontroll. Det er i den forbindelse etablert en sykkelparkering på toppen av plassen.

Tilgjengelighet er viktig for inkludering og tilstedeværelse av ulike brukergrupper. Den foreslåtte trapp/rampe konstruksjonen, ble et arealkrevende grep grunnet den store høydeforskjellen - men er mulig å gjennomføre. Vi forsøkte å anlegge rampen på andre måter, men det bratte terrenget kombinert med det trange rommet gjorde det svært vanskelig å nå et fall på 1:15 i andre løsningsalternativer. Vi forsøkte derimot å rettferdiggjøre det store inngrepet ved å tilføre plassen flere funksjoner. Løsningen ble et amfi mellom rampeløpene som kunne knyttes opp mot plassen til MARTE/SAFIR.

Det kom frem i analysene at det var mange barnefamilier i umiddelbar nærhet til Gartnerløkka. Vi har derfor lagt vekt på å legge til rette for barn ved å aktivisere store deler av området (lekeplassene og lekelandskapet) Aktivisering av plassen er et av de viktigste grepene for å øke antall legitime brukere og derav den sosiale kontrollen på plassen.

I håp om at MARTE/SAFIR aktiverer baksiden mer, har vi lagt til rette for en flerfunksjonell plass for

organisert aktivitet. Den kan eks. brukes til uteservering, arrangementer og annet. Amfiet er rettet mot dette området, da det ble ytret et ønske om utekino i tidligere medvirkning. Slike arrangementer kan styrke territorialiteten og plassens identitet.

Territorialiteten forbedres ytterligere ved å lage tydelige skiller mellom privat og offentlig, bedre sikt fra omkringliggende bygg, opprettholde vedlikehold, tilrettelegge for legitime brukere og ved å aktivere fasader. Vi foreslår at de private bakgårdene bytter ut de defensive gjerdene med lavere smijerngjerder og hekk. På den måten vil det fortsatt være tydelige skiller mellom privat og offentlig, men overgangene er mykere og i menneskelig skala. Vi mener at det nye designet til Gartnerløkka har et bedre utgangspunkt for å øke territorialiteten blant legitime brukere.

Da vi ikke har gjennomført egen medvirkning i forbindelse med utformingen, har vi tatt stilling til tidligere anbefalinger som; å bruke høydeforskjellene som et formgivning element (lekelandskap), legge til rette for flere arrangementer (flerfunksjonell plass), oppgradere og utvide bruk av parken (lekelandskap, lekeplass og nytt amfi i tidligere inaktivt område), forsterket gangforbindelser og orientering (nye og flere gangforbindelser, beholdt treet midt på plassen som et orienteringspunkt) og tilrettelegge for barn (lekelandskap og lekeplass)

Gartnerløkka har en tydelig identitet i nåværende utforming, både som ”grønn lunge” og som urbant byrom med gatekunst og kunstinnstallasjoner. Vi har i større grad valgt å spille videre på det urbane preget til plassen. Dette har gått på bekostning av plassens fremstilling en ”grønn lunge”, men vi mener likevel at Gartnerløkka fortsatt har en sterk identitet, bare at den urbane siden kommer mer tydelig frem.

SVAKHETER: NYTT UTFORMINGSFORSLAG

Vegetasjonen er betydelig redusert i det nye forslaget. Vi valgte å fjerne hele 24 trær og flere buskfelt. Selv om dette tiltaket er viktig for å øke trygghet og redusere mulighetene for å begå kriminalitet, er det på den andre siden kritikkverdig fra et økologisk perspektiv. Grønne lunger i byen er svært viktige og burde i utgangspunktet ivaretas. I tilfeller som dette er det nødvendig å velge hva som skal prioriteres ut fra prosjektets målsetninger og krav.

Til tross for at vi har valgt robuste materialer, ser vi at lekelandskapet, som er i betong, kan være utsatt for ”tagging”. Sittetrinnene til amfiet vil være noe kjøligere å sitte på, enn om de var i for eksempel treverk.

Det foreslås flere søppelkasser, da området i dag fremstår som forsøplet og tilgriset. Det må likevel nevnes at forbedringen forutsetter at folk faktisk tar i bruk søppelkassene.

Adkomstene er forbedret i den grad det lot seg gjøre, men adkomstene på nedre del kan fortsatt oppleves trange, da bebyggelsen og bakgårdene legger føringer for dimensjonene.

For å styrke den sosiale kontrollen enda mer anbefaler vi at MARTE/SAFIR aktiverer baksiden av bygget, særlig på kveldstid. Selv om de følger denne anbefalingen, har vi ikke gitt prinsippet ”Aktive fasader” mer enn 2 i evalueringen, da de andre byggene generelt vil ha lite aktivitet i første etasje. Det bør likevel nevnes at ved å fjerne en del trær, økes også sikten fra de omkringliggende boligene. Dette kan styrke sosial kontroll og «justisen» på plassen.

ANVENDELSE AV PRINSIPPER

05 UNDERPROBLEMSTILLING

Hvilken potensiell overføringsverdi har den foreslåtte tilnærmingen for praktisk utførelse?

Vi mener at prinsippene har overføringsverdi til en praktisk utførelse. De var enkle å arbeide med både i analysefasen og i overføring til fysisk form i casestudien. Vi jobbet med totalt 13 av 15 prinsipper på bakgrunn av evalueringen i forkant. Det kan stilles spørsmål om det var nødvendig å jobbe med så mange av prinsippene i dette løsningsforslaget. Selv om vi mener flere av prinsippene hadde forbedringspotensiale på Gartnerløkka, kan det nye designforslaget bære preg av at vi ønsket å teste ut så mange av prinsippene som mulig. Vi valgte å gjøre tiltak på steder hvor det kanskje ikke var et så stort behov for å gjøre det. Et eksempel er belysning. Eksisterende belysning er i utgangspunktet god - den mangler bare vedlikehold.

Det var viktig for oss at plassen i det nye forslaget skulle være attraktiv og inviterende, for å vise til at et kriminalitet- og utrygghetsforebyggende perspektiv ikke nødvendigvis går på bekostning av dette.

Mens vi jobbet med prinsippene viste det seg at vi ikke kunne tenke isolert på hvert prinsipp, men at de må sees i sammenheng. Mange av prinsippene henger sammen og overlapper derfor noe. Dette er også grunnen til at enkelte av prinsipper er slått sammen i analysedelen.

Eksempler på det er;

- Vegetasjon og belysning
- Fasiliteter, materialbruk og vedlikehold
- Romstruktur, adkomst og tilgjengelighet
- Omkringliggende områder
- Aktive fasader, aktivitet og flerfunksjonalitet
- Medvirkning, territorialitet og identitet

Selv om de overlapper noe, er de såpass viktig i seg selv, at de fint kan fortsette å være selvstendige prinsipper. Dersom vi likevel skulle foreslått et annet sett med prinsipper, kunne eks. materialbruk og fasiliteter vært slått sammen. På den andre siden går materialbruk utover å bare gjelde fasiliteter, og fasiliteter er mer enn bare materialer, ettersom de også har en funksjon. Det at vi primært arbeider fra et fysisk perspektiv gjenspeiles i prinsippene ved at de fleste er fysiske. Flere, eller andre, funksjonelle og sosiale prinsipper kunne antakeligvis ha blitt tatt med i betraktning.

08

KONKLUSJON OG REFLEKSJON

Dette er siste kapittel i oppgaven. Denne delen består av en konklusjon som svarer til hovedproblemtillingen og en refleksjon av oppgaven i sin helhet. Her vil det reflekteres over selve prosessen med oppgaveskrivingen; hva vi har lært, hvilke utfordringer vi har støtt på underveis og hva som eventuelt kunne blitt gjort annerledes.

8.1

KONKLUSJON

Vi har til nå gjennomført grundige undersøkelser for å kartlegge hvilken relevans og behov det er for å arbeide med dette, samt hvilke muligheter og utfordringer det kan medbringe. Dette har munnet i en forståelse for tematikken og et bredt kunnskapsgrunnlag for å kunne svare på hovedproblestillingen i oppgaven:

01 HOVEDPROBLEMSTILLING

Kan fysisk utforming gjennom gode planprosesser bidra til økt opplevd trygghet og redusere kriminalitet i byrom?

Ja, fysisk utforming gjennom gode planprosesser kan bidra til økt opplevd trygghet og redusert kriminalitet. Det har likevel igjennom denne oppgaven blitt avdekket ulike utfordringer som må overkommes for at dette skal kunne iverksettes. De viktigste å trekke frem er følgende:

- Kompetansemangel
- Manglende fokus og prioritet i planprosesser
- Interesse/behovskonflikter
- Tverrfaglig samarbeid
- Manglende helhetlig planlegging
- Manglende etterevalueringer

Forutsetningene for en god planprosess er å overkomme disse utfordringene, og sørge for at arbeidet er problemorientert med tydelige mål og prioriteringer for prosjektet. Det er også viktig å arbeide helhetlig og se de fysiske, funksjonelle og sosiale forholdene i sammenheng. Det må våges å tenkes nytt i det fremtidige kriminalitetsforebyggende arbeidet, hvor det fysiske også tas med i betraktning.

Situasjonelle tilnærminger konkluderes med å være den tilnærmingen som passer best å arbeide ut fra i utforming av byrom. Vårt forslag er en helhetlig problemorientert situasjonell tilnærming, i form av en «verktøykasse». «Verktøykassen» består av femten prinsipper for evaluering og utvikling av tryggere byrom passende for en norsk kontekst. Ettersom det hverken er ønskelig eller formålstjenlig å ha for mye sikkerhet og sikring i det offentlige rom, har vi både tatt utgangspunkt i kriminalitetsforebyggende metoder og menneskeorienterte metoder for byliv. Forslaget er et eksempel på en tilnærming, men det trengs mer forskning, og flere praktiske eksempler med målbare resultater for å kunne si noe på hvilken effekt en slik tilnærming vil ha.

Målet er at byrom skal være for alle – så lenge det ikke går på bekostning av trygghet og trivsel.

8.2

REFLEKSJON

Forbindelsen mellom landskapsarkitektur, kriminalitetsforebygging og trygghet i byrom har vært lite utforsket tidligere i Norge. Vi ønsker med denne oppgaven å vise til at vi kan, og bør, bidra i dette arbeidet i fremtiden og håper at denne oppgaven kan inspirere til diskusjon og oppmerksomhet rundt temaet - og ikke minst videre arbeid og utforskning.

HVA HAR VI LÆRT?

Landskapsarkitekter kan bidra i dette arbeidet i fremtiden. Utformingen av omgivelsene har mye å si for både trygghet og kriminalitet. Et økt fokus på dette kan være et viktig virkemiddel mot enkelte av utfordringene som kommer med urbaniseringen og et stadig økende befolkningsantall.

Vi har lært hvordan dette kan arbeides med i planprosesser ved bruk av problemorienterte metoder og situasjonelle tilnærminger, uten at det går på bekostning av andre mål eller verdier i prosjekter.

Vi har lært at det fungerer mht. positive resultater i Sverige og Danmark.

Vi har lært at det er et dagsaktuelt tema, og veldig relevant, ettersom vi har blitt møtt med stort engasjement og positive holdninger fra de vi har vært i kontakt med.

Vi har lært at det er behov for mer fokus på tematikken, og et tverrfaglig samarbeid for en helhetlig planlegging. Politiet har fremmet et ønske om samarbeid med arkitekturbransjen.

Vi har lært at lovverket ikke etterfølges i alle planprosesser ettersom kriminalitetsforebyggende hensyn i liten grad tas betraktning i planprosesser. Det er et gap mellom retorikk og praksis.

Vi har lært at det kanskje er på tide å revurdere implementeringen av midlertidige tiltak, spesielt i belastede områder. Midlertidige tiltak er på mange måter positive og kan bidra til å skape positive opplevelser på et sted, men ikke i alle områder. Det er viktig å undersøke om det er hensiktsmessig med midlertidige tiltak i et område, eller om det vil neglisjere problematikken.

HVA HAR VÆRT UTFORDRENDE?

Det har vært vanskelig å finne referanseprosjekter i Norge hvor det har blitt arbeidet med kriminalitetsforebyggende metoder i planlegging, utforming og gjennomføring.

Vi har i samtale med ulike aktører opplevd at fokuset er mer rettet mot sikkerhet, sikring og forebygging mot terror, og at det forebyggende arbeidet primært har rettet seg mot de sosiale aspektene. Det har vært utfordrende fordi vi har funnet lite relevant norsk faglitteratur, etter evalueringer eller resultatmålinger. Det gjør det vanskelig å si noe på hvilken effekt en tilnærming som foreslått i denne oppgaven vil kunne ha i bymiljøet og bylivet. Det nærmeste vi har kommet har vært dokumentasjon og kunnskapsgrunnlag fra Sverige og Danmark.

Tematikken er til en viss grad tabubelagt, noe som også har vært utfordrende. Ganske tidlig i oppgaveskrivingen begynte vi å stille oss spørsmålet; trygghet i byrom – men for hvem? Dette er en pågående debatt som vi ikke skal gå dypt inn i, men belyse dilemmaet vi selv stod ovenfor i oppgaven. Ettersom vi arbeider med et kriminalitetsforebyggende perspektiv for å øke tryggheten i byrom, er fokuset naturlig nok på å redusere illegitime aktiviteter og brukergrupper, samt fremme legitime aktiviteter og brukergrupper. Det er dermed ikke sagt at vi ved å gjøre dette aktivt ekskluderer brukergrupper. Aktiv ekskludering gjennom tiltak som fiendtlig arkitektur, harde sikringstiltak etc. er ikke ønskelig eller demokratisk. Men det er heller ikke ønskelig med høy forekomst av kriminalitet eller utrygghet i byrommet, da det også er ekskluderende for mange. Vi har derfor i denne oppgaven hatt et mål om å vise hvordan kriminalitet, illegitim aktivitet og utrygghet kan forebygges gjennom å ta bevisste valg i selve utformingen. Og de aller viktigste tiltakene for å oppnå dette er gjennom tilrettelegging for byliv og mennesker.

Selve tematikken har i seg selv har vært utfordrende, ettersom vi ikke hadde noen betydelige forkunnskaper før vi startet med oppgaveskrivingen. Det er et svært omfattende og komplekst tema fordi både trygghet og kriminalitet er dynamisk og ikke statisk. Begge endrer seg over tid og sted. Det finnes derfor ingen universelle løsninger eller ferdige metoder som kan brukes overalt.

HVA KUNNE VI GJORT ANNERLEDES?

Vi fikk ikke arbeidet så mye med medvirkning som vi i utgangspunktet ønsket. Vi valgte å gjennomføre dybdeintervjuer, da vi mente det ville gi mer til oppgaven. Dessverre strakk hverken tid eller kapasitet til for å kunne gjennomføre begge.

Vi kunne ha valgt å holde en mer overordnet profil i prosjekteringen, ved å heller evaluere og sammenligne et utvalg ulike byrom i Oslo, fremfor å fokusere på ett byrom. Den foreslåtte ”verktøykassen” kan forøvrig brukes til kartlegging av hvilke byrom som har størst behov for utvikling eller omprogrammering. Grunnen til at vi valgte ett byrom var for å kunne arbeide med «verktøykassen» på et mer detaljert nivå, for å undersøke hvilke føringer en slik tilnærminger la for utformingsforslaget.

Vi kunne også valgt et annet byrom enn Gartnerløkka. Da ville utformingsforslaget antakeligvis vært en del mer annerledes. En sikkerhetsrådgiver vi var på møte med i mai foreslo at vi burde bruke et uutviklet område som case. Vi vurderte det, men stilte oss samtidig spørsmålet om hvorfor vi skulle arbeide med uutviklede byrom, når det allerede finnes mange byrom i Oslo med behov for opprustning. Dersom vi skulle valgt et uutviklet byrom, hadde vi ikke hatt noe informasjon om hvem som skulle bodd der, eller hvilke utfordringer og kvaliteter som kunne oppstått. Det ville gjort det vanskelig å foreta målinger av resultater før og etter prosjektet dersom det hadde blitt realisert.

Samtidig ville det antakelig vært mer riktig fra et rent forebyggende perspektiv å bruke et ikke – eksisterende byrom som ikke er belastet fra før og implementere tiltak for å forebygge at det oppstår i fremtiden. Vi mener likevel at «verktøykassen» vi foreslår kan brukes i utviklingen av uutviklede byrom også, da de er generelle og viktige forhold man må ta hensyn til i enhver utforming hvor trygghet er en målsetning.

LITTERATURLISTE

- Aas, G., Runhovde, S. R., Strype, J. & Bjørge, T. (2010). *Trygghet i det offentlige rom - i åtte norske kommuner og bydeler*. s.l.: PHS Forskning.
- Andersen, G. (2010a). *Dokumentanalyser*. NDLA. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/nb/node/57112?fag=27> (lest 19.03.2019).
- Andersen, G. (2010b). *Kvalitative intervjuundersøkelser*. NDLA. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/nb/node/57095?fag=27> (lest 19.03.2019).
- Andersen, G. (2018). *Bærekraftig utvikling*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/b%C3%A6rekraftig-utvikling> (lest 22.03.2019).
- Aukrust, M. (2018). *Kriminalitet*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/kriminalitet> (lest 16.01.2019).
- Avdeling for Geodata. (2017). *Delbydelskart for Oslo kommune*. Oslo: Plan- og bygningsetaten.
- Aven, T. (2016a). *Risiko*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/risiko> (lest 22.03.2019).
- Aven, T. (2016b). *Sikkerhet - risiko*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/sikkerhet_-_risiko (lest 22.03.2019).
- Aven, T. (2018). *Sikkerhet*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/sikkerhet> (lest 24.03.2019).
- Balchen C., P. (2004). *Innføring i Problemorientert Politiarbeid*. Oslo: s.n. Tilgjengelig fra: https://www.politilederen.no/dokumenter/Avtaleverket/Innforing_i_POP.pdf (lest 20.02.2019)
- Bergault, L. (2015). *Crime Prevention Through Enviromental Design - A Public Life Approach*. København: Gehl Institute.
- Blöbaum, A. & Hunecke, M. (2005). *Perceived Danger in Urban Public Space: The Impacts of Physical Features and Personal Factors*. *Environment and Behavior*, 37 (4): 465-486. doi: 10.1177/0013916504269643.
- Boger, C. & Velle, V. (2017, 22. april). *Nabo reagerer på å bli utestengt fra friområder og kaller Waldemars Hage på Ila for en gated community*. Oslo: VårtOslo. Tilgjengelig fra: <https://www.vartoslo.no/nabo-reagerer-pa-a-bli-stengt-ute-fra-uteomrader-og-kaller-inngjerdingen-rundt-waldemars-hage-pa-ila-for-en-gated-community/> (lest 08.05.2019)
- Brattbakk, I., Hagen, A. L. & et.al. (2015). *Hva nå, Tøyen? Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen i Byden Gamle Oslo*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttets rapportserie. Tilgjengelig fra: https://stedsanalysetoyen.files.wordpress.com/2015/09/r2015-8_stedsanalysetc3b8yven_oppdaterert-utgave.pdf (lest 28.03.2019)
- Brøttforebyggande rådet. (2019). *Om Brøttforebyggande rådet*. Brøttforebyggande rådet. Tilgjengelig fra: <https://www.bra.se/om-bra.html> (lest 05.04.2019)
- Butenschøn, P. & Kiran, K. (2018). *Byplanlegging*. s.l.: Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/byplanlegging> (lest 29.03.2019)

Bydel Gamle Oslo - faktaark om befolkning, levekår og bomiljø. (2017). Oslo: s.n. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf>

Cambridge University Press. (u.å.). *Gated community*. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. s.l.: Cambridge University Press. Tilgjengelig fra: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/gated-community> (lest 08.05)

Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public Places Urban Spaces - The Dimensions of Urban Design*. 2. utg. England: Routledge.

Cohen, L. E. & Felson, M. (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*. American Sociological Review, 44 (4): 588-608. doi: 10.2307/2094589. s.l.

Cozens, P. (2007a). *Planning, crime and urban sustainability*, b. 102. s.l.: s.n.

Cozens, P. (2007b). *Public Health and the Potential Benefits of Crime Prevention Through Environmental Design*, b. 18. s.l.: s.n.

Cozens, P. & Love, T. (2015). *A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED)*. Journal of Planning Literature, 30 (4): 393-412. doi: 10.1177/0885412215595440.

Cozens, P. & Love, T. (2017). *The Dark Side of Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED)*. s.l.: Oxford University Press.

Crowe, T. (2000). *Crime Prevention Through Environmental Design - Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*. 2. utg. USA: National Crime Prevention Institute.

Dahlum, S. & Wæhle, E. (2018). *Case-studie*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/case-studie> (lest 19.03.2019).

Det Norske Akademis Ordbok. (u.å.). *Hverdagskriminalitet*. Det Norske Akademis Ordbok. Tilgjengelig fra: <https://www.naob.no/ordbok/hverdagskriminalitet> (lest 22.03.2019).

DKR & TrygFonden. (2014). *Kriminalpræventiv of utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning*. Danmark: Statens Byggeforskningsinstitut.

Elden, J. C. (2018). *Forseelse*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/forseelse> (lest 01.03.2019).

Eraker, H., Sunde, I. & Kumano-Ensby, A. L. (2017, 14. november). *Fattigere etter 141 millioner kroners løft*. Tilgjengelig fra: <https://www.nrk.no/dokumentar/xl/fattigere-etter-141-millioner-kroners-loft-1.13775849> (lest 08.05.2019)

Eriksen, T. H. (2006). *Trygghet*. Det Transnasjonale Norge. Oslo: Universitetsforlaget.

Fennelly, L. & Crowe, T. (2013). *Crime Prevention Through Environmental Design*, b. 3. utg. Amsterdam: Butterworth-Heinemann.

- Fyhri, A., Hauge L., Å. & Nordh, H. (2012). *Norsk Miljøpsykologi - Mennesker og Omgivelser*. Oslo: SINTEF Akademiske forlag.
- Fyhri, A., Ingebrigtsen, R., Ciccone, A. & Meyer, S. F. (2018). *Trygghet og mobilitet gjennom døgnet - sluttrapport*. Oslo: Transportøkonomisk institutt.
- Gehl Architects. (2014). *Bylivsundersøkelse Oslo sentrum*. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/slik-bygger-vi-oslo/levende-oslo/#gref> (lest: 01.05.2019)
- Gehl, J., Gemzøe, L., Kirknæs, S. & Søndergaard, B. S. (2006). *Det nye byliv*. København: Arkitektens forlag. (lest 22.04.2019)
- Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. s.l.: Jan Gehl og Bogværket.
- Gibson, V. L. (2016). *Third generation CPTED? Rethinking the basis for crime prevention strategies*. Newcastle: University of Northumbria.
- Grönlund, B. (2013a). *Improving Safety From Crime in Streets and Public Spaces and Reducing Fear of Crime - Through the Means of Urban Planning and Design*. s.l.: s.n.
- Grönlund, B. (2013b). *Scandinavian CPTED - A Dilemma of Happy Welfare States - Or a More General One?* : 1-26. s.l.: s.n.
- Gundersen, D. (2018). *Territorial* s.l.: Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/territorial> (lest 05.05.2019).
- Gunne, N. (2019, 28 februar). *Kommuner utformar plasser for økad trygghet*. s.l.: Arkitekten. Tilgjengelig fra: <https://arkitekten.se/nyheter/kommuner-utformar-plasser-for-okad-trygghet/>. (lest 19.02.2019)
- Helsedirektoratet. (2018). *Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling - Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken*. s.l.: Helsedirektoratet.
- Helsingborg kommun. (2018). *Furutorpsplatsen*. Tilgjengelig fra: <https://helsingborg.se/trafik-och-stadsplanering/planering-och-utveckling/tryggare-platser/tryggare-soder/furutorpsplatsen/>. (lest 27.02.2019)
- Hva Er Kriminalitetsforebygging?* . (2017). s.l.: Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging. Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/> (lest 25.01.2019).
- Høringsnotat - Det kriminalitetsforebyggende råd*. (2015). s.l.: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Ingebrigtsen, R., Ciccone, A., Fyhri, A. & Meyer, S. F. (2018). *Opplevd utrygghet i Oslo, TØI-rapport: 1642/2018*. Oslo: s.n.
- J. Paulsen, D. (2013). *Crime and Planning: Building Socially Sustainable Communities* s.l.: American Planning Association
- Jacobs, J. (1992). *The Death and Life of Great American Cities*. United States: Vintage Books.
- Jeffrey, C. R. (1971). *Crime prevention through environmental design*. Thousand Oaks, California: Sage publications, inc.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2013). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet*. Oslo: s.n.

- Kantar TNS. (2018). *Publikumsundersøkelsen 2018*. Oslo Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13300061-1540290571/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Publikumsundersøkelsen/Hovedrapport%20Publikumsundersøkelsen%202018.pdf> (lest: 06.03.2019)
- Kelling, G. L. & Wilson, J. Q. (1982). *Broken Windows - The police and neighborhood safety*. s.l.: The Atlantic. Tilgjengelig fra: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/304465/> (lest 17.01.2019).
- Kjernsli, A. (2019, 5. mars). *Lytt til oss, vi har også en stemme*. Oslo: VårtOslo. Tilgjengelig fra: <https://www.vartoslo.no/lytt-til-oss-vi-har-ogsaa-en-stemme/> (lest 26.04.2019).
- Klem, C. (2018a, 2. mai). *Arkitektur mot kriminalitet*. Oslo: Arkitektnytt. Tilgjengelig fra: <https://www.arkitektnytt.no/tema/arkitektur-mot-kriminalitet> (lest 28.03.2019).
- Klem, C. (2018b, 13. april). *Vil ha feminisme i urbanisme*. Oslo: Arkitektnytt. Tilgjengelig fra: <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/vil-ha-feminisme-i-urbanisme>. (lest 28.03.2019)
- Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. (2016). *Om kompetansesenteret*. Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/om-kompetansesenteret-kfk/> (lest 14.03.2019)
- KRÅD. (2017). *Tryggere Nærmiljøer - En håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser*. Oslo: Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging
- La La Tøyen. (2017). *Enerhaugen borettslag - Presentasjon av mulighetsstudie*. Tilgjengelig fra: <https://www.ebri.no/wp-content/uploads/2017/02/170206-presentasjon-beboermote.pdf> (lest 02.04.2019)
- Lie Berg, M. (2015, 26. juni). *Byrom for alle*. Oslo: Arkitektnytt. Tilgjengelig fra: <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/byrom-for-alle>. (Lest 05.05.2019)
- Linstad, A. (2018, 17. september). *Kraftig kritikk av Tøyenloftet i ny rapport. «De stille stemmene» ble ikke hørt*. Oslo:VårtOslo. Tilgjengelig fra: <https://www.vartoslo.no/kraftig-kritikk-av-toyenloftet-i-ny-rapport-de-stille-stemmene-ble-ikke-hort/> (Lest: 08.05.2019)
- LINK arkitektur. (u.å.-a). *Bispehaven, tryghedsrenovering*. Tilgjengelig fra: <https://linkarkitektur.com/dk/Projekter/Bispehaven-tryghedsrenovering>. (lest 28.03.2019)
- LINK arkitektur. (u.å.-b). *#SafeCity*: LINK arkitektur. Tilgjengelig fra: <https://linkarkitektur.com/Prosjekter/SafeCity>. (lest 28.03.2019)
- Lov om Planlegging og Byggesaksbehandling*. (2008). Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Oslo: Lovdata. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71> (lest 14.03.2019)
- Malt, U. (2016). *Frykt*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/frykt> (lest 22.03.2019)
- Marginalisering (u.å.). Forebygging.no. Tilgjengelig fra: <http://www.forebygging.no/Ordbok/L-P/Marginalisering/> (lest 05.05)

Maruthaveeran, S. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2014). *A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces – A systematic review*, b. 13. s.l.: s.n.

Maslow, A. (1943). *A Theory of Human Motivation Psychological Review*, 50 (4): 370-396. s.l.: s.n.

Mellingsæter, H. & Buan, V. (2016, 5. august). Her føler oslofolk seg utrygge. Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/osloby/i/4dxB6/Her-foler-oslofolk-seg-utrygge>. (lest 20.03.2019)

Nasar, J. L. & Jones, K. M. (1997). *Landscapes of Fear and Stress*. *Environment and Behavior*, 29 (3): 291-323. doi: 10.1177/001391659702900301. s.l.: s.n.

Newman, O. (1996). *Creating Defensible Space*. United Nations: U.S. Department of Housing and Urban Development

Oslo kommune. (2006). *Prosjektplan for Levende Oslo*. Oslo: Oslo kommune.

Oslo kommune. (2015). *Oslo Mot 2030 - Smart Trygg Grønn*. Oslo: Oslo kommune.

Oslo kommune. (u.å.-a). *Områdeløft Tøyen*. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/slik-bygger-vi-oslo/toyenvaftalen/omradeloft-toyen/#gref> (lest 07.03.2019)

Oslo kommune. (u.å.-b). *Bydel Gamle Oslo*. Oslo: Oslo kommune. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/bydeler/bydel-gamle-oslo/#gref> (lest 07.03.2019).

Oslo politidistrikt. (2018a). *Kriminalstatistikk*. 2017. Oslo: Oslo politidistrikt.

Oslo politidistrikt. (2018b). *Trender i kriminalitet 2018-2021*. Oslo: Oslo politidistrikt.

Plan- og bygningsetaten. (2009a). *Belysningsplan for Oslo sentrum*. Oslo: Plan- og bygningsetaten.

Plan- og bygningsetaten. (2009b). *Kommunedelplan for torg og møteplasser*. Oslo: Plan- og bygningsetaten.

Planavdelingen Kommunal- og Moderniseringsdepartementet. (2016). *Byrom - en idehåndbok*. Oslo: Planavdelingen Kommunal- og Moderniseringsdepartementet.

SalTo-sekriteriatet. (2017). *Handlingsprogram 2017-2020*. Oslo: s.n.

Scherg, R. H. (2018a). *Skræddersyet trygghed - Et situationelt perspektiv på det tryggheds-skabende arbejde*. 1-8. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Scherg, R. H. (2018b). *Utrygghed som fænomen - Er man trygg hvis man ikke er utrygg?*. 1-7. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Skirbekk, S. (2018). *Sosial mobilitet*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/sosial_mobilitet (lest 05.05.2019).

Skou, H. M. & N. Madsen, C. (2014). *Guide til mere trygge byer - Byplanlægning der skaber tryghed*. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Stoltenberg, C. & Grøholt, E. K. (2019). *Folkehelseprofil 2019 - Bydel Gamle Oslo i Oslo*. Oslo: Folkehelseinstituttet.

Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign. (2015). *Parkløft: Tøyen - Fra skjulte perler til sosiale møteplasser*. Oslo: s.n.

Studio Oslo Landskapsarkitektur. (u.å.-a). *Rudolf Nilsens Plass*. s.l. Tilgjengelig fra: <https://so-la.no/prosjekter/rudolf-nilsens-plass> (lest 12.03.2019).

Studio Oslo Landskapsarkitektur. (u.å.-b). *Sørli lekeplass helbetsplan*. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13181153/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/T%C3%B8yenvartalen/Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20T%C3%B8yenvartalen/Helhetsplan%20for%20S%C3%B8rli%20lekeplass%2008.07.2016%20-%20pdf.pdf> (lest 29.03.2019)

Säkraplats. (u.å.). *Bakgrund*. Tilgjengelig fra: <https://www.sakraplats.abe.kth.se/mission/>. (lest 27.03.2019)

Taylor, R. & Harrell, A. (1996). *Physical Environment and Crime* 2-3. s.l.: s.n.

Ten Principles for Successful Squares. (2005). s.l.: Project for Public Spaces. Tilgjengelig fra: <https://www.pps.org/article/square-principles?fbclid=IwAR2dTyU7BZ3WwZiFxZy-TQxbV1mgkbacP5vom3xPb0OmJKtbd8dH3hGcqU> (lest 28.03.2019)

Tjora, A. & Burner, T. (2018). *Sosial kontroll*. Store Norske Leksikon. Tilgjengelig fra: https://snl.no/sosial_kontroll (lest 22.03.2019).

United Nations. (2019). *Goal 11: Make cities inclusive, safe, resilient and sustainable*. s.l.: United Nations. Tilgjengelig fra: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/cities/> (lest 29.01.2019).

United Nations Human Settlement Programme. (2007). *Enhancing Urban Safety and Security - Global Report on Human Settlements*. United Kingdom and United States: UN - Habitat.

Velle, V. (2018, 25. april). *Rudolf Nilsens plass skal moderniseres. Naboene er med i planleggingen*. Oslo: Vårt Oslo. Tilgjengelig fra: <https://www.vartoslo.no/rudolf-nilsens-plass-pa-toyen-skal-moderniseres-naboene-er-med-i-planleggingen/> (lest 12.03.2019).

Vrålstad, S. (2017). *Slik har vi det - livskvalitet og levekår. Trygghet*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/trygghet> (lest 11.01.2019)

What is Placemaking? (u.å.). s.l.: Project for Public Spaces. Tilgjengelig fra: <https://www.pps.org/article/what-is-placemaking> (lest 28.03.2019).

Årsberetning fra Bydel Gamle Oslo (2017). Oslo. Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/bydeler/bydel-gamle-oslo/politikk-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-2018/arsberetning-2017-for-bydel-gamle-oslo-article93379.html#gref> (lest: 20.03.2019)

FIGURLISTE

Dersom ikke annet er oppgitt er figurene produsert av forfatterne.

Kartdatene er FKB-data og Matrikkeldata i UTM32 Euref89 og er lastet ned fra Norgedigitalt medio 2017 Ortofoto fra 9.5.18 er lastet ned fra Norgebilder, februar 2019.

Mennesker brukt i fotorendringer er hentet fra <https://skalgubbar.se/>

Figur 1: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/rewind_1179118#term=play-button&page=9&position=69 [Hentet 28.02.2019]

Figur 2: Oslo kommune (2017-a) [bydelskart for Oslo]. Tilgjengelig fra: https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13206469-1490274697/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Geografiske%20inndelinger/Oslo_Bydelskart_20170221_A3.pdf [Hentet 2. mars 2019]

Oslo kommune (2017-b) [delbydelskart for Oslo]. Tilgjengelig fra: https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13206466-1490274686/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Geografiske%20inndelinger/Delbydeler_20170214_A4.pdf [Hentet 2. mars 2019]

Figur 3: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra https://www.flaticon.com/free-icon/auction_783196#term=auction&page=1&position=2 [Hentet 28.02.2019]

Figur 4: Open Development (2018) [logo] Tilgjengelig fra: https://opendevelopmentmekong.net/topics/sustainable-development-goals/?queried_post_type=topic [Hentet 29.04.2019]

Figur 5: Open Development (2018) [logo] Tilgjengelig fra: https://opendevelopmentmekong.net/topics/sustainable-development-goals/?queried_post_type=topic [Hentet 29.04.2019]

Figur 6: Plan- og bygningsetaten (2009) [illustrasjon] Tilgjengelig fra: Kommunedelplan for torg og møteplasser [Hentet 10.05.2019]

Figur 7: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/analytics_1188576 [Hentet 28.02.2019]

Figur 8: Oslo politidistrikt (2018, s.24) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/kriminalitetsutvikling/trendrapport-oslo-2018---2021.pdf> [Hentet 02.02.2019]

Figur 9: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/analytics_1188576 [Hentet 28.02.2019]

Figur 10: Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (2017) [illustrasjon] Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/> [Hentet 25.01.2019]

Figur 11: Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: Tryggere Nærmiljøer - En håndbok om kriminalitetsforebygging og fysiske omgivelser [Hentet 17.04.2019]

Figur 12: Aas, G., Runhovde, S. R., Strype, J. & Bjørge, T. (2010) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: <https://core.ac.uk/download/pdf/52074641.pdf> [Hentet 17.04.2019]

Figur 13: Kriminalitetsforebygging på norsk

Runhovde, S. R. & Skjevrek, P. E. (2018) [forside av publikasjon] <http://www.forebygging.no/Global/kriminalitetsforebygging%20p%C3%A5%20norsk.pdf> [Hentet 17.04.2019]

Figur 14: Brottförebyggande råd (2019-a) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: https://www.bra.se/download/18.10aae67f160e3eba62938bb4/1522220070969/2018_Det_brottsforebyggande_arbetet_i_Sverige.pdf [Hentet 09.05.2019]

Figur 15: Brottförebyggande råd (2019-b) [forside av publikasjon] 2018 Tilgjengelig fra: https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e22d3/1547476142809/2019_1_Nationella_trygghetsundersokningen_2018.pdf [Hentet 09.05.2019]

Figur 16: Huddinge kommune (u.å) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: https://www.huddinge.se/globalassets/huddinge.se/_gemensamma/styrdokument-overgripande/anvisningar-och-instruktioner/trygghetshandbok-stadsmiljoer.pdf [Hentet 09.05.2019]

Figur 17: Malmö stadsbyggnadskontor (2006) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: <https://malmo.se/download/18.16ac037b154961d02871654f/1491299525973/Trygg%2Bstadsmilj%25C3%25B6.pdf> [Hentet 09.05.2019]

Figur 18: Det kriminalpræventive råd (2007) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: <https://www.dkr.dk/media/8177/byrum-for-alle.pdf> [Hentet 17.04.2019]

Figur 19: Det kriminalpræventive råd (2014-a) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: <https://bibliotek.dk/da/work/870970-basis%3A51197550> [Hentet 17.04.2019]

Figur 20: Det kriminalpræventive råd (2014-b) [fordise av publikasjon] Tilgjengelig fra: https://www.dkr.dk/media/9453/resume_af_sbi_rapport.pdf [Hentet 17.04.2019]

Figur 21: Det kriminalpræventive råd (2018-a) [forside av publikasjon] Tilgjengelig fra: <https://www.dkr.dk/media/13023/skraeddersyet-tryghed.pdf> [Hentet 17.04.2019]

Figur 22: Det kriminalpræventive råd (2018-b) [forside av publikasjon] <https://www.dkr.dk/media/13153/utryghedens-geografi.pdf> [Hentet 17.04.2019]

Figur 23: Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017-a) [diagram] Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/> [Hentet 25.01.2019]

Figur 24: Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017-b) [diagram] Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/> [Hentet 25.01.2019]

Figur 25: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/chat_263051 [Hentet 28.02.2019]

Figur 26: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: [https://www.flaticon.com/free-icon/book_1150052#term=read lineal&page=6&position=41](https://www.flaticon.com/free-icon/book_1150052#term=read%20lineal&page=6&position=41) [Hentet 28.02.2019]

Figur 27: Le Corbusiers (1920) [bilde av modell] Tilgjengelig fra: <https://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radiouse-le-corbusier> [Hentet 19.04.2019]

Figur 28: Balchen C., P. (2004) [figur] Tilgjengelig fra: https://www.politilederen.no/dokumenter/Avtaleverket/Innforing_i_POP.pdf [lest 20.02.2019]

Figur 29: Kompetansesenter for Kriminalitetsforebygging (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <http://kriminalitetsforebygging.no/hva-er-kriminalitetsforebygging/> [Hentet 25.01.2019]

Figur 30: Balchen C., P. (2004) [figur] Tilgjengelig fra: https://www.politilederen.no/dokumenter/Avtaleverket/Innforing_i_POP.pdf [Hentet 20.02.2019]

Figur 31: Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010) [matrise] Public Places Urban Spaces - The Dimensions of Urban Design. 2. utg. England: Routledge.

Figur 32: Cozens, P. & Love, T. (2017) [figur] The Dark Side of Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED). s.l.: Oxford University Press

Figur 33: Grönlund, B. (2013) [matrise] Scandinavian CPTED - A Dilemma of Happy Welfare States - Or a More General One? : 1-26. s.l.: s.n.

Figur 34: Maslow, A. (1943) [diagram] A Theory of Human Motivation Psychological Review, 50 (4): 370-396. s.l.: s.n.

Figur 35: H. Scherg, R. (2018) [diagram] Utryghed som fænomen - Er man tryg hvis man ikke er utryg?. 1-7. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Figur 36: H. Scherg, R. (2018) [diagram] Skræddersyet tryghed - Et situationelt perspektiv på det tryghedsskabende arbejde. 1-8. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Figur 37: Maruthaveeran, S. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2014) [diagram] A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces –A systematic review, b. 13. s.l.: s.n.

Figur 38: H. Scherg, R. (2018). Skræddersyet tryghed - Et situationelt perspektiv på det tryghedsskabende arbejde. 1-8. s.l.: Det kriminalpræventive råd

Figur 39: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/tools_786888#term=wrench%20and%20pencil&page=1&position=19 [Hentet 28.02.2019]

Figur 40: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/project_1190000#term=project&page=4&position=38 [Hentet 28.02.2019]

Figur 41: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 42: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 43: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 44: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 45: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 46: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 47: Bydel Gamle Oslo (2017) [diagram] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13201640-1488818061/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Statistikk/Faktaark%20bydelene%202017/01%20Bydel%20Gamle%20Oslo.pdf> [Hentet 06.03.2019]

Figur 48: Freepik (u.å) [ikon] Tilgjengelig fra: https://www.flaticon.com/free-icon/hand_1077976
[Hentet 28. februar 2019]

FOTOLISTE

Dersom ikke annet er oppgitt er fotografiene produsert av forfatterne.

Enkelte av fotografiene har fått et sort-hvitt filter for å passe til layout. Det er ikke foretatt manipulering av bilder som kan virke krenkende ovenfor fotograf eller andre.

Foto 1: Topolyanskiy, A., Unsplash (u.å) Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/Uii6TMBG-rg>
[Hentet 09.05.2019]

Foto 2: Tateisi, M., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi]. Tilgjengelig fra: https://unsplash.com/photos/bJhT_8nbUA0
[Hentet 01.04.2019]

Foto 3: Grønli, E. (u.å) [digitalt fotografi] Tilsendt med tillatelse fra fotograf

Foto 4: Tang, C., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/ob-hsLNxYPc>
[Hentet 06.05.2019]

Foto 5: Kelly Sikkema, Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/4JxV3Gs42Ks>
[Hentet 29.04.2019]

Foto 6: Sandrini, P., Pexels (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.pexels.com/photo/close-up-photo-of-u-shaped-barriers-1858406/> [Hentet fra 29.04.2019]

Foto 7: Tingey, W., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: https://unsplash.com/photos/9z9fxr_7Z-k
[Hentet 01.05.2019]

Foto 8: Fotograferende, Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/MLnrxIbedp8>
[Hentet 06.05.2019]

Foto 9: Bachmann, M., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/rWLDSCo8p8g>
[Hentet 06.05.2019]

Foto 10: Plashchynski, S., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/hsDrp7Li0Ss>
[Hentet 29.04.2019]

Foto 11: Yemets, O., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/LyW7pqsP81k>
[Hentet 06.05.2019]

Foto 12: P., Pawel, Pexels (u.å) [digitalt forografi] Tilgjengelig fra: <https://www.pexels.com/photo/grayscale-photography-of-people-1245055/> [Hentet 10.05.2019]

Foto 13: Semb, I., Arkitektnytt (u.å) [fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.arkitektnytt.no/nyheter/vil-ha-feminisme-i-urbanisme> [Hentet 30.04-2019] Gjengitt med tillatelse av både arkitektnytt og avbildede. S. 54

Foto 14: Studio Oslo Landskapsarkitektur (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13181153/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Slik%20bygger%20vi%20Oslo/T%C3%B8yentavtalen/Omr%C3%A5del%C3%B8ft%20T%C3%B8yen/Helhetsplan%20for%20S%C3%B8rli%20lekeplass%2C%2008.07.2016%20-%20pdf.pdf> (lest 29.03.2019) [Hentet 29.03.2019] Tillatelse til bruk fra fotograf.

Foto 15: Studio Oslo Landskapsarkitektur. (u.å) [illustrasjon] Tilgjengelig fra: <https://so-la.no/prosjekter/rudolf-nilsens-plass> [Hentet 12.03.2019] Tillatelse til bruk fra fotograf.

Foto 16: Helsingborg stad (2018) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://helsingborg.se/trafik-och-stadsplanering/planering-och-utveckling/tryggare-platser/tryggare-soder/furutorpsplatsen/> [Hentet 09.05.2019]

Foto 17: LINK arkitektur (u.å) [illustrasjon] Tilgjengelig fra: <https://linkarkitektur.com/dk/Projekter/Bispehaven-tryghedsrenovering> [Hentet 29.03.2019]

Foto 18: Naujokas, A., (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: https://unsplash.com/photos/Ly5TDhCD_DE [Hentet 01.04.2019]

Foto 19: Lorefice J., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/sf7jsPE71e0> [Hentet 30.03.2019]

Foto 20: Spratt, A., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/7AtxQ83uZIU> [Hentet 01.04.2019]

Foto 21: Zaric, M., Unsplash [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/Fq3rAqfKy28> [Hentet 01.05.2019]

Foto 22: Burst, Pexels [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.pexels.com/photo/two-person-standing-under-lot-of-bullet-cctv-camera-374103/> [Hentet 10.05.2019]

Foto 23: Czerwinski, P., Unsplash [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/OfwiURcZwYw> [Hentet 01.05.2019]

Foto 24: Devia, J., Unsplash [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/xfYiIpHnvhs> [Hentet 01.04.2019]

Foto 25: Sandvik, T., Vårt Oslo (2017) [digitalt fotografi] <https://www.vartoslo.no/nabo-reagerer-pa-a-bli-stengt-ute-fra-uteomrader-og-kaller-inngjerdingen-rundt-waldemars-hage-pa-ila-for-en-gated-community/> [Hentet 09.05.2019] Tillatelse til bruk fra fotograf.

Foto 26: Filipe, J., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/VwbGKC9P9tg> [Hentet 09.05.2019]

Foto 27: Iwata, E., Unsplash (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/vWfKaO0k9pc> [Hentet 01.04.2019]

Foto 28: Project for Public spaces (2007) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <http://www.pps.org/article/What-is-placemaking> [Hentet 09.05.2019]

Foto 29: Svendsen, M., (2019) [digitalt fotografi] Tilsendt, med godkjenning fra fotograf

Foto 30: Iwata, E., Unsplash (u.å) [digital fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/vWfKaO0k9pc> [Hentet 01.04.2019]

Foto 31: Lord, D., (u.å) [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/XEmnU8CrCVc> [Hentet 01.04.2019]

Foto 32: Birkett, A., Unsplash (u.å) [digital fotografi] Tilgjengelig fra: <https://unsplash.com/photos/jDy1zHR1vrk> [Hentet 01.05.2019]

Foto 33: Shaw, U., Pexels [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.pexels.com/photo/man-walking-on-floor-764880/> [Hentet 10.05.2019]

Foto 34: Svendsen, M., (2019) [digitalt fotografi] Tilsendt, med godkjenning fra fotograf

Foto 35: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign. (2015) [digitalt fotografi] Parkløft: Tøyen - Fra skjulte perler til sosiale møteplasser. Oslo: s.n. [Hentet: 17.03.2019]

Foto 36: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign. (2015) [digitalt fotografi] Parkløft: Tøyen - Fra skjulte perler til sosiale møteplasser. Oslo: s.n. [Hentet: 17.03.2019]

Foto 37: Studio Oslo Landskapsarkitektur, Rodeo Arkitekter & Zenisk Lysdesign. (2015) [digitalt fotografi] Parkløft: Tøyen - Fra skjulte perler til sosiale møteplasser. Oslo: s.n. [Hentet: 17.03.2019]

Foto 38: Dids, Pexels [digitalt fotografi] Tilgjengelig fra: <https://www.pexels.com/photo/blackboard-business-chalkboard-concept-355988/> [Hentet 10.05.2019]

VEDLEGG

Vedlegg A: Intervjuguide

Vedlegg B: Dybdeintervju #1

Vedlegg C: Dybdeintervju #2

Vedlegg D: Dybdeintervju #3

Vedlegg E: Dybdeintervju #4

Vedlegg F: Dybdeintervju #5

Vedlegg G: Dybdeintervju #6

Vedlegg H: Evalueringshåndbok

Intervjuguide

Informantens navn:	
Intervjuform:	
Dato og klokkeslett:	xx.xx.2019
Roller:	Intervjuer: Sekretær:
Varighet:	
Steg:	Oversikt over intervjuet:
1.	<p>Før intervju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Klargjøre relevante spørsmål spesifisert til informanten - Etablere roller for intervjuet. Hvem har hovedansvaret for å stille spørsmål og hvem er sekretær - Lese bakgrunnsinformasjon om informanten
2.	<p>Starte intervjuet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ønske velkommen - Introdusere intervjuer - Kort innføring i oppgaven - Deres rolle <p>Tidsramme for intervjuet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er satt av en time til intervjuet med mulighet for pause og avbrytelser i form av spørsmål og oppklaring av spørsmål <p>Forklare hensikt og mål med intervjuet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hensikten med intervjuet er å kartlegge hva som blir gjort av kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet i Oslo og hvor, ulike fagpersoners erfaringer og kunnskap om dette, hvilke byrom som er særlig utsatt kriminalitet og utrygghet i Oslo og hvilket syn fagpersonene har på sammenhengen mellom kriminalitet og utforming
3.	<p>Jobbrelaterte erfaringer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stille spørsmål rundt det kriminalitetsforebyggende arbeidet informanten tar del i, samt kunnskap og erfaringer som er særlig relevant for temaet
4.	<p>Spørsmål til intervju:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spesifiserte spørsmål rettet mot informantens bakgrunn og erfaringer - Generelle spørsmål som ikke er rettet mot informanten spesifikt og som er like for alle informantene slik at svarene kan sammenlignes
5.	<p>Informantens spørsmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informanten skal kunne komme med utfyllende informasjon, samt stille spørsmål tilbake til oss og våre syn og erfaringer innenfor temaet.
6.	<p>Avslutte intervjuet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Takke informanten for deres tid og interesse

Dybdeintervju #1

Informantens navn:	Anonym
Stilling:	Forsker (i Norge)
Intervjuform:	Telefonintervju
Dato:	01.02.2019
Roller:	Intervjuer: Sandra Klo Steine Sekretær: Kristine Brunstad
Varighet:	1 t

1. *Har du noen eksempler på byrom du opplever som utrygge i Oslo?*

Jeg har et veldig analytisk forhold til temaet. Dersom jeg prøver å huske til tiden før jeg fikk så mye kunnskap på området, var jeg mye ute på Grønland. Da visste jeg at jeg burde gå rundt parker og langs fasadene der det var aktivitet og lys, men at det var raskere å gå gjennom Regjeringskvartalet, som var kjent som mer utrygt. Jeg syns også den gamle kirkegårdsparken bak Deichmanske er utrygg. Den er bortgjemt og mørk. Brugata er et område jeg vet litt mer om. Jeg personlig opplever ikke Brugata holdeplass som utrygt. Jeg vet at utryggheten der henger sammen med de narkomane osv. Jeg føler meg også ganske trygg i kvadraturen fordi jeg har vært mye og er kjent.

a) *Hva er årsaken til at det føles utrygt?*

Jeg reagerer først og fremst på at det er øde og forlatt og hvor det kan være gjemmesteder. Det må være mange nok mennesker for at det skal være trygt. Jeg personlig reagerer ikke særlig på avvikende oppførsel, bortsett fra om jeg er i ekstrem minoritet. Et eksempel er dersom jeg er den eneste som er hvit. Det kan oppleves ubehagelig, men jeg trives godt på for eksempelvis Grønland. Det skal mye til for at jeg skal føle det som utrygt. Jeg hadde en opplevelse i Frankrike hvor jeg følte meg utrygg. Da gikk alle tildekket med hijab mens jeg gikk i treningstøy. Det var ubehagelig. Ellers kan det nok føles utrygt når det er natt og få mennesker er ute i gaten. Man vil gjerne ha oversikt over mennesker og vite hvor de er.

2. *Hva mener du skal til for at et byrom skal oppleves som trygt å ferdes i?*

a) *Har du noen konkrete eksempler?*

Kriminaliteten er der folk oppholder seg. Om natten er det i utelivsområdene hvor det er mer fyll og vold. Karl Johan og fra Nationalteatret ned mot Aker Brygge (ikke på selve Aker Brygge, der er det privat og har kontroll), Brugata og Grønlandsleiret. På dagtid føles det mest utrygt der det er mange folk på grunn av lommetyveri.

3. *Hvilke byrom i Oslo føler du er spesielt utsatte for kriminalitet?*

a) *Kjenner du til hvilken type kriminalitet som er mest tilstedeværende her?*

Spørsmålet besvares i neste spørsmål.

b) *Hva tror du er årsaken til at dette/de byrommet/byrommene er mer utsatt for kriminalitet enn andre?*

Du har jo teorien om Routine Activity, at det må være et attraktivt offer eller mål tilstede, manglende beskyttelse og tilstedeværelse av noen som kan gjennomføre den kriminelle handlingen. Altså må det være en samlokalisering i tid og rom. Spesielt i sentrum har du en samling av mennesker og derav flere som har motivasjon og intensjon om å stjele noe. I tillegg har du mange potensielle ofre. Ved at det er mange mennesker samlet blir det lettere

å gjemme seg, komme seg unna og ikke bli tatt. Oslo sentrum er fullt av muligheter for å gjennomføre kriminalitet. Det er mye å ta og mange mennesker å antaste. Det er laget en rapport om belysning, som nevnt i seminaret. Belysning og kriminalitet er komplekst. Mørket kan også resultere i at ingen orker å være der i det hele tatt, mens lite belysning vil fort bli for lite og oppleves skummelt. Mulighetene for kriminalitet oppstår på forskjellige steder.

4. *Har du noe forslag til hvordan man kan redusere opplevd utrygghet i forbindelse med "ubehagelig oppførsel"?*

Gjøre nyankomne mer bevisst på sosial akseptert adferd i Norge. Unngå gjemmesteder i det fysiske miljøet. Det er viktig i alle sentrale områder. Både i forhold til trygghet og fordi dersom du kan gjemme noe et sted er det lettere å gjøre noe som kan skjules. Belastede områder, som Brugata, har ganske mange sprøytenarkomane, men ganske mange andre også. Det er da en balanse.

5. *Hva er ditt syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design/utforming på det fysiske miljøet?*

a) *På hvilke måter kan det fysiske miljøet kan ha innvirkning på kriminalitet?*

Ulike fysiske miljøer kan skape muligheter for kriminalitet. Dersom du skal selge narkotika og kan gjøre det diskre, vil nok de fleste ønsker nok å gjemme seg unna, fremfor åpenbar kjøp/salg. At det plass nok og ikke trengsel sent på kvelden. Dersom det er lett å dunke borti andre og dersom man er beruset har det lett for å eskalere til konflikt

b) *Hvilken relevans vil du si det fysiske miljøet har for kriminalitetsforebygging?*

Ja, på spørsmålet.

6. *Kjenner du til noen prosjekter i Oslo eller andre skandinaviske byer hvor det er gjort tiltak gjennom fysisk planlegging for å øke tryggheten og redusere kriminaliteten?*

For noen år siden ble det laget Beredskapssetaten en voldtekts strategi for fysisk planlegging. BYM og politiet var med i samarbeidet. Motivasjonen for å rydde opp rundt Akerselva var for å forebygge salg av narkotika. På «Plata» var det mer tilstedeværelse av politi enn store endringer i det fysiske miljøet. Oslo har fokus på å gjøre noe med utesteder og taxikøer. Oslovaktene har bidratt her. Det kan hende de har satt ut noe, koorde. Taxikøer er i alle fall potensielle utgangspunkt for mye konflikt og kriminalitet. Nyere busskur er litt mer gjennomsluktig for å øke inn- og utsyn. Det er også flere eksempler på at man bytter ut myke materiale med ting som holder bedre for å forebygge hærverk.

7. *Hvilke tiltak er benyttet? For eksempel belysning, vegetasjon, aktiviteter, overvåkning osv.*

Spørsmålet blir besvart i forgående spørsmål.

Oslo kommune har satt som en av tre hovedsatsinger at byen skal være trygg, åpen og tilgjengelig og at man skal kunne bevege seg fritt uten frykt for å bli utsatt for kriminelle handlinger i det offentlige rom. Det er også en egen satsing at kriminalitet skal forebygges.

8. *Mener du at det gjøres nok innen fysisk planlegging og utvikling av byrom i Norge for å oppnå dette målet eller er det noe som kan gjøres bedre?*

Man vet for lite fordi det er vanskelig å få forskningskunnskap. Historisk sett har vi ikke hatt kunnskap nok på dette feltet. Politiet har vært generalister, det er først nå de begynner å jobbe systematisk med det.

9. *Oslo kommune ønsker å skape inkluderende byrom, hvordan ser du for deg at det kan gjøres, uten at noen grupper i samfunnet føler seg ekskludert?*

Det er viktig å skape aktiviteter og interaksjoner som er rettet mot dem som du ønsker flere av i et byrom. Det blir feil å si at noen ikke får være der, så sant de ikke gjør kriminelle handlinger. Da kan politiet bortvise folk. Alle har rett til å være der. Det du kan gjøre for at flest skal trives er å øke tilstedeværelse av andre grupper. Det kan gjøres ved å implementere noe de liker eller ved å trekke andre grupper til området.

10. *Det kommer frem av forskning at kvinner frykter i større grad enn menn å bli utsatt for kriminalitet i det offentlige rom.*

a) *I hvilken grad mener du det bør prioriteres å legge til rette for økt opplevd trygghet spesielt rettet mot kvinner i byrom?*

Mange kvinner føler seg trygge i mange av byrommene. Innvandrerkvinner er kanskje spesielt sårbare, men det handler også mer om sårbare grupper enn bare kjønnsperspektivet. Jeg tror at de områdene kvinner er redde for å gå i også oppleves av mange menn som utrygge. Kanskje er fokuset sårbare grupper innenfor kvinner, men også sårbare grupper generelt. For eksempel folk som ikke kan gå så godt. Det var jo en periode hvor eldre ble frastjålet smykker etc. på gaten. Det virker som at det ikke er noe mer av det nå, politiet tok det alvorlig, men det skapte nok mye utrygghet.

11. *Hvilke tiltak mener du kan iverksettes for at kvinner (Sårbare grupper) skal føler seg tryggere i byrommet?*

Man må ikke bare fokusere på lys, selv om lys er viktig. Det viktigste er at alle føler det er en vei som er trygg. Selv om det ikke er sikkert over alt, så har man noen hovedruter som føles trygge for de mest sårbare gruppene.

12. *Har du noen forslag til hvordan den opplevde tryggheten på kveldstid kan økes gjennom tiltak i det fysiske miljøet?*

a) *Vet du om noen steder slike tiltak er gjort eller planlegges å gjøres?*

En ting som skaper utrygghet, er at sted ser ustelt ut. Å skape fysiske miljøer som er lett, billig og holder bra. Det går litt igjen. I utlandet har du visse steder hvor du prøver å klippe busker og trær i former, da skal det ikke mye til for at det ser ustelt ut. Det krever mye å holde den standard. Å legge seg på en standard som er lett å holde godt vedlikeholdt er nok lurt. For at de som skal gå hovedrutene skal føle seg trygge er det viktig at det ikke er gjemmesteder rett ved siden av stien og at det er oversiktlig. Det må også være plass nok fordi når folk eksempelvis er fulle er det lettere å la seg provosere grunnet trengsel.

Nei, vet ikke om noen områder hvor dette er gjort. Mer i form av oppussing.

13. *Kan du tenke deg noen former for tiltak som kan føre til mer utrygghet og som bør unngås i fysisk planlegging?*

Det finnes tiltak som kan generere utrygghet men som ikke automatisk bør unngås. Unge gutter i gjenger kan skape mye utrygghet og ved å anlegge en skateboardbane kan en oppsamling av guttegjenger forekomme. Det kan føre til at noen vil føle seg utrygge. Jeg mener da at det kan være viktigere å skape et godt miljø for de guttene, selv om det er på bekostning av andre typer gruppers trygghet.

14. *Hvilke andre tiltak eller funksjoner mener du kan generere økt menneskelig aktivitet i byrom?*

Lekeplasser generer aktivitet og det har jeg veldig tro på. Men det kan ikke være slik at folk ruser seg på de samme stedene. Det må gjøres på en slik måte at det ikke blir lagt igjen sprøyter og annet som er utrygt for barna. Man må tenke alternativt, møbler eller liknende som gjør at voksne oppdager sprøyter eller gjenlagte, farlige ting i tide. Møbler som er spesielt egnet til ikke å skjule sprøyter eller annet som barn ikke skal ha tak i. Gratis internett var viktigere før, nå er ladning viktig, men det er ikke sikkert det er like viktig i

senere tid. Se på hva som er attraktivt her og nå. Det finnes jo eksempler hvor man sender bilder til en skjerm eller prosjektor type. Man kan finne på mye kreativt. Jeg tror på det å rette mer mot barn.

a) *Kjenner du til noen prosjekter hvor det har blitt iverksatt situasjonelle tiltak for å redusere kriminalitet i Oslo?*

I utlandet finnes det mye mer. Britene er gode på det. I Norge er det nok mest belysning og generelt det å gjøre bymiljøer bedre i form av oppussing. Jeg var mer oppdatert på dette før. Terror er situasjonell forebygging, så det er jo et eksempel. TV-overvåkning som brukes riktig er en situasjonell forebygging. I høysikkerhetsbygg har du mange som følger med. Typisk banker og butikker. Der det er mer tyveri kan mulige tiltak være å sette kassen ved inngangen for å få naturlig overvåkning.

15. *Kjenner du til noen prosjekter hvor andre kriminalitet reduserende strategier har blitt brukt i fysisk planlegging Norge? For eksempel CPTED, Secure by design, Designing Out Crime?*

Det er først og fremst mot terrorisme. Kjøretøysperrer er et situasjonelt tiltak. Norges Bank har lang historie på situasjonelle tiltak grunnet frykt for ran. Selv om man sikrer bygg, så går kjøretøysperrer utenfor bygget. Sikringstiltakene sprer seg utover bygget og ut i miljøet rundt. Banken belyser Bankplassen først og fremst for økt sikkerhet og da på mer enn terror. Jeg kjenner ingen konkrete områder, da blir nok Bankplassen det nærmeste. Manglende kompetanse er grunn til det er lite brukt i fysisk planlegging. Det har vært alt for mange generalister og dermed har de ikke rukket å opparbeide seg nok kompetanse på et område. Jeg tror på at det endrer seg. Kommunene har ikke vært bevisste eller villige nok til å opparbeide seg denne kunnskapen heller.

16. *Kjenner du til KFK - kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRÅD) sine forslag til utforming av det fysiske miljøet? Hva synes du om dem?*

Jeg husker å ha sett et utkast, jeg kjenner til at noe ble gjort. Slik jeg husker det var jeg ikke særlig imponert den gangen. Men kan ha endre mening nå.

Informantens spørsmål:

Informanten hadde ingen spørsmål

Dybdeintervju #2

Informantens navn:	Anonym
Stilling	Ansatt i politiet
Intervjuform:	Telefonintervju
Dato og klokkeslett:	04.02.2019 kl. 0900 – 0930
Roller:	Intervjuer: Kristine Brunstad Sekretær: Sandra Klo Steine
Varighet:	0,5 t
<p>1. <i>Hva jobber du med?</i></p> <p>Jeg jobber på etterretningsseksjon på sentrum politistasjon som dekker Grønland, Tøyen, Grünerløkka osv. Jeg jobber for det meste ute, men sivilt, hvor jeg henter informasjon, snakker med folk i bybildet, på skoler og informanter. Informasjonen brukes til egne saker og tilslag.</p> <p>2. <i>Har du noen eksempler på byrom som kan oppleves trygge eller utrygge i Oslo og hvorfor?</i></p> <p>Ja, du har en del gjengangere som kan være medieskapt. Typiske problemområder er Olafiaparken, Smalgangen, Tøyen området på kveldstid mest på grunn av ungdomsgjenger, litt langs Akerselva og Brugata. Brugata er ikke nødvendigvis farlig, men ikke trivelig heller.</p> <p><i>Kjenner du til om det er høy forekomst av utrygghet og/eller kriminalitet på Elgsletta?</i></p> <p>Har ikke hørt om at det har skjedd noe på «Elgen» (Elgsletta). Vaterlandsparken er et problemområde som vanlige mennesker gjerne bare går fort gjennom eller rundt for å unngå det. Jeg er usikker på om det er fordi det føles utrygt, eller om det er fordi det er et kjent sted for kjøp og salg av hasj.</p> <p>Mange blir redde for knivepisodene og at det er mye våpen, men ransbølgen har roet seg ned.</p> <p><i>* Oppfølgingsspørsmål: Har det noen sammenheng med media?</i></p> <p>Blir veldig personlig men ja. At vi som enkeltmennesker blir påvirket, tror jeg. Det kan også bidra til å styre folk til å ville gjøre det.</p> <p>3. <i>Har du noen eksempler på byrom som er spesielt utsatte for kriminalitet i Oslo? Forbedring ift. Områdeløft?</i></p> <p>Har ikke noen tall på det.</p> <p>4. <i>Hvilken type kriminalitet?</i></p> <p>Åpenlyst hasjsalg av unge gutter, kniv og ran på Tøyen og Grønland.</p> <p>5. <i>Kjenner du til noen fysiske tiltak som gir økt trygghet?</i></p> <p>Sikkerhetsvisitering for våpen var en stående ordre fra politimester med fokus på Brugata. Her skulle det også stå en politibil som skulle være tilgjengelig mtp. Narkotikasalg og rusmisbrukere. Også er det mer synlige patruljer.</p>	

6. *Kjenner du til noen prosjekter hvor det er gjort kriminalitetsforebyggende arbeid i form av fysiske tiltak?*

Tøyenløftet, men kjenner ikke til hvilke fysiske tiltak som ble gjort, det ble nok laget noen lekeplasser og lys.

7. *Hva er ditt syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design?*

Jeg tror ikke man greier å designe det vekk. Kriminalitet vil man aldri bli kvitt, men man kan absolutt påvirke slik at det blir bedre ift. Opplevd trygghet. For eksempel i trange gater på Grønland hvor det føles utrygt kan belysning og kameraer antakelig hjelpe.

8. *Hva tenker du er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom?*

At det er åpne steder som er opplyst og at det ikke finnes hvor du kan gjemme deg bort, hyggelige parker og at det er generelt bedre oversikt. Det verste er trange lekeplasser eller skolegårder hvor det er lett å sette seg i et hjørne og gjemme seg bort. Hvis man får følelsen av at det er åpent og at folk kan se en er det bedre.

9. *Kjenner du til Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRÅD)?*

Nei, det kjenner jeg ikke til.

Informantens spørsmål:

Dybdeintervju #3

Informantens navn:	Leo Rygnestad
Stilling:	Prosjektkoordinator og medvirkningsansvarlig for områdeløft Tøyen og Grønland
Intervjuform:	Telefonintervju
Dato og klokkeslett:	04.02.2019 Kl. 1500 - 1600
Roller:	Intervjuer: Kristine Brunstad Sekretær: Sandra Klo Steine
Varighet:	1 t

1. *Hva jobber du med?*

Av utdanning har jeg en bachelor i historie og en master i bærekraftig utvikling. Nå jobber jeg som prosjektkoordinator for områdeløftene Tøyen og Grønland og har gjort det i 1,5 år. Stillingen er delt i to hvor halvparten går på oppfølging av de områdeløftmidlene som investeres i bydelen og andre tilskuddsmidler som bomiljøtilskudd og nabolag- og aktivitetsmidler til lokal frivillighet. Jeg har også ansvaret for medvirkningsprosessene i områdeløftene. Dette gjelder alt fra programplan til konkrete prosjekter. Det investeres en del i uteroms prosjekter og jeg har da ansvaret for planlegging og gjennomføring av medvirkning i forbindelse med disse.

2. *Hva vil du trekke frem som har fungert godt og eventuelt ikke fungert så godt i områdeløftet Tøyen?*

K1 er et eksempel på noe som har fungert veldig godt, selv om det er et bygg og ikke et byrom. Det har blitt et bygg for lokalmiljøet for hele befolkningen. Man kan vel på sett og vis si at sosiale entreprenører og ungdomsklubber på en måte er byrom også. Sørli lekeplass utenfor K1 har også blitt en heidundrende suksess.

Som prosesser har disse prosjektene lært oss mye i forhold til hva vi som bydel kan klare å få til på egenhånd og hva vi må få inn ekstern kompetanse på.

Nå skal også Kolstadgata stenges og bli et gatetun. Bymiljøetaten har drevet medvirkningsprosesser med bygge verksteder i forbindelse med dette. Dette har vært en veldig positiv greie.

3. *Nå fokuserer vi jo på det fysiske miljøet, og derav er parkløftet veldig interessant. Har Parkløftet medført noen endringer for nærmiljøene så langt?*

Sørli lekeplass som ble åpnet i fjor sommer har vært en stor suksess for nærmiljøet. Den forrige lekeplassen var ikke dimensjonert for bruk av mange barn samtidig. Den nye lekeplassen er rigget slik at mange barn kan bruke den samtidig og er langt mer moderne. Det har også blitt satt opp bedre belysning og fjernet en del busker og trær som gjør området mer oversiktlig og gjør at folk tar det mer i bruk også på kveldene.

4. *Hvilke erfaringer fra områdeløftet Tøyen tar dere med i planprosessen for områdeløftet på Grønland?*

Vi tar med oss de fleste erfaringene fra prosessene. Planleggingen og medvirkningsprosessene for Rudolf Nilssens plass er et eksempel. Her ble det gjennomført «klassisk» medvirkning i regi av SO-LA arkitekter med invitasjon til offentlig medvirkningsmøte hvor nesten ingen kom. Da måtte vi trykke på «reset» knappen og endte med å invitere enkeltinteressentgrupper på særreiser. Det er viktig å vite hvem man ønsker å ha medvirkning med. Medvirkning med ulike brukergrupper som Sportsklubben Sterling og beboere på bosenteret «Heimen» for avdankede rusbrukere ble gjennomført. Det ble også kjørt målrettet medvirkning med alt vi har klart å få

til av nabolagsgrupper. Fokuset på å få med så mange stemmer som mulig og å ha en kompleks utsjekksliste for medvirkning er noe vi har tatt med oss videre. En annen ting er at det nytter ikke å medvirke med barn og voksne samtidig. Selv barn og ungdom samtidig er en dårlig ide. Det kan til en viss grad gå å ha jenter og gutter samtidig men problemet med å blande grupper er at noen vil alltid overdøve andre. Rudolf Nilssens plass er i forhold til kompleksitet og ressursbruk langt utenfor hva bydel Gamle Oslo vanligvis utfører av prosjekter. Vi må derfor også tidlig kunne identifisere om vi er i stand til å gjennomføre prosjektet eller om vi må koble inn andre relevante aktører. Et eksempel på et slikt prosjekt er Olafiagangen hvor Bymiljøetaten er hovedeier av prosjektet mens bydel Gamle Oslo er ansvarlig for medvirkning.

5. *Har det forekommet noen uforutsette utfordringer underveis i planprosessen for områdeløftene?*

En uforutsett utfordring vi støtte på under byggingen av Sørli lekeplass var at det var uventet mye forurenset grunn som resultat av tidligere tiders «blandede» bymiljø på Tøyen (bolig og næring i samme område) i undergrunnen og byggingen ble derfor et halvt år forsinket.

6. *I hvilken grad inkluderes beboerne i planprosessen til områdeløftene?*

Kommer frem i svar over...

7. *Har du noen eksempler på byrom som kan oppleves som trygge og noen som oppleves utrygge i bydel Gamle Oslo og hvorfor?*

Ja, når det gjelder utrygge er både Olafiagangen og Vaterlandsparken «kron eksempeler». Dette er to åpne rusmiljø i bybildet. I de delene av året rusbrukerne ikke vil sitte i Vaterlandsparken, sitter de heller i Urtegata fordi der er Frelsesarmeen som blant annet tilbyr sosionomer, sårvask, sprøyter og mat.

Urtehagen er et annet eksempel. Her er det en barnehage, moske, boligblokker og et hav av ulike rusbrukere med mye sirkulasjon av heroin og tunge piller. Det har blitt gjennomført flere runder med oppgradering hvor det har blitt prøvd ut urbant landbruk, nytt dekke og belysning. Vi har vært gjennom alle trygghetsskapende tiltak her men så lenge rusmisbrukerne er der vil det være lite vi kan gjøre. Plassen må aktiviseres og etableres for andre for å få bukt med problemet. Noen lokale aktører foreslo et søndagsmarked, noe jeg har tro på at kan funke over tid men det er nok en «long shot». I tillegg har du Gartnerløkka som er dominert av hasj- og alkoholsalg. Det selges sprit ut av kjellerleilighetene daglig. Her er det mørkt og veldig bratt. Gresset glir av på grunn av helningen. Det er forsøkt å sette opp dyrkningskasser her men de har endt opp som søppelkasser. Et lekeapparat ble fjernet i fjor og en sandkasse ble sanert fordi det var så mange sprøyter i den. Vi er veldig i «tenkeboksen» på dette området og hva vi kan gjøre. Foreløpig er det planlagt medvirkning til våren og oppstart av en lokal dugnadsgruppe. Dette kan være en måte å ta kontroll over området igjen gjennom å bygge eierskap og fylle rommet med aktivitet. Botsenparken har mye bedre arealer enn de andre men det faller utenfor områdeløftet. Det er også litt rusbruk her i nedre del av parken, men det er ikke så utpreget. Elgsletta fungerte nok aldri helt som tenkt som byrom. Først var det en romleir, noe som kan ha gitt det en svak start og Akerselva er spesielt i det området stort sett veldig belastet.

Når det gjelder trygge byrom har Tøyen torg potensiale. Det fremstår som noe ekskluderende i dag grunnet diverse alkoholserveringer og høye priser. Vi skal ha lokalbaserte aktiviteter med primært fokus på det sosiale og ikke så mye det fysiske her. Sørli lekeplass har som nevnt vært en suksess og blitt veldig fint.

Smalgangen vil jeg si er et godt fungerende byrom. Det eneste problemet er «dealer» problematikken hvor selgerne trekker opp i Smalgangen fra Olafiagangen. «Dealerne» har generelt begynt å gå lenger og beveger seg over hele området mellom Olafiagangen og teaterplassen nå. Teaterplassen er også et relativt fint byrom men med høye priser. Selv om Tøyenparken ikke en del av BGO føler vi jo et visst eierskap til den. Her er det mange gode tilbud i forhold til eksempelvis idrett.

Man kan også si at Rudolf Nilssens plass slik det er i dag er et relativt sett et ganske vellykket byrom med fotballbane og skøytebane selv om det trenger oppgradering.

Generelt preges alle byrommene av at det er lenge siden det er gjort noe med dem. Befolkningstettheten i bydelen gjør også at det er et helt annet bruksnivå på utearealene enn andre steder i byen.

8. *Har du noen eksempler på byrom som er spesielt utsatte for kriminalitet i bydel Gamle Oslo og hvilken form for kriminalitet?*

Kommer frem i svar over...

9. *Har du en formening om hvilke byrom enten i bydel Gamle Oslo eller Oslo som har behov for revitalisering og hvorfor?*

Kommer frem i svar over...

10. *Kan du fortelle litt om intensjonen bak «Sommer på Vaterland» prosjektet? Hvilken målgruppe, fungerte det som det skulle, var det noe som ikke fungerte etc.*

Målet med dette prosjektet var å skape positive opplevelser og oppmerksomhet rundt et belastet byrom. Bymiljøetaten stilte med tilskudd fra midlene til «Bilfritt byliv». Det er vanskelig for «kidsa» i bydel Gamle Oslo å få seg sommerjobber fordi de ikke har det samme nettverket som ungdom i andre bydeler. Det var derfor et viktig mål å sette dem i arbeid. Vi tok erfaringer fra Grünerløkkas «nyttig park» konsept og la opp til urban dyrkning med dyrkningskasser. Det ble også utført småjobber som parkvedlikehold, plukking av søppel, sprøyter osv. og lagd dekor som skulle henge over plassen. Alt dette ble gjort hovedsakelig for å aktivisere plassen. Istedenfor å jage rusmisbrukere bort satset vi heller på å tiltrekke andre brukergrupper. Det kan være noe i det at nordmenn generelt tenker på byrom som noe fysisk mens vi er ute etter å skape aktivitet og tilgjengelighet i uterommene. Uterommene i sentrumsområdene har generelt mye høyere konfliktnivå blant brukergrupper. Vi trenger ikke-kommersialiserte byrom og at lokalmiljøet legger til rette for egen aktivitet.

11. *Har du noen forslag til funksjoner som kan føre til økt bruk av byrom over ulike årstider?*

Det har vi lyst til men det er vanskelig. Vi har på en måte allerede en skøytebane og jeg tror det hadde funket med en skøytebane i Vaterlandsparken, men det er ikke tilrettelagt for det nå. På den andre siden så ligger det i planene til Bymiljøetaten at Vaterlandsparken skal oppgraderes.

12. *Kjenner du til noen prosjekter hvor det er gjort kriminalitetsforebyggende arbeid i form av fysiske tiltak?*

Ja, prosjektet «Sommer på Vaterland» prosjektet er et eksempel. Dyrkekassene og aktiviseringen av området hele dagen endret den sosiale dynamikken og begrenset derfor rusmiljøets dominans. Dette fikk vi tilbakemeldinger på fra vektere og politiet at fungerte. Oppgraderingen av Tøyen torg hadde som mål å gi metadon pasientene mindre plass i bybildet. Den generelle oppgraderingen og flere tilbud har ført til mindre dominans av rusbrukere. Sørli lekeplass er også et eksempel hvor det ble tilrettelagt mer for den brukergruppen som parken er ment for, barn og barnefamilier, som reduserer attraktiviteten for andre illegitime brukergrupper. Det skal også utarbeides en ny strategisk rapport på et annet nivå enn parkløftet for å avdekke andre behov og hvilke andre ting som kan gjøres for å skille brukergruppene litt. Foten er også satt ned på å gi rusmiljøet et værested.

13. *Hva er ditt syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design?*

Jeg tror det vil fungere mye bedre å bruke design mot kriminalitet på Grünerløkka eller Sagene. Bydel Gamle Oslo er en sentrumsbydel og som alle andre byer i verden har kriminelle miljøer

sine «hang outs» i sentrumsområder. Olafiagangen er et eksempel på hvordan man ikke har fått dette til fordi det er så stygt at ingen vil være der. Til tross for dette har denne plassen god sosial kontroll og oversikt men det hjelper ikke. Det finnes definitivt flere viktige designtiltak rette mot dette som belysning, ikke for tett vegetasjon osv. og det vil antakelig hjelpe men det trengs en stor grad av sosial design også. Man må involvere brukergruppene i designet. Det fysiske er kjempeviktig – men det er og blir en ramme for det sosiale. I dag med et mindre homogent samfunn og differensierte behov innad i grupper må man inkludere og få frem befolkningens behov i forhold til både det fysiske og sosiale. Dette vil antakelig være lettere andre steder. Midt i Oslo er det mange legitime og illegitime bruksområder som finner seg steder å være uansett. Man kan ikke bare lage et fint torg i sentrum og forvente at det skal brukes på en bra måte.

14. *Hva mener du er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom?*

Brukerne. Det har skjedd mye siste tiåret ift. Medvirkning, men vi ser flere tilfeller på at det tas ikke alvorlig. For mange planleggere er det fortsatt kun et sjekkpunkt på ei liste så du bare blir ferdig med det.

15. *Kjenner du til Kfj – Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRAD) og at de har laget en håndbok for tryggere nærmiljøer gjennom kriminalitetsforebygging i de fysiske omgivelsene?*

Ja, sitter med en av notisbøkene foran meg! Kjenner dem ikke fryktelig godt, men de ba om en omvisning i fjor sommer på Grønland.

16. *Hva synes du i tilfelle om den?*

Kjenner ikke til håndboken men skal helt klart sjekke den ut.

	Informantens spørsmål:
	<i>Informanten hadde ingen spørsmål</i>

Dybdeintervju #4

Informantens navn:	Jan Kevin Brunvoll
Intervjuform:	Møte
Dato og klokkeslett:	25.02.2019 10:00-13:00
Roller:	Intervjuer: Sandra Klo Steine Sekretær: Kristine Brunstad
Varighet:	I underkant 3 timer
<p>1. <i>Hva jobber du med?</i></p> <p>Jeg er næringslivskontakt. Næringslivets sikkerhetsråd som representerer NHO har over tid jobbet for at politiet skal dedikere en politistilling til å ha fokus på næringslivet. Jeg jobber med å gjøre næringslivet i stand til å beskytte seg mot kriminalitet og at næringslivet bidrar med å bekjempe fenomenet. Kommuner, fylkeskommuner og sågar staten er å anse som bedrifter og politiet arbeider på samme måte ovenfor disse. Det å formidle kriminalitetsbildet og trender, være i det forebyggende sporet er viktig. I f.eks. byplanlegging er det både det offentlige og næringslivet involvert. Det er derfor viktig å involvere seg tidlig slik at næringslivet og det offentlige er rustet for å bekjempe kriminalitet i byggeprosjekter og samtidig ha søkelys på det å senke sårbarhet i samfunnet.</p> <p>Bakgrunnen for politiets del i et slikt arbeid er at tidligere har dette vært basert på lokalt nivå, kanskje mest av egen interesse hos en del enkelte politifolk. Nå har det blitt en næringslivskontakt i hvert politidistrikt. Det var først i 2018 at dette (byplanlegging som forebyggende tiltak for opplevd trygghet og kriminalitetsforebygging) var noe som vi ser på med tanke på å få en enhetlig metode fra samtlige politidistrikter. Vi dro først en uke til England og fulgte London Metropolitan Police og Scotland Yard i deres arbeid. Vi har fulgt dem samtidig som vi har hatt tett kontakt med arkitekturbransjer, da spesielt LINK arkitekter. De har gjennom sitt arbeid hatt kontakt med dansk politi. Vi ønsker jo at det skal bli en lik tilnærming i alle politidistriktet, selv om Jeg (Jan Kevin) har kanskje vært motoren og den med mest engasjement. Målet er jo at byplanlegging skal være en del av politiets forebyggende arbeid. Vi ser arkitekter har lært mye om dette og vi har tatt kontakt med arkitekter, samt London Metropolitan Police og Scotland Yard. Vi har ikke hatt så mye kontakt med svenskene, men vet jo at de har gjort mye på dette området. Vi har ikke tatt kontakt med dem enda, litt fordi vi er så tidlig i denne prosessen, og prøver å finne vår form. Som andre sliter politiet med å følge den teknologiske utviklingen med tanke på «smart cities». Så her famler vi litt i blinde, men vi må tilstrebe det å ha en mening om den teknologiske utviklingen.</p> <p>2. <i>Kjenner du til den situasjonelle kriminalitetsforebyggende strategien CPTED?</i></p> <p>Jeg har vært i Storbritannia og hørt noe om Designing out crime, som var hovedstrategi der, men jeg har ikke hørt om CPTED, nei.</p> <p><i>Qss: Designing out crime er en variant av CPTED som Storbritannia har utviklet.</i></p> <p>I Storbritannia har de et utsagn; «Run, hide, tell», i situasjoner hvor du er utsatt for terrorhandling. Amerikanere, derimot, har en annen variant; «run, hide, fight». Når amerikanerne har en god strategi, vil Storbritannia tilpasse det til sitt system. Vi har snakket om Designing Out Crime med britene, de brukte ikke forkortelsen CPTED.</p>	

3. *Kjenner du til noen prosjekter hvor CPTED eller andre situasjonelle kriminalitetsforebyggende strategier har blitt brukt for å øke trygghet og redusere kriminalitet? I Oslo og andre Skandinaviske land*

Nei, altså jeg har personlig erfaring med Torggata i Oslo som patruljerende politimann. En utbygger kjøpte opp en rekke bygårder og begynte å jobbe aktivt der. Området fikk inn et helt annet innhold og det ble gjort en forskjønning av området. Jeg kjenner ikke igjen området etter forandringene. Jeg vet ikke om det er tenkt på å forebygge kriminalitet, men det er stor forskjell fra tidligere. Oslo pd vil kunne si noe om kriminalitetsbildet har forandret seg.

4. *Har dere sett noen resultater eller virkninger i etterkant av disse prosjektene? På eks. opplevd trygghet, kriminalitetsnivå eller forskyvning av kriminalitet.*

I dette tilfellet tror jeg at de forskyves fra for eksempel Torggata til Brugata og Storgata. Nå skal jo Gunerius rives og bygges på nytt og det vil da kunne forflyttes til Grønland. Det er jo et sosialt aspekt her, du kan gjøre et bymiljø tryggere, men du fjerner jo ikke at folk har det vanskelig og det vil fortsatt finnes grupper som sliter i samfunnet.

Det kan virke som at kriminaliteten har økt blant ungdom – den har i lang tid vært lav. Det virker som for meg at det er litt tilfeldig hvem dette kan være og vi begynner å se at ungdomsskolen kanskje er for sent å komme inn, vi må inn tidligere med det forebyggende arbeidet. Vi har en stor jobb foran oss og på mange områder. Vi må ha fokus på oppvekst osv. I dag finnes hele 13.000 mellom 17-25 år som har falt utenfor. De sliter med å fullføre skole eller skaffe seg arbeid. Veldig mye av dette relateres til vanskeligheten å skape relasjoner og skaffe seg venner. Derfor må samfunnet fange opp signaler om noe er galt tidligere i barne/ungdomsårene. Skal vi forebygge gjengkriminalitet blant ungdom og voksne må vi ta verdiene fra dem. Disse verdiene er skapt gjennom kriminelle handlinger. Vi må vise miljøene at kriminalitet ikke lønner seg. Som tiltak for ungdom kan man åpne ungdomsklubber, men det er ikke sikkert de vil gå dit for der er det egne klikker. Er du utenfor vil du kanskje styre unna slike steder? De vil ikke nødvendigvis gå dit alene. Dersom man skaper byrom med innhold så vil man kanskje skape arenaer hvor ulike aldersgrupper samles til ulike interesser.

5. *I hvilken grad mener du at det gjøres nok i praksis i Oslo i forhold til forebygging av kriminalitet og økt trygghet i det offentlige rom, sammenlignet med andre skandinaviske byer?*

Det gjøres ikke nok i norske byer. Ås, Ski, Lillestrøm og Jessheim skal være områder som avlaster for boligmangel i Oslo. I Øst pd har vi satt det i fokus bare fordi vi har satt det i fokus. De erfaringene vi gjør her i Ski, vil deles med resten av landet. Vi er med fra dag 1 i utviklingen i Ski for at vi skal lære og se hvordan vi på best måte kan jobbe med dette (*byplanlegging*). Erfaringer vi får herfra blir stammen for hvordan det skal bli fremover. Vi har en lang vei å gå. I Ski skal det rives hele kvartaler for å bygge opp på nytt, noe som vil medføre store forandringer. Vi har derfor i samarbeid med Ski kommune invitert til et heldagsseminar, med blant annet hverdagslivskriminalitet som et av temaene. Vi ønsker i byplanleggingen at byen har en fremtoning som vekker trygghet og at det har et innhold som gjør at byen blir tatt i bruk. Det vi ofte ser, er at det ofte gjøres litt kladdvis. Jeg mener at man heller bør utsette et prosjekt, så man ser hele sammenhengen. For eksempel i Ski, mangler det en rød tråd. Vi ønsker at Ski skal planlegges som en helhet. Nå skal det utvikles småhusutbygging rundt Drømtorp og vi ønsker at det skal være helhet i både infrastruktur, kollektiv-, sykkel- og gangforbindelser med resten av byen. Dette vil også kunne motvirke kriminalitet.

Politiet vil ha en rådgivende rolle, men med innsigelsesrett. Forebygging har blitt en primærstrategi innen politiet og vi baserer oss på faktainformasjon og forsøker å se helhetsbildet (politiblikket). Vi har ansvar for objektsikring. Kanskje gode løsninger i et større område kan redusere sikringen rundt selve objektet?

Tiltak er gjort for å skape tillitt og det skal gjøres sikringstiltak uten at folk skal helt åpenlyst se at det er gjort for å sikre mot for eksempel terror. I fjor, fikk vi et skriv om å sikre barnetogene

mot terror, og det er jo ikke så relevant for kommuner som ligger langt unna storbyene. Da unnlot jeg å bruke ordet terror, men formidlet heller at vi må sikre mot andre hendelser, som mot de store lastebilene som kommer i 80 km/t på riksvegene. Kanskje senke hastighetene på fylkesveiene, ha en hindring eller lignende for at det ikke skal komme noen kjørende inn i barnetoget dersom bremsene er dårlige eller sjåføren får et illebefinnende. Sikringstiltak i hverdagen reduserer skadene ved terror, og et godt planlagt tiltak trenger ikke fremstå som et tydelig terrortiltak. F.eks. i gågate, kan man bruke landskapet for å senke fart. Det handler om de myke tiltakene. Vi prøver å få dempet ned terrortiltakene og snu det til at hvem som helst kan ha et illebefinnende når de kjører, for eksempel at en person får føling.

Det er viktig å være i tett kontakt med kommunene så vi kan komme med våre innsigelser. Byen må være tilgjengelig for alle og det er viktig med grønne lunger og hva som knytter dem sammen evt. separerer dem. For eksempel i gågaten i Ski. Her blir det viktig å få med de private gårdseierne og vise til gode referanseprosjekter så de kan se at det å utforme bygårdene slik at de fremstår "freshe" og trygge vil kunne gagne dem også.

I Arendal ble Barbu park laget i et tidligere kai/industriområde. Det var planlagt for flere generasjoner og kriminaliteten er fraværende. Mye på grunn av interaksjon mellom de ulike aldersgruppene.

6. *Er det noe man kan ta lærdom av fra andre land innenfor dette fagfeltet?*

Svart på under spørsmål 1.

7. *Har du noen eksempler på trygge og utrygge byrom i Oslo og hva som gjør dem trygge eller utrygge?*

Smalgangen. For inntil for 3 år siden jobbet jeg i Oslo politidistrikt og jeg jobbet på politihuset. Hver gang jeg skulle til/ fra jobb gikk jeg gjennom smalgangen. Det endte til slutt at jeg måtte gå en annen vei til Oslo S. Smalgangen og Grønlandsleiret var utrygt. Jeg gikk med politiblikk og derfor så en del ting. I Smalgangen har du ikke sikt hele veien igjennom, og plutselig kommer fremmede personer ut bak søylene og skal selge narkotika. Jeg opplevde det som utrygt og ugreit.

Torggata før det ble slik det er i dag opplevdes også som utrygt. Jeg har vært på befaring der i etterkant og er mektig imponert over hva de har fått til. Brugata/storgata er kaotisk og i forfall. I Vaterlandsparken, er jeg egentlig ikke utrygg pga at den er så åpen, men det gjenspeiler det klientellet som bruker området, noe som igjen kan påvirke opplevelsen om noe er trygt eller ikke. Oslo bazar som kjøpesenter, var kanskje starten på noe dumt. Hadde utbygger bygd et senter i Torggata hadde det vært dumt. Kjøpesenter har ikke noe i et bymiljø å gjøre. Utbygger skulle lage en bazar med innslag fra andre kontinenter. Hadde utbygger fullført det konseptet hadde det fungert bedre enn slik det er i dag. Olafiagangen kunne blitt gjort litt som Torggata bad (Street food mathall) og kunne vært et konsept, men gjort mer «eksotisk» med innslag av utenlandske varer som krydder, osv.

8. *Har du noen eksempler på byrom som er spesielt utsatte for kriminalitet i Oslo og hvilken form for kriminalitet?*

Voldshendelser, ordensforstyrrelser, narkotikasalg spesielt i området rundt Vaterland. Det skjedde ikke en eneste gang til og fra jobb at jeg ikke ble spurt om jeg ville kjøpe narkotika

9. *Hva er ditt syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design/arkitektur?*

Veldig stor sammenheng. Områder som fremmer kriminalitet kommer av manglende og dårlig byplanlegging og mangel på innspill av de private bygårdseierne. Blokkområder preget av 70/80 tallets tenkning ble i sin tid bygget på en lite inkluderende måte. Der risikerer du at du ikke kjenner naboen din.

10. *Hvilken rolle mener du byplanlegging og arkitektur kan ha i forhold til kriminalitetsforebygging?*

Stor rolle. Ingen tvil om det. Det er helt klart. Vi er nødt til å komme i dialog med de private bygårdseierne og de er nødt til å forstå at det gagnar dem også. Alle må dra i samme retning. Vi ønsker at de skal lytte mer til arkitektene og landskapsarkitektene.

11. *Hva mener du er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom?*

Å se det i sammenheng med de andre områdene rundt. At man tenker at de som skal bruke området og de som bor i området har en egen kontroll på stedet gjennom tilstedeværelse. Det at folk bruker byen og at byen har et innhold. Det må tas hensyn til at vi har fire årstider, og planlegge for brøyting og at snøen skal legges et sted. Dersom de stedene som skal pryde byen blir steder hvor det dumpes snø, vil det være starten på forfall. Det har vi eksempler på i Ski.

12. *Hva mener du er den største utfordringen vi som planleggere vil ha når det kommer til utforming av tryggere byrom?*

Det er vel å få forståelse for dette både hos politikere og utbyggere. De ønsker jo at prosjektet skal være så lønnsomt som overhodet mulig. Det kan være en hindring. Jeg synes å merke at utbyggere har en annen intensjon enn det landskapsarkitekter har. Det er ikke mye forståelse for egentlig ganske enkle tiltak og det kommer ofte konflikter med bil og parkeringsplasser. Dere må tenke fire årstider, smarte løsninger og være tro mot designing out crime, det å ha fokus på 1. og 2. etg. Da vil budskapet etterhvert synke inn og det vil bli mer aksept for det. Det blir for mye egeninteresse blant politikere, gårdeiere, beboere osv. Politiet er nøytral, men tydelige på hva som fungerer og ikke fungerer. Innhold triumferer egentlig det meste, å fylle boområder og bymiljøer med riktig innhold.

13. *Kjenner du til Ksjk – Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRÅD) og at de har laget en håndbok for tryggere nærmiljøer gjennom kriminalitetsforebygging i de fysiske omgivelsene?*

Ja. Vi begynte faktisk med den. Vi bruker den og henter håndboken frem når jeg har presentasjoner. Denne håndboken er egentlig den som gir mitt grunnlag for å jobbe med dette her. Vi baserer oss blant annet på denne håndboken. Den begynner å bli gammel, men den er god nok til at vi kan lene oss på den. Vi vet likevel at det hele tiden er forandringer som skjer.

14. *Hva synes du i tilfelle om den?*

Besvart i spørsmål 13.

Annet:

Om kriminalitetsbildet:

At kriminalitetsstatistikken viser at kriminaliteten går ned gjennom reduserte anmeldelser er noe som kan bestrides. Kriminaliteten har ikke gått ned, det er ikke sikkert den har økt heller, men en del av kriminaliteten har flyttet over på digitale plattformer og det er store mørkektall/underrapportering.

5.	Informantens spørsmål: <i>Informanten hadde ingen spørsmål</i>
----	---

Dybdeintervju #5

Informantens navn:	Sissel Elinor Tønnesen Engblom
Intervjuform:	Møte
Dato for intervju:	08.03.2019
Roller:	Intervjuer: Kristine Brunstad Sekretær: Sandra Klo Steine
Varighet:	Ca. 1 t
<p>1. <i>Hva jobber du med?</i></p> <p>Jeg jobber med urbanisme. Urbanisme handler om å jobbe med arkitektur i sin største og bredeste forstand. Det handler om å skape en base for fremtiden og at alt skal ha en holistisk tilnærming for å sikre bærekraftig samfunnsutvikling. Det er mye arkitektur som nå for tiden er basert på å kopiere hverandre; man søker «quick fix» ved å kopiere ferdige løsninger som fort blir utdatert. Det bør derimot handle om å dytte oss fremover; gjennom kreativitet bidrar vi til evolusjon. Vi må jobbe sammen og sette oppgavene i arkitektur og urbanisme i kontekst. Det handler om å skjønne kompleksiteten i samfunnsperspektivet og hvem det er vi planlegger for.</p> <p>2. <i>Kan du fortelle litt om hva intensjonen med prosjektet #SafeCity er?</i></p> <p>Det ble mye diskusjon om sikkerhet i by, spesielt etter Regjeringskvartalet. Jeg mener at vi nå må komme til neste fase og se fremover. Sikkerhet handler om å løse problemer for de privilegerte og kan i verste fall føre til «gated communities». Det er «gated city»-tendenser på gang i vår samtid som skaper barrierer mellom rom og mennesker. Vi må derfor bort fra sikring og fokusere mer på trygghet. Opplevelsen av trygghet er psykisk, og den er ikke målbar, men det er nettopp her vi som arkitekter kan bidra gjennom design og utforming. Vi må få inn trygghet i sin videste forstand. De tre bærekraftselementene; økonomisk, økologisk og sosial bærekraft har bidratt til å lage søyler og få vet hvordan de skal brukes annet enn i teori. Vi bør tenke på en mer holistisk måte, i 4D (inkludere tid til de tre dimensjonene) og tenke nytt; vi trenger en symbiose av de tre, som grunnlag for bærekraftig samfunnsutvikling. Og det begynner med trygghet; har man ikke trygghet hjelper det lite om takene er grønne. Man kan godt lage grønne tak og byrom men det hjelper ingenting dersom et område oppleves som utrygt. Da vil jo ingen oppholde seg der uansett. Trygghet er utgangspunktet for samfunnsbygging, og det er metoder for dette i urbanismefaget som #SafeCity handler om.</p> <p>3. <i>Har dere støtt på noen utfordringer underveis i dette prosjektet?</i></p> <p>Jeg er ikke en stor «fan» av «ferdige oppskrifter» på hvordan ting skal gjøres. Dersom noe fungerte ett sted, kan man ikke nødvendigvis overføre dette direkte til andre steder. På samme måte som med god bygningsarkitektur; det unike stedet og menneskene som skal trives der er utgangspunktet for fysisk utforming av bygrep. Det må settes i kontekst. Målbare parametere kan være interessante, men blir lett utdaterte når samfunnet er i rask endring som i dag. Da er mål, retning og identitet viktigere.</p> <p>Det har lenge vært et uttrykk om «Keiserens nye klær» i bransjen. Det handler ikke nødvendigvis om å gjøre noe helt nytt, men heller å lære av og bygge videre på det som er gjort før, og dermed finne tilnærminger og løsninger på nye utfordringer. Det må settes på agendaen. Vi er nødt til å bruke nye verktøy og jobbe med de nye verktøyene på en ny måte og bygge videre på de tingene som er gjort tidligere.</p>	

4. *Kjenner du til den situasjonelle kriminalitetsforebyggende strategien CPTED?*

Ja, jeg kjenner til CPTED og bruker den. Da altså tenkningen, for det går ikke å følge «ferdige oppskrifter», særlig fra andre land og kulturer. Planleggingen i London er tilrettelagt for forholdene der, som er av en mer ekstrem karakter enn i Norge. I Norge trenger vi en viss masse med mennesker for at det skal være tryggere og for å oppnå sosial kontroll. Problemet i Norge er at vi er for få mennesker, særlig i småbyene. Da blir det vanskeligere å oppnå sosial kontroll. Dette er det motsatte av utgangspunktet for trygghetsproblemene som London eller New York strever med.

5. *Brukte dere den situasjonelle strategien CPTED i noen av prosjektene du har vært med på i Skandinavia?*

LINK har jobbet med trygghetsrenovering av ghettoer i Danmark i noen år nå. Vi ser nå på «Ghettopakker» for utsatte nabolag i Danmark. Her er Espen Trier Nielsen i LINK Aarhus vår ekspert og har vært ansvarlig for prosjekter som for eksempel transformasjonen av Bispehaven. Målet med prosjektet var at ingen skulle flytte. Av flere områder i Aarhus var Bispehaven det verste. I etterkant av prosjektet ble det målt en nedgang på ca. 50 % i kriminaliteten i boligområdet. Før LINK ble engasjert hadde et arkitektfirma gjort om fasadene, uten at det ga noen forandringer på kriminaliteten i området. De tiltakene LINK gjorde som ga resultater henger sammen med gulvet, landskapet og funksjonene fra annen etasje og ned. Tidligere var det en parkeringskjeller på området, som følte utrygg. Parkeringen ble derfor flyttet til bakkeplan, men fordelt i klynger over boligområdet så de ikke ble så dominerende. Boligene i første etasje fikk forhager som førte til bedre sosial kontroll. Det som er viktig er hvordan «føttene» ser ut. Hva som skjer mellom gulvet og bygningen er det som er viktig og det er det fremtiden kommer til å handle om - møtet mellom gulv og bygg.

LINK jobber med såkalte «Ghettopakker» som er et tilbud med verktøy for hvordan man kan jobbe med kriminalitetsutsatte områder. Forskning viser til at fysiske tiltak faktisk kan løse kriminalitet. Vi baserer dette på konkrete forskningsresultater og samarbeider med politiet i urbanisme oppdrag. De sier at det kan for eksempel virke demotiverende for å utføre en kriminell handling dersom det ikke er enkelt å gjemme seg, finne en fysisk fluktvei eller slippe unna. Det at kriminalitet forflytter seg er en myte basert på svensk forskning. I liten grad kan det nok forskyves litt, men trygghetsplanlegging og/ eller transformering av fysiske omgivelser er vårt viktigste verktøy for å forebygge kriminalitet i samfunnet. Derfor sitter vi arkitekter med et stort ansvar og store muligheter til å skape et tryggere samfunn.

Natten er den tiden de fleste opplever at byen er utrygg, men hva med å programmere byens behov og tilbud gjennom hele døgnet; må alt skje på dagtid? Kunne det ikke for eksempel blitt hentet søppel på natten? Det kan bli problemer med lyd med dagen søppelbiler, men Volvo har allerede utviklet nye biler hvor hengsler og tønner ikke lager støy. Varelevering burde også gjøre om natten. Da fyller vi byen med brød og klær osv. før butikkene åpner, istedenfor å fylle bygater med tungtransport samtidig som alle skal på jobb og skoler med sykler og barn. Nattens logistikk ville øke den sosiale kontrollen i byrom på nattestid.

Belysning er mye brukt som tiltak, men det er ikke bare å belyse opp en gangvei. I verste fall kan det være som en catwalk på nattestid, hvor offeret blir opplyst for de som skal begå overgrep. Derfor må vi lage generell belysning over alt. Myndighetene er for opptatt av hva som skjer i byrom på dagtid, men hva med nattestid og de lange mørke vintermånedene her i nord?

6. *Hvilke konkrete situasjonelle tiltak har dere brukt i prosjektene for å øke tryggheten?*

Statistisk sett opplever vi nå en «eldrebølge» som er på vei, men like viktig er at vi akkurat nå opplever en «yngrebølge» i Norge. Mange har ventet med å få barn grunnet økonomi og utdanning. Det kommer derfor nå en opphopning med barnefamilier i form av en «yngrebølge». De kommunene som har skjont at de skal skape trygghet i nabolagene er de

kommunene som «vinner» de unge familiene nå og den nærmeste tiden fremover. Folk kommer ikke til å ha råd til å kjøpe store hus, og det blir mindre boliger og man bor tettere. I nye boligprosjekter kan man samle de møteplassene som man normalt oppsøker i løpet av en uke på samme område. F.eks. Felles grillplass og felles lekearealer, istedenfor at alle skal ha hver sin hage med hver sin trampoline bak hver sin tujahekk. Vi ser på bofellesskap og hvordan man kan lage rekkehus og flerboliger på en slik måte at man møter hverandre mer naturlig i hverdagen. Vi må tilbake til før krigstiden, hvor vi vendte-våre hjem mer mot hverandre; forhager med uteplasser og tun som felles oppholdsrom utenfor våre hjem. Dette var vi bra på i Norge før: i våre små fiskevær, bygder og tun, men den strukturen forsvant på grunn av bilen i etterkrigstiden. Vi må tilbake til våre sosiale røtter.

7. *Kjenner du til noen prosjekter hvor det er gjort kriminalitetsforebyggende arbeid i form av fysiske tiltak?*

Som sagt er trygghetsreoveringen i de danske ghettoene noen av de beste eksempler i Norden akkurat nå. Det arbeides med millionprogrambyene rundt Stockholm med lignende metoder der man særlig fokuserer på byrom ved t-baner. De klassiske eksemplene tilhører PPS: Project for Public Spaces i USA som har flippet byrommene på Manhattan fra kriminelle soner med mest uteliggere og hærverk til attraktive rom for alle; Times Square, Bryant Park og Ground Zero som de mest kjente.

For å vise hvor lett det er å transformere et enkelt byrom i Oslo kjent som utrygg og nedgriset til attraktivt og trygt, var jeg ansvarlig for et stunt på Kirkeristen i forbindelse med Oslo Urban Arena i 2017. Med #SafeCity som tema ble trappeoppgangen i Kirkeristen, Oslos uoffisielle «pissoar», lyssatt og transformert til en attraktiv gjennomgang til Domkirken fra Oslo S. Det ble laget en kunstinstallasjon av brettede origamifugler som hang i taket og lyd av fuglekvisper. Det ble også servert mat på Kirkeristen til 240 personer. Vi ønsket å servere «hva smaker Oslo i dag», og Oslo er i dag krydret. Det var unge entreprenører og nye landsmenn som stod for den fantastiske servering.

8. *I hvilken grad mener du at det gjøres nok i Oslo i forhold til forebygging av kriminalitet og økt trygghet i byrom sammenlignet med andre skandinaviske land?*

Norge henger etter, og det gjøres ikke nok. Det begynner med bevisstgjøring og nytenkning og deretter å finne nye metoder og løsninger. Det virker som det er mer interesse for ferdige løsninger, metoder, sjekklister, teorier og tall enn å skape ut ifra situasjonens forutsetninger og muligheter. Det krever kreativitet og fremoverlente dialoger, noe jeg mener at Danmark og Sverige er bedre på å gi rom for.

9. *Er det noe man kan ta lærdom av fra de andre landene innenfor dette fagfeltet?*

(Se forrige svar) Mer innovasjon og frisk nytenkning basert på erfaring, forskning og tverrfaglig samarbeid. Norge er litt «lost» i «glossy» bilder og generiske løsninger.

10. *Har du noen eksempler på byrom som kan oppleves som trygge og noen som oppleves utrygge i Oslo og hvorfor?*

Det er stort sett utrygt på natt og kveldstid i de fleste gater og byrom. Vi har lite kritisk masse til å sikre sosial overvåking døgnet rundt i Oslo, og da trenger man å jobbe med fysisk formgiving og situasjoner ut ifra dette. De rommene som ligger i boligområder er definitivt tryggere. Måten de gamle hagebyene i Oslo er utformet på rundt fellesskapet, felles uterom og felles hage, er undervurdert i resten av byen. Da bygges det opp en trygghetsfaktor. Damplassen er et klassisk eksempel på et veldig trygt byrom med bolig i 2. etg. Det er en ferdselsvei og det er alltid noen som går gjennom. Markveien er et annet trygt område fordi det er overvåket av boliger i 2. etg. Det handler om sosial kontroll, liv i første etasje og bolig i andre etasje. På den måten, dersom noe skjer og man skriker, høres det.

11. *Har du noen eksempler på byrom som er spesielt utsatte for kriminalitet i Oslo og hvilken form for kriminalitet?*

Det er utpekt 8 bydeler av politiet på Østkanten. Jeg husker ikke i øyeblikket hvilke, men at de ligger i sydøst og oppover Groruddalen. Vi, arkitektene, sitter med redskapene, kunnskapen og forståelsen om det å løfte byrom. Det er likevel ikke tilrådelig å bruke en ferdig metode for alle. Hvert område bør studeres for seg, og dialogbaserte prosesser bør utføres med beboerne, skolene, næringsdrivende og interessegrupper i egen kontekst.

12. *Hva er ditt syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design/arkitektur?*

Vi må ikke undervurdere skaperkraften. Vi kan ikke bare lete etter pragmatiske løsninger. Vi kan bruke trygghet som parameter i utforming av bystrukturer, rom og design til å redusere kriminalitet. Sikkerhet er målbart, med trygghet er ikke målbart. Derfor er den mer krevende og kompleks. Trygghet er individuelt og opplevelsesbasert, og kontekstuel. Det er derfor ikke mulig å bruke et «potettrykk» som forebygger kriminalitet over alt, men det er visse strategier, prinsipper og rekkefølger som er overførbare.

13. *Hva mener du er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom?*

Det er viktig å eliminere blindsoner. Det er ikke bare på internett man må få bort lysskye aktiviteter ved å avdekke mørke soner, men også det mørke i fysiske byrom. Vi må designe vekk blindsoner. Ikke bare med belysning, vi har ikke råd til å ha baksider på bygninger, byrom uten overvåking eller gatestruktur som skaper mer barrierer enn møter mellom mennesker. Vi skal ikke bevege oss så fort som mulig fra A til B, men kunne få en opplevelse av gode rom og møteplasser på veien gjennom byen. Vi bør tenke på å senke hastigheten for å berike vår ferdsel gjennom hverdagen, gjennom livet, slik at vi ser og opplever våre omgivelser og hverandre i hverdagen.

14. *Hva mener du er den største utfordringen vi som landskapsarkitekter kan stå ovenfor når det kommer til utforming av byrom?*

Man har veldig lett for å se på de ferdige løsningene som noe man skal gjøre om igjen. Det handler om kontekst. Vi må jobbe mer i tidlig fase. Mange tar med seg en detalj som skal løse problemene, men vi må bort fra detaljene og til tidlig fase og det overordnede. Det er der vi designer. Vi designer tenkningen først. Så designer vi den fysiske løsningen basert på den tenkningen.

15. *Kjenner du til Kfk – Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRÅD) og at de har laget en håndbok for tryggere nærmiljøer gjennom kriminalitetsforebygging i de fysiske omgivelsene?*

Nei, jeg kjenner ikke til verken KFK eller håndboken. Sikkert mye klokt i den, men faren med konkrete standardiseringer og løsninger er at de lett blir utdaterte. Vi må tørre å skape og fornye hele tiden, lære av de beste og bygge videre med ny kunnskap og nye mål.

16. *(Hva synes du i tilfelle om den?)*

(Kjente ikke til håndboken)

5.

Informantens spørsmål:

Informanten hadde ingen spørsmål

Dybdeintervju #6

Informantens navn:	Anonyme
Intervjuform:	Møte
Dato og klokkeslett:	20.03.2019 Kl: 10.00
Roller:	Intervjuer: Sandra Klo Steine Sekretær: Kristine Brunstad
Varighet:	Ca. 1 t
<p>1. <i>Hva jobber dere med?</i></p> <p>Informant 1: hovedsakelig med planlegging og utforming av uterom. Jeg har også jobbet med sikkerhet gjennom planlegging og gjennomføring av ulike fysiske sikringstiltak i Oslo sentrum.</p> <p>Informant 2: hovedsakelig med sikring av bygg og terrorsikring av gater. Jeg jobber mindre med hverdagskriminalitet og trygghet, som oppgaven deres har fokus på, men har også helt andre oppgaver som ikke er knyttet om sikkerhet eller trygghet.</p> <p><i>Oppfølgingsspørsmål: Vi ser på hvordan vi kan implementere kriminalitetsforebyggende tiltak i designet.</i></p> <p>Informant 1: det er også noe vi ønsker, men det tar tid. Den kjappe løsningen er ofte å bruke pullerter som sikringstiltak, men det er ønskelig at sikringstiltak i større grad også kan ha andre funksjoner, som f.eks. sittemuligheter, eller integreres i terrengbehandlingen.</p> <p>Informant 2: det jobbes også med trygghet andre steder i etaten. De samarbeider med politiet som for eksempel Bypatruljen. Bypatruljen har tre formål, ett er trygghet. De er vår «politistyrke», og håndhever blant annet parkeringsvedtekter. Patruljen oppfattes som en offentlig tjenestemann, hakket under politi og har en trygghetsskapende effekt ved å være ute i gatene. De deltar også i TRiO - trygghet i offentlige rom.</p> <p><i>Oppfølgingsspørsmål: vi ser mest på tiltak i det fysiske miljøet.</i></p> <p>Informant 2: Det er for det meste gjort tiltak knyttet til åpenhet og belysning.</p> <p>Informant 1: Det er bra dere skriver om det temaet. Det trengs mer kompetanse om dette.</p> <p>2. <i>En av dere har vært involvert i prosjektet Holmlia Torg, hvor det blant annet ble arbeidet med belysning. I hvilken grad ble det bevisst tatt hensyn til opplevd trygghet og forebygging mot kriminalitet i planlegging og utformingen av Holmlia torg?</i></p> <p>Informant 1: Etter det jeg kjenner til var ikke sikkerhet eller trygghet spesielt viktige tema da Holmlia Torg ble utformet. Prosjektet hadde en bred medvirkningsprosess med flere workshops med lokalbefolkningen hvor fokuset var på «Hvordan gjøre dette til et attraktivt sted som skulle innby til bruk og opphold».</p> <p>3. <i>Har prosjektet på Holmlia Torg hatt noen positiv/negativ innvirkning på kriminalitetsnivået i området eller tryggheten blant beboerne i ettertid?</i></p> <p>Informant 1: Jeg kjenner ikke til om byggingen av torget har hatt noen innvirkning på dette. Arealet som nå er bygget om til torg, var tidligere en kollektivterminal for buss. På bussholdeplassen var det plassert et returpunkt for glass, metall og klær, og det var store</p>	

utfordringer med forsøpling knyttet til dette. Dette var et av forholdene som ble jobbet mye med i utformingen av det nye torget.

4. Har dere opplevd at medvirkningen har ført til at de lokale beboerne har fått mer eierskap til prosjektet i ettertid?

Informant 1: Siden det ikke er gjort en evaluering av tiltaket eller undersøkelse i ettertid vet vi ikke. Når et anlegg er ferdig bygget overleveres det til driftsenhetene i etaten, og følges i liten grad opp videre av de som var ansvarlig for gjennomføringen.

5. *Kjenner dere til noen andre prosjekter hvor det har blitt arbeidet systematisk med kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet?*

Informant 2: jeg vet at de har gjort en del i forbindelse med Groruddalssatsningen. Der ble det gjennomført både før og etterundersøkelser. Dette ble også gjort i for eksempel Områdeløftet på Ammerud. Det er ikke noe Bymiljøetaten har bygget, men vi har kanskje driften. Det er nok gjort noen målinger her. Jeg tror at områdene som er oppgradert blir oppfattet som tryggere av befolkning og brukere.

Informant 1: Bymiljøetaten har også kanskje bygget noen av parkene.

6. *Kjenner dere til noen konkrete strategier/ metoder for kriminalitetsforebygging i det fysiske miljøet?*

Informant 2: «Defensible space» og «panopticon», og at alt er åpent og synlig. Praktisk gjøres det mest tiltak i forhold til belysning og trimming av hekker.

Informant 1: «vi» har fokus på å ikke skape uterom som inviterer til uønsket opphold og steder hvor uønsket aktivitet kan foregå i det skjulte.

Oppfølgingsspørsmål: Kjenner dere til noen andre typer teorier?

Begge: Nei.

Informant 2: da jeg studerte var det ikke på dagsordenen. I hvert fall ikke trygghet og opplevd trygghet.

7. *I hvilken grad mener dere at det gjøres nok i Oslo i forhold til forebygging av kriminalitet og økt trygghet i byrom sammenlignet med andre skandinaviske land?*

Begge: det er vanskelig å si.

Informant 1: Kjenner i for liten grad til hva det gjøres totalt sett i etaten og kommunen ellers til å kunne svare på dette.

Informant 2: jeg vet ikke summen av hva som gjøres i alle de prosjektene. I noen prosjekter er det gjort noe, men andre ikke. Man skal være forsiktige med å foreslå for mye sikring og gjøre for mye. For det kan gå utover andre ting. Jeg har selv jobbet i Plan- og Bygningsetaten tidligere og har sjeldent tenkt noe på kriminalitetsforebygging til tross for at det er lovpålagt, så det er nok litt stemodig behandlet. Det finnes ingen overordnet strategi for kriminalitetsforebyggende tiltak i bygningsetatene, Bymiljøetaten og Plan- og bygningsetaten, og det er derfor vanskelig å si om det gjøres nok.

Oppfølgingsspørsmål: kan det gjøres mer?

Informant 1: Svaret på det er nok ja.

Informant 2: jeg vet ikke hva TRIO sine tall viser, men vet at de registrerer utrygghet i byen og da kan man jo lettere se. «Vi» (Bymiljøetaten) har litt begrenset verktøykasse, i forhold til trygghetsskapende tiltak.

Informant 2: Også har man «Gå-strategien» som er laget for å få folk til å gå mer. Jeg mener å huske at trygghet er en del av den. Men det finnes ikke noen helhetlig strategi på trygghet.

8. *Er det noe man kan ta lærdom av fra de andre landene innenfor dette fagfeltet?*

Ikke stilt.

9. *Har dere noen eksempler på byrom som kan oppleves som utrygge i Oslo og hvorfor?*

Informant 1: Olafiagangen. Årsaken til dette er antagelig en kombinasjon av flere forhold som for eksempel at arealet er et udefinert og ikke tilrettelagt for opphold, at området er uoversiktlig, dårlig belyst, og at det er en del uønsket aktivitet i området.

Informant 2: Jeg minnes en artikkel i Aftenposten for noen år siden som hadde et utrygghetskart. Da virket det som hele byen var utrygg. Det var til og med lagt inn at noen mente marka var utrygg. Jeg sier meg enig med Informant 1 om at Olafiagangen kan oppleves som utrygg.

Begge: Begge mener at Akerselva er et klassisk eksempel.

10. *Har dere noen eksempler på byrom som er spesielt utsatte for kriminalitet i Oslo og hvilken form for kriminalitet?*

Informant 2: Det blir spekulasjoner, men jeg antar at det er mye øverst Brugata og i Skippergata.

Informant 1: området rundt Oslo domkirken har det vært utfordringer, hvor det indre gårdsrommet stenger om kvelden.

Begge: Kvadraturen oppleves som utrygt av flere. Området er preget av prostitusjon og lite folk på kveldstid.

Informant 1: Grev Wedels plass i Kvadraturen er et av de stedene som kan oppleves som utrygt. Der jobbes det blant annet med belysningstiltak.

Informant 2: kriminaliteten i disse områdene er ofte knyttet til rus og prostitusjon.

11. *Hva er deres syn på sammenhengen mellom kriminalitet og design/arkitektur?*

Informant 2: Dersom jeg hadde vært kriminell hadde jeg søkt til steder som føltes mest komfortable som samtidig ga meg en kundegruppe. Rusedmiljøet flytter seg rundt i byen ved at politiet forviser dem fra steder. Dette er uavhengig av design. I forskning og faglitteratur er det et fokus på sammenhengen mellom kriminalitet og design, og jeg regner derfor med at det kan være en sammenheng, men at det er flere faktorer som spiller inn. Jeg har likevel ikke noen sterk mening om det.

Informant 1: Jeg mener at det handler om hvordan man bygger, men også hvordan man tar vare på det i etterkant. Det er nok en sammenheng, men jeg er enig med Informant 2 om at det er en av flere faktorer. Når man planlegger en plass er det viktig at den er oversiktlig og at man ikke skal kunne gjemme seg bak ting osv.

12. *Hvilken rolle mener dere byplanlegging og arkitektur kan ha i forhold til kriminalitetsforebygging i fremtiden?*

Informant 1: Det har en viktig rolle, men det holder ikke med bare planlegging, det er mange ting som må fungere for at det skal være en reell forbedring. Når Bymiljøetaten er ferdig med et prosjekt, er det nye prosjekter som står for tur og da følges ikke nødvendigvis de ferdige prosjektene opp videre.

Informant 2: Det er lettere å gjøre noe med dette i nyere prosjekter, enn når man skal inn og justere gamle byrom. Ser man til kriminalitetens historie vil det kanskje alltid være noe kriminalitet, og at det vil flytte seg rundt.

Oppfølgingsspørsmål: Mener du at planleggerens rolle er i planleggingsfasen?

Informant 1: det er det nå, men man kunne med fordel brukt tid og ressurser på å evaluere prosjektene i etterkant også.

Informant 2: planleggerens rolle vil være planlegging og fortsette å være planleggingen. Det er nok å sette det litt på spissen, men man kan ikke fortelle til folk som driver kriminalitet at «det er jo utformet sånn her, dere kan ikke holde på sånn da». Transportøkonomisk institutt var interessert i å forske videre på temaet.

13. *Hva mener dere er viktig å tenke på når man skal planlegge et byrom?*

Informant 2: man må tenke på hva man vil med byrommet ut ifra behov og hvem som bruker det.

Informant 1: Det er mange forhold som er viktig, men når det gjelder sikkerhet og trygghet så er det for eksempel viktig at det planlegges for at et byrom skal brukes av flere brukergrupper. At det for eksempel ikke bare planlegges for ungdom, da det kan føres til at andre grupper ekskluderes. Et eksempel er Christian Fredriks plass i Oslo sentrum. I forbindelse med Bilfritt byliv vurderte «vi» å bygge en aktivitetsplass med ungdom som målgruppe, fordi de mangler et sted å være i sentrum, men Politiet og Uteseksjonen frarådet etaten å etablere et slikt sted. Dette var fordi det kunne virke ekskluderende og bygge opp under uønsket aktivitet. Det kan derfor være viktig at et sted skal være attraktivt for forskjellige brukergrupper, og at dette legger til rette for sosial kontroll. Skolegårder er et eksempel på byrom som med fordel kan være mer flerfunksjonelle.

14. *Hva mener dere er den største utfordringen vi som landskapsarkitekter kan stå ovenfor når det kommer til utforming av byrom?*

Informant 1: å finne den gode balansegang mellom de ulike behovene i det enkelte byrom Bymiljøetaten fikk ansvaret for å gjennomføre midlertidige sikringstiltak i Karl Johans gate i samarbeid med representanter fra etater og foretak i Oslo kommune. Representanter fra de andre aktørene mente den beste løsningen ville være å bruke betonggriser som sikringstiltak i Oslos paradegate, og jeg opplevde at jeg måtte «kjempe» litt for å få gjennomslag for å bruke andre tiltak som kunne virke mindre skremmende. Eventuelle sikringstiltak i byrom bør utformes på en slik måte at man også klarer å lage attraktive og flerfunksjonelle områder.

Informant 2: jeg forstår godt hva Informant 1 mener og mener at det handler om forskjellige interesser. «Vi» i Bymiljøetaten er opptatt av at det skal være flerfunksjonelt og ikke bare sikring. Når eksempelvis et torg skal sikres, er det ikke sikringen som skal legge føringer for plassen.

Informant 1: ulike interessenter har ulike behov og det oppstår behovskonflikter i alle prosjekter. Landskapsarkitekter er opptatt av de myke verdiene og for mange er det vanskelig å forstå.

Informant 1: I behovskonflikter, som eks. ved sikringstiltakene i Karl Johans gate, kan det være vanskelig å nå fram og få gjennomslag for å gjøre ting annerledes. Det kan henge sammen med at mange av de verdiene eller effekten av tiltakene vi jobber med ikke er like målbare som andre. Det handler om å omsette de ulike behovene, og det blir som regel et kompromiss.

Informant 2: det gjennomføres også en del medvirkning, hvor enda flere fremmer sine behov.

15. Kjenner dere til Kfk – Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging (tidligere KRÅD) og at de har laget en håndbok for tryggere nærmiljøer gjennom kriminalitetsforebygging i de fysiske omgivelsene?

Informant 2: den høres kjent ut, men jeg har den ikke liggende på pulten.

Informant 1: kjenner ikke til Kfk eller håndboken.

16. Hva synes dere i tilfelle om den?

Kjenner ikke til den

5.

Informantenes spørsmål:

Informantene hadde ingen oppfølgingsspørsmål

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway